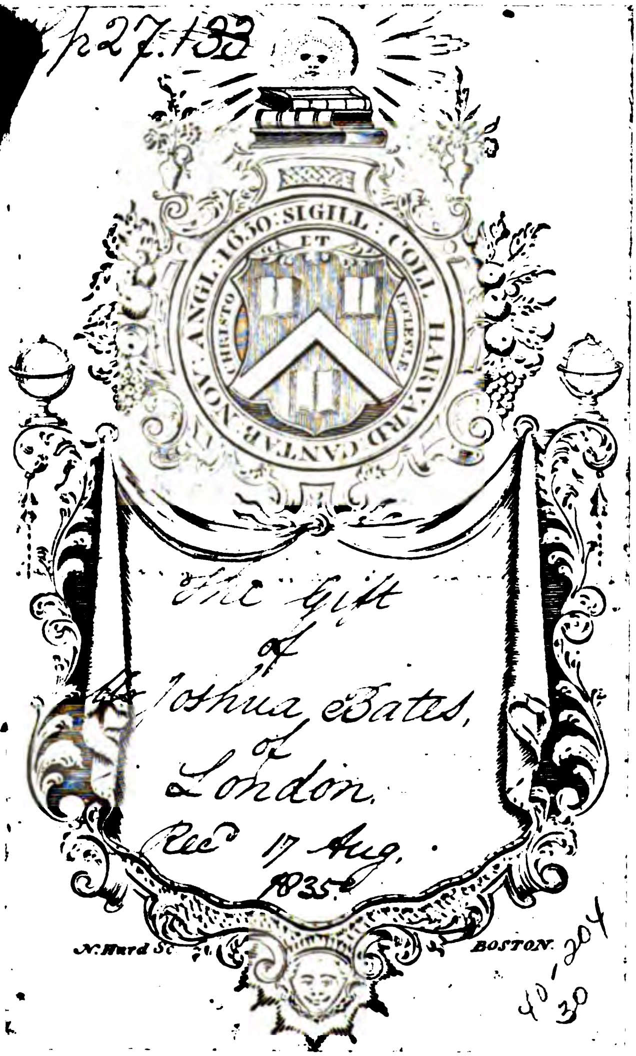

1630 SIGILL : COLL : HARVARD CANTAB : NOV : ANGL :
CHRISTO ET ECCLESIAE
The Gift
of
Joshua Bates,
of
London.
Rec^d 17 Aug.
1835.
N. Hurd Sc
BOSTON
40-204
30

SIGILL: COLL: HARVARD: CANTAB: NOV: ANGL: 1650
CHRISTO ET ECCLESIAE
The Gift of Joshua Bates, of London.
Rec'd 17 Aug. 1835.
N. Hurd Sc.
BOSTON.

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIÆ LIBRI XXXVII.

EX EDITIONE GABRIELIS BROTIER

CUM NOTIS ET INTERPRETATIONE

IN USUM DELPHINI

VARIIS LECTIONIBUS

NOTIS VARIORUM

RECENSU EDITIONUM ET CODICUM

ET

INDICIBUS LOCUPLETISSIMIS

ACCURATE RECENSITI.

VOLUMEN UNDECIMUM.

LONDINI:

CURANTE ET IMPRIMENTE A. J. VALPY, A. M.

1826.

LIBER XXIX.

CAP. I. *De origine medicinæ, et quando primum clinice, et quando primum iatraleptice, et de Chrysippo, et Erasistrato, et empirice, et Herophilo, et reliquis illustribus Medicis: et quoties ratio medicinæ mutata sit, et qui primus Romæ Medicus, et quando, et quid de Medicis antiqui Romani judicaverint, et vitia medicinæ.*

Quamquam non ignarus sim] Ms. *Naturæ remediorum atque multitudo instantium ac præceptorum, plura de ipsa medendi arte cogunt dicere, quamquam non ignaros nulli ante hæc Latino sermone condita, ancepsque lubricum esse rerum omnium novarum, et talium utique, tam sterilis gratiæ tantæque difficultatis in promendo.* Sic Vossianus, et majorem etiam partem Chifletianus; neque aliter legendum est. *Præceptorum* est anticipatorum, occupatorum: nisi malis *perceptorum.* Pintianus ex apographo: *ancepsque ac lubricum esse rerum omnium novarum principium.* Sed hoc condiderunt, qui non intelligebant τὸ *lubricum* esse hic positum, ut cum dicitur *lubricum juventutis:* τὸ *ac* recte sustulit Gelenius; neque id alii quatuor nostri agnoscunt. *Gronov.*

Ancepsque ac lubricum esse rerum omnium novarum, talium utique quam steriles gratiæ, difficultates in promendo] Scribo: *Ancepsque ac lubricum esse rerum omnium novarum principium et talium, utique tam sterilis gratiæ, tantæque difficultatis, in promendo,* ex nostro apographo. *Pintian.*

Sed quoniam occurrere verisimile est omnium qui hæc cognoscant, cogitationi] Puto legendum permutatis dictionibus: *Sed quoniam occurrere est, verisimili omnium qui hæc noscant cogitationi;* sic enim fere est in eodem. *Idem.*

Diis primum inventores, &c.] Videlicet Apollini et Æsculapio. Agenorem et Cheironem medicinam primos fecisse scribit Plutarchus in Symposiacis Quæst. III. 1. *Dalec.*

Quoniam Tyndariden, &c.] Thesidem Hippolytum, Thesei et Hippolytes reginæ Amazonum filium, ab equis discerptum scribit Plutarchus in Parallelis Hist. 34. *Idem.* *Quoniam Tyndariden revocavisset ad vitam*] Archetypon nostrum non *Tyndariden* præfert, sed *Tyndareum;* scribo *Tyndareon* Attica inflexione ex Luciano, qui ita nominat in lib. de Saltatione, ubi hujus fabulæ meminit; et Zenobio in Parœmia *Æsopi sanguis:* item Pindari interprete, cujus verba in Pythiis visum est subjicere: 'Aiunt Æsculapium auro corruptum vitæ restituisse Hippolytum mortuum; alii Tyndareon malunt, alii Capaneum, alii Glaucon. Qui Orpheum secuti sunt, Hymenæum, Stesichorus præter Capaneum etiam Lycurgum. Alii quod Prœtidas sanaverit. Alii quod Orionem. Pilarchus, quod Phinei filios curaverit. Pherecydes, quod eos, qui Delphis occumberent, revocaret ad vitam.' *Pintian.*

Trojanis temporibus] Machaone et Podalyrio Æsculapii filiis in eam expeditionem profectis. *Dalec.*

Fama certior] Celsus in procemio. *Idem.*

Clinice vocatur] Cubicularia, lectularia, sic dicta ab invisendis et tractandis ægris decumbentibus. *Idem.*

Prodicus] Herodicus apud Plutar-

chum ex Platone, libro de iis qui sero a numine puniuntur. *Idem.*

Iatralepticen] Ungnentariam, quæ frictionibus ac oleorum illitu morbos curat, et bonam valetudinem tuetur. Athleticam medicinæ addidisse Plutarchus scribit. *Idem.*

Alia factio ab experimentis se cognominans Empiricen cœpit in Silicia Acrone Agrigentino, &c.] In vetusto codice: *Alia factio (ab experimentis cognominant empiricen) cœpit in Sicilia Acrone Agragantino, &c.* Pintian.

Dissederuntque eæ scholæ: et omnes eas damnavit Herophilus] Quatuor nostri, *Dissederuntque ex schola.* Antiquior, *haediscole.* Lege, *Dissederuntque hæ diu scholæ.* Gronov.

Qui quæ inter initia scripsit illo mox recedente a vita ad sua placita mutavit] In eod. *Seque inter initia ascripsit illi. Mox procedente, vitia sua et placita mutavit:* legendum reor, *procedente avaritia.* Pintian. *Qui quæ inter initia scripsit*] Hermolaus: *sed quæ inter initia scripsit illo mox rec. a vita ad sua placita mutavit;* aut, *seque inter initia adscripsit, illo mox rec. a vita sua placita mutavit.* Voss. *seque inter initia adscripsit illi mox procedente vitia sua et placita.* Ut fere et Chiffl. Forte: *Auditor ejus Themison fuit, seque inter initia adscripsit illi, mox recedentis a vita sua ad placita mutavit.* Primum sese Asclepiadeum professus est; dein mortui placita mutavit ad sua. Men. et Acad. *fuisse qui inter initia.* Gud. et Andegav. *fuisseque inter initia.* Pintiani codex prorsus ut Vossianus; ipse, *procedente avaritia.* Gronov.

Sed et illa Antonius Musa ejusdem Augusti auctoritate] Scribendum forte, *Sed et illa Antonius Musa ejus discipulus, Augusti auctoritate.* Pintian.

Multos prætereo Medicos] Mirum inter medicos famosos præteritum Craterum, de quo Cicero multis locis ad Atticum. Persius: 'Sed quid opus Cratero magnos promittere montes?' Horatius: 'Non est cardiacus, Craterum dixisse putato, Hic æger.' Porphyrius περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων, memorata etiam rara historia servi ejus, qui, cum caro ab ossibus discederet et deflueret novo inauditoque morbo, esu viperæ in modum piscis præparatæ sanatus est. Victorius IX. 12. *Dalec.*

Quantum ad eam ætatem Aruntius solus] In codice antiquo, *quadragena dena Aruntius solus.* Pintian.

Nullius histrionum equarumque trigarii comitatior egressus in publico] In eod. *Nullius histrionum equorumque trigarii comitatiore egressu in publico;* sequitur continuo: *erat: cum Crinas Massiliensis arte geminata:* verbum *erat* scribendum cum majore litera, ut sit initium sequentium, et lege sic: *Erat tunc Crinas Massiliæ. Is arte geminata, &c.* Idem. *Nullius histrionum equarumque*] Vult auctoritatem ejus demonstrare per turbas in honorem ejus assectantium; qua in re confert eum gratiosissimis tum apud plebem, sed histrionibus aurigisque qui Circensibus trigas equarum agitarent, qua exercitatione Nero quoque ipse ejus temporis Romanorum princeps in primis delectabatur. *Gelen.*

Annæi Senecæ stipulatio] Lib. VII. Epist. ad Lucilium: 'Memor artificii mei veteris, frigidæ cultor, mitto me in mare, quo modo psychrolutem decet, gausapatus.' Et rursum lib. XII. 'Ille tantus psychrolutes, qui Calend. Januariis Euripum salutabam, qui anno novo quemadmodum scribere, legere, dicere aliquid, sic auspicabar in Virginem desilire, primum ad Tiberim transtuli castra.' Horat. I. Epist. ad Vallam: 'gelida dum perluor unda Per medium frigus.' Eo pertinet jocus Plauti in Rudente: 'Ædepol, Neptune, es balneator frigidus: Cum vestimentis, posteaquam abs te abii, algeo.' *Dalec.*

Qua de exstat etiam Annæi Senecæ stipulatio] Gud. Men. Acad. *astipula-*

tio. Vossiana et Andeg. *adstipulatio*, id est, adfirmatio de sese. *Gronov.*

Animas statim nostras negotiari] Vossianus, ut Pintiani, *anima statim nostra negotiari.* Lege: *Nec dubium est omnes istos famam novitate aliqua aucupantes animæ fatum nostræ negotiari*, id est, periclitando vitam nostram pecuniam quærere, discrimen animæ nostræ in negotio et quæstu habere. Nisi tamen malis *statum*, id est, salutem; nam 'status' est salus rei familiaris, de quo usu vocabuli diximus ad Plinii minoris Epistolas. Et 'stare,' 'sistere,' 'sisti' eleganter est salvum esse, de quo ad Livium. Verum hoc puto, et auctore nostro dignissimum. *Idem.*

Imperatorem illico, &c.] Est apud Jurisconsultos Alpheni responsum de patrono medico, qui sperabat, si liberti sui medicinam non facerent, multo plures imperantes sibi habiturum: quo ex loco medicis ægros, non ægris medicos imperare colligunt. Medico sane magis imperium convenit: merces tamen, cujus gratia circumambulat, dum agros invisit, auctoramentum quoddam servitutis est. Quia etiam blandiri et assentari ægris, magnasque non raro molestias devorare, ut ipsis morigeretur, velut quædam vis ac necessitas est, non secus ac si regis tyrannive subesset imperio. Huc pertinet locus Senecæ de Benef. VI. 16. 'Quare medico et præceptori plus quiddam debeo, nec adversus illos mercede defungor? quia ex medico et præceptore in amicum transeunt, et nos non ante quam vendunt obligant, sed benigna et familiari voluntate. Itaque medico, qui nihil amplius quam manum tangit, et me inter eos quos perambulat ponit, sine ullo affectu facienda vitandaque præcipiens, nihil amplius debeo, quia me non tanquam amicum vidit, sed tanquam imperatorem.' *Duarenus* Annivers. I. 54.

Vulnerarium eum tradunt fuisse vocatum mireque] Chifl. Vossiani tres, Acad. Gud. *eum fuisse credunt mireque*, sine τῷ *vocatum.* Sed neque *credunt* neque *tradunt* hic locum habet; pendet enim oratio ἐκ τοῦ *Cassius Hemina auctor est.* Lege: *Vulnerarium eum fuisse e re dictum, mireque gratum adventum ejus.* Gronov.

Verba ejus ipsa ponemus] Hæc ex Epistolis, quarum mentio apud Sextum Pompeium. *Dalec.*

Opicos] Opicus ἀῤῥητοποιὸς, cui os spurcum. Opici populi Italiæ fuerunt inhonesti, et obscœni, ut in vitium nomen abierit. Ausonius Eunum liguritorem magistrum, *opicum* vocat. Turn. Advers. X. 12. *Idem.*

Interdixi tibi de medicis: atque his Cato] Desiderantur hæc omnia in antiquo codice, præter duo ultima verba. *Pintian.*

Maxime vero quæstum esse immani precio vitæ recusabant] Scribo, *Maxime vero quæstum esse in manuprecio vitæ recusabant.* Quid sit manupretium Varro te docebit. *Idem.*

Extra urbem fecisse] Vide caussas apud Plutarchum in Quæst. Roman. 94. *Dalec.*

Sed decuriæ] Erant Romæ decuriæ quinque, in singulis 100. cives, qui judices, non equites dicti. Constitutum erat, ne cui jus id esset, nisi cui ingenuo ipsi, patri, avoque paterno sestertia CCCC. census esset. Ejus principum censura fiebat examen, et inquisitio per parentes (sic enim legendum, *non parietes*) agebatur. Vide infra XXXIII. 1. *Idem.*

Sed decuriæ pro more censuris principum examinantur] Vix est locus in Plinio alius, in quem ab interpretibus tot res miræ coierint. Step. Aquæus hæc ita superioribus nectit: vult significari, si moriatur ægrotus, non argui erroris culpæve medicos, sed alios; non illos, sed hos examinari; velut soleant judicio principum decuriæ a decurionibus examinari de statu ordinis, aut re aliqua militari, et

spectante ad rem. Omnia imaginaria, et nihil ad rem spectantia. Medicos cum judicibus confert Plinius, tanquam utrique fata et fortunas hominum in ditione habeant, et quanto majore providentia judicibus bona et vitæ quam medicis committantur ostendit. *Decuriæ* sunt judicum, et quidem quinque. Prima 'senatoria' erat Ciceroni appellata Verr. I. extremo et II. 32. Altera 'equitum' a Gracchanis temporibus. Tribuni ærarii, qui tertiam faciebant, sublati a Julio, ut tradidit Sueton. c. 41. inter hujus mortem locum fecerunt decuriæ 'centurionum' ab Antonio additæ, de qua Cicero Philippica I. et V. et XIII. Quartam adjecit Augustus 'ducenariorum,' Sueton. 32. qui judicarent de levioribus summis. Quintam Caius, eodem teste cap. 16. Quare cum ab initio illud *Sed* parum videatur habere momenti, suspicabar aliquando scriptum fuisse, *V decuriæ:* dein virgula forte adjecta *Sex*, postea *Sed*, factum; cum scribi oporteret: *Quinque decuriæ pro more censuris principum examinantur.* Adde Suetonium Claudio cap. 15. Sed hoc arbitrarium esto, neque si cui secus videatur, pro eo obtinendo pugnaverim. Sequitur, *inquisitio per parietes agitur.* Pintianus conjicit legendum *per parentes;* quod sit, per nobilitatem majorum. P. Pithœus in Adversariis conatur primum explicare de furto concepto per lancem et licium; dein mavult, ut ait, parietes diruere et *partes* reponere, quando apud Quintilianum Instit. V. 2. appellantur 'partes centumviralium, quæ in duas hastas sint divisæ.' Utramque emendationem quasi e suis conditis admetitur Dalecampius; neque addit quicquam præter cumulum errorum, dum auctores vincere gestit exponendo. Decurias scribit Romæ fuisse quinque, in singulis 100. cives, qui judices, non equites, dicti. Quippe ni? quos inter multi essent ordinis non equestris. Sed verba Plinii XXXIII. 1. male accepta huc transtulit. Quemadmodum ex sequenti, quod subjungit: 'Constitutum ne cui jus id esset, nisi cui ingenuo ipsi, patri, avoque paterno sestertia quadringenta census fuisset;' et hoc esse illud examen, hanc inquisitionem *per parentes.* At Plinius id pronuntiat non de judicatu, sed de jure aureorum annulorum. Priore quoque loco vix singula millia in decuriis, quum quatuor essent, fuisse sub Augusto scribit Plinius. Velleius Pompeium 360. legisse tradit lib. II. Cicero judices agnoscit 850. qui præcipue Cnæo oblectarentur ad Attic. lib. VIII. Epist. ult. Nihilo commodius adspergit de quadruplici judicio et duobus consiliis centumvirorum ex altero Plinio, ut approbet *per partes.* Valent enim ista, ubi judices jam sedent centumviri; at Plinii inquisitio est in judices legendorum causa. Me si quis audiet, refinget: *inquisitio per patrias agitur.* Et 'inquisitionem' accipio, quam in alios etiam privatos principes in censura faciebant. Suetonius Claudio cap. 16. 'Plures notare conatus, magna inquisitorum negligentia, sed suo majore dedecore, innoxios fere repperit.' Quod *per patrias* ait, verbis explicat proximis, in quibus æque nihili fuerunt; nam, *qui de nummo judicet,* Aquæo est medicus, qui soleat arcessi a distantibus multum regionibus, ut jus dicat de nummis, quos ab ægris extorquet; de nummis per ironiam dici, non de sanitate. Pintianus scribi suadet *indicet*, ut *index* lapis. Dalecampius intelligit tribunos æris non temere creari et legi, sed magna cum diligentia et judicio, ut potius a Gadibus et columnis Herculis, sive ab ultimis terræ finibus arcessantur, de quo videndum Asconium Pedianum. Quærat ibi, cui vacat quærere, quod nunquam est inventurus; nam tribunos ærarios ex albo judicum jam era-

serat Julius. Si verum volumus, nihil aliud dicit, quam ex longinquis provinciis, atque adeo interdum a fine terrarum, arcessi post inquisitionem diligentem in patriis illorum factam, qui de levissimis pecuniæ summis, nedum de vita et capite, sint judicaturi. Seneca de Ira III. 33. 'Evocati e longinquis regionibus judices sedent, judicaturi, utrius justior avaritia sit.' Ubi ostendit Lipsius, hoc Pliniise recte cepisse, quamvis Pithœi *partes* sequatur; nam et addit ex XXXIII. 1. 'nondum provinciis ad hoc munus admissis.' Eodem respexisse Latinus Pacatus potest videri in Panegyrico, ubi laudes Hispaniæ perstringit: 'Hæc durissimos milites, hæc experientissimos duces, hæc facundissimos oratores, hæc clarissimos vates parit: hæc judicum mater, hæc principum.' Mittuntur, inquit, in cujusque patriam, qui explorent, qua fama et existimatione sint, quam municipibus suis probati; non enim tantum ex urbe capiuntur et Italia, sed ex omnibus evocantur imperii partibus, qui de pecunia judicent non magna, et nonnunquam nummo sestertio addictis et mancipatis. Ergo, *qui de nummo judicet*, est ex minimo exemplo descriptio judicum in quavis lite privata. Pergit auctor: *de exilio vero non nisi die quadragesimo quinque electis viris datur tabella*. Ignoscimus et hic Aquæo, cui *tabella* testamentum est, sive testamenti scriptura; nesciebat enim de judicibus agi. Ignoscimus P. Pithœo, qui judicium quinquevirale in Cod. Theodosii inventum (de quo Plinii ævo nemo somniavit) huc retrahit; et Fr. Jureto, qui ad Symmachi II. 74. prioris editionis hoc quidem tollit judicium, sed commendat nobis e codice S. Benigni, quod explicare ipse non poterat: *non nisi de XLV. electis viris*: neuter enim meliorem scripturam viderat. Ignoscimus et Dalecampio, qui vidit hanc quidem et prodidit, sed assecutus non est, et potius habuit ex Pithœo quædam male nata pejus describere; velut hos quinqueviros certum magistratum non fuisse, ut triumvirorum capitalium. Quasi vero tempore Plinii judex magistratus nomen fuerit sive certi sive incerti. Scribendum autem e Chiflet. et Vossiano, *de exilio vero non nisi XLV. electis viris datur tabella*. Nimirum in singulis quæstionibus definitus erat numerus judicum, quot sedere in reum oporteret. Huc pertinent Asconii in Orat. pro Scauro: 'Sententias tulerunt senatores duo et XX. equites tres et XX. tribuni ærarii XXV. ex quibus damnaverunt senatores quatuor, equites duo, tribuni duo.' Ejusdem pro Milone: 'Perorata utrimque causa, singuli quinos accusator et reus senatores, totidem equites, et tribunos ærarios rejecerunt, ita ut unus et quinquaginta sententias tulerint.' Est igitur hæc quoque descriptio judicum in judiciis publicis, non tamen maximarum causarum. Ex quibus tangit unum, ubi damnato pœna exsilium esset, qui tamen in discrimen venire non posset, nisi sub tot judicibus. Elegit autem, cujus judicum numerum nulla quæstio alia corriperet. Et is cum sit XLV. selectorum, satis apparet, quam solliciti non modo de vita, sed etiam de statu sontium, certe suspectorum, fuerint majores. *Tabella datur*, id est, judicium permittitur. Restat: *At de judice ipso quales in consilium eunt statim occisuri?* Ubi Dalecampius: De medico ipso (quem tralate *judicem* vocat, qui ægrum judicat et morte damnat) *statim occisuro* (ita enim reponendum) nulli consultant, et peritiæ periculum faciunt. Nihil alienius. Judex est, qui proprie sic dicitur. Hic si morbo correptus fuerit, *quales*, quam nôn delecti, nec censuris examinati, quippe tantum pro medicis se gerentes, *in consilium eunt* de præbendo medicamento, quo

sæpe contingit, non ut is interim civitatem, sed statim vitam amittat? *Gronov.*

Inquisitio per parietes agitur] Vel, *per parentes*, ut diximus; vel, *per partes*. Quintil. lib. v. Centumviralium partes in hastas duas divisas memorat. Cognoscebant autem Centumviri de hæreditatibus, quacunque de causa peterentur, sive ab intestato, inofficioso, injusto, falso testamento. Hæreditatis petitionem 'Centumvirale judicium' vocat Justinianus l. ult. Cod. de hæred. pet. Dividebatur in partes, sive hastas, sive consilia, sive tribunalia, (tot enim nominibus utebantur,) duas, vel quatuor, pari numero judicum constantes. Plin. Ep. lib. vi. 'Quadruplici judicio bona paterna repetebat. Sedebant judices centum et octoginta: tot enim quatuor consiliis conscribuntur.' Et paulo post: 'Duobus consiliis vicimus, totidem victi sumus.' Marcellus l. si pars de inoff. testam. Papinianus l. cum filius de legat. 2. Cum filius divisis tribunalibus actionem inofficiosi matris pertulisset, atque ita variæ sententiæ judicium extitissent. *Reginald.*

Et qui de summo judicet] Ait æris Tribunos non temere legi et creari, sed magna cum diligentia et judicio, ut potius a Gadibus columnisque Herculis, id est, ab ultimis terris, orbisque finibus accersantur. Vide Ascon. Pædianum. *Dalec.* *Et qui de summo judicet*] Scribendum potius *indicet*; unde Index lapis. *Pintian.*

De exilio vero] Certus is magistratus non fuit, ut Triumvirorum capitalium. Eligi ex Senatu veteri instituto solebant. Honorius et Theodosius postea sortito ad criminalium caussarum judicia vocari jusserunt, et de summis optimos legi. Nomine reorum delato et recepto, trigesimo post die judex dabatur, qui quadragesimo tandem reum de tabula vel damnabat, vel absolvebat. Vide Pithœum Advers. ii. 19. *Dalec.*

At de judice ipso quales, &c.] De medico ipso (quem translate *judicem* vocat, quia ægrum judicat et morte damnat) *statim occisuro* (ita enim reponendum) nulli consultant, et peritiæ periculum faciunt. *Idem.* *At de judice ipso quales in consilium eunt, statim occisuri*] Puto mutandum esse verborum ordinem, et legend. *At te de judice ipso statim occisuri quales in consilium eunt.* Nec legend. arbitror *judice*, sed, ut dixi, *indice*, nec *occisuri*, sed *occasuri*; ut quædam etiam exemplaria proferunt. *Pintian.*

Alienis pedibus ambulamus] Lecticarios, anagnostas, et nomenclatores exprobrat. *Dalec.*

Dolorum indicaturam] Pactam cum ægris pecuniam, ut eorum dolores sedentur. *Idem.*

Arcana præcepta] Παράδοξα, vulgi fidem et opinionem excedentia, quæ non nisi ingenti pretio evulgantur, aut communicantur. *Idem.*

Emovendam potius] Deorsum pellendam acu. *Idem.*

Extrema pretia] Idem argumentum tractatur, sed pressius, xxiv. 1. *Id.*

Quo Deorum perfidiam istam monstrante] Scribo cum interrogatione, ex vetusto codice: *Quo Deorum per fidem ista monstrante?* utitur isto interrogandi modo, et interim sine interrogatione, frequenter Quintilianus in declamationibus; aliquando etiam suppressa præpositione: *Fidem vestram judices.* Pintian.

Quæ proceres artis ejusdem in semet ipsis fatentur] *Quæ proceres artis ejus de semet ipsi fateantur*, in eod. *Idem.*

Ae pilorum eviratio instituta, &c.] Hoc παρατιλμὸν καὶ πίττωσιν vocant Græci, qua μαλθακοὶ, id est, *molles*, evirantur et vulsi fiunt. Virilitatis autem etiam signum et indicium pili. Resina autem pilari solitos olim nunc molles et effœminatos viros, nunc quibusdam sacris addictos, ut Isidis calvos, ex veterum scriptis manifestis-

simum est. Juvenalis: 'resinata juventus.' Martialis: 'Nec plena turpi matris olla resina, Summœnianæ qua pilantur uxores.' Idem: 'Nuntiat octavam Phariæ sua turba juvencæ, Atque pilata redit jamque, subitque cohors.' *Dalec.*

Homero inter prælia Deorum, &c.] Iliados Φ. Τίπτ' αὖ, ὦ κυνόμυια, θεοὺς ἔριδι ξυνελαύνεις Θάρσος ἄητον ἔχουσα; *Idem.*

Nec deerat materiæ pompa] Imo legendum e contrario: *Nec deerat materia pompæ*, ex antiquo exemplari. *Pintian.*

CAP. II. *De medicinis lanarum.*

Postes] Ædium, in quas accedebat sponsa, janua, marito illa operiente, lana cingebatur, et coronabatur, lauroque multa ornabatur: postes etiam vittis laneis contegebantur, quas ab introgressa tangi mos erat, et adipe suillo oleoque, vel lupino, ungi, ne quid venenum aut pestilens domui noceret: qua superstitione et magi felle nigri canis domos suffiebant, et genitale sub limine defodiebant. Alex. ab Alex. II. 5. Scribit idem ibidem, sponsas, cum ex domo patris ad maritum prodibant, colum lana comptam et fusum cum stamine gestare solitas. Quod testatur et Plutarch. ἡ νύμφη, inquiens, εἰσφέρει μὲν ἠλακάτην, καὶ τὴν ἄτρακτον: additque, quod propius huic loco est: ἐρίῳ δὲ τὴν θύραν περιστέφει τοῦ ἀνδρός. Nec prætereundum quod tradit Rhod. XXVII. 14. in lanata pelle novas nuptas sedere solitas, vel more vetusto, quod priscis temporibus in pellium stratis dormirent, vel quod lanificium viro præstituras se eo symbolo pollicerentur. Plinius hic tacet cingulum ex ovis lana factum, quod novæ nuptæ in lecto vir solvebat: apud Verrium Flaccum. *Dalec.*

Succidæ] Succidam lanam 'oscam' Varro a Nævio dici tradit, Festus et 'solocem.' *Idem.*

Suffusa] Olei, aceti, vini liquore. *Idem.*

Præligans] Vinculis adstrictione valida dolorem excitantibus. *Idem.*

Vis ejus septica] Pœni editorum infantium venas in capite lana succida inurunt, ut defluentem pituitam sistant. Pari consilio Æthiopes statim natorum frontem urunt, ut capitis et oculorum supervacuum humorem exsiccent. Alexander ab Alexandro II. 25. *Idem.*

In Atticis ovibus] Quæ thymo pascuntur. *Idem.*

Siccatur] An *saccatur?* ut XX. 19. id est, per colum transmittitur. Dioscorides tamen habet, in fictilem patellam conjici, quæ aquam calidam habeat; linteo vas operiri, insolari, donec candida fiat et satis crassa. *Id.*

Genarumque callum] *Ciliorum*, τῶν βλεφάρων. *Idem.*

Cæcis doloribus] Internarum partium, vel quorum causa ignoratur. *Idem.*

CAP. III. *De ovorum natura.*

Radicula] Τῷ στρουθίῳ: nam, ut Dioscorides ait, τούτῳ ἐριοπλύται χρῶνται πρὸς κάθαρσιν τῶν ἐρίων. Quidam inepte legit *rudicula*. Idem.

Cum jure putaminis sui] Scribo, *cum cinere putaminis sui*, ex apographo nostro. *Pintian.*

Sic et lienicis] In eod. *Sic et lieni ericis*: scribo, *Sic et lientericis*. Est lienteria morbus lævitas intestinorum; de cujus duobus generibus et curatione lege Paulum lib. III. et cæteros. *Idem.*

Fiunt et tota lutea quæ vocant schista] Hermolaus *schista* emendavit, cum antea *sicista* legeretur. Ego video posse non minus recte legi *synchyta*, hoc est, *confusa*, propter commistionem, lutei cum albo et tetro. *Idem.*

Pulli ovorum] Ova suo pullo plena, resiccata, et in pulverem trita. *Dal.*

Idem cinis et mulierum menses cum

myrrha illitus sistit] In vetere exemplari, *Idem cinis ciet mulierum menses cum myrrha, &c.* Pintian.

Operationem eam serpentium, &c.] Ovi partum, anguium salivationem. *Dalec.*

Equitem Rom. e Vocontiis, &c.] Vocontii Galliæ civitas est; et ovorum genus, de quo loquitur, Galliis peculiare. *Gelen.*

Caduceum] Τὸ κηρύκειον, τὴν κηρυκίνην ῥάβδον. Multa de caduceo Rhodig. XXI. 16. multa Macrob. in Saturnal. Serpentes eos binos in summa caducei parte spiris circumplexos fuisse, tanquam adversa sibila efflantes, ὄφεις καταγλωττίζοντας, καὶ ἐμπεπλεγμένους, Græci narrant, τῶν σπονδοφόρων, ἐκεχειροφόρων, εἰρηνοδόκων, fecialium insigne, ac legatorum, qui de pace facienda, contrahendo fœdere, paciscendis induciis mittebantur. Hadr. Jun. v. 20. *Dalec.*

Cristatos esse in caduceo] Cristati quidam angues sunt. Crista galearum et cassidum ornamentum et insigne est. Si ergo caducei angues cristati forent, magis bellum indicarent, quam pacem. *Idem.*

Comagene vocatur] Syriacam nardum esse putant: alii comacum Theophrasti. *Idem.*

Cera] Quæ odoris suavitatem minuit. *Idem.*

Æque quam capris] Nam id miratur Plinius, quod ex animalibus morbo obnoxiis tanta sit remediorum copia, adesse videlicet et capra. *Gelen.*

CAP. IV. *Remedia de cane, et ex animalibus quæ placida non sunt, sed fera, et ex volucribus, et contra morsus phalangiorum.*

Supplicia annua canes pendunt] Augusto mense Romæ πανήγυριν canum fieri solitam Græci scriptores memorant, urbis olim a Gallis captæ monumentum, in eaque ἀνυλάκτους canes verberibus cæsos, anseribus clare vociferantibus. Rhod. XVII. 29. *Dalec.*

Vivi in furca sambucea] Ex hoc loco Claudius Puteanus apud Ciceronem pro Roscio Amerino legendum putat, pro, *Crura suffringerent, cruci suffigerent.* Idem.

Catulos lactentes adeo puros existimabant ad cibum, ut etiam placandis numinibus hostiarum vice uterentur his. Genito mane catulo, res divina fit et in cœnis Deum etiam ponitur catulina] Pro *Genito mane catulo,* legend. *Genitæ Manæ catulo res divina fit.* Vide Bouchart. 602.

Ad cibum] Catulinam carnem esitavisse, hoc est, comedisse Romanos, Plautus in Saturione refert. Festus Pomp. De esu caninæ et catulinæ carnis Hippoc. lib. II. περὶ διαίτης. Idem, lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, lienosis præscribit: ὀψώνιον δ' ἐχέτω κρέας κυνὸς μείζονος. *Dalec.*

Hostiarum vice uterentur his] Lupercalibus canes infesti lupis immolabantur: pro pecore et frugibus per Rubigalia, ut averteretur rubigo, lactens catulus, cujus exta thure et myrrha conspergebantur. Sacrificabatur et canis rufa juxta Catulariam portam placando Caniculæ sideri, quod sacrum Canarium dicebatur. Alex. ab Alex. III. 12. et Gynæciæ Deæ, quam bonam Deam etiam vocabant, cum domi puer nasceretur. Idem ibidem. Immolabantur et rufæ canes secundum Catulariam portam, ad placandum Caniculæ sidus frugibus inimicum. Festus in voce Catularia. Canarium hoc sacrificium dicebatur, quod περισκυλακισμὸν Plutarchus vocat in Romulo. Fiebat et cane Gynæciæ Deæ, quam Bonam Deam etiam vocabant, cum domi puer nasceretur referente Alex. ab Alex. III. 12. Legimus quoque apud Pausaniam in Laconicis, ephebos Lacedæmonios Enyalio Marti canis catulum mactasse: Colophonios vero Enodiæ Deæ sive Compitalitiæ, sed eum nigrum. *Idem.*

Aditialibus quidem epulis] Cum inaugurandi alicujus gratia, aut ob publicam lætitiam, convivium indicebant, epulum aut cœnam adjiciebant. Tacitus lib. XI. 'Rescuporis sanciendo, ut dictitabant, fœderi convivium adjicit, tractaque in multam noctem lætitia per epulas ac vinolentiam,' &c. Inde 'adjicialis cœna,' ut X. 20. *Dalec.* Vellem hoc Scaligero non venisset in mentem. Satis enim multos traxit etiam doctos viros. At sciant tirones 'adjiciales cœnas' esse nugas meras. 'Aditiales' dicendum, ut P. Faber, Gruterus, Lipsius monuere, ab aditu Sacerdotii, vel adeundo sacerdotio. Veteres etiam 'aditus, aditi,' ut 'senatus, senati' dicebant. Et interpres optimus Suetonius in Claud. cap. 9. qui 'æditialem' interpretatur, quæ daretur 'pro introitu sacerdotii.' *Gronov.* in Tacit. loc. cit.

Græci vocant ictidas] Silvestres, nempe Viverras: vulgo *Furet*. Dal.

Cætero venenum] Ejus remedium vide XXVIII. 10. ult. et infra cap. 5. hujus libri. *Idem.*

Ut auctor est Cicero] In admirandis suis id Ciceronem scripsisse quidam putant, quorum mentio fit XXXI. 2. et 4. hujus operis. *Idem.*

Mutatque sedem] Plautus in Sticho: 'Certum est, mustelæ nunquam posthac credere. Nam incertiorem nullam novi bestiam: Quin ipsa decies in die mutat locum.' *Idem.*

Serpentes persequitur] Adde et mures, unde fortassis nomen inditum. Idem eodem dramate: 'Auspicio hodie optimo exivi foras. Mustela murem mihi abstulit præter pedes: Eum strenue obsonavit, spectatum hoc mihi est.' *Idem.*

Haustasque ab animalibus restinguere in potu datos] *Datis*, non *datos*, in archetypo nostro, frequenti apud hunc auctorem loquendi modo, ut alias notavimus. *Pintian.*

Restinguere in potu datos] Aut necare, aut ex eo loco deturbare cui adhærent, abigere Diosc. ἐξάγειν. *Dal.*

Vomicæ et quartanarum remedia] Vetus codex, *Vomitionum*, non *vomicæ*. Pintian.

A percussis ipsorum urina] Imo potius *a morsis*; mordet enim aspis, non ictu percutit. *Dalec.*

Serpentes ipsi fugiunt] Sibilo ejus territi. XXVIII. 22. *Idem.*

Olfactu necantem] Halitu et afflatu, quo necat frutices, exurit herbas, rumpit saxa. VIII. 21. *Idem.*

Picis modo et colore dilutum, &c.] *Calore*, non *colore*, in vetusto exemplari; et paulo post, *expavescere*, non *pavescere*. Pintian.

Draco non habet venena] Multis tamen locis hujus operis remedia scribuntur contra draconis morsus. *Dal.*

Quoniam hæc morborum veneficia sunt] Quem sensum habeat, non video: etsi *veneficia* pro eo, quod erat *beneficia*, restituerit Hermolaus. Scribe cum Voss. *quæ coarguisse non minus referet* (i. e. ut supra, proderit, utile erit. Vulgo *refert*; sed Voss. *referret*) *quam contraria serpentibus remedia demonstrasse, quoniam et hæc morum veneficia sunt.* Quatuor alii saltem *regeret*. Gronov.

Item virus ichneumonum] Voss. *item si uratur ecneumonum fugiunt et uricis tritis in aceto peruunctis.* Forte: *Draconum adipem venenata fugiunt: item, si uratur, ichneumonum: fugiunt et urticis tritis in aceto perunctos.* Semen urticæ contrarium cicutæ esse ex Nicandro scribit XXII. 13. *Idem.*

Impositum] Suo vulneri. *Dalec.*

In vapore] Vel ardentis ligni, vel fervidæ aquæ. *Idem.*

Caput quidem dissecant Scythæ] *Caput quidam dissecant scite*, in scripto codice. *Pintian.*

Lapillum] Qui in potu sumptus veneni vim frangit. *Dalec.*

Quaternis digitis utrinque, &c.] Dioscorides caudam et caput abscindi scribit, quia carne carent; at fabulosum esse, quod utrinque certa men-

sura debeant amputari extrema. *Id.*

Livore spinæ adhærente] Vena livida. *Idem.*

Anetho discocto] Albo jure, Galen. oleo, vino, sale, anetho, Dioscorid. *Idem.*

Similagine] Orobi farina, Galen. *Id.*

Avium sermones intelligi] Melampoda, Chalcantem, Mopsum Italum, Tiresiam, Thaletem, Apollonium Tianeum avium sermonem assecutos fuisse tradunt: Helenum suum Virgilius: 'qui sidera sentis, Et volucrum linguas, et præpetis omina pennæ.' *Idem.*

Atqui anguis Æsculapius, &c.] Dracones in veneratione fuisse, divinoque cultu honoratos, vide apud Ælian. de Animal. XI. 17. et XVI. 2. Plutarcho de Isid. et Osir. draco Minervæ sacer est. Dracones sacros in Epidaurii Æsculapii templo educatos fuisse tradit Pausanias in Corinthiacis. *Idem.*

Pascitur et in domibus] Innoxius, familiaris, domesticus: quales in balneis medicatis Aquarum prope Cameriacum multi gignuntur. *Idem.*

In orbe terrarum pulcherrimum anguium genus est] *In urbe* legit antiquum exemplar, non *in orbe*. Et puto adjungenda hæc duo verba præcedentibus: duo autem quæ sequuntur, *terrarum pulcherrimum*, adjecta falso existimo. *Pintian.*

Hydri vocantur] Vocantur et chersydri, quod in terra pariter degant, et in aquis: Latinis, natrices, lingua, ut putant, gemina, ac, ut Aristides tradidit, voraces et gulosi, λίχνοι. Rhod. XXVI. 5. *Dalec.*

Tamen talis ac tanta vis veneni] Voss. *Tamen talis, ac tanti veneni, a quibusdam animalium ut subus manditur.* Pro *subus* quidam *cibus*, quemadmodum et quatuor nostri. Et non proprie suum, sed aliorum quoque non nominatorum animalium id eum fecisse alimentum, suadere videntur verba mox sequentia: *Venenum ejus restingui primum omnium ab his, quæ vescuntur illa, ex iis verosimile est, quæ produntur, cantharidum potu aut lacerta in cibo sumpta.* Sic enim legendum. *Restingui* Vossiani est et Chifletiani, ut et *verisimile: ex his* Vossiani: distinctionem ex sententia mutavimus. Respicit autem hunc locum, quum scribit eodem capite infra: 'Salamandris cantharides diximus resistere.' Lib. XI. tamen c. 53. 'Quin et subus serpentes in pabulo sunt.' Quamvis hic quoque varient codices et nonnulli: 'Quin et his.' Sed utrobique *subus* confirmat Aristoteles Hist. Animal. IX. 1. Ὄφις δὲ γαλῇ καὶ ὑὶ πολέμιον· τῇ μὲν γαλῇ, κατ' οἰκίαν ὅταν ὦσιν ἀμφότερα· ἀπὸ γὰρ τῶν αὐτῶν ζῶσιν· ἡ δὲ ὗς ἐσθίει τοὺς ὄφεις. Pintiani codex posteriori loco: *ab his quæ vescantur illa verisimile. Ex his vero similia sunt, quæ produntur de cantharidum potu.* Idem *restingui.* Gronov.

Si forent vera] Dioscorides scribit, frustra creditum esse salamandram ignibus non uri. *Dalec.* Vide quæ notata sunt de Salamandra supra X. 67. et Jacobi Palmerii Exerc. nuper editas p. 613.

Domantur] Quoniam foras extrahuntur, ac velut exugnntur. *Dalec.*

Et torpentibus membris] Stupori, tremori, quoniam pituitam educit. *Id.*

Si auro liquescenti, &c.] Inde excogitata ratio medicis est parandi jusculа ἀναληπτικὰ, cum carne gallinæ, et auri foliis. *Idem.*

Plumbagine herba] Sic vocant dipsacum minorem silvestrem, echino parvo et rotundo. *Idem.*

Quis autem quæso, &c.] Præter rem id exclamat Plinius; facile enim ex eorum nido ovum haberi potest. *Id.*

Et pedibus suspensum sursum in superliminari] Chifiet. *suspensum in super limine.* Voss. *suspensum super limine.* Neutri *sursum*. Scribe, *suspensum supero limine.* Plautus Bacchid. IV. 9. 'Nunc superum limen scinditur; nunc adest exitium Ilio.'

Noster XXXII. 5. 'stella marina vulpino sanguine inlita et adfixa limini superiori.' *Gronov.*

Cum carduo] Cardui folio trito, vel semine. *Dalec.*

Phalangium est, &c.] In agris Apuliæ frequens, et reliquis anni partibus, vel nullo morsu infestum, vel innoxium, fervida æstate perniciosissimum, statim obsurdescentibus et obstupescentibus, quos momorderit, deinde cæcutientibus, et quasi attonitis ac syderatis. Remedium usu cognitum est, sonitu musicorum instrumentorum, ac præcipue tympanorum, assiduisque cantionibus sopitos excitare. 'Tarantolam' vocant Apuli, et ab eo commorsos 'tarantatos.' Alex. ab Alexand. II. 16. *Idem.*

Et ad hoc servantur cum mortui inveniuntur. Et cortices eorum contriti et poti medentur] In vetusto exemplari, *Et ad hoc servantur mortui. Inveniuntur et cortices eorum, qui triti et poti medentur.* Pintian.

Myrmecion formicæ, &c.] Hæc bis repetere videtur ex duobus diversis auctoribus, vel oblitus hæc antea se scripsisse. Tu de Phalangiorum morsu vide Ælian. de Animal. XVII. 11. *Dalec.*

Coloten vocant] Asyracum vocari ab Ægyptiis Galenus tradit Simpl. lib. X. c. de dracone marino. *Idem.*

Solpugas Cicero appellat] Frequentes in Sardiniæ metallis. *Idem.*

Sed in iis magna quæstio] An iis sit utendum, necne, et an integris, an ademptis alis, capite, pedibus. *Id.*

Ipsarum cantharidum venenum, &c.] Hippocrates lib. IV. τῆς διαίτης ὀξέων, pedes et caput detrahit: cujus judicium Aëtius sequitur. Galenus Simplic. lib. XI. recitata historia medici cujusdam audacioris, qui infœliciter dederat nunc corpora tantum, nunc alas, capita, pedes tantum, absque corporibus, integras se dare profitetur, tanquam in capite, pedibus, alis vis quædam sita sit, earum venenum obtundens. Rationem totam eam positam esse puto, primum in modo, ut grana tria solum vel quatuor imperentur: deinde in mixtura, ut adjiciatur et quod urinam provocat, et quod earum venenum mitiget: ac postremo in statu corporis ægrorum, ne dentur deploratis, quibus ob scirrhos viscerum morbus insanabilis est. Refert et non parum in iis deligendis cura, quod tutiores et meliores sint aliis collectæ in tritico, versicolores, virgatæ. *Idem.*

Non picato] Ἀκόνιτον vocat Dioscorides τὸ μὴ κεκονιαμένον· ἂς βαλῶ, inquit, εἰς ἀκόνιτον ἀγγεῖον, κ. τ. λ. Alias ἄπισσον vocat, de thalassomelite tractans, v. 16. quod contrarium est τῷ πεπισσωμένῳ. *Idem.*

Hippocrates et hydropicis dabat] Lib. IV. rationis victus in morbis acutis. *Idem.*

Cantharides objectæ sunt, &c.] Seneca Controv. VI. 4. 'Venenum Cato vendidit: Quærite an proscripto licuerit emere, quod licuit Catoni vendere.' *Idem.*

CAP. V. *De sevo struthiocamelino et cane rabido, et lacerta, et anseribus, et columbis, et mustelis remedia.*

Tunc venisse sestertiis] In singulas libras. *Idem.*

Est vermiculus in lingua canum, qui vocatur a Græcis lytra] Lege *lytta.* Reines.

Anno tantum eo prodest] Annua vis medicamenti, ut et vermiculorum phalangii lanuginosi c. 4. hujus libri. *Dalec.*

In proverbium discordiæ venisse] Vetus proverbium est, κύων εἰς τὸν λίθον ἀγανακτοῦσα, *canis in lapidem sæviens:* in eos qui mali causam auctori non imputant, ut si quis iracundiæ vitium juventæ, non stultitiæ tribuat. Plato lib. V. de Repub. eos qui cæsos spoliant, facere ut canes ait, in lapidem sævientes, omisso eo qui jecit. Pacuvius in armorum judicio: 'Ca-

nis cum percussus est lapide, non tam illum qui se icit, quam eum ipsum lapidem quo icta est, petit.' Erasmus. In opinione vulgi fuit, quibus in ædibus esset lapis a cane morsus, discordia et intestinis dissensionibus omnia perturbari. Itaque si quando viderent una habitantes discordes, rixisque et jurgiis inter se discrepantes et tumultuantes, lapidem a cane morsum in ea domo familiaque esse dicebant. *Dalec.*

Ex mustela] Ex illius felle, quod efficax est contra aspides, cætero venenum. supra cap. 4. hujus libri. *Idem.*

Venena fungorum boletorumque astringit] In scripto codice, *contra venena fungorum boletorumque*; nam verbum *astringit* superfluit. *Pintian.*

Mustelæ catulus] In fictili novo crematus, ut dictum est initio hujus capitis. *Dalec.*

Anatum Ponticarum] Quæ multis medicatis herbis pascuntur. *Idem.*

Caulis jus ex carne arietum] Verbum *caulis* desideratur in vetusto exemplari. *Pintian.*

Præterquam his qui buprestin aut aconitum biberint] Scribo, *Præterque his qui buprestin aut aconitum biberint*, tum ex antiquo codice, tum etiam ex Dioscoride qui lib. VI. prodesse lac adversus utrumque venenum tradit. *Idem.*

CAP. VI. *Ad alopecias tollendas, et ad pilos reddendos, et ad lendes tollendos, et ad palpebras, et ad glaucomata, et ad oculos, et ad parotidas remedia.*

Muscerdas appellat] Suum, boum, murium stercus, sucerda, bucerda, muscerda, atque adeo hominis, homerda priscis dictum est, ἀπὸ τοῦ ἀμέρδειν, τοῦτ' ἔστι τὸ ἀφανίζειν, dicta hæc volunt, quod stercus præ fœditate amoveatur a conspectu. In veteri Glossario rotunda stercora *strunti* et σπέλεθοι vocantur. *Dalec.*

Quem Myiodem vocant] Levissimis de causis talia cognomina Diis tributa, ut Herculi Conopionos et Ipoctoni: Apollini, Erythibii, Sminthei, Pornopionos. Vide Rhodig. VI. 7. Myagrus autem hic Deus dicitur X. 28. Morem ejus sacrificii ab Hercule profectum narrant, qui cum in Olympia rem sacram Diis faceret, muscarum infesta multitudine, Jovi ἀπομυίῳ sacris factis, ultra Alpheum illas abegit. Ex hac historia μυάδη sive ἀπόμυιον θεὸν Jovem fuisse intelligimus. Apud Pausaniam lib. VIII. nundinis, quæ ad Alipheram Arcadiæ celebrantur, heroi Myiagro res divina fit hostiis, ut ejus implorato numine inter immolandum a muscarum protervia tuti sint. Herculis quidem sacellum, quod in foro Boario fuit, muscæ non ingrediebantur. Invocabant et Cyrenenses Achorem, vel, ut Nazianzenus ait, Acaron muscarum Deum, protinus abeunte eo tædio. Nam in Actio templo Apollinis cum panegyris sacra et salutationes in honorem Dei fiunt, muscis bos immolatur, cujus cruore διακορεσθεῖσαι, placatæ et saturæ, evanescunt et aufugiunt. Rhod. XXIII. 30. Alex. ab Alex. I. 13. Lepide Plautus in Mercatore muscam curiosum exploratorem vocat: 'Nequicquam abdidi, abscondidi, abstrusam habebam; Musca est meus pater: nihil potest clam illum haberi.' *Idem.*

Synapi] Quo ad ruborem usque fricetur cutis capitis. *Idem.*

In histrice] Est enim histrix Africanus herinaceus. *Idem.*

Capitis doloribus, &c.] Serenus de medendo capiti: 'Profuit et cochleis frontem tractare retectis:' vel ut alii legunt, 'tractare minutis.' *Idem.*

Peractæ] Perfecta et justa sua magnitudine absolutæ. *Idem.*

Per aurem cum ebore trajectum] Legendum forte, *Per aurem ut ellobion trajectum*, vel si mavis, *per aurium lobon trajectum;* nam in antiquo codice *aurum*, non *aurem*, legitur. Signifi-

cat autem *ellobion* inaures, et *lobos* extremam partem aurium. *Pintian.*

Vulneribus tonstrinarum] Quæ in tonsorum officinis recentia tractantur, vel tondendo radendoque fiunt. *Dalec.*

Œsypum cum myrrha calidum penicillo illitum] Rectius in nostro apographo, *specillo illitum.* Pintian.

Œsypum cum myrrha calidum penicillo illitum] Voss. *specillo inlitum.* Paullo post: 'specillo demisso in dextram partem si dexter oculus curetur.' VII. 53. 'C. Julius medicus, dum inungit, specillum per oculum trahens.' XXXII. 7. 'Hujus corporis humorem specillis derasum claritatem oculis inunctis narrant afferre.' Ubi restituit Sigism. Gelenius. Ut et hoc loco Pintianus. *Gronov.*

Duabus sextis denarii e stibi] Scrupulo uno, si pro drachma denarium pendimus. *Dalec.*

Apollonius Pitanæus] Est autem Pitane Æolidis oppidum in Asia; nam ut Tyanæi testimonio Plinius utatur, temporum ratio vix patitur. Ad hoc non memorantur ulla Apollonii Tyanæi in hoc genere scripta. *Gelen.*

Item albugines oculorum] Postrema dictio desideratur in scripto codice: recte; præcessit enim paulo ante. *Pintian.*

Cum Attico melle cinis et adeps soricis combusti] Voss. *soricis cum stibi tritus lacrimosis oculis plurimum confert.* Itaque sequitur statim: *Stibis quid sit, dicemus in metallis.* Sic enim legendum: non, *stibi, quod quid sit;* non, *et stibi, quod quid sit:* Voss. *stibis quid est.* Pintiani quoque, *quid est.* Supra, 'additis duabus sextis denarii e stibi.' Infra, 'pro stibi ad scabricias.' Sic Ms. non 'stibio.' XXXIII. 6. 'alii stibi, alii alabastrum.' Sic iterum Ms. non 'stibium.' Acad. *cinis helecsui lacrimosis.* Gud. *cinis alipesui tritus lacr.* Andeg. *cinis alipesii tritus.* Men. *cinis allipesin tritus.* Gronov.

Sic et solatis prosunt] Quibus ex insolatu ephelides faciem et os maculant. *Dalec.*

Sed et solatis prosunt] Acad. *sed et solatis i. correptis prosunt.* Vossiani tres et Gud. *sed et solatis, id est, sole correptis, prosunt.* Et censeo prorsus Plinii esse, non interpretis, ut putare possis. *Gronov.*

Manna una] Mica, id est, grano. χόνδρον λιβάνου Archigines dicit apud Galenum κατὰ τόπους, lib. III. *Dalec.*

Et stomachi totiusque, &c.] Quid si legas: *et stomachi totiusque corporis temperiem, ac seras ætates, &c.* ut sit quod Dioscorides ait, μακρογήρους γίνεσθαι τοὺς ἐσθίοντας, *qui vescuntur, longam senectutem agere.* Idem.

Humor] Earum venenum in folliculis reconditum ad dentium radicem. *Idem.*

Pane colligunt] Tritas et orobi farina exceptas colligunt, ac pastillos formant. Galenus de Theriaca. *Id.*

De felle non audacter suaserim] Chifl. et Voss. *audaciter,* quod et Livio Senecæque e Mss. restituimus. Gud. et Menap. *non daticiter.* Andegav. *non daciter.* Gronov.

Pediculos e toto, &c.] Dioscorides scribit quosdam putare viperarum esu pediculos procreari: id autem esse falsum. *Dalec.*

Utilissime oculos inungunt. Itemque adeps anserinus] *Utilissime oculos inungit item adeps anserinus,* in vetusto codice. *Pintian.*

Item in gallinacei felle alligato ad argema] Verbum *alligato* superfluit ex eodem; et paulo post *illini,* non *illinendum.* Idem.

Per se vero ad claritatem, dorcados (Hippocratis ut putant) auctoritate adjicitur quod, &c.] Brevius in eodem: *per se vero ad claritatem. Hippocratis putant auctoritate adjici quod, &c.* et paulo post mutato ordine: *columbarum, palumbium, turturum.* Idem.

Quoniam suo calore utilior est] Imo quoniam in aliis partibus venæ non sic detectæ et nudæ sunt. *Dalec.*

Accipitrum generis] Nempe tinnunculum, de quo vide x. 37. *Idem.*

Ac lapillos qui vocantur cinædia] In cinædi piscis cerebro inventos. xxxvii. 10. *Idem.*

Et una in vitreo vase annulos includunt] Vossianus manu prima *anellos.* Gronov.

Ad scabritias] Genarum, τὰ τῶν βλεφάρων τραχώματα. *Dalec.*

Erutis] Imo potius confossis. *Id.*

Imposita per frontem ad duo tempora, ita ut a puero, &c.] Tria amplius verba habet nostrum apographon : *Imposita per frontem ad duo tempora, in splenio aliquo, ita ut a puero, &c.* Pintian.

Sed is etiam, cui crassissimum textum est] In Vossiano abest a fronte τὸ *sed ;* neque ulla ejus est necessitas. Alii quatuor, *Sed jam cujus.* Gronov.

Scarabæi viridis natura] Is est aut buprestis aut scarabæus longipes. *Dalec.*

Ursos ægros hoc cibo sanari] Supra viii. 27. Ælianus de Animal. vi. 3. *Idem.*

Strigili] Instrumenti loco strigil fuerit, quod ὀπεγχύτην Græci vocant. *Idem.*

Oniscon Græci vocant] Confundit oniscorum historiam cum descriptione millepedæ, ὀνίσκος, πολύπουν τι ζωΰφιον Suidæ et Gal. κατὰ τόπους, lib. iii. quibusdam κουβαρὶς et τύλος, a callosa et compactili cute, Latinis multipeda, curio, porcellio. At *millepeda*, sive *centipeda*, μυριόπους interpreti Nicandri in Theriacis, ἴουλος Suidæ, Columellæ eruca hirsuta est, quæ olera et vites rodit. Millepeda etiam scolopendra dicitur. Vide quod annotatum est supra xxiii. 1. et xxii. 25. et xx. 2. *Idem.*

Sanat aurium dolores] Aurium doloribus cum rosaceo triti et cocti medentur porcelliones, se in pilæ rotunditatem convolventes, et conglobantes, quos multipedas etiam vocant ; non autem millepedæ, quod auctor quispiam fide dignus tradiderit. *Idem.*

Sepa Græci vocant] A sepe scolopendra diversissima est. Fallitur Plinius. *Idem.*

Hanc tritam una cum rosaceo, &c.] Ad erosos dentes cum rosaceo calfactam auribus instillari, et dentium cavernæ indi, præcipit Archigenes κατὰ τόπους. *Idem.*

Molles] Molles, insecta sunt oblonga et teretia, colore subrubra. Reperiuntur in saccis, et arcis farinariis. Avidissime lusciniæ iis vescuntur, illarumque esu a morbis familiaribus liberantur. σιτοφάγους quidam eas vocant, quod farina nutriuntur. Dioscor. ii. 38. ἐν ἀρτοκοπείοις εὑρισκομένα appellat. μυλικοὶ, sive μύλοικοι, quæ et μυλακρίδες, sive μυλακρίδαι, et μυλαβρίδες, et Hesychio μυλακρίαι, scarabæis sive cicadis similes, in moletrinis et pistrinis gignuntur, colore quidem nigro, sed ob farinam conspersam albicantes. *Fœtidæ* Græcis, βδέουσαι, quasi βδελυκταὶ, vel βδελυττόμεναι, *abominandæ,* in aggeribus terrenis et apricis inveniuntur, cimicum modo putidæ. *Idem.*

Has capite detracto attritas, lepias sanasse, Musa et Picton in exemplis reliquerunt] In archetypo nostro : *His capite detracto attritas lepras sanasse Muscum pycten in exemplis reliquerunt.* Forte legendum *attritis lepra.* Etsi magis fere placet impressa lectio. *Pintian.*

Musa et Picton in exemplis reliquerunt] Acad. *muscam pictam.* Voss. duo et Gud. *muscam pycten.* Pintiani codex, *muscum picten.* Optimus: *Musa cum picten in exemplis rel.* Forte, *Musa cum Pitanæo in exemplis reliquerunt ;* nam in auctoribus, quos hoc libro se sequutum tradit in primo, 'Apollonius Pitanæus ;' et appellatur idem supra hoc ipso capite : 'Musa cum Pitanæo reliquerunt ;'

ut apud Livium 'ipse dux cum aliquot principibus capiuntur,' XXI. 60. *Gronov.*

Detractis pedibus et pennis] Sic Andromachus lib. III. κατὰ τόπους Galeni, et Archigenes lib. V. laudant σίλφας ἄνευ πτερῶν. *Dalec.*

LIBER XXX.

CAP. I. *De origine Magicæ artis, quando, et a quibus cœperit, et a quibus celebrata fuerit, et reliquæ ex animalibus medicinæ.*

In paucis tamen digna res est, de qua plura dicantur] Tria prima verba superioribus assuenda sunt: reliqua sic lege, *Digna res de qua mira dicantur.* Pintian.

A Zoroastre] Eum primum Bactrianis imperasse credunt, temporibus Nemroth. Quidam *Zoroastrem* Abrahamum fuisse contendunt. *Dalec.*

Sex millibus annorum, &c.] In annorum supputatione Plinius fallitur. Plutarcho de Iside et Osir. is bello Trojano antiquior fuit annis sexcentum. *Idem.*

Protea] Oceani et Thetidis filium, vaticinandi peritissimum, phocarum et piscium marinorum pastorem. Fuisse regem Ægypti narrat Herodotus, Menelaoque uxorem, Paridi ad se vi tempestatum appulso et diversato ereptam, cum universis opibus restituisse. Homerus Odys. refert eum subinde alias atque alias formas assumpsisse prout libuisset. Hujus mutabilitatis causam Diodorus refert ad Ægyptiorum principum consuetudinem, qui ornatus et majestatis gratia, tauri, leonis, draconis capite, arboribus, igne, et aliis hoc genus insignibus ornarentur. *Idem.*

Sirenum cantus] Parthenopes, Ligyæ, Leucosiæ, filiarum Calliopes et Acheloi, de quibus Homer. Odys. M. *Idem.*

Telmessum] Ad fines Lyciæ positam v. 27. celebrem sacerdotum collegio. *Idem.*

Alienæ gentis] Magos enim Persæ suos sapientes vocant. *Idem.*

Quarum cognomen diu obtinuit in nostro orbe alienæ gentis] Voss. et Chiflet. *aliena gente.* Pintiani, *aliena genti.* Scribe, *in nostro orbe alienigena.* Sic Valerius Maximus VII. 3. 'Alienigenæ religionis insignibus.' Florus II. 18. 'Indigenam ex frumento potionem.' Gellius II. 34. 'Neque vino alienigena, sed patrio usurus.' *Gron.*

Literarum subtilitati sine æmulo genitus] *Soccorum salibus*, vel aliquid simile, substituendum videtur in locum illorum verborum, *literarum subtilitati.* Pint. Alii leg. *subtilitatibus*, alii *futilitati.*

Literarum subtilitati sine æmulo genitus] Dignissimum præconium ipsarum Athenarum, quæ docuerunt omnia, doctore: quod cum Pintianus *soccorum salibus* vel aliquo simili mutandum censet, suam et literarum subtilitatem ejurat. Si qui fuerunt autem, qui *futilitati* Plinium scripsisse vel per somnium cogitarunt, ipsi futiles insanum in modum æstimari voluere. *Gronov.*

Fœminarum detrahentium Lunam] Apparatus veneficarum Thessalarum describitur apud Apul. et, ut ille ait,

feralis officina, Asini lib. III. 'Omne genus aromata, ignorabiliter laminæ literatæ: infelicium navium durantes clavi: defletorum et sepultorum cadaverum exposita multa ad modicum membra, hic nares et digiti, illic carnosi clavi pendentium, sive suspendio necatorum: alibi trucidatorum servatus cruor, et extorta dentibus ferarum trunca calvaria. His videlicet comparatis, ac decantatis fibris (pecudum) spirantibus, vario latice litabant nunc rore fontano, nunc lacte vaccino, nunc melle montano, mulso etiam libantes,' &c. *Dalec.*

E propinquo] Proximis seculis. *Id.*

E propinquo primum intulisse ad vicinas usque superstitiones ac medicinæ] Voss. *e propinquorum primum pertulisse ad vicina usque superst. ac medicinæ provectum;* ut et Chifletianus fere. Forsan: *e propinquo eam primum protulisse ad vicinam usque superstitionem a medicina provectum.* Gronov.

Si non expers sedes ejus tota Thrace magices fuisset] In vetusto codice, *Si non ex Perside se vis tota in Thracen magices tulisset:* rectius; nam ex Perside ortam magicem ipse circa finem capitis asserit: 'Tantis cærimoniis ut dedisse Persis videri possit.' *Pint.*

Commentatus de ea Osthanes] Cyprianus de Idolis: 'Et magis inde est (a dæmonibus) ad perniciosa vel ludicra potentatus, quorum tamen præcipuus Osthanes formam Dei veri negat conspici posse,' &c. *Dalec.*

Primus exstat, ut equidem invenio commentatus de ea] Voss. *primum quod exstet ut equidem invenio commentatus est de ea Osthanes Xerxen regem invenio ex Persarum bello.* Forte: *Primum, quod exstet, ut equidem invenio, commentatus est de ea Osthanes, Xerxen regem, ingenio rex Persarum, bello, quod is Græciæ intulit, comitatus: ac velut semina artis portentosæ sparsit, obiter infecto, quacumque commeaverat, mundo.* Osthanem vocat *ingenio regem Persarum* velut sapientissimum inter Persas. Juvat hactenus Pintianus, quod affert e libro suo: *Primus quod exstet ut eq. inv. commentatus est.* Gronov.

Dardanum e Phœnice illustravit] Colum. lib. X. 'Dardaniæ veniant artes,' id est, magicæ, ab hoc Dardano, cujus commentariis perlectis doctissimus evasit Democritus. Apuleius, vel ipse Dardanus, vel quicunque alius post Zoroastrem. Euseb. *προπαράσκ.* lib. II. *εἴτε ὁ Δάρδανος ὁ μύθους θεῶν καταδιδάξας τὰ μυστήρια.* Brod. IV. 10. *Idem.*

Voluminibus Dardani in sepulchrum ejus petitis] Scribend. reor, *Voluminibus Dardani in Cyprum petitis,* ut pronomen ejus superfluat; alioquin non erit quo referre possimus, quod non multo infra sequitur, *tanto recentior est Cypria.* Pintian.

A Mose, et Jamne, et Jotape, &c.] Is Jamnes et in thaumaturgia antagonista Mosi fuit coram Pharaone, quod in Paulinis epistolis legimus, magus insignis: quo factum opinor, ut Plinius Mosem quoque similiter magum fuisse putaverit. *Gelen.*

Tanto recentior est Cypria] Hanc quidam intelligunt Christianismum, expositum Cypriis a Divo Barnaba. Quidam Paphiæ Veneris sacerdotes. *Dalec.*

Homo immolaretur] Vide quæ adnotata sunt in XXXVI. 5. *Idem.*

Palamque in tempus illud sacra prodigiosa celebrata] Hoc a Gelenio est. Academicus, *palamque in tempus siluit sacra.* Gud. et duo Vossiani, *palamque in tempus sili ut sacra.* Sed Chiflet. et Voss. princeps, *palamque fit in tempus sili ut sacro prodigiosa celebratio.* Hinc in olim vulgatis etiam illud *siluit.* Sed legendum: *palamque fit in tempus id licita sacri prodigiosi celebratio.* Neque fert aliud, quod sequitur: 'Gallias utique possedit:' nempe vel sacrum prodigiosum vel celebratio sacri prodigiosi. *Gronov.*

Britannia hodieque eam attonite celebrat] Aptius in nostro exemplari, *attonita celebrat.* Pintian.

CAP. II. *De speciebus Magiæ, Neronisque et Magorum detestatio.*

Aliaque non patiente mundo. Immensum et indubitatum exemplum est falsæ artis, &c.] Verbum *immensum* cum minore litera scriptum præcedentibus annectendum videtur; reliqua sic, ut reor, commodius legentur: *Alioqui non capiente mundo immensum. Indubitatum exemplum est, &c.* nam conjunctio *et* non est in Codice antiquo. *Pintian.*

Lentiginem habentibus non obsequi numina, ut cerni non possint, forte hoc in illo, &c.] Scribe: *Lentiginem habentibus non obsequi numina aut cerni. Num obstitit forte hoc in illo?* ex nostro apographo. *Idem.*

Forte hoc in illo] Suetonius in Nerone cap. 51. *Dalec.*

Non obsequi numina, ut cerni non possint. Forte hoc in illo] Quanto expeditius Vossianus: *veluti lentiginem habentibus non obsequi numina aut cerni. Obstet forte hoc in illo.* Duo alii et Gud. confirmant hactenus, ut præferant, *aut cerni.* Juvat in parte Pintiani codex; sed nimium est illud: *Num obstitit hoc forte in illo?* Gronov.

Nam hominem immolare gratissimum] Melius, *Jam hominem immolare gratissimum.* Pintian.

Nam hominem immolare etiam gratissimum] Voss. ut Chiflet. *homines.* Particula *nam* offendit non alios modo, sed etiam Pintianum. Injuria, est enim ejus usus, qualem notavimus ad Livium XXIX. 8. Neque aliter ipse Plinius hoc libro cap. 11. 'Nam muris cerebrum dare potui ex aqua, aut cinerem mustelæ, vel etiam inveteratas erinacei carnes, quis possit furenti, etiamsi sit forte medicina?' *Gronov.*

Qua patria quibusque, &c.] Apud Gellium III. 11. Varro: Ἑπτὰ πόλεις διερίζουσιν περὶ ῥίζαν Ὁμήρου, Σμύρνα, Ῥόδος, Κολοφὼν, Σαλαμὶν, Χίος, Ἄργος, Ἀθῆναι. 'Capella Homeri candida hoc tumulum indicat: Quod ara Ietæ mortuo faciunt sacra.' Versus hos longa oratione Magius exponit III. 1. Constat in Io insula extremum diem obiisse, ut tradit Halicarnas. ἀσθενίᾳ καὶ μαλακίᾳ, *languore et imbecillitate virium:* ut alii, mœrore, quod a piscatoribus ænigma hoc propositum solvere non potuisset: Ὅσσ' ἕλομεν λιπόμεσθα, ὃ δ' οὐχ ἕλομεν φερόμεσθα. Ejus sepulchro Ietæ versus hos insculpserunt: Ἐνθάδε τὴν ἱερὰν κεφαλὴν κατὰ γαῖα καλύπτει, Ἀνδρῶν ἡρώων κοσμήτορα θεῖον Ὅμηρον. Cumanis et Ionibus τυφλοὺς ὁμήρους dici, Plutarchus auctor est. *Magius.*

CAP. III. *De Talpis, et reliquæ medicinæ per morbos digestæ in animalibus, quorum genera placida sunt, aut fera.*

Infusique auriculæ cujus e parte doleant] Omnes quinque, *cujus a parte.* Ut Plauto: 'A morbo valui, ab animo æger fui.' Contra XXII. 22. 'Infunditur a contraria aure in dolore dentium.' *Gronov.*

In aceto scillite decocti] *Scyllitico* in nostro exemplari, non *scillite;* recte; nam vino, quod Græce masculini est sexus, convenit hæc terminatio in *es.* Acetum vero cum sit et Latine et Græce neutrius, non scilliten dixerim, sed *scylliticum.* Pintian.

CAP. IV. *Quomodo commendetur os, et contra maculas faciei, et ad faucium vitia.*

Ferventia] Acris et fervidi humoris defluxus. Ferventia oris ulcera ἄφθας vocant. *Dalec.*

Asperrimum habetur] Amarore ingratum, quoniam e buxi flore apes colligunt. *Idem.*

Minutæ] Vide cap. 6. et 14. hujus libri. *Idem.*

Herculaneas appellatas] Aliis majores, grandiores, atriores. *Idem.*

Buprestis] Buprestis et silvestris oleris genus est, de quo supra XXII. 22. *Idem.*

Si quis nares murinas] Emenda, *Mulinas.* Vide Reines. Var. Lect. III.

15. p. 585. et 586.

Cochleæ: coqui debent in lacte] Corrigo *cochleæ: coqui debent inlotæ*, ex apographo nostro: sic infra cap. 6. 'Est qui cochleis illotis protropum infundat.' *Pintian.*

Terreno conteri] Quod in illarum extrema parte cœnosum conspicitur ac veluti lutosum. *Idem.*

Et in iis smegma earum] Tria prima verba desiderantur in vetusto codice. *Idem.*

Figura nidorum eas deprehendit] Nam aliæ, quas apodas vocant, in parietum fissuris ova ponunt, nec nidos extruunt. *Dalec.*

Surculus vitis adalligatus] Vossiani ambo, *viticis*: cap. 6. 'pulmo vulturinus vitigineis lignis combustus.' *Gronov.*

CAP. V. *Ad strumas exhulceratas, ad humerorum et præcordiorum dolores.*

Non tamen sectis admovetur] Si ulcus manufactum fuerit tentante chirurgo illas exscindere. *Dalec.*

Tauri vocantur scarabæi terrestres] Κάραβοι, vel σκάραβοι Arist. Hist. v. 19. vulgo *Cerfs volants.* Idem.

Similes] Colore, non magnitudine, aut figura corporis. *Idem.*

Nomen cornicula dedere] Vide posthac cap. 11. proximum. *Idem.*

Aliqui vero circumligant eas lino] Paulus III. 26. ex auctoritate Galeni vult linum infectum esse purpura, idque valere ait ad παρίσθμια, καὶ ὅσα πρὸς τράχηλον. *Idem.*

Ne sint malæ hirsutæ] *Alæ*, ut puto; sic enim tres Vossiani Gudianusque, et ibi stabulatur sacer hircus. Academicus et Pintiani, *halæ*. XXXI. 10. 'Alarum virus ex aqua quotidiano fotu.' *Gronov.*

E testiculis agnorum qui castrantur] Voss. *cum castrantur*. Idem.

Præcordia vocamus] Τῶν σπλάγχνων significationem Plinius potius, quam τῶν ὑποχονδρίων, reddidit. *Dalec.*

Quos Melitæos vocamus] A Melita Illyrici maris insula, quam vulgo *Meleda* nuncupant. *Idem.*

CAP. VI. *De pulmonum vitiis, jecoris et sanguinis rejectionibus.*

Laudatissimæ autem sunt Africanæ, ex his Solitanæ: Astypalæicæ, et Siculæ] Quosdam *exin Olitanæ*, aut etiam *Solitanæ* legere, notat Hermolaus. Ex Chiflet. quoque et Vet. notant: *exin Solitanæ, Astyp. et Siculæ.* Voss. *exisiolitanæ astypalæicæ et ne Siculæ.* Scribe: *ex his Iolitanæ: Astypalæicæ, Ætnææ Siculæ modicæ.* Ut non tantum Africanas dicit, sed etiam Iolitanas in Africa, sic non modo Siculas, sed etiam Ætnæas. Nota Ἰὼλ Καισάρεια. Mela I. 6. 'Iol ad mare, aliquando ignobilis; nunc quia Jubæ regia fuit, et quod Cæsarea vocatur, illustris.' Sic igitur et legendum IX. 56. 'Africanæ quibus fœcunditas; Iolitanæ, quibus nobilitas.' Ut et apud Varronem de Re Rust. III. 14. 'Ex Africa, quæ vocantur Iolitanæ.' Ubi 'solitanæ' reddiderunt. Gud. 'ex his olitanæ' manu prima; ut et Voss. duo alii. *Gronov.*

Silvestres] In cochleario minime clausas, aut pastas. Altiles esse, et saginari, vide apud Varronem III. 14. *Dalec.*

Nec non silvestres stomacho inutiles, alvum solvunt] Observant in V. deesse τὸ *nec non*; in Chiflet. autem esse *utiles*, quod affirmant omnes nostri. Optime præcipuus: *nec silvestres stomacho utiles, alvum solvunt.* Nam τὸ *nec* dissolvendum in *et non*; quasi esset: *et silvestres, non utiles stomacho, alvum solvunt.* Gronov.

Efficacissimæ tamen in dolore stomachi. Laudatiores traduntur] Voss. *efficacissimæ si in dolore stomachii plaudatis traduntur.* Forte: *tamen in dolore stomachi fluentis traduntur.* Passim memini 'fluctionum stomachi.' *Idem.*

Quæcunque vivæ cum aceto devoratæ] Non *vivæ* in antiquo codice, sed *rite*: scribendum puto *tritæ*; nam et tritas aliquot in medicina usus habere tradit Dioscor. lib. II. *Pintian.*

Acerata vocantur] Acetatæ cochleæ, aceris modo virgatæ et discurrentibus lineis maculosæ; vel tam exiguis et brevibus corniculis, ut fere nulla videri possint: ἄνευ τῶν κεράτων. Quidam legunt *ceratæ*, nempe cerei coloris. 'Cochleas rubras' vulgus appellat. *Dalec.*

Viverra porcelli modo inassata] *Viverrula*, forma diminutiva, in apographo nostro. *Pintian.*

Omne enim vas earum nigrescit contactu] Pronomen *earum* non agnoscit vetus codex. *Idem.*

Quidam torrent ex his sextarium] Dele duo illa verba *ex his*, ex eodem. *Idem.*

Est animal locustæ simile sine pennis] Omnes quinque, *Esse;* deinde Vossiani duo, *vocetur;* et *non habeat aliqui arbitrantur;* ut et Gudianus ac Men. Acad. *non habeat aliqui vero arbitrantur;* denique Voss. ut et Pintiani et Chiflet. *nec pauci auctores hoc esse quod grylli vocentur;* Acad. Gud. Voss. alii duo: *nec pauciores hoc esse quod grylli vocentur.* Lege: *Esse animal locustæ simile sine pennis, quod troxallis Græce vocetur, Latinum nomen non habeat, aliqui arbitrantur; nec pauci auctores, hos esse, qui grylli vocentur.* Gronov.

Ut aliqui arbitrantur: nec pauciores hoc esse] In eodem: *aliqui arbitrantur, nec pauci auctores hoc esse, &c.* Pintian.

Protropum infundat] Primarium, quod in lacum sponte fluit, minime tortivum. *Dalec.*

Quidam recentem superallegant. Alii duorum dierum] Voss. *superinligant alii duum dierum*, ut et Chiflet. *Duum* et Pintianus. Sed et Andeg. qui etiam *superilligant* cum Men. Acad. Gud. Mirum vero quod optimus etiam *dant arenanti*, pro *dant ignoranti*. Gronov.

CAP. VII. *Ad dysentericos, et ventris mala, remedia.*

Vel si in alio, &c.] Leg. *Vel cum tubulo stanneo linitur, &c.*] Nempe fistula e stanno parata sedi infunditur, præcipue in teinesmo, ut intestini pars extrema eo sublinatur. *Dalec.*

Membrana gallin] Ventriculi. *Idem.*

Abstinere autem a frugibus ante et gallinam] Lego *Abstineri;* ut XXIX. 6. 'gallinaceusque si inclusus abstineatur die ac nocte, pari inedia ejus qui doleat.' Nec vero aliter scripti. *Gronov.*

Caro palumbi in aceto decocta] Voss. *palumbis.* Et mox, 'palumbis ferus e posca decoctus.' Et c. 15. 'circumlato palumbe.' Cap. 8. 'in palumbium ventriculo inveniantur.' Cap. 11. 'Cinis palmarum aut interaneorum palumbis.' *Idem.*

Ileos appellatur] Dolor, aut imflammatio gracilioris intestini. *Dalec.*

Maciem enim facit] Emaciat, immodica facultate discutiendi. *Idem.*

Tormina sanat lien ovium tostus] Verbum *sanat* nec est in apographo nostro, neque videtur esse necessarium. *Pintian.*

Apodes ex vino] Hirundines grandiores. *Dalec.*

Colo liberatus est] Coli dolore. *Id.*

Transire vim morbi] Supra cap. 5. ultimo hujus libri. *Idem.*

Per pedes fluentem haurire sustineat] Cum ii sordidi abluuntur. Eadem aqua laudatur ad arcendam lippitudinem XXVIII. 4. *Idem.*

CAP. VIII. *Ad calculos et vesicæ dolores, testiumque et inguinum tumores, et ad panos.*

Vel cochleas decoctas uti suspiriosis] Scribe, *ut in suspiriosis*, ex apographo. *Pintian.*

Vesica] Ventre, aut potius ingluvie. Urinaria enim vesica gallinacei carent. *Dalec.*

In faba sumi] Cum fabæ lomento. *Idem.*

Millipedam oniscon bibisse] Multipedam dicere debuit. Vide l. XXIX. cap. ult. *Idem.*

et præcipue spelunca ipsa imposita per frontem ad duo tempora in speleo aquile ita ut a puero,' &c. Unus per errorem duorum codicum vice fungitur. Menap. quoque : 'ad duo tempora in speleo aquile.' Martialis : 'numerosa linunt stellantem splenia frontem.' Sic et fere Pintianus ; sed male pro non Plinianis delet, quæ corrigenda erant. *Gronov.*

Vomitus quoque canum illitus ventri] F. *illitos ventri aquam trahere promittitur.* Idem.

CAP. XII. *Ad ignem sacrum, ad carbunculos, furunculos, ambusta, nervorumque contractiones.*

Tubera et quæcunque molliri opus sit] *Emolliri* in antiquo codice, non *molliri ;* et infra paulo *circumlatus,* non *circumdatus.* Pintian.

Ut terram nec postea attingat] Alii, *non postea.* Voss. *ne postea.* Cicero Famil. Epist. XIII. 54. 'Operamque des, quod fides tua patietur, ut socrus adolescentis rea ne fiat.' SC. de philosophis et rhetoribus apud Suetonium : 'uti Romæ ne essent.' Dein, *totiens exspuentibus medente et cujus medebitur,* non *eo cui.* Et censeo dictum, ut 'agrestium Regnavit populorum.' Alioqui posses, *cui is medebitur.* Andeg. jam defecerat in illis, 'Tubera et quæcumque molliri opus sit efficacis,' usque ad capitis sequentis, 'muris cum melle aut cum vermium terrenorum qui et ossa extrahit.' *Gronov.*

Nervorum nodis medetur capitis viperini cinis] Verbum *medetur* redundat ex eodem : recte ; dictum est enim paulo ante. *Pintian.*

Nodis] Sic vocat Græcorum τὰ γαγγλία. *Dalec.*

Nervorum nodis medetur capitis viperini cinis ex oleo Cyprino illitus] Voss. Acad. Gud. Men. non habent τὸ *medetur ;* quippe quod ex superioribus sit intelligendum. Dein Voss. ut et Chiflet. *cinis in oleo cypreo,* sine τῷ *illitus.* Sed et mox, *Dolores eorum amphisbæna mortua adalligata,* sine τῷ *tollit.* Scribe, *Doloribus eorum ;* nam et hic intelligendum τὸ *medetur.* Gronov.

Reduvias] Cutis circa radicem unguium fissæ eminentes lacinias, τὰ τῶν δακτύλων πτερύγια. *Dalec.*

CAP. XIII. *Ad sanguinem sistendum et tumores vulnerum, hulcera, vulnera, et alia mala, ex animalibus remedia.*

Subductum] In nares attractum. *Id.*

Terrena] Leg. *terrenæ ;* nam et aquaticæ sunt. Alii nihil mutant : *terrenumque* exponunt, terram qua oblinitur et lutulenta est illarum testa. Vide et supra cap. 4. proximo alium *terreni* significatum in cochleis. *Idem.*

Aranei telæ supposita] Dele postremum verbum, ex antiquo codice. *Pintian.*

Gallinacei cerebellum vel sanguinis profluvia] Melior lectio *sanguis,* quam *sanguinis,* ut quædam exemplaria præferunt. *Idem.*

Item columbinus sanguis] Superfluit *sanguis,* ex vetere codice. *Idem.*

Sub testa calefacta] Lege, *sub testo.* Est autem *testum,* vel testaceum, sub quo placentæ coquuntur. Utitur hac voce Cato quoque cap. 76. *Gelen.*

Cosses] V. C. *Cossi.* Vermes ii sunt oblongi, colore cinerei, multis hinc illinc pedibus gradientes, corniculis in capite extantibus : δῆκες. *Dalec.*

Simblio melle] Quidam, *simplici.* Ego lego *Hyblæo,* ab Hybla monte Siciliæ. Invenio apud quendam, sed nullius auctoris testimonio, tale mel fieri solitum in Sicilia et Cycladibus insulis. *Idem.*

Antonius Musa] Fuit quidem is doctus ac facundus plurimum, tum etiam elegantis politique ingenii, quod ostendit et Musæ cognomen ideo tributum. Virg. in Catalectis: 'Cui Venus ante alios, Divi, Divumque sorores Cuncta, neque indigne, Musa, dedere bona.' Apud Euripid. in Nauplio chorus eadem ratione Pala-

medem τὴν Μοῦσαν vocat: 'Εκάνετ' ἐκάνετε Τὰν πάνσοφον, ὦ Δαναοὶ, Τὰν οὐδὲν ἀλγύνουσαν 'Αηδόνα Μοῦσαν. *Scaliger.*

Antonius Musa medicus cum incidisset] Voss. *Antonius quidem medicus cum incidissent insanabilia ulcera*; ut et in parte Chiflet. Verbum, ut apud Juvenal. 'Incidit Adriaci spatium admirabile rhombi.' *Gronov.*

Recentibus] Recenter excoriatis: conspersis sale, rosis, myrtis, ut in usu est hodie apud medicos. *Dalec.*

Subinde suffundantur] Rosaceo, aut vino nigro, et austero. Galenus. *Idem.*

Cum melle aut cum vermium terrenorum cinere] *Cum melle aut vermium terrenorum cinere*, in apographo nostro. *Pintian.*

Aut cum vermium terrenorum cinere qui etiam] Voss. arguit νοθείας τὸ *cum*, item τὸ *cinere*: deinde habet *qui et ossa*. Fuit nimirum multo rotundius: *nec tardius cinis silvestris muris cum melle aut vermium terrenorum, qui et ossa extrahit.* Neque enim cinerem muris silvestris cum melle, aut loco mellis cum vermium terrenorum cinere id præstare vult, sed silvestris muris aut vermium terrenorum cinerem cum melle. Gud. Menap. et Acad. *aut cum vermibus terrenis qui et ossa.* Andeg. ut diximus ad caput præcedens. *Gronov.*

Ad easdem vitiligines et muscas, &c.] Vide Reines. Var. Lect. II. 7. pag. 174.

Gallinarum fimum candidum servatum] *Fimi*, non *fimum*, in vetusto codice. *Pintian.*

Cap. XIV. *Ad muliebria mala medenda, et conceptus maturandos.*

In muliebribus malis] Uteri dolore, strangulatu, distortione, et cum secundæ morantur. *Dalec.*

Reficit] Deplet, exhaurit, levat. *Idem.*

Utriculo mustelino] Vesica. *Idem.*

Vermes terreni illiti in cervices et scapulas ne nervi doleant præstant] Scribe: *Vermes terreni illiti ne cervicis scapularumque nervi doleant præstant*, ex vetusto codice. *Pintian.*

Vermes terreni illiti] Ἰούλους vocat Numenius apud Athenæum lib. VII. Καὶ δὲ σύ γε μνήσαιο δελείατος ὄττι παρ' ὄχθαις Δήεις αἰγιαλοῖο γεώλοφα· τοὶ μὲν ἴουλοι Κέκληνται, μέλανες, γαιηφάγοι, ἔντερα γαίης. *Dalec.*

In cervices et scapulas, ne nervi doleant] Voss. *Vermes terreni inliti, ne cervices scapulumque nervi doleant, præstant.* Lege *scapularumque*, ut voluit Pintianus. Andegav. *in cervices scapularumque ne nervi.* Gronov.

Gravidis secundas pellunt] *Graves*, non *Gravidis*, in vetere codice. *Pintian.* *Gravidis secundas pellunt*] Non gravidis quidem, sed puerperis et fœtis. *Dalec.*

Devocant] *Devocant* Plinius vertit, quod Græci κατασπῶσι. *Idem.*

Illinuntur alvo] Ad inflationes dissipandas. *Idem.*

Sunt et minutæ longæque] Minutas albulas vocat Varro III. 14. easque afferri e Reatino ait, ut maximas ex Illyrico. *Idem.*

Baculus quo anguirana excussa sit] Voss. *Baculum*; sic XXXII. 10. 'Pulmone marino si confricetur lignum, ardere videtur adeo ut baculum præluceat.' Sic Gelenius, et adfirmant tres Vossiani. Cicero de Finibus lib. II. 'Bacillum aliud est inflexum et incurvatum de industria, aliud ita natum.' Idem Ovidio suo plus semel restituit vir studiis incertum major an meritis in rempublicam, utrisque certe ingens, nec Ovidii magis quam omnium antiquitatis literarum optimus vindex, interpres, æmulator ipse, in aliis fautor, suffragator, testis benevolentissimus, Nicolaus Heinsius. *Gronov.*

Abortus asperos faciat] In codice vetere, *Abortus per os facit.* Pintian.

Transgressus abortus asperos faciat] Voss. et fere codex Pint. *Ovum corvi cavendum gravidis constat, quoniam transgressis abortum per os facit: præ-*

clare. sic x. 12. 'Ore eos parere aut coire vulgus arbitratur: ideoque gravidas, si ederint corvinum ovum, per os partum reddere.' *Transgressis* et Chiflet. *Facit* Gud. et Acad. et Vossiani duo. *Gronov.*

Custodit adeps anseris] Ne immodice turgeant. *Dalec.*

Stantes mammas servat] Ne flaccescant et corrugentur. *Idem.*

Inclinari] Molles et vietas demitti. *Idem.*

Sed malis puerorum illitus] Quos imberbes esse volumus. *Idem.*

Est autem duplex] Duplex est cerebrum, rubens anterioribus ventriculis, candidum cerebello posteriore. *Idem.*

Discoquunt viperam] Diu et exacte coquunt, quoad coctura intabescat. *Idem.*

CAP. XV. *Promiscuæ medicinæ.*

Capilli ne canescant] Serenus cap. de capillo tingendo: 'Lumbrici quoque terrestres miscentur olivo.' *Idem.*

Coagulato lacte] Ob ventriculi frigiditatem. *Idem.*

Adustio infantium] Ardor, τὸ καῦμα. Supra XXII. 21. distillationem exponit, XX. 3. 'ardorem,' ut hic, vocat. *Idem.*

Siriasis] Formatur hæc vox ἀπὸ τοῦ σειρίου, qui nunc Solem significat: Lycoph. in Cassand. ἐκβεβρασμένον νέκυν Δελφῖνος ἀκτὶς Σειρία καταυανεῖ: nunc stellam ardentissimam in sideris ἀστροκύνος lingua, quasi ζείριος παρὰ τὴν ζέσιν, vel παρὰ τὸ σειροῦν, quoniam humorem nostri corporis vacuat, et inanit; vel quoniam αἴτιος τοῦ σεσηρέναι: tum enim canes aperto rictu hiant; vel ἀπὸ τοῦ σειριᾶν, quod lucet et siccat; vel ἀπὸ τοῦ σείεσθαι, quod scintillat et tremulo motu vibratur; vel ἀπὸ τοῦ σείρειν, quod immodico æstu cuncta rapiat atque desiccet. Virgilius: 'Jam rapidus torrens sitientes Sirius Indos Ardebat cœlo.' Euripides in Hecuba: ὁ σείριος ἔνθα πυρὸς φλογέας ἀφίησιν ὄσσων αὐγάς. Statius: 'Implacido lethalis Sirius igni,' Ibycus Rheginus quævis Astra σείρια nuncupavit, vel quasi τείρεα et navigantibus signa, vel quod universitatis res τείρουσι, id est, δαμάζουσι. Quidam apud Plaut. in Trinummo Solstitialem morbum σειρίασιν esse putant: 'Tum autem Syrorum genus, quod patientissimum est Hominum, nemo extat qui ibi sex menses vixerit; Ita cuncti solstitiali morbo decidunt.' *Idem.*

Harundini alligata suspenditur] Non adalligata; nam adalligata, vocare solet, quæ Græci περίαπτα, superstitiosa fere ac magica remedia, quæ suspensa collo aut brachio alligata gestantur. *Gelen.*

Palpebras corrigit] Palpebrarum pilos in ciliis reflexos, ac oculum pungentes. *Dalec.*

Cum thure ex ovi albi succo] *Cum thure et ex ovis albo succo,* in antiquo codice. *Pintian.*

Inveniuntur in corniculis cochlearum] Vide supra cap. 3. proximum. *Dalec.*

Partes extremas prohibet] Extremam partem, anum, sedem, sphincterem. *Idem.*

Ad idem valent et grandissimi dentes serpentium] In apographo nostro: *Idem valent et grano dentes serpentium.* Pintian.

Bovis capiti lapillum inesse tradunt, quem ab eo expui, &c.] In vetusto exemplari non *bovis* habetur, sed *bove.* Lego *boæ;* et *ab ea expui,* non *ab eo,* idem præfert exemplar. *Idem.*

Limacis] Quæ nuda serpit. *Dalec.*

Cerebrum] Elixum. *Idem.*

Spinosis] Ut dipsaco. *Idem.*

Hæreat] Leg. *exeat,* ut cum dormientes aut vigiles lac evomunt. Vocant id nutrices *cailloter.* Idem.

Colligatæ in coitu] Admotæ coxæ lumbis. *Idem.*

Verminatio] Intestinorum dolores; supra XXVIII. 11. ult. *Idem.*

Ophion] Musamona vocant VIII. 49. Ejus quoque mentio fit XXVIII. 9. sub finem. *Idem.*

Byturos vocari, qui vites in Campania erodant] *Biuros* in vetusto codice,

quasi *bicundes* dixeris, non *byturos*; et paulo ante *sugjugum*, non *sirulugum*. Pintian. *Byturos*] Ἴππους Græcorum. *Idem*.

Muliones] Qui mulis infesti sunt. *Idem*.

Contritis uno die dejectisque] *Contritis una dejectisque*, in antiquo codice. *Pintian*.

Sparsas apes in alvearia reverti] *Alvos*, non *alvearia*, in eod. et paulo post *lassari*, non *lassescere*. Idem.

Ungulas tantum mularum repertas] Plutarchus περὶ πρώτου ψυχροῦ de asini ungula intellexit. Idem in Alexandro ὄνου χηλὴν habet; ut et Joannes Monachus in Historiis. Vide L. 103. et cap. 2. libri sequentis. Trogus vero equi, ut et Pausanias in Arcadicis; Curtius jumenti; Ælianus asinorum Scythicorum cornibus. Vox ὄνος, similis vocabulo ἡμίονος, fortassis Plinium decepit, ut pro asino, mulorum mularumve diceret. Rhodig. xxv. 16.

Magna Aristotelis infamia] Quem aiunt pecunia corruptum ab Antipatro id consilii dedisse, tanti sceleris participem ac conscium. *Dalec.*

LIBER XXXI.

CAP. I. *Medicinæ ex aquatilibus. Aquarum mirabilia.*

Improbas exerente vires] *Exercente*, non *exerente*, exemplar nostrum. *Pintian.*

Sæpe etiam lapides subvehunt portantes aliena pondera] Tria prima verba ad superiora pertinent. Tum sequitur, *subeuntque portantes aliena pondera*, ex eodem. *Idem.*

CAP. II. *De differentia aquarum, medicinis, et observationibus CCLXVI.*

Aquitanica gente] Vide Arist. Problem. 13. sect. 1. Vitruvium VIII. 3. *Dalec.*

Auxilia morborum conferentes] Lego, *auxilia morborum profitentes*, ex antiquo codice. *Pintian.*

Alibi tepidæ egelidæque auxilia morborum conferentes] Voss. ut Pintiani, *aliæ tepidæ egelidæque auxilia morborum profitentes*; quod habet suam Venerem. *Gronov.*

Quæ in Baiano Posidianæ vocantur] Voss. *quæ in bale Possidianæ vocantur.* Lege: *quæ nunc Baiæ Posidianæ vocantur, nomine accepto a Claudii Cæsaris liberto.* Passim in optimo libro *ne* significat *nunc*; ex eo τὸ *in* factum. Solebant autem quisque, qui prædium illic haberet, *Baias suas* dicere. Unde et Cic. Famil. IX. 12. 'Gratulor Baiis nostris, siquidem, ut scribis, salubres repente factæ sunt.' Nec aliter Plinius Epist. II. 15. 'Quomodo te veteres Marsi tui? quomodo emptio nova?' Sed et sic Sex. Pompeius apud Velleium lib. II. 'In Carinis suis se cœnam dare:' quod ejus paternæ ædes pars essent Carinarum in urbe, et in prætoria navi pasceret.

Antistio Vetere] Hic Cos. fuit cum D. Lælio Balbo, anno U. C. 747. *Dalec.*

Ut protinus noscatur etiam ministerium ejus ex illa majestate] Scribe, *Quin protinus noscatur etiam ministeriorum ejus haustus ex illa majestate*, ex eodem. Nonnulli *ministrorum* legunt,

non *ministeriorum;* sed potest sustineri *ministeriorum;* ut quemadmodum *Famulitium* pro famulis, et *Servitia* pro servis poni solet, sic *Ministeriorum* pro Ministrorum hic positum sit: ut VII. 52. 'Interim eum qui videbatur extinctus plaudendo concivisse ministeria,' hoc est, 'ministros.' *Idem.*

Ut protinus noscatur etiam ministerium ejus ex illa majestate] Voss. *ministeriorum haustis ex illa majestate ingenum: ponam enim;* ut fere et Chiflet. Ex quo quid tentarint, apparet in marginibus. Pintianus: *quin protinus noscatur etiam ministeriorum ejus haustus ex illa majestate.* Mihi scribend. videbatur: *ut protinus noscatur etiam* (ipse scilicet Cicero) *ministeriorum haustis ex illa majestate ingeniis.* Tale est Justini XV. 6. 'Ut Alexandrum posses etiam in moriente matre agnoscere.' *Ministeriorum* et Acad. Gudianusque et duo Vossiani. *Gronov.*

Quo tua Romanæ, &c.] Scribendum *quod,* non *quo,* ex eodem, sic etiam deposcente sensu. *Pintian.*

Fonte rubro biberint] Lege Ctesiæ collectanea: et Sotionem, qui παραλλάττειν διάνοιαν ait, quod Plinius *lymphatos agere.* Idem fontem rubrum vocat, quod Sotion κρήνην τῷ χρώματι κιννάβαρι παραπλησίαν. *Dalec.*

Juxta Romam] Via Tiburtina, Vitruvio. De his aquis Martialis: 'Itur ad Herculei gelidas qua Tyburis arces, Canaque sulphureis Albula fumat aquis.' Galeno aluminosæ sunt. *Idem.*

Cutiliæ] Cotiscoliæ, Straboni. Hæ salsæ et aluminosæ sunt. *Idem.*

Thespiarum fons] Urbis Bœotiæ ad Heliconem sitæ. Athenæus lib. II. citat hæc ex Theophrasti libro de aquis. *Idem.*

Custodit autem partum Linus fons] *Platum,* non *partum,* in vetusto codice: forte scribendum *fœtum.* Pint.

In Pyrrhea flumen] Fuit Pyrrha circa Mœotin absorpta Ponto; fuit et Locrorum, Delphis et Amphryso vicina, de qua hunc locum una cum Hermolao intelligendum puto. Fuit et Magnesiæ, Eubœæ, Lyciæ, Cariæ; de quibus vide suis locis. Alii legunt ex Strabone lib. IX. *E diverso ad Pyrasum, flumen, quod Amphrysus vocatur, &c.* Fuit autem Pyrasus oppidum vicinum Thebis Phthioticis. Apud Athenæum lib. II. legitur *Pyrrha:* apud Theophr. Hist. IX. 20. et Caus. II. 8. *Pyra.* Straboni *Pyrrha* oppidum est Phrygiæ et Lesbi. *Dalec.*

Lacus Alphion vitiligines tollit] Straboni lib. VIII. Aniger Alpheus dictus est, quia vitiligines sanat. Is autem e fonte Nympharum Anigriadum aquas receptas in solum palustre, et vaporoso halitu caliginosum stagnans effundit, atque adeo proximum littus arenosum, profundum efficit, piscesque insuaves, et cibo ingratos. Vide locum. Pro palude, aut stagno, *lacum* Plinius dixit. *Idem. Lacus Alphion vitiligines tollit*] Ab hoc enim effectu etiam nomen invenit; *vitiligo* enim ἀλφὴ Græcis dicitur. *Gelen.*

Cydnus Ciliciæ amnis podagricis medetur] Sic Althænus fluvius vulneribus et pecorum et hominum. Rhodiginus XXVII. 14. *Dalec.*

Trœzene] Achaiæ oppido, ubi nulla alia aqua reperitur, quam metallica, præter eam quam Cibdeli habent. Vitruv. *Idem.*

Fontem habet insignem] Eum fontem hodie vocant *le baing de Spach. Idem.*

Cicero] Fortassis Varro, qui admiranda scripsit, τὰ θαυμαστά. *Chiffl.*

Reatinis tantum paludibus] Nihil mirum, quoniam in ejus paludis exitu saxum crescit. II. 103. *Dalec.*

Eudicus] Aristoteles de duobus fluminibus id tradit περὶ θαυμ. ἀκουσμ. *Idem.*

Hestiæotide] Thessaliæ parte, aut, quod magis placet, Bœotiæ. *Idem.*

Melan] Lib. II. cap. 103. 'Melas fluvius est Bœotiæ, cujus potu oves

nigræ fiunt, ut Cephisi albæ.' *Idem.*

In Thuriis] Scholiastæ Callimachi Crathis fluvius est Arcadiæ; Herodoto, Achæorum, a quo nomen habet Italicus; Pausaniæ, Brutiorum; Lucaniæ, Vitruvio. Scholiastes Theocriti Idyllio v. ex Nymphodoro et Theophrast. ait: Κράθιδος ὕδωρ ξανθίζει. Euripides in Troadibus: ὁ ξανθὰν χαίταν πυρσεύων Κρᾶθις, non, ut perperam legitur, Κράνθις. Strabo lib. VI. et ξανθοτριχεῖν et λευκοτριχεῖν ἀνθρώπους λουομένους, ait, ποιεῖν, καὶ ἄλλα πολλὰ πάθη ἰᾶσθαι. *Mitalerius.* Vibio Sequestro, auream comam facit. *Dalec.*

Nam qui Sybarin bibant] Lege, *Nam qui e Sybari bibant*, ex antiquo exemplari; ut quod paulo post sequitur, *Qui e Crathide candidos*; lego, *qui e Crathi candidos*, ex eod. *Pintian.*

Item in Macedonia] Vide Senecam Quæst. Natur. III. 25. *Dalec.*

Lusis] Apud Sotionem Λουγοῖς· apud Stephanum Λουσσοῖς· apud Arist. de Admir. Audit. Κολοβσοῖς. *Idem.*

Mures terrestres vivere et conversari] Aptior lectio, *vivere et conservari.* Pintian.

Juxta flumen Orchomenon] In nostro apographo, *Juxta flumen Erycnum:* scribendum puto, *juxta flumen Eryneon*, qui Locridis quidem est fluvius, sed in Cephisum Bœotiæ fluvium exonerat, auctore Strabone lib. IX. Sequitur continuo: *Duo sunt fontes, quorum alter memoriam, alter oblivionem affert, inde nominibus inventis.* In eodem: *E duobus fontibus alter memoriam, alter oblivionem affert: inde nominibus inventis.* Idem.

Inde nominibus inventis] Nam altera Μνήμη dicitur, altera Λήθη. *Dalec.*

In Cilicia apud oppidum Crescum rivus fluit Nus, &c.] Unde proverbium Κρέσκον οἰκεῖς. Quamquam autem parœmiographi in hebetes ac stupidos id dici solitum affirment, εἰρωνικῶς tamen proculdubio accipiendum est, quemadmodum illud *Sapientum octavus*, aut ἄνθρωπος Θαλῆς. *Gelen.*

In Cea insula] Apud Sotionem ἐν τῇ Χίῳ: apud Vitruvium, *in insula Chio*, quæ vera est lectio. *Dalec.*

Zamæ] Vitruvius VIII. 4. *Idem.*

Vinum tædio venire his qui ex Clitorio lacu biberint] Lego, *Vinum in tædium venit his qui, &c.* ex vetusto codice. *Pintian.*

Ex Clitorio lacu biberint] Vitruvio Clitori Arcadiæ civitas nobilis: ubi Clitorius lacus Plinio, spelunca profluens aquæ Vitruvio, fons Sotioni, Athenæo et Ovidio Met. XV. 'Clitorio de fonte sitim quicunque levarit, Vina fugit, &c. Sive, quod indigenæ memorant, Amithaone natus Prœtidas attonitas, postquam post carmen et herbas Eripuit furiis, purgamina mentis in illas Misit aquas, odiumque meri permansit in illis.' In Anigrum tamen, sive Alphium, ea jacta scribit Pausanias in Eliacis. Eudoxus apud Stephanum in fontem quendam Azaniæ, partis Arcadiæ. *Dalec.*

E fonte Liberi patris] Cap. II. 108. Idem et Pausanias in Eliacis. In Naxo fontem vini sapore fluere, adnotatum in VII. 5. *Idem.*

Polyclytus explere, &c.] Naphtha quam effundit. *Idem.*

Ciliciæ fontem] Vitruvius flumen esse nomine Liparin tradit. *Idem.*

Fonte] Lacum esse tradit Vitruvius. Solinus non longe abesse scribit ab Helintrapeza. *Idem.*

In Scotussa] Macedoniæ. Est et Scotussa in Thessalia. *Idem.*

Juba in Troglodytis lacum insanum] In apographo nostro *Trogodytis*, non *Troglodytis*, vera lectione; sic enim semper Strabo, ut notat auctor innominatus, qui ejus selecta seu collectanea excerpsit. *Pintian.*

Ut nullum non pondus impactum respuat] *Ut nulla mora pondus impactum respuat*, in eodem. *Idem.*

Clæon] Ἀπὸ τοῦ κλαίειν καὶ γελᾷν, quod fletum moveant ac risum. *Dalec.*

Mattiaci] Vulgo *Baden.* Idem.

Aves, quæ advolaverint emori] Tale est et Lyciæ Plutonium descriptum a Strabone lib. XIII. *Idem.*

In Africæ lacu, &c.] Ut et in Asphaltite Judææ, II. 103. *Idem.*

Quem rapiunt annuentes] Commodior lectio, *Quum rapiunt annuentes.* Pintian.

Perjuri notantur pati] Perjuros quoque deprehendi, et certissimis pœnis affici ad Paliciorum lacum brevem, profundum, luridum, ad Acadinum fontem, quosdam Sardiniæ, alium Tianæ propinquum, aquam Stygem Nonacridis, specum Palæmonis juxta Corinthum, historiis proditum est. Alex. ab Alex. v. 10. *Dalec.*

Perjuri notantur pati velut flammam urentem] Hermolai est pro *necantur.* Sed Voss. *negantur*, id est, traduntur non pati ac sustinere posse XX. 5. 'Habentes eam feriri a serpentibus negantur:' et similiter XXII. 21. 'Habentes eam a serpentibus feriri negantur.' Sic et codex Pintiani. *Gronov.*

Singulis siccantur duodecies diebus, aliquando vicies] Vetus codex: *singuli siccantur duodenis diebus, aliquando vicenis;* non tamen displicet impressa lectio. *Pintian.*

Styx appellata] Vide cap. ult. lib. præcedentis, et I. 103. Vitruvius VIII. 3. Vide et de illa prolixam commentationem apud Paulum Leopardum IV. 8. *Dalec.*

Cychros] Cychros, depravate. Lego *Chropas*, vel *Chropsos.* Sotion: Θεόπομπος ἱστορεῖ κρήνην ἐν Κρωψὶ τῆς Θρᾴκης ἐξ ἧς τοὺς λουσαμένους παραχρῆμα μεταλλάσσειν. In editionibus antiquis Vitruvii legitur: 'Chropsi Thraciæ lacus, ex quo non solum qui biberint moriuntur, sed etiam qui laverint.' Constant. ex Turn. Adversar. VI. 13. Aristoteles lib. de Mirab. 'Psittos' vocat, et fonticulum esse ait, non lacum, quem Hist. lib. III. ψυχρὸν a frigiditate eximia nominari scribit. *Idem.*

Lycus in Leontinis tertio die si quisquam biberit] Rectius in apographo nostro, *Lycus in Leontinis tertio die quam quis biberit.* Pintian.

Tertio die si quisquam biberit] Voss. et Pintiani, *Lycus in Leontinis tertio die, quam quis biberit.* Gronov.

Avesque quæ gustaverint, juxta mortuas jacere] Voss. *aves, quæ degustaverint.* Idem.

Ad Nonacrin Arcadiæ] Quæ in montibus habet stillantes e saxo frigidissimos humores. Vitruv. *Dalec.*

Fontem eum dicitur] Eurotan intelligit, amnem, quem Peneus accipit, non recipit, sed olei modo supernatantem brevi spatio portatum abdicat, pœnales aquas, dirisque genitas, argenteis suis misceri recusans, IV. 8. *Idem.*

Euripidis Poëtæ sepulchro] Euripidis sepulchrum Athenis monstrari, sed κενὸν, Pausanias scribit: Strabo in Argivorum foro item κενοτάφιον, quod 'Palinthum' vocaverunt. Canibus proscissus interiit ad lacum Bormiscum, natura tristis et morosus, oculis in terram defixis, σκυθρωπὸς, μισογέλως, μισόγυνος. Canes, a quibus laceratus est, indigenæ vocant 'Esterincas,' Homerus τραπεζῆας κύνας, inquit, τραπεζῆας πυλαωρούς. Ejus conditi sepulchrum, ut Lycurgi, de cœlo tactum. Rhodig. XXIV. 10. *Idem.*

In Perperenis] Straboni lib. XIII. prope Lyciæ Hierapolin aqua fontis tam facile in lapidem durescit, ut qui ejus rivos deducunt, septa ex integro solidoque lapide conficiant. Ad Gergobiam Arvernorum fons lapideum sibi pontem facit. Straboni Perperenæ Troadis oppidum cui vicinum æris metallum. Perpera Lydiæ urbs Ptolemæo. *Idem.*

Qui quacumque rigat, lapideam facit terram] Brevius in nostro codice, *Quacunque rigat lapideam faciens terram.* Pintian.

Fons est, qui quacunque rigat lapideam facit terram] Pintiani liber sine τῷ *qui*, et *faciens* pro *facit*. Voss. *fons est quacunque rigat lapidem faciens ter: item*. Scribe: *In Perperenis fons est, quæcunque rigat, lapidea faciens*. Sequitur, *Item calidæ aquæ in Eubœæ Delio. Namque alluit rivus*. In quo merito notavit Salmasius Delium illud Eubœæ ignorari, conjecitque, *in Eubœæ Dio*, ad Solin. p. 144. Gud. quoque et Acad. Menapiusque, *in euboedion namque*. Andegav. *in euboedebion: namque*. Præstantior: *in eubeæ aedam pro nam qua oadit rivus*, tum *altitudinis*. Scribendum censeo: *Fere idem calidæ aquæ in Eubœa Dianæ promontorio; nam qua cadit rivus, saxa in altitudines crescunt*. Artemisium significat. Vulgatum est a Gelenio, cum legeretur, *in Eubœa. In Lebedo*. Gronov.

Item calidæ aquæ in Eubœæ Delio] Lego, *item calidæ aquæ in Eubœæ Dio, vel Dieo*. Δῖον Eubœæ oppidum haud longe ab Eliopia et Ædepso. *Salmas.* p. 177.

In Eurymenis dejectæ coronæ] Thessaliæ, Hecatæo: Macedoniæ, Plinio. *Dalec.*

In quo lateres conjecti lapides extrahuntur] *Lapidei extrahuntur* in vetusto codice. *Pintian.*

Lapides fiunt. In Colossis flumen est, in quo lateres] Mss. *lapideæ fiunt*. Deinde, *flumen est colateres*. Lego: *In Colossis flumen est, quo lateres conjecti, lapides extrahuntur*. Est autem hoc quale Ovidii Met. I. 133. 'quæque diu steterant in montibus alni, Fluctibus ignotis exsultavere carinæ.' Ut quidem illum scripsisse propemodum pro certo habemus: etsi libri, 'in montibus altis.' Eæ sectæ et mutatæ, ut sint carinæ. Sic Met. v. 455. 'et quæ modo brachia gessit, Crura gerit.' *Gronov.*

Columnasque faciunt] Aristoteles περὶ θαυμ. ἀκουσμ. scribit, ὅτι σπήλαιόν ἐστιν ὃ καλεῖται Γλαφυρὸν, καὶ ὅτι ἐν τούτῳ κίονες, non, ut vulgo legitur, χίονες, πεπήγασιν ἀπό τινων σταλαγμῶν. *Dalec.*

CAP. III. *De qualitate aquarum, insalubritate vel commoditate earum.*

Levissima sit imbrium aqua] Hippocrates de aëre et aquis: τῶν ὑδάτων κουφότατα τὰ ὄμβρια, καὶ γλυκύτατα, καὶ λαμπρότατα, καὶ λεπτότατα. Vide de hac quæstione multa apud Rhodiginum XXVII. 2. *Idem.*

Sensu] Ventriculi graviter aut leviter ferentis. *Idem.*

Nullo pene momento ponderis] Hoc falsum. Seneca Quæst. Natur. III. 2. Habent præterea multa discrimina. Primum tactus, frigidæ, calidæque sunt. Deinde ponderis, omnes aut leves aut graves sunt. Signum id levitatis si addatur cæteris aquæ bonitatem indicantibus, ἐπαινεῖσθαι μόνον δ' οὐκ ἐξαρκεῖν, Ægineta scribit. Athenæus lib. II. Peirenes fontis in Corintho appensam tradit leviorem fuisse deprehensam reliquis omnibus totius Helladis. *Idem.*

Calefiat] Et corrumpatur, ac putrescat. *Idem.*

Insaluberrimos potus prædicant] Ita censuit Hippocrates de aëre, aquis, et locis. *Idem.*

Celerrime putrescere] Æginetæ id bonitatis certissimum signum. *Idem.*

Faucibusque] Ruffus apud Aëtium I. 165. 3. aquam pluviam distillationes generare scribit, præsertim si frigida bibatur. *Idem.*

Limi non aliis inesse plus] Limum eæ colligunt e tectorum et canalium sordibus, per quos in cisternam defluunt. *Idem.*

Animalium quæ faciunt tædium] Quæ putredine in aquis gignuntur. *Idem.*

Amnium utilissimas esse] Quæ assiduo fluxu exercentur. Πηγαῖα καὶ ποτάμια νάματα πρόσφατα εἶναι καὶ νεογενῆ, λιμναῖον δὲ ὕδωρ ἕωλον καὶ παλαιὸν, veteres crediderunt, ideoque palustrem aquam noxiam esse, fonta-

nam et fluviatilem perennem, salubrem. Rhod. XXVII. 3. *Idem.*

Quædam igitur et hujus generis aptissimæ aliæ alibi] Scribe, *Quænam igitur et cujus generis aptissimæ? Aliæ alibi.* Ut sit interrogatio et responsio, ex antiquo codice; sic non multo post: 'Ex quonam ergo genere maxime probabilis contingit?' *Pintian.*

Parthorum reges ex Choaspe et Eulæo tantum bibunt. Hæ quamvis in longinqua comitantur illos] Idem ergo Choaspes et Eulæus, sed alio nomine ubi primum oritur; alio ubi denuo exoritur signari. *Salmas.* 700. a. *Parthorum reges, &c.*] Herodotus lib. I. Athenæus lib. II. *Dalec.*

Tineas] Vulgo *Ecroelles.* Idem.

Ante omnia autem damnantur, &c.] Lege: *Ante omnia autem damnantur amaræ, et quæ sorptæ statim implent: quod evenit Trœzene; nam nitrosas atque salinacidas in desertis, &c. Salinacidæ* non sunt simpliciter, *αἱ ἁλμυρίδες* aut *ἁλυκίδες*, ut Græci vocant fontes salsos, sed acidi simul et salsi, acidæ nimirum salinæ. Plin. 'aliæ sulphuris, aliæ salis, aliæ nitri, aliæ bituminis:' uno verbo 'salinacidas' has Latini vocarunt. *Salmas.* p. 115.

Quæ scrobem statim implent] Effossa leviter terra, quoniam eæ non perennibus venis scaturiunt, sed sub extima terræ facie colatæ ejus sordibus inquinantur. *Dalec.*

Amaræ et quæ scrobem statim implent] Quæ vero illæ sunt aquæ, quæ scrobem statim implent? Liber optimus habet *quæ sorbem.* Lege, *quæ sorptæ statim implent.* Hactenus ὁ πάνυ ad Solinum pag. 115. Adeo placebat sibi, ut mallet ignorare omnium adhuc tractatorum codicum optimum esse Chifletianum, et in eo legi *sorbentem*, quam levissimam conjecturam perdere. Vossianus Chifletiano subscribit. *Gronov.*

Salmacidas] Lego *atque salsas;* gustu salso ingratas ac injucundas. Salmacides Græcis, quæ molles reddunt, ac eviratos: qualis Halicarnassi fons fuit, memoratus ab Ovidio, Strabone, Vitruvio. Huic lectioni adstipulatur Vitruvius VIII. 3. Vide Scal. in Auson. 'Vidit semivirum fons Salmacis Hermaphroditum.' *Dalec.*

Polenta] Hordeo. Cassianus II. 4. *Idem.*

Damnantur in primis fontes] Vitruvius VIII. 5. *Idem.*

Si vasa ære inficiunt] Si maculam faciant, si vasa ærugine inficiant: ποιεῖν τὸ ἰῶδες, Athenæus dixit lib. II. *Idem.*

Tarde percoquunt] Ostendit magnam humoris id crassitiem. *Idem.*

Si liquatæ leniter terram relinquunt] Si effusæ non ab ea combibuntur. *Idem.*

Est etiamnum vitium] Arist. de Sensu cap. 4. *Idem.*

Certior subtilitas] Hippocr. Aph. V. 26. *Idem.*

Puteis nimirum] Avicenna I. 2. damnat. *Idem.*

Neronis principis inventum est, &c.] Suetonius: 'Dum clandestinus ad villam introitus pararetur, aquam e subjecta lacuna potaturus manu hausit, Et hæc est, inquit, Neronis decocta.' Vide Athenæum lib. III. Juvenal. Sat. V. 'Si stomachus domini fervet vinoque ciboque, Frigidior Scythicis petitur decocta pruinis.' *Idem.*

Aqua frigida injecta sistitur sanguis] Voss. *ingesta.* Plautus Pseudolo I. 2. 'Tu qui urnam habes, aquam ingere.' Hoc lib. cap. 7. 'E puteis ac fonte aquam in salinas ingerunt.' Deinde idem: 'Æstus in balineis.' *Gronov.*

Clarissima, &c.] Strab. lib. V. Tacit. Annal. XIV. Frontin. lib. I. *Dalec.*

Marcia est] In Cœlium et Aventinum montes eam Nerva deduxit; post Diocletianus super portam Exquilinam in suas thermas. *Idem.*

Fucinum lacum] E Fucino lacu

ἐξιέναι, non, ut legitur, εἶναι, et Ῥώμην ποτίζειν, καὶ παρὰ τἄλλα ὕδατα εὐδοκιμεῖν, Strabo scribit lib. v. *Idem.*

Mox specu mersa] *Mox in specus mersa*, in vetusto exemplari. *Pintian.*

Diverticulo] Transversis semitis, quæ sunt a latere viæ militaris. *Dalec.*

Decoquentibus] Avertentibus, et ubertatis publicæ copiam minuentibus ac præripientibus. *Idem.*

Non ab re sit] Vitruvius VIII. 1. Palladius c. 8. Augusti. Paxamus et Democritus apud Cassianum in Geoponicis cap. 4. et 5. ex suis hydroscopicis, sive hydrophanticis. Cassiodorus Variar. lib. III. nomine Theodorici Ostrogothorum regis. *Idem.*

Convexitatis] Devexi ac declivis tumuli et collis fastigio. *Idem.*

Albi montes] Λευκογαῖοι. *Idem.*

Herba] Tussilago silvestris, XXVI. 6. *Idem.*

Et alnus et vitex aut hedera] E Chiflet. porrigunt, *aut vites aut arando.* Nostri quinque, *aut vitex aut harundo aut hedera.* Gronov.

In altitudinem pedum quinque] Cubitorum trium, unius latitudine. Paxamus in altitudinem pedes quinque, latitudinem tres. Vitruvius, Palladius. *Dalec.*

Figulari creta semper adimitur spes] Plato in suis legibus vetuit aquam e vicini puteo quemquam haurire, ni prius eam in fundo suo ad cretam usque quæsivisset: πρὸς τὸν κέραμον. Victorius XIII. 15. *Idem.*

Figulari creta semper adimitur spes] Voss. ut et Chiflet. *Figularis creta semper adimit spes.* Lege *spem.* In Andeg. rursus hic lacuna a verbis, 'fodiuntur æstuaria quæ gra.' usque ad cap. 6. 'fecisse post consulatum meminimus.' *Gronov.*

Ordo supra dictus] Ad masculosam et glaucam. *Dalec.*

Masculum] *Grandius*, ἁδρότερον. Asperum, scabrum, subfuscum, minus flavum, interpretantur quidam: durum et compactum metallici, ut fœminam, solutum ac mollem. *Idem.*

Sulphurata] Bituminosa addit Palladius. Sulphurati aluminosive halitus, vaporisque flamina et spiracula. Vitruv. VIII. 7. *Idem.*

Assiduo linteorum jactatu eventilando] Vide Agricolam de Re Metallica lib. VI. *Idem.*

Sine harena opus surgit] Imus paries, qui puteum inferne ambit; is enim lapidibus tantum aliis super alios aggestis et collocatis struitur, sine intrita calcis et arenæ. *Idem.*

CAP. IV. *Aquarum subito nascentium, aut desinentium ratio.*

Nam ipsa æstate deficiunt] Scribe cum minore, et adjunge superioribus: *non ipsa æstate deficiunt*, ex apographo nostro. *Pintian.*

Ut circa Olympum] Athenis rigent maxime putei circa Arcturi ortum, ad principium mensis Septembris. *Dalec.*

Ut circa Olympum] Voss. *Olynthum.* Gronov.

Lutum fieri prodens] Cum arena humore prius dissoluta, in luti spissitudinem coit. Vide quæ notavit P. Merula super Enn. p. 389. *Dalec.*

Imbre pulverem] Primum e cœlo cadente. Nam tum verberato solo arenæ pulvisculum commovet et excitat. *Idem.*

Hieme dulcior] Quia crebris imbribus diluitur ac dulcescit. *Idem.*

Qualis terra per quam fluunt] In Asia lacus Sinnaus circumnascente absinthio inficitur cap. 103. lib. II. *Idem.*

Nili rigua pluviæ amara fecere] Athenæus lib. II. p. 21. lin. 8. *Idem.*

CAP. V. *Observatio historica.*

Circa Pheneum Arcadiæ] Theophrast. Hist. III. 1. et V. 5. Seneca Nat. Quæst. III. 11. Sumpta hæc esse puto ex amisso libro Theophrasti περὶ τῶν ὑδάτων, quem Athenæus citat lib. II. *Idem.*

Sicut in Magnesia calidas factas frigidas, alias non mutato sapore] In ve-

tusto exemplari, *sicut in Magneside calidas, factas frigidas salis non mutato sapore.* Quam lectionem confirmat quod statim sequitur: 'ante dulcis mutatas in salem est.' *Pintian.*

Per Olympia] Dum in Elidem, quam Alpheus irrigat, Olympici ludi celebrantur. Tum enim fimum equorum in amnem conjectum Arethusæ, in quem subtus mare Alpheus subit, aquas odore suo inficit. Strabo hanc de Alpheo fabulam reprehendit. Lege Senecam, Quæst. Natur. III. 26. *Dalec.*

Sicut Babyloniæ lacus æstate] Voss. *Babylone.* Gronov.

Cæruleus fertur] Ἰοβαφὴς Athen. Is aquæ ejus color est, nullo modo infectæ. Sic et Rhodanus cum purus fluit, nempe suo colore partibus anni reliquis e cinereo candicans, vel ob arenas quas locis abradit vicinis, et secum aufert, vel permixtum nivis liquatæ humorem. *Dalec.*

Superiorem Hypanim fieri] *Hypani,* non *Hypanim,* in antiquo codice. *Pintian.*

Quod nullum halitum] Lipsius lib. II. cap. ult. in Thessaliæ fluvio, quem ob id Anauron nominarunt, idem observari tradit. Quin et auctor v. 9. scribit, Nilum auram nullam expirare. Arrianus in Periplo Euxini Ponti Phasin omnium fluviorum quos novisset lenissimum esse tradit. Levitatis indicium esse, tum in pondere, tum quod mari non immiscetur, sed supernatet. Brod. v. 28. *Dalec.*

CAP. VI. *Ratio aquæ ducendæ, et quomodo medicatis utendum: et quid prosit navigatio, et medicinæ aquæ marinæ.*

Duci fictilibus tubis] Nam et rivis per canalium structuras ducitur, et per fistulas plumbeas, et per ligneos tubos. *Idem.*

Ita ut superior intret] Superioris fine lingulato. *Idem.*

Libramentum aquæ] Aquam librant, dum altitudinem loci e quo colligitur, cum loco in quem deducitur conferunt, sive lineis rectis id fiat sive obliquis. *Idem.*

Libramentum aquæ in centenos pedes sursum elici minimum erit] Hæc integra non sunt. Academ. *in centenos pedes sicilicimus invenerit.* Gud. *sicilicimis mimerit.* Men. *sicilici misnumerit.* Voss. *sicilici minis numerit.* Forte, *sicilici minimum erit.* XIII. 15. 'Item a Nomio Ti. Cæsaris liberto nomen trahentis, tribus sicilicis intra quatuor pedes, totidem intra semipedem crassitudinis.' Ibidem, 'mensam quatuor pedes sextante et sicilico excedentem.' Quarta pars cujusque unciæ *sicilicus* est; hic pollicis, triens digiti. Plus requirit Vitruvius VIII. 7. 'Si canalibus, ut structura fiat quam solidissima, solumque rivi libramenta habeat fastigata, ne minus in centenos pedes semipede, eæque structuræ confornicentur, ut minime sol aquam tangat.' Ubi annotat Philander ætatis nostræ libratores in sexcentos pedes tantum deprimere pollicem, id est, quatuor sicilicos; in centenos sextulam. Sic et e suo Pintianus. *Gronov.*

In binos actus] 240. pedes, quæ jugeri est longitudo. *Dalec.*

Fistulas denum pedum] Et ut facilius, ac majore vi currat. *Idem.*

Et si quinariæ erunt] Hac portione cujvis digito laminæ nondum curatæ pondo libræ 12. respondent. *Idem.*

Centena] Nonaginta sex. Vitruvius. *Idem.*

Ubi dometur impetus] Et vehementioris spiritus, et aquæ collisæ et decurrentis. *Idem.*

Castella] Aquæ publicæ dividicula, receptacula. Palladius. *Idem.*

Homerum calidorum fontium mentionem] Meminit Iliad. X. Κρουνὼ δ' ἵκανον καλλιῤῥόω, ἔνθα δὲ πηγαὶ Δοιαὶ ἀναΐσσουσι Σκαμάνδρου δινήεντος. Ἡ μὲν γάρ θ' ὕδατι λιαρῷ ῥέει. *Idem.*

Lavari calida frequenter] Odyss. Θ. Εἵματά τ' ἐξημοιβὰ, λοετρά τε θερμὰ, καὶ

σθαι. Iliad. X. *Hectori e prælio redeunti calidum balneum paratur.* Ἕκτορι θερμὰ λοετρὰ μάχης ἐκνοστήσαντι. Iliad. K. Odyss. Δ. legitur: Ἐς ῥ' ἀσαμίνθους βάντες. *Idem.*

Videlicet, quia medicina tunc non erat hæc] Converte verba, *Videlicet quia medicina hæc non erat tunc*, ex antiquo codice. *Pintian.*

Aut simili morbo solutis] Voss. *simili modo;* neque aliter tres alii, qui nobis serviunt. *Gronov.*

Utilis est bibendo atque purgationibus] Vox *utilis* non est in Vossiano, quippe repetenda sensu e superioribus, ut legatur: *Est autem utilis sulphurata nervis, aluminata paralyticis aut simili modo solutis; bituminata aut nitrosa, qualis Cutilia est, bibendo atque purgationibus.* Gud. Acad. Menap. *qualis utilis est bibendo.* Vides τὸ *utilis* corruptum esse, ἐκ τοῦ *Cutilia;* deinde utranque vocem admissam. Vitruvius VIII. 3. 'Sulphurosi fontes nervorum labores reficiunt, &c. Aluminosi, cum dissoluta membra corporum paralysi aut aliqua vi morbi, &c. Bituminosi autem interioris corporis vitia potionibus purgando solent mederi. Est autem aquæ frigidæ genus nitrosum, uti Pinnæ Vestinæ, Cutiliis, aliisque locis similibus, quod potionibus depurgat.' *Idem.*

Ac postea frigida dulci] Voss. *dulcedi*, an *mulceri?* Menap. Gud. et Acad. *frigida dulcedine sine.* Idem.

Similis error, quo quidam plurimo potu] In cod. *Similis error quam plurimo potu gloriantur;* scribo *gloriantium*, non *gloriantur*. Pintian.

Similis error quo quidam plurimo] Voss. et Pintiani, *error quam plurimo.* Scribe, *Simili errore quidam plurimo potu gloriantur.* Menap. Gud. et Acad. *similis error quodam.* Pintianus: *Similis error quam plurimo potu gloriantium.* Gronov.

Salis gustu] Qui ad excreationem intestina stimulat. *Dalec.*

Sicut in Egesta Siciliæ] Legendum alterutro modo, aut *Ægesta*, cum diphthongo prima, aut *Segesta*. Utroque enim modo geographi et historici usurpant. In vetere item codice *Sicilia* legitur, non *Siciliæ;* quod non magnopere displicet, ut sint duo auferendi casus: *Segesta, Sicilia, Larissa, Troade.* Pintian.

Argenti] Aquis intincti et immersi, quas medicatas esse nos putamus. *Dalec.*

Ferruminant et fracturas ossaque contusa] In vetusto exemplari, *ferruminata ac fracturis ossa:* legendum forte, *ferruminant et fracta cruris ossa;* reliqua redundant. *Pintian.*

Ferruminant et fracturas ossaque contusa] Voss. *feruminata fracturis ossa contusa item corpora ad siccanda.* Eodem modo Men. Gud. et Acad. nisi quod hic *ferruminantia.* Fortasse: *quæ calefiunt ad nervorum dolores, ferruminandas fracturas, ossa contusa, item corpora ad siccanda.* Pintiani codex, *ferruminata ac fracturis;* ipse, *ferruminant et fracta cruris ossa, item corpora adsiccando.* Gronov.

Ut diximus] Lib. XXIV. cap. 6. *Dalec.*

Neque enim Ægyptus propter se petitur] Plinius tamen Secundus lib. V. Epistol. quendam sanguinem rejicientem in Ægyptum se misisse refert, in cœlo illo potius quam in navigatione spem habens. Brod. VI. 25. Vide Celsum III. 22. Aurelianum I. 14. *Idem.*

Pectoris] Hippocr. Aphor. IV. 14.

Decoquatur hordeacea farina] Dioscor. miscetur cataplasmatis ex hordeacea farina. *Idem.*

Maxime albis] Quoniam aquæ marinæ salsugo maxime dealbat omnia, præcipue ceram. *Idem.*

Crebro ictu] Leg. *cerebro icto.* Galeno Meth. lib. VI. sub finem, in vulneribus capitis membranæ valentissima remedia sustinent. *Idem.*

Et in hoc vetustate virus deponentem] Sincera et sine potabili aqua si repo-

natur virus exuit. Sunt qui præcoctam recondant. Diosc. *Idem.*

Clysteribus] Dejectionibus movendis. Diosc. *Idem.*

Testium quidem tumori fovendo] Si est flatuosus, vel serosus. *Idem.*

Quin et ad ictus venenatos salutaris intelligitur] Qui refrigerationem et tremorem afferunt. Diosc. *Idem.*

Ut phalangiorum et scorpionum] Morsos a cane rabido Septentrionalis maris accolæ cum ter sub fluctibus demerserunt, a rabie tutos esse putant. *Idem.*

Mammas sororiantes] Ob nimium incrementum demissas, et mutuo conjunctas: lactis abundantia sic distentas, ut mutuo se contingant, et tanquam sorores osculentur. Plautus in Fribularia, apud Festum: 'tunc papillæ primitus Fraterculabant: illud volui dicere, Sororiabant: quid opus est verbis?' Fœminas ea mammarum deformitate indecoras ὑπερμαζᾷν ait Synesius, μαστοὺς σπαργῶντας. Diosc. *Idem.*

Inventa ratione qua sibi quisque aquam maris faceret] Muria veteribus fuit ὠμετέρα, *crudior*, quam lib. I. Gynæceion Hippocrates γλυκείην vocat, nempe minus salsa. Altera εὔκρατος, matura Columellæ, justo salis pondere confecta. Maturitatis indicium est Gal. Simpl. lib. IV. quod ovum innatet. Tertia ἄκρατος Archigeni κατὰ τόπους, lib. I. in remediis quæ phtheiriasi conveniunt, δεινῶς ἁλμυρὰ Galeno supra citato loco, dura Celso IV. 9. meraca, vehementissime salsa. In eam sal ingestus non liquescit, nec minuitur, sed integer in sporta permanet, Galeno. Verum Columella maturæ muriæ experimentum id esse dicit, et si caseus dulcis demissus non pessum eat: cum enim caseus innatat, maturitatem suam habet. *Idem.*

Cum quatuor aquæ sextariis mergatur] Scribendum, *in quatuor aquæ sextarios mergatur*, ex vetere codice. *Pintian.*

Salsissimi maris vim et naturam implet] Adde particulam *que*, *vimque et naturam implet*; et paulo post *excalfacit*, non *calfacit*. Idem.

Cum melle temperabatur] Duabus partibus aquæ pluviæ veteris, et una mellis. Diosc. *Dalec.*

Quibus vinum] Nervos enim tentat ac caput. *Idem.*

Frigidam suspectam hauriendo] Sic enim gustatu protinus vitiosam qualitatem deprehendunt. *Idem.*

Siccandis corporibus coopertis hydropicorum] Arena litoris sole ignita, torrenda corpora, inquit Aurelianus. *Idem.*

CAP. VII. *De generibus salis, et confecturis, et medicinis et observationibus.*

Aliud etiam in eo mirabile] Ἁλὸς ἄχνη, Dioscor. v. 127. spumosi salis ramentum, in exiguis petris inventum, ejusdem cum sale facultatis. *Idem.*

Sunt et in Africa lacus] Est et prope Carcassonem, vulgo *Marsonnette.* Idem.

Calidi fontes] Talis et fons in vice Monspessuli vicino, quem incolæ vocant *Balerve.* Idem.

Lapicidinarum modo cæditur] *Lapidicinarum* in vetusto exemplari, non *lapicidinarum.* Pintian.

Majusque regum vectigal ex eo est quam ex auro atque] Voss. et Chiflet. *quam ex auro est atque.* Scribe, *majusque regum vectigal. ex eo quam ex auro est atque margaritis.* Gronov.

Crescens] Ex humore spissato, quem interdiu fervidus sol non absumpsit. *Dalec.*

Adjuvant aquæ] Quæ injecta gravia gestant, et nobis movere conantibus levia præbent. *Idem.*

Et in totum sponte nascens inter hæc est] Scribe, *intra hæc est*, ex antiquo codice. *Pintian.*

Non sine aquæ dulcis riguis] Monspessuli ex sola maris aqua conficitur, sed imbre cadente citius spissatur,

dum imber non abluat diutius; sic enim liquatur. *Dalec.*

Aquam salsam infundunt] Maris, ut nitrosos et salsos cineres eluant. *Id.*

Muriam appellant] Vulgo apud Sequanos, *Mure* et *Murette*. Idem.

Humoris] Quem longiore coctura in salem densarent. *Idem.*

Qui Tattæus vocatur] Straboni lib. XII. post Galatiam Austrum versus lacus est nomine Tatta, Cappadociæ majori vicinus, juxta Morimenos in Phrygia majori. *Idem.*

Qui in laterculis affertur] Minulus, qui in lacu siccatur. *Idem.*

In igne nec crepitat, nec exilit] Legend. *In igne nec crepitat Tragasæus, neque Acanthius ab oppido appellatus: nec ullius spuma, aut ad ramenta tenuis;* at quid aliud salis ramentum, nisi sal tenue. *Salmas.* 116.

Tragasæus] A Tragasa Epiri, Acanthius ab Acantho Macedoniæ urbibus. Tragasæ, Stephano in Epiro locus, ab Tragaso dictus, cujus Neptunus fecit mentionem, ut ibi in Halsio campo sal nasceretur. Est et apud Athenæum in Troade sal Tragasæus, cui cum vectigal Lysimachus imposuisset, evanuit, et vectigali mox sublato succrevit rursum. Rhod. IX. 12. Hadrian. Junius III. eandem historiam recitat, et multas præterea ejusdem argumenti. *Dalec.*

Nec ullius spuma, aut ramentum] *Nec ullus ex spuma aut ramento*, in vetere codice. *Pintian.*

Agrigentinus] August. de Civ. Dei, XXI. 5. et 7. *Jac. Cell.*

Ignium patiens] In igne non crepitans. Cur sal crepitet, vide apud Aristot. Probl. XI. 42. et 43. *Dalec.*

Tanti splendoris, ut imaginem recipiat] Sic Vossianus, sic Academicus, sic Gudianus, sic Menapius, non plus minusve litera. Itaque mallem temperasse Salmasium ad Solinum pag. 116. scribere, corrupte in omnibus libris Plinian. legi, *uti magnitudinem recipiat;* temperasse inde conjicere, *ut imaginum similitudinem recipiat.* Sane in Andegav. et mihi occurrit, *uti magnitudinem recipiat;* sed id detrahendo, non addendo erat curandum. Librarius, qui male acceperat et fecerat *uti*, ex *maginem*, quod sine sensu erat, fecit *magnitudinem*. Gronov.

Spumeum] Levem et veluti pumicosum ac fistulosum spongiæ modo, aut marinæ spumæ. *Dalec.*

Oculis] Caligantibus, maculosis, ungue impeditis. *Idem.*

Inter innumera condimenta] Plutarchus condimentum condimentorum vocat, ut mox dicetur. *Idem.*

Ergo hercule vita humanior sine sale nequit degere] Vossiani tres, *hercules:* tum Opt. et Andeg. *non quit degere.* Et profecto sæpe sic maluerunt. VII. 15. 'Bituminum sequax alioquin ac lenta natura, &c. non quit sibi avelli:' ut correxit Salmasius ad Solin. p. 27. et succinunt quatuor nostri. XXXII. 10. 'Quod in terrestribus volucribusque fieri non quit.' XXXIV. 8. de Apoxyomeno: 'Mire gratum Tiberio principi: non quivit temperare sibi in eo.' Sic Vossianus. At Dalecampius, quasi tanti sit, corrigit: *qui nequivit.* Eodem capite de Apollodoro: *crebro perfecta signa frangentem, dum satiare cupiditatem artis non quit; ideo Insanum cognominatum.* Sic iterum Vossianus. Vulgo *nequit artis, et ideo.* Sed nec copulativa opus esse ostendit illud Flori II. 7. 'Ad id temporis liberas gentes, ideo impatientes jugi.' Plinius IX. 31. 'Pinnotheres autem vocatur minimus ex omni genere; ideo opportunus injuriæ.' Cicero Famil. VII. 6. 'Qui ipse sibi sapiens prodesse non quit, nequicquam sapit.' Ubi etiam vitiarant. *Gronov.*

Ut transierit intellectus ad voluptates animi quoque. Nam ita sales appellantur] Pro tribus illis dictionibus, *quoque nam ita*, substituo *scommata;* audacter quidem, sed forte non infeliciter. *Pintian.*

Nam ita sales] Catullus formosam mulierem habendam non putat, quæ venustate careat, ac sale, id est, lepore et argutia. Plutarchus Sympos. lib. v. Διὰ τοῦτο δὲ ἴσως, ait, καὶ κάλλος γυναικὸς τὸ μήτ' ἀργὸν, μήτ' ἀπίθανον, ἀλλὰ μεμιγμένον χάριτι, καὶ κινητικὸν, ἁλμυρὸν καὶ δριμὺ καλοῦσι. Victorius xii. 18. Salis usum ante bellum Trojanum multis incognitum fuisse, his versibus Homerus indicat Odys. Λ. οἳ οὐκ ἴσασι θάλασσαν Ἀνέρες, οὐδέ θ' ἅλεσσι μεμιγμένον εἶδαρ ἔδουσιν. Eustathius putat ἄκραν δηλοῦσθαι ἀγροικίαν ἐκείνων ἀνθρώπων οἳ οὐδαμῶς ἅλας οἴδασιν, οὔτε θαλασσίους, οὔτ' ὀρυκτοὺς, οὔτε τοὺς ἄλλοθεν, quod refert et Pausanias in Atticis. Brod. vi. 8. Jocus est Plauti lepidus in Casina de sene fatuo et insulso: 'Non ecastor vilis est emptu modius qui venit salis;' nempe hic salem carum esse oportet, alioqui emeret sibi hic senex tam insulsus, stolidus, ineptus. *Dalec.*

Vitæ lepos] Homerus salem ideo θεῖον *divinum* vocat. Plato in Timæo Diis charissimum, plerique χάριτα. Rhod. xxvii. 24. Catullus: 'Nulla in tam magno corpore mica salis,' id est, gratiæ, et Veneris, non ut Quintilian. putat, vi. 3. ridiculi. Plutarch. in Symp. Κινδυνεύουσι γὰρ οἱ ἅλες τῶν ἄλλων ὄψων εἶναι, καὶ ἥδυσμα· διὸ καὶ χάριτας ἔνιοι προσαγορεύουσιν αὐτούς. Brod. vi. 12. *Idem.*

Quoniam illa sal in Sabinos portari] Verrius Flaccus apud Festum. *Idem.*

Ancus Marcius rex salis modia] Brevius in scripto codice: *Ancus Martius rex modios salis in congiario dedit populo.* Pintian.

In congiario] Congiarium populus accipiebat, donarium miles. *Dalec.*

Esitasse enim salem cum pane] Sincerior lectio scripti codicis: *et sales cum pane esitasse eos proverbio apparet.* Pintian.

Ut proverbio apparet] Huc pertinent proverbia duo. Alterum ἅλα λείχειν, salem lingere. Persius: 'Vare regustatum digito terebrare salinum Contentus perages, si cum Jove vivere pergis.' Alterum, ἅλα καὶ τράπεζαν μὴ παραβαίνειν, *salem et mensam ne prætereas.* Vide Erasmum. *Dalec.*

Mola salsa] Farre tosto, et sale addito, quo hostiæ conspergebantur. Molam salsam Homer. Odyss. Ξ. ἀκτὴν ἀλφίτου vocat hoc versu: Καὶ τὰ μὲν ἐν πυρὶ βάλλε, παλύνας ἀλφίτου ἀκτῇ. Οὐλοχύτην etiam Græci vocant. Varroni in Aboriginib. mola simpliciter hordeum: 'Grunnit,' inquit, 'tepido lacte satur, mola mactatus porcus:' nempe hordeo saginatus. *Idem.*

Est enim etiam in sale pinguitudo] Ideo lucernæ melius ardent sale injecto. Macrob. Saturn. vii. Aristot. Problem. 28. Plutarch. Sympos. lib. i. *Idem.*

Diluente factitium colorem] *Deluente* in apographo nostro, non *Diluente,* rectius. *Pintian.*

Propter colorem] Emplastris et unguentis coloris caussa miscetur, ut rosaceo. Dioscr. *Dalec.*

Canitia] Mucidus succus. *Idem.*

Ut diximus] Hujus rei nusquam alibi mentionem fecit. Obliviosus hic Plinius. *Idem.*

Acopicis et smegmaticis utilis] *Acopis et smecticis utilis,* in scripto codice. Quam lectionem veram esse, nemo Græce doctus diffitebitur; confirmatur etiam Pauli Æginetæ auctoritate lib. vii. ubi de smecticis medicamentis agit. et paulo post, *feces imæ*, redundat verbum *imæ*. Pintian.

Salsugo] Salsilaginem esse puto maris affusi in areas salinarum humorem, qui sub salis crusta liquidus manet, nec in salis naturam densatur. *Dalec.*

Garon] Latinis *liquamen.* Cælius Aurel. Chronicon lib. ii. Cassianus in calce Geoponicon, Vopiscus in Aureliano. Oxygaron Apitio, liquamen acetosum. Cujacius Observ. ix. 9. *Idem.*

Quæ abjicienda essent, sale macera-tis] Ut sanguine, branchiis, capitibus, præsertim garorum et lycostomorum. *Idem.*

CAP. VIII. *De scombro pisce, et muria, et alece.*

E scombro] De hoc Strabo lib. III. Athen. lib. II. Horat. 'His mixtum jus est, oleo quod prima Venafri Pressit cella, garo de succis piscis Iberi.' *Idem.*

Sociorum id appellatur] Archigenes κατὰ τόπους, l. II. 'Hispanum' vocat, Asclepiades eodem lib. 'nigrum,' πρωτεῖον Paulus III. 59. 'Fecosum' Martial. in Xeniis: 'Expirantis adhuc scombri de sanguine primo Accipe fecosum munera prima garum.' Quanquam ibi 'fastosum' quidam legere malunt, ut ad raritatem et pretium referatur. 'Archanum' idem lib. VII. 'Sed coquus ingentem piperis consumet acervum, Addet et Archano mixta Falerna garo.' Αἱμάτιον γάρος vocat Constantinus lib. XX. quasi *sanguiculum* dicas. ταριχηρὸν vocat Pherecrates comicus in Triptolemo. *Idem.*

Et Mauritiana, Baticaque, et Carteia ex Oceano intrantes] *Batica*, non *Bætica*, legendum ex vetusto codice: recte; nam Carteia Bæticæ urbs est. *Pintian.*

Alex] Piscosum salsamentum a suo liquamine nondum separatum. Plautus in Pœnulo: 'Tune etiam amator audes esse alex viri?' quasi viri fex, indigne qui vir habearis. *Dalec.*

Ex inutili pisciculo, minimoque confici] *Ex mutilo pisciculo, minutoque confici.* Quidam sic legunt, et iis verbis significari putant garum paratum ex encrasicholis, vulgo *anchryes*. Ii enim sale conditi in optimum garum liquescunt. At ne garum corrumpatur, semper avulso capite condiuntur; sic enim una cum capite fel, hepar, intestina, viscera eximuntur et abjiciuntur. *Idem.*

E pluvia nascitur] E spuma imbribus excitata, cum aqua multa e cœlo decidit: Arist. Hist. VI. 15. quamobrem ἀφρῖτις vocatur. *Idem.*

Ad castimoniarum superstitionem] In casto Cereris erant, qui Cereri operabantur. Festus in voce Minuitur. Id autem fiebat summa temperantia et continentia; quamobrem ἁγνεύειν Δήμητρι, puriter facere Cereri dicebant. Quamvis iis diebus adeo severa frugalitatis et parsimoniæ lex esset, tamen permittebatur id gari genus. *Idem.*

Dicatum] Leg. *abdicatum*. Judæi namque piscibus squama carentibus abstinent. Garum id fortassis est, quod voce a Garo detorta nos Caviari quasi Gaviari nuncupamus. Paratur ex ovis acipenserum, vulgo *Eturgeons*, sale conditis in cetariis Borysthenis, Phasidis, Tanais. Ejus loco Judæi nunc ovis Cyprinorum, conditis eodem modo, vescuntur. *Idem.*

Sic alex pervenit ad ostreas] Plautus apud Festum in Narita: 'Muriatica autem video in vasis stanneis, Bonam naritam, cammarum, et tagenia, Echinos fartos, conchas piscinarias.' Νηρίκας, καμμάρους, ταγηνιστὰς, echinos saginatos in vivariis, conchas in piscinis. *Scaliger.*

Muria quoque] Muriam, sive, ut apud Festum legitur, 'muriem,' salem etiam durum appellarunt. Servius: 'Virgines tres Vestales maxime ex nonis Maiis ad pridie Idus Maias alternis diebus spicas adoreas in corbibus messnariis ponunt, easque spicas ipsæ virgines torrent, pinsunt, molunt: atque ita molitum condunt. Ex eo farre virgines ter in anno molam faciunt, Lupercalibus, Vestalibus, Idibus Septembribus, adjecto sale cocto et sale duro.' *Scal.* in Festum.

Spissat, mordet, extenuat] Inepte Plinius muriam extenuare ac spissare scribit, quæ contraria sunt. *Dalec.*

CAP. IX. *De natura salis, et ejus medicinis.*

Alligans] Contrahens, συστέλλουσα, δύναμιν ἔχει κατασταλτικήν. Diosc. *Idem.*

Cum quarta parte lini seminis] Nostrum apographum, *cum æqua parte lini seminis;* et paulo post, *et vespas,* non *vel vespas.* Pintian.

Pustulas] Ψυδράκια, Diosc. Ruellius vertit, *albidas capitis pustulas.* Dalec.

Ad hæc maxime probatur Tattæus aut Caunites] In vetusto codice, *ad hoc maxime probatur et Teus et Caunites;* puto scribendum, *et Teius et Caunites,* a duabus civitatibus, Teio Ioniæ, Anacreontis poëtæ natalibus clara, et Cauno Cariæ, quæ est finitima Ioniæ. Nec me latent quæ hic Hermolaus, et alibi alii dé sale Tattæo et Tragasæo tradunt. *Pintian.*

Suggillatisque] Faciei suggillationibus, πρὸς ὑπώπια προσώπου. Diosc. Recte hunc locum et fœliciter Plinius vertit. *Dalec.*

Idem noxia et tinearum genera pellit] In antiquo exemplari non *idem noxia,* sed *innoxia* una voce legitur, et junctim cum præcedentibus: deinde sequitur, *et tinearum genera pellit.* Pintian.

Maxime usurpanda observatione] Celsus II. 17. Aurelianus Tard. Pass. V. 1. *Dalec.*

In saccis aqua ferventi crebro madefactus] Scriptus codex *candefactus,* non *madefactus;* quam lectionem confirmant verba quæ statim sequuntur, 'In iisdem saccis impositu candens.' *Pintian.*

Candens] Fervidus. Observa: nisi ferrum latum et candens intelligat, sacco impressum, quale describit Aurelianus. *Dalec.*

Qua quidem totis corporibus nihil] Legendum videtur *quidam,* non *quidem;* et antiquum exemplar *dixit* præfert, non *dicunt.* Pintian.

Ibi maxime observanda usurpatione, qua quidem totis] Scribendum ex Chiflet. *usurpanda observatione:* et hæc duo vocabula eodem et Voss. et Pintiani libro auctoribus delenda versu altero præcedenti, ubi particula *maxime* male iis inculcandis occasionem dedit. Deinde Voss. *quæ totis;* item, *dixistique cornea videmus.* Lego: *ibi maxime usurpanda observatione, quæ totis corporibus nihil esse utilius sale et sole dixit. Itaque cornea videmus corpora piscatorum.* Quatuor nostri, *quæ totis corporibus nihil esse utilius dixit.* Gronov.

Acopis] De salis flore id Dioscorides. *Dalec.*

Item smegmaticis ad extendendam cutem] Scribo, *Item smegmatis ad extenuandam cutem,* ex scripto codice. De smegmatis vero quæ cuti admota abstergunt, exterunt, extenuant, et discutiunt, Paulus lib. VII. *Pintian.*

Et oculis jumentorum] Vide Plutarchum in Quæst. Natural. III. *Dalec.*

CAP. X. *De nitri generibus et confecturis, et medicinis, et observationibus.*

Theophrasto] Non extat liber is Theophrasti. *Idem.*

Sed sine viribus densandi] Sed quæ coctura insolatuve in nitrum minime densari possunt. *Idem.*

Clytis Macedoniæ] *Chytis* Vet. Chytas Geographi collocant in ora sinus Macedonici, ubi est promontorium Chalastræum. *Idem.*

Excedente Nilo siccantur, &c.] Pauciora verba in vetusto codice, *Hæc cedente manant succo nitri:* cætera redundant. *Pintian.*

Sic quoque olei, &c.] Oleosa pinguitudo, quam et in sale reperiri supra tradidit. c. 7. ult. proximo. Hanc pinguitudinem cum detrahunt, qui excutiendis tormentis bellicis igniarium pulverem conficiunt, suo more aiunt: *Degresser le salpêtre.* Dalec.

Mirum in lacu Ascanio] Aristoteles sic ejus aquas nitrosas esse tradit, ut vestes demersas abstergant, earumque maculas et sordes eluant. Is

antem lacus Prusiæ est, v. 31. ultim. *Idem.*

Magnus et nitro usus] Lege, *Magnus et vitro usus, qui dicetur suo loco;* id est, ad vitrum; quod enim promittit suo loco dicturum, id XXXVI. 16. in mentione vitri dicit. *Gelen.*

Nitrariæ egregiæ Ægyptiis, &c.] Brevius in vetusto exemplari, *Nitrariæ Ægypti circa Naucratim et Memphin solebant esse.* Pintian.

Faciunt ex his vasa] Ut apud nos fit e soda, quæ nihil aliud est, quam nitrum factitium, impurum, grave, fuscum, lapidosum, quale Ægyptium fuisse paulo ante dixit. *Dalec.*

Liquatum cum sulphure] Ut vasa pingant, quemadmodum figuli nostri solent soda et lithargyro simul fusis sua fictilia oblinere. *Idem.*

Quæ inveterari volunt] Ut mortuorum corpora. Herodot. illo nitro utuntur, nempe in tumulis congesto et durato. *Idem.*

Spumam nitri] Ἀφρονιτρον, ab ea differt ἀφρόνιτρον, nempe nitrum cum spuma sua adhuc confusum ac commixtum. *Idem.*

In speluncis] Leg. *In speluncarum molibus*, id est, saxosis crepidinibus et antris. Quidam legunt *mollibus*, id est, tophaceis, quod tophus longe sit mollior et saxo et lapide. In structurarum et ædificiorum cameratis fornicibus, præsertim subterraneis, ex humore in cemento cum calce mixto, stillat succus nitrosus, oblongis stiriis, friabilis, aridus, gustu salsus, et fervidus, ab Asiatico nitro parum, vel nihil discrepans. Nostri vocant *salpêtre*. Idem.

Specus eos colycas vocant] Leg. *Specus eos cochlacas* vocant. Cochlax, sive cochlas, sive κάχληξ, nunc testudo est, fornix, camera; nunc lapis, silex, glarea, flumine congesta et attrita. Testudinatos specus eos incolæ *cochlas* vocabant. *Idem.*

Ne liquescat] Humoris contactu, vel aëris occursu. *Idem.*

Cum in salinis herbæ gignantur] Ælianus Histor. Anim. XIII. 3. has recenset, brya, phycia, vites, uvas, brassicas, mea, quæ et capillos, sive trichas vocant. Iis pisces vescuntur. *Idem.*

Tantum algæ] Non gignatur, subaudi. *Idem.*

Chalastræo] Omnium præstantissimo, judicio Platon. et Plutarchi. *Idem.*

Ad raphanos Ægyptio] *Ad brassicas.* Illas enim viridiores facit, quod paulo post ait, et teneriores, coctuque faciliores: nec tantum eas, sed et carnes, si apponantur. Plutarch. Sympos. VI. 19. Theoph. de Caus. VI. 14. *Idem.*

Item contra argema oculorum. Ungues decoctum cum passo] Chiflet. et quatuor nostri, *argemas.* Voss. *argeman.* Potest excusari, ut 'cum servili schema,' et 'imperatæ schemæ.' XXIX. 6. 'Item in gallinacei felle ad argemam et albugines.' Sic Vossianus et in parte Chiflet. Mox: *Argema ex melle omnibus, quæ supra scripta sunt, sanatur.* Vossianus: *Argemam;* deinde, *sanantur.* Scribe *sanant.* Refert enim hæc ex opinione quorundam: ut paullo ante, 'suadent,' 'promittitur:' unde suspicor et *extenuare* scribendum. Gud. quoque et Acad. *sanantur:* Acad. *Argema et ex melle.* Posterior ætas multo in his fuit licentior. Marculphus I. 1. 'Et sanctum chrisma singulis, si voluerint postulare, pro reverentia loci sine pretio concedat.' Sic edidit Cl. Bignonius. Sed in membranis antiquissimis legi, *sanctam chrismam.* Vossianus etiam nescit τὸ *cum;* habet autem, *adjuvat ad claritatem*, sine τῷ *nitrum*, quod nec in Chifl. est. Fortasse: *item contra argemas oculorum, albugines, decoctum passo in mali Punici calice. Adjuvat ad claritatem visus cum melle inunctum.* Sic XX. 5. 'Succo et cicatrices oculorum et albugines et argema inunxere.' XXII. 25. 'Hoc ad

Venerem stimulandam et ad oculorum argema, albugines.' Pari et hic asyndeto Voss. XXVIII. 6. 'Contra oculorum albugines, obscuritates, cicatrices, argema.' Nisi malis *inunges* pro *ungues*. Nec frustra adjicitur præpositio, quam et Acad. manu secunda invenio adscriptam. Vide ad Livium XXIX. 1. *Gronov.*

In mali punici calice adjuvat nitrum, &c.] In apographo nostro: *in mali punici calice adjuvat. Ad claritatem visus cum melle inunctum;* et paulo post, *Creta Cimolia*, non *Cimolia creta*. Pintian.

Regium quoque morbum in vino exterminat potum] In eod. *Regium quoque morbum extenuat in potione vini.* Idem.

Pruriginem alumine permisto tollit] Partem hujus capitis, ab illo, *Addita et resina initiis cum aceto illinitur*, repetit Vossianus insertam XXXII. 5. Utroque autem loco habetur, *Porriginem alumine permixto tollit*. Gronov.

In lapidem vertitur] In lapidosam duritiam. Hoc est, quod supra hoc ipso capite dixit, Ægyptios nitrum liquatum frequenter in carbonibus coquere cum sulphure. *Dalec.*

CAP. XI. *De spongiarum natura.*

Alias ex his mares existimavere] Nostri duriores, et fistulis minoribus pertusas, mares vocant: molliores autem, laxiores, et amplioribus cavernis fistulosas, fœminas. *Idem.*

Persorbentes] Quæ plus humoris exsorbent, ob corporis densitatem. *Idem.*

Pruinas] *Rores* potius. Æstate nulla pruina fit. *Idem.*

Aliqui narrant et auditu regi eas] Plutarchus spongias ab animali, simili araneo, regi scribit. Spongotherem is vocat, quod monet ac indicat cibum aut insidias venantium adesse. *Idem.*

Usquam diutius durare] In aliis maris locis quam Aquiloniis. *Idem.*

Spiritum] Nativum, quem e mari natalibusque suis conceptum, et fistulis abditum celant. *Idem.*

Minus in calida aqua] Quæ salsuginem citius diluit, quam frigida. *Idem.*

Minusque unctas] Oleosa enim ac pinguia salsuginis vim obtundunt. *Idem.*

Penicilli] Achillæas Aristot. vocat lib. IX. *Idem.*

Ad abstergenda] Non tantum membra corporis, sed alia quævis, ut mensas καὶ θρόνους περικαλλέας Homero. Martialis: 'Hæc tibi sorte datur tergendis spongia mensis Utilis, expresso cum levis imbre tumet.' Cujac. Obs. XIII. 18. *Idem.*

Ex aqua vero cœlesti impositæ, &c.] *Siccant* in scripto codice, non *secta;* ut ad præcedentia pertineat. *Pintian.*

Vitia hulcerum] Pravos succos, sordes, excrementa, saniem. *Idem.*

Africanæ cum porri] Quæ generantur in Syrtibus, lib. IX. *Idem.*

LIBER XXXII.

Prooem. *Medicinæ ex aquatilibus.*

Cap. I. *De echeneide pisce, et mirabili ejus proprietate, et torpedine et marino lepore, et mirabilia Rubri maris.*

De echeneide] Vide IX. 25. Fracastorium de Sympathia, cap. 8. Rondeletium de Piscib. XV. 18. Ælianum de Animal. II. 17. Plutarchum Sympos. II. 7. *Dalec.*

Pisciculus Echeneis appellatus in se tenet, &c.] Exemplar nostrum: *pisciculus echeneis appellatur, cuncta in se tenuerat. Venti licet sæviant, procellæ, imperat furori;* scribendum forte: *cuncta vi sua temerat. Venti licet sæviant, procellæ, imperat furori.* Pintian.

Astura] Flumine et insula Circeiis proxima. *Dalec.*

Antium] Antium (quondam Aphrodisium) civitas in rupe sita, maritima, ab Ostia distans stadiis 260. portu carens, Romanis imperatoribus ad otium et rerum urbanarum vacationem præcipue selecta, ideoque frequentissimis et ornatissimis ædificiis exculta. Strabo lib. v. *Idem.*

Novissime tum in urbem reversus ille imperator] Quis non videt postrema duo verba adjecta esse expositionis causa ab aliquo, ut aiunt, glossatore? *Pintian.*

Conchas quoque ejusdem] Quod navem detinuerint portantem nuntios a Periandro, ut castrarentur nobiles pueri. Supra IX. 25. *Dalec.*

De ulla potentia naturæ atque effectu] Voss. *naturæ ut quæ et effectu.* Lege, *de ulla potentia naturæ vique et effectu.* Andegav. *naturæ utque effectu.* Gronov.

Venenum est aliis in potu] Tito rogante quo genere mortis obiturus esset, fatis responsum, Ulyssis modo periturum ἐκ τῆς θαλάσσης, nam pastinacæ ictu exanimatus est: Titus vero marini leporis veneno, Domitiani fratris fraude dato. Rhod. XXVI. 30. *Dalec.*

Eadem res in mari et tactu quidem nocet] In scripto exemplari: *eadem res in mari. Nam et tactu quidem nocet.* Pintian.

Vescitur eo unum tantum animalium] Athenæus lib. VIII. etiam scarum lepores marinos venari, iisque pasci tradit. *Dalec.*

Tenerescit tantum] In mullorum carne maxime durities commendatur. *Idem.*

Cætero moriuntur totidem diebus] Sic apud Theoph. Hist. IX. 16. sumpto aconito par spatium interitus est temporis intervallo, post quod id effossum fuit. *Idem.*

Mitulos] Inepte quidam legebant, *vitulos.* Rondeletius, sed parum fœliciter, cap. de phoca, reponendum censuit, *lepores marinos.* Idem.

Pinguique ejus negotiatores et omnium piscium] Voss. *pingit qua ejus mercatores in egotiato et omnium.* Men. et Gud. *pinguique ejus mercatores negotiator et omnium.* Academ. *pinguique ejus mercatores negotiantur et omnium.* Andegav. *pinguique ejus mercatores negotiator omnium.* Scribe, *pinguique ejus mercatores negotiatos et horum piscium adipe camelos perungi,* nam ad hæc omnia ex superioribus intelligimus, 'Juba tradit.' Quod autem constanter hic legitur, *pinguique ejus,* ex eo

noscas licet *cetos* supra dixisse Plinium non numero plurativo, ut existimarunt etiam accuratissimi viri, sed singulari, ut Græci *τὸ κῆτος*. Frustra quoque subjiciunt *cetum;* nam *cetos* tuentur optimi codices. Adde huc, quæ ad XXI. 13. diximus. *Gronov.*

CAP. II. *De ingeniis et mansuetudine quorundam piscium, et ubi ex manu edant, et ubi responsa dentur ex piscibus.*

Scarum inclusum nassis] Ælianus Histor. Anim. I. 4. Plutarch. de Solert. Anim. *Dalec.*

Lupum rete] Ob eam causam apud Athenæum λάβραξ ὁ πάντων ἰχθύων σοφώτατος. *Idem.*

Harenas arare cauda] Mallem legeres, *harenam sulcare cauda.* Pintian.

Atque ita conditum transire rete] In vetere exemplari, *Atque ita candidum transeat rete;* scribo, *atque ita condi, dum transeat rete.* Idem.

Quoniam sit dorso cultellato, &c.] Lego: *quoniam sit in dorso cultellata ei spina, eaque, &c.* ex veteri exemplari. *Idem.*

Totusque capite constat] Imo potius *ventre.* Dalec.

Ab hoc naves perfossas mergi] De hac re vide historiam apud Ælianum Hist. Animal. XIV. 23. *Idem.*

Ad locum Mauritaniæ, qui Gotta vocetur] Lege, *Ad locum Mauritaniæ, qui Cota vocetur.* Notandum vero ita vocari et promuntorium, et ipsum sinum. Alibi Plinius XIX. 4. simpliciter æstuarium vocat, non addito nomine. *Isac. Voss.* in Melam XVIII.

In Labradii Jovis fonte] Lego *Labrandii*, non *Labradii*, tum ex vetusto exemplari, tum ex Stephano, cui Labranda vicus est Cariæ. Confirmat id quoque Strabo quartodecimo, qui et mentionem facit templi Jovis. *Pintian.*

Anguillas] In Arethusa Siciliæ sicures et sacras fuisse Ælianus tradit Hist. Anim. VIII. 4. *Dalec.*

Hæ et inaures additas gerunt] Idem traditur de muræna Crassi, quam mortuam is flevit, et sepelivit. *Idem.*

Nam in Lyciæ] Varro III. 13. 'Nam ut Pausias, et cæteri pictores ejusdem artis, loculatas magnas habent arculas, ubi discolores sint ceræ, sic hi loculatas habent piscinas, ubi dispares disclusos habeant pisces, quos proinde ac sacri sint ac sanctiores quam illi in Lycia, quos sacrificanti tibi, Varro, ad tibicinem Græcum gregatim venisse dicebas ad extremum littus atque oram, quod eos capere auderet nemo, cum eodem tempore offulas ludionum ibi corrosas vidisses, sic hos pisces nemo cocus in jus vocare audet,' &c. Apud Athenæum lib. XI. in Lycia fons est mari propinquus Apollini sacer, Δίνα Polycharmo, Δῖνος Artemidoro, in quo piscibus e mari adnatantibus, qui oraculum adeunt, hostiarum primitias verubus ligneis transfixas offerunt, assidente sacerdote auguria captantes. Vide locum. *Idem.*

Myris in fonte] Supra XXXI. 2. fontis Limyræ meminit. Straboni lib. XIV. et Myra in excelso monte sita, et Limyra, clarissima sunt Lyciæ oppida. Ælianus Hist. Anim. VIII. 5. Lyciæ pagum eum Syrrham vocat, positumque esse inter Myra et Phellum tradit. *Idem.*

Ampelon] Sami promontorium. *Id.*

Porcum] Rondel. XV. 7.

Recentia effici constat] Sic evanescente sale, ut eo condita nunquam fuisse videantur. *Idem.*

Ni pollucerent patrimonia] Vertranius apud Varronem hic legit: *Numa constituit, ut pisces qui squamosi non essent, non pollucerentur, commentus, &c.* Sextus Pompeius scribit pisces omnes squamosos polluceri præter sacrum. Lego, *pollucerentur sacris cæremoniis.* Vide Scalig. in Festum voce 'Pollucere.' *Idem.*

Polluctum] Alex. ab Alex. *pollinctum* legit, et funebrem cœnam interpretatur a pollinciendo. Budæus *pol-*

luctum restituit. 'Pollucere' ad sacra pertinet, libare, Diis offerre, votivum epulum facere. 'Polluctum' cœna lauta, opipara, et splendida, qualis esse solet in sacris epulis. *Idem.*

In curalio] Coralium inter gemmas recenset Theophr. libro περὶ λίθων, rubrum, rotundum, simile radici, ac cum eo comparat Indicam arundinem in saxum duratam. De coralio multa Orpheus libro περὶ λίθων. *Idem.*

Et in Siculo circa Helian ac Drepanum] *Culias*, non *Helian*, in scripto codice. *Pintian.*

Forma est ei fruticis, color viridis] Voss. tollit τὸ *ei*: dein *colos*, ut sæpe alibi Plinius. *Gronov.*

Exemptæ confestim durantur et rubescunt] Ovidius: 'Sic et coralium, quo primum contigit auras Tempore, durescit: mollis fuit herba sub undis.' *Dalec.*

Hac de causa curalium vocitatum] Ὅτι ἐν ἁλὶ κουρεῖται, *quoniam in mari tondetur*. Idem.

CAP. III. *De his, quibus in terris et in aquis victus est: et de castoreis medicinæ, et observationes.*

Quos castores vocant] Arist. Histor. VIII. 5. Ælianus Hist. Anim. VI. 24. *Idem.*

Negat Sextius diligentissimus] Credidit Apuleius, qui Asini lib. I. Thessalam veneficam scribit, amatorem suum, quoniam alterius mulieris consuetudine usus fuisset, in castorem mutasse, ut amputaret sibi genitalia, si quando venatores insequerentur. *Idem.*

Ne vesicas quidem esse] Quæ testes circundant castoris; verum si duplices sunt, falsas quoque esse. *Idem.*

Quod nulli animalium] Nulli animalium, nedum castori, contingit, ut testes habeat diversis ac divisis membranis sejunctos. Est unicum ac simplex scrotum, itemque darton: id est, quod ait Dioscorid. eligendos ex uno ortu connexos: fieri enim non posse, ut folliculi duo in una membrana conjuncti reperiantur. *Id.*

Liquorem] Pinguem et oleosum. *Idem.*

Cum sale Hammoniaco] Vel ammoniacum cum sanguine et castoreo subactum ita exiccantes. Diosc. *Idem.*

Corrumpi fraude conjicientibus gummi cum sale Hammoniaco] Hermolaus Barbarus veterem lectionem esse monuerat non *cum sale*, sed *cum sanguine;* et eam se probare ex Dioscoride, qui hæc ipsa fere ad verbum tradat. Ecce alius, sive is Dalecampius est, qui ad marginem corrigit: *corrumpitur fraude conjicientium* (hoc ex Pintiani cod. et Chiflet.) *gummi aut hammoniacum cum sanguine et castoreo, quoniam.* Dioscoridis verba sunt II. 26. Δολοῦσι δέ τινες αὐτὸ ἀμμονιακὸν ἢ κόμμι συμπεφυρμένον αἵματι καὶ καστορίῳ ἐγχέοντες εἰς φύσσαν καὶ ξηραίνοντες. Voss. *conicientium cummim cum sanguine aut hammoniacum.* Scribe, *quod ipsum corrumpi fraude conjicientium gummim cum sanguine aut ammoniacum;* nam *corrumpi* mutandum non est, quum ad id intelligatur, 'tradit Sextius diligentissimus medicinæ.' *Gronov.*

Tunicis circundati] Naturalibus suis tunicis circumdati. Diosc. id est, elytroëide, quæ utrique testi sua et peculiaris est. *Dalec.*

Odoris gravis] Qua de causa 'virosa castorea' Virgilius appellat. *Idem.*

Efficacissimi e Ponto Galatiæ, mox Africæ] Scribe cum Voss. *e Ponto Galatiaque, mox Africa.* Statim Vossiani duo, et bis eadem verba referens melior, *sternumenta.* Gronov.

CAP. IV. *De testudine, et multorum piscium medicinæ, et observationes.*

Geminus similiter victus in aquis terraque, &c.] Legend. *Geminus similiter victus in aquis terraque et testudinum, effectus quoque par, in honore habendo vel prosper excellens in usu pretium figuræ camero.* Vide Salmas. p. 1122. b.

Effectus quoque pari honore habendi] In apographo nostro, *effectusque par honore habendo*; sicque fere habent Romana et Parmensia exemplaria. *Pintian.*

Pretium] Ad intestina variæ supellectilis opera. Earum cortices sive putamina secabantur in laminas, quibus lecti vestirentur et repositoria. IX. 11. *Dalec.*

Naturæque proprietatem] In scripto codice, *figuraque proprietatem*. Parmenses et recentiores nonnulli codices, *figuræque proprietatem*; ut scribendum putem, *figuræque lyræ proprietatem*; ad exemplar enim testudinis lyram Mercurium excogitasse ferunt. Hyginus de testudine lyram fecisse Mercurium prodit. *Pintian.*

Marinarum carnes] Mures marinos prisci appellarunt. Hinc Plautus festive sic piscatores vocat, quod illarum modo, velut animantia quædam ἀμφίβια, partim in aquis degant, partim in terra: 'Salvete mures maritimi, conchitæ, atque hamiotæ, Famelica hominum natio.' *Dalec.*

Alopeciarum inanitas et porrigo] *Prurigo*, non *porrigo*, in vetere codice; et statim post *sanantur*, non *curantur*. Pintian.

Miscetur autem sanguis heminis, &c.] In eodem: *Miscetur autem sanguinis heminis tribus, aceti hemina, vino addito. His et cum hordeacea farina.* Idem.

Dein post aliquot dies vespera] Deest verbum *bina*, ex eodem: *Deinde post aliquot dies bina vespera.* Idem.

Dein post aliquot dies vespera] Scripti quatuor, *dies die vespera*. Præcipuus, *dein post aliquot dies bina vespera*. Dictum erat ante, 'Hæc singula et matutina et vespertina dantur.' Reperies et apud Pintianum. *Gronov.*

Quod si dentes per annum colluantur testudinum] Scribo, *Quod si dentes ter anno colluantur, &c.* ex eodem. *Pintian.*

Sed diu in vino testudinem excoquunt] *Sed vino testudine excoquunt*, in eodem; cætera superfluunt. Et statim post, *oculorum utique*, non *oculorum quoque*. Idem.

Oculorum quoque vitia] Voss. *Oculorum utique vitia*; ut et Pintiani. *Gronov.*

Suffusiones etiam marinæ fel cum fluviatilis] Duo prima verba ad præcedentia attinent; reliqua sic legito, *Marinæ felle cum fluviatilis sanguine, &c.* ex eod. *Pintian.*

Capillus mulierum] Duo prima verba superioribus applica; cætera scribe sic: *Fel contra Salamandras vel succum decoctæ bibisse, satis est;* et statim mutato ordine lege, *Tertium genus testudinum est*, ex eod. *Idem.*

Inficitur felle] Luteo et aureo colore, sive flavo tingitur. *Dalec.*

Nec convexo incurva calice] Voss. *nec convexo corvata calice.* Quod est, *curvata*. Gronov.

Pituitas] Quidam *pituitas* exponunt, ἐξανθήματα, pituitæ eruptiones: sanguinem autem vitiatum, in ecchymomata et livores effusum. Alvi dejectionem potius intelligendam puto, quod ostendit proxime sequens oratio: sanguinem vitiatum, in grumos concretum. *Dalec.*

CAP. V. *De aquatilibus, remedia in morbos digesta: et primum contra venena et venenata animalia.*

Supra cordis palpitationem] Ad mammam sinistram, qua cordis motus et pulsatio sentitur. *Idem.*

Sunt quæ in vepribus tantum vivunt]. Lib. VIII. c. 31. Rubetis vitam esse, et in terra et in humore antea scripsit. *Idem.*

Quas Græci phrynos vocant] Buffones quidam vocant, vulgus Gallicum *Crapaux*. Idem.

Geminis veluti cornibus] Extuberantibus ossibus, in quibus oculi reconduntur. *Idem.*

Apocynon vocari] Quia canum impetus frænat. *Idem.*

Coluber est in aqua vivens] Omnes quinque, *Colubra in aqua vivens.* Sed et quod præcedit Voss. *Idem his ranis; deinde, auxiliatur vero etiam efficacius est.* Alii quatuor: *Item his ranis lienem, &c. auxiliatur jecur vero etiam efficacius.* Menap. et Gud. quoque *efficacius est*, et Andegav. qui et *auxiliantur.* Lege: *Iidem, de his ranis lienem contra venena, quæ fiant ex ipsis, auxiliari; cor vero etiam efficacius. Est colubra in aqua vivens.* Malunt autem veteres sæpe 'colubras' quam 'colubros.' Sic infra c. 7. 'Enhydris vocatur a Græcis colubra in aqua vivens.' Sic Pintiani, Chiflet. quatuor nostri: c. 9. non aliter, 'aquaticæ colubræ.' 'Iidem' puta 'tradunt auctores.' *Gronov.*

Hujus adipem et fel habentes] In scripto exemplari, *Hujus adipe et felle habentes, &c.* Verbum *habentes* putamus falso adjectum. *Pintian.*

Scytalen] Σκυτάλη, μυγαλῆ, seu μυγαλῆ, *mus araneus.* Columellæ, capite decimoseptimo libri sexti, serpens exitiosus. Lucanus: 'Et scytale sparsis etiam nunc sola pruinis Exuvias positura suas.' *Dalec.*

Suesque percussas] Et si quando hyoscyamo per imprudentiam depasto posteriores corporis partes resolutæ fuerint. Ælianus Var. Hist. I. 7. *Idem.*

Nilo quidem peculiares sunt] Inter reliquos fluvios; nam in alios nullos amnes e mari subeunt, quam Nilum: et in alio nullo fluvio sponte gignuntur, quam in Nilo, qui etiam in palude origini suæ vicina multos creat, v. 9. Strabo inter alios pisces Niloticos præcipue coracinum memorat lib. XVII. In Danubio etiam capi, ac vivere, scribit XIV. 23. *Idem.*

Carnes eorum adversus scorpiones valent impositæ] Coracinum piscem adversus formicas arborum valere scribit Palladius; quo loco in exemplari vitioso legitur, 'coracinam piscem.' Rhod. XII. 5. *Idem.*

Poti hippocampi] Apud Ælianum XIV. 20. piscator Cretensis filios, a canicula rabiosa morsos, hippocampis, abjectis ventriculo et intestinis, quæ sunt venena perniciosissima, sanavit, partim assis et in cibo datis, partim cum aceto et melle tritis, plagæque impositis. *Idem.*

Et iis qui succum Carpathii biberint] Exemplar nostrum *Carphati* præfert, non *Carpathii;* neutra lectio vera: scribendum *Carpasi*, ex Dioscoride sexto, et Paulo Ægineta quinto; qui tamen *Carpesiam* vocat, non *Carpasum:* et statim verbum *ejus* eradendum, ex eodem. *Pintian.*

CAP. VI. *De ostreis et purpuris, et alga, et eorum remedia.*

Idem videtur, nec potest videri satis dictum, &c.] Locus miserabiliter depravatus. Apographon nostrum: *Idne potest videri, satis dictum esse de his, &c.* legendum opinor: *Fidem nepotes vestram, satis dictum est de his, &c.* ut sit interrogatio ducens ad negationem. Quintilianus in declamatione, Cæcus in limine: 'Fidem vestram judices, ut nobis prosit argumentum criminis nostri.' Et in Mathematico: 'Fidem vestram P. C. ne quid amplius de misera pietate speretis,' et alias subinde. Hoc autem verbo 'nepotes' et 'nepotatores' utitur frequenter Plinius, cum Romanorum mores luxumque incessit; ut paulo post, 'Nec non inter nos nepotis cujusdam nomenclator,' &c. Item, *attribuatur* legitur in eodem, non *tribuatur;* et paulo post, *Ideo pelagia;* redundat *ideo.* Idem.

Contra leporis marini venena et ostrea adversantur. Item videtur] Verbum ultimum non habent Voss. Chiflet. Pintiani codex; qui omnes etiam, ut et alii nostri quatuor, *idem.* Unde Pintianus: *Fidem, nepotes, vestram, satis dictum est de his:* elegantius quam vere. Me quoque offendebat genus loquendi, *adversari contra venena.* Etsi haud ignorem Plauti in Mercat. 'no-

lo advorsari tuam advorsus sententiam.' Sed placet conjungi principium hujus capitis cum fine superioris, hoc modo: *Et cancri marini decocti jus contra dorycnion efficax habetur; peculiariter vero contra leporis marini venena. Et ostrea adversantur iisdem. Nec potest videri satis dictum esse de his.* Gronov.

Cum palma mensarum diu jam] Apud Macrob. Saturn. lib. III. in pontificiæ cœnæ apparatu primum apponuntur echini, ostreæ crudæ, pelorides, sphondyli. *Dalec.*

Et ubi plurimi influunt amnes] Vide IX. 54. Arist. Hist. I. 6. et v. 15. *Id.*

Grandescunt sideris quidem ratione maxime] Luxatus est ordo verborum. Lege, *Grandescunt quidem sideris ratione maxime*, ex vetusto exemplari. *Pintian.*

Multo lacte prægnantia] Humorem intelligit lacti similem, fœtificum, quem in ostreariis compertum ex ostreis effluere tradidit IX. 51. Tum temporis Athenæus suavissima esse scribit, πλήρη, *plena*, θαλασσίζοντα, *mare sapere*, non cœnum aut limum. *Dalec.*

Hæc videtur causa quare minora in aliis locis reperiantur] In vetusto exemplari non *in aliis locis* habetur, sed *in alto;* nam si grandia reperiuntur ubi sol penetret in vada, consequitur ut in alto, quo sol non penetrat, parva reperiantur. *Pintian.*

Quare minora in aliis locis reperiantur] Nusquam τὸ *locis*. Andeg. Men. Gud. *in alios reperiuntur opacitas prohibet*. Acad. *in alio reperiuntur opacitas inhibet*. Primarius: *causa ista alio quare minora in reperiuntur opacitas cohibet*. Quorum solum *cohibet* ex Chifl. notarunt. Potest autem edidisse auctor: *Hæc videtur causa, in situ alio quare minora reperiantur. Opacitas cohibet incrementum et tristitia minus adpetunt cibos.* Plinianum, ut quod maxime, *in situ alio*. Vide ad XXI. 31. *Gronov.*

Et tristitia minus appetunt cibos] *Tristia*, non *tristitia*, scribendum ex eodem. *Pintian.*

Circeis] Horatius: 'Ostrea Circeiis, Miseno oriuntur echini.' *Dalec.*

Spondylo brevi atque non carnoso, nec fibris lacinioso, ac tota in alvo, &c.] *Spondylus* in ostreis est τράχηλος Græcorum, quem vult brevem et callosum magis esse quam carnosum. *Fibræ*, quas ambit crinis purpureus, sunt τὰ μηκώνια. Vide Salmas. 1172. a. *Spondylo brevi*] Interioris carnis solido callo. *Dalec.*

Calliblephara appellantes] Sic Hermolaus, cum esset, *callibia parata*. Voss. *callibiæ pharata*. Andegav. et Gud. *callybie parata*. Acad. *callybio perata*. Menap. *callibie parata*. Scribe, *calliblepharata appellantes;* nam *calliblepharum* est ipsum ornamentum: quo quæ insignita sunt, merito appellantur ostrea *calliblepharata*. Gronov.

Edulis] Vetus codex, *Suaviora Adulitis*. In sinu maris rubri oppidum Adulitou, conditum a servis Ægyptiorum, a dominis profugientibus. Populus Adulitæ, VI. 28. Invenio, sed nullius auctoris testimonio, et Edulios montes Tarraconensis Hispaniæ, qui hodie *Moncaio* vocentur. *Dalec.*

Lucensibus] Lucensis conventus in Hispania citeriore supra III. 3. Hodie vocari aiunt, *Macarin di Catalogna*. Idem.

Coryphantenis] Coryphanta Bithyniæ oppidum. Coryphas oppidum maritimum, v. 30. *Idem.*

Necnon inter nos nepotis cujusdam nomenclator tridacna appellavit] In vetere codice, *Nec nos inter nos nepotis cujusdam nomen celaturi tridacna appellavit*. Pintian.

Molliunt alvum leniter] Succo suo nitroso: sistunt vero dura carnis suæ pulpa. *Dalec.*

Uti clausa venerint] Succo suo madentia, nec disclusis testæ suæ valvis excitata. *Idem.*

Distillationibus prosunt] Tenuibus:

succi quem gignunt crassitie. *Idem.*

Plura ejus genera] Ex his generibus algæ, primum paleam marinam vocant; secundum, ζωστὴρ est; tertium, alga lactucacea; quartum alga fœniculata tinctoria, quam et scorpionum ictibus mederi dictum est XXVII. 7. *Idem.*

CAP. VII. *Ad alopecias, et capillos, et oculorum, et aurium et dentium, et faciei vitia.*

Præparat cutem sepiarum crustæ farina medicamentis. Cutem replet et muris marini cinis] Aliter apographum nostrum: *Præparant autem sepiarum crustæ farina medicamentis cutem, et muris marini cinis;* ut superfluat verbum *replet*, ex eodem. Ego vero et illud *medicamentis* falso additum suspicor. *Pintian.*

Cutem replet] Pilo vestit. *Dalec.*

Callionymi] Testudinis coriaceæ apud Rondeletium. *Idem.*

Supervacuas consumit] Supra modum excrescentes, ut cicatrices in ulceribus relictas, pterygia carnosa. *Idem.*

Nulli hoc piscium copiosius] Id ipsum tradit Arist. item et Ælianus Hist. Animal. XIII. 4. quo loco citantur versus Menandri ex Messania: Τίθημ' ἔχειν χολήν σε καλλιωνύμου Πλεῖον. Et Anaxippi in Epidicazumeno, Ἐάν με κινῇς, καὶ ποιήσεις τὴν χολὴν Ἅπασαν, ὥσπερ καλλιωνύμου ζέσαι. *Habere censeo te callionymo fel copiosius.* et, *Si moveris me, feceris statimque fel fervere Totum, more callionymi.* Dalec.

Ab oculo quem in capite habet] Lego *oculis, quos:* nisi sit numeri ἀναλλαγή. Lego præterea, *quos in superiori capite:* alioqui hoc non foret eximium, cum et alii pisces oculos in capite habeant. *Idem.*

Pectunculi salsi] Tellinæ, Diosc. *Idem.*

Diopetes et calamitas vocant] De iis agitur infra c. 10. Διοπετεῖς dicuntur, quod a Jove plui ac immitti fuerit opinio: quod falsum esse docet Theophrastus in fragmento περὶ τῶν ἀθρόων φαινομένων. Alii legunt *Dryopnitas*, in arboribus nascentes. Διοπετεῖς aquationibus fere autumnalibus gignuntur, et nonnunquam e cœlo decidunt. *Idem.*

Cum lacryma] Apud Galen. κατὰ τόπους, lib. IV. Archigenes remedium hoc ex Papia medico Laodicensi refert, sed pro lacryma vitis, chamæleon albus requiritur, et illic scribitur. *Idem.*

Vitis] Albæ, ut paulo post, bryonia. Diosc. psilothrum est. *Idem.*

Sepiæ cortex] Sepiæ os, observa. ὄστρακον Dioscor. *Idem.*

Imposito mitigant nocte] Cum lacte. *Idem.*

Eadem cortice et nyctalopes curantur in farinam trita et ex aceto illita] Masculino genere in vetusto codice semper, *eodem, trito, illito.* Pintian.

Squamas] Oculorum. Squamas, vel πτερύγια, vel λευκώματα, apud Diosc. vel furfures capitis πίτυρα. *Dalec.*

Ichthyocolla appellatur piscis] Exos Rondeletio lib. de Pisc. fluv. cap. 8. *Idem.*

Tetanothris] Quæ faciei cutem erugant ac extendunt. *Idem.*

Nativi coloris panno] Fusco, citra tincturam, lanæ proprio colore. *Id.*

Est parva rana] Calamites infra cap. 10. quoniam inter arundines fruticesque vivat. *Idem.*

Muta ac sine voce] De hac vide Rondeletium. Rubetarum modo venenata est. Alia est dryophites viridis, descripta eod. capite. *Idem.*

Hujus corporis humorem specillis, &c.] Est autem *specillum* instrumentum inungendis oculis aptum: quemadmodum legimus VII. 53. 'C. Julius medicus dum inungit, specillum per oculum trahens.' *Gelen.*

Specillis] *Scalpellis,* ταῖς σμίλαις. Plinius legit ταῖς μήλαις. *Dalec.*

Juncis configunt quidam: succum earum, qui ita effluxerit, admiscent lacrymæ, quæ ex alba vite manat] Brevius et magis ex Pliniana dignitate in

scripto codice : *Juncis configunt quidam, succoque earum, qui ita effluxerit, admiscent vitis albæ lacrymam.* Pintian.

Succumque earum, qui ita effluxerit, admiscent lacrimæ, quæ ex alba vite emanat] Vossiani duo *succoque :* deinde melior *admiscent viti salvat lacrimam.* Scribe : *succoque earum, qui ita effluxerit, admiscent vitis albæ lacrimam, atque ita palpebras emendant.* Quod et Pintiano visum. *Gronov.*

Idem tæniæ jecur siccatum pondere X. IV.] Tæniarum hepata anatomici tam facile scil. ostenderint nobis quam culicum adipem : *thynnorum* volumus. Sic enim cap. 10. 'Psilothrum est thynni sanguis, fel, jecur,' &c. Τὸ *X* nota est χαλκοῦ, seu *ærei*, quam Græci ita figurabant. Vide Reines. Var. Lect. II. 7. pag. 174.

Item tæniæ jecur siccatum] Sic Hermolaus, aut *channæ*, pro vulgato *cheni.* Reinesius Var. Lect. II. 7. emendat *thynni.* Vere, ut puto; nam Voss. *theniiconsiccatum.* Quod est, *thynni jocus siccatum.* Ita enim idem codex sæpe pro *jecur.* Acad. *chieni jecur siccatum.* Acad. Men. et Gud. *theni.* Sed hoc vento projectus idem vir eruditissimus, Illustremus etiam, ait, Plinium de dosi medicamenti seu pondere, quod non ab omnibus intelligi scimus. Illustrat autem ita, ut τὸ X notam velit esse χαλκοῦ sive ærei, quam Græci sic figurarint χ, proque ea Latinos editores Plinii suæ linguæ X quasi ἰσοδυναμοῦσαν substituisse : chalcos autem seu æreos quatuor ponderare obolum, seu scrupulum dimidiatum. Jejune admodum, et non pro Reinesio ; nam obolus (qui sane dimidiatus est *scripulus*, non *scrupulus*) octo chalcos Athenis habebat. Galenus de pond. Ὁ γὰρ ὀβολὸς ἔχει χ η'. Paulus Ægineta : Ὁ δὲ ὀβολὸς κεράτια γ'· τὸ δὲ κεράτιον χαλκοὺς δύο δίμοιρον· ὁ γὰρ ὀβολὸς ἔχει χαλκοὺς ὀκτώ. Cleopatra : Ὀβολὸς ἔχει θέρμον α' ἥμισυ, κεράτια γ', χαλκοὺς η'. τὸ ἡμιωβόλιον ἔχει κεράτιον α' ἥμισυ, χαλκοὺς δ'. Alius : ὁ χαλκοῦς ἔχει ἡμιωβολίου τὸ τέταρτον, ὥστε τοὺς τέσσαρας χαλκοὺς ἄγειν τὸ ἡμιοβόλιον. Hæc saltem communis et usitatissima ratio : etsi Plinius decem, alii sex chalcos interdum obolo assignent. Nec vero X est nota chalci, sed χ. Poterat e Paulo ab Ægina nosse : Πρῶτον μὲν οὖν τὸ χ στοιχεῖον ἔχον ἐπικείμενον αὐτῷ τὸ ἄλφα, χαλκοῦν σημαίνει. Denique Plinii editores, sive Latini, quos ille appellat, sive Galli, sive Germani, noverant, nihil exemplaribus ejus esse vulgarius, quam per X significari ✱ denarium vel drachmam : et ita hic quoque *pondere X. IV.* esse pondere denariorum vel drachmarum quatuor. *Gronov.*

Banchi] Lego *Bacchi.* Myxona Bacchum olim nominarunt, vel quia caput ut vino conspersum rubet circa labra, et opercula branchiorum : vel quoniam ebriorum modo temere huc illuc natando fertur. *Dalec.*

Et per se conchylio infecta, &c.] Crito κατὰ τόπους, lib. III. κροκύδα κογχυλίου, quemadmodum eodem lib. Andromachus κροκύδα πορφύρας, floccum sive tomentum lanæ purpura tinctæ vocat. Aëtius vocat ἔριον πορφυροῦν, tum etiam πτύγμα πορφύρας ἐρίου. Alii πλάκα, πίλημα, στρόφιον. *Idem.*

Gari excellentis sociorum cyathum] Verbum *sociorum* non habetur in vetere exemplari. *Pintian.*

Pastinacæ quoque, &c.] Celsus v. 9. Et plani piscis, quem *pastinacam* nostri, τρυγόνα Græci vocant, aculeus torretur, deinde conteritur, resinaque excipitur, quæ denti circundata hunc solvit. *Dalec.*

Salsamentorum etiam, &c.] Galen. κατὰ τόπους, ad finem lib. v. ad oris jucundum odorem, dentiumque dolorem ac splendorem, salsamentorum cybiique cinere utitur. *Idem.*

Fortioribus stomachis ex jure edendas dabat] Quatuor scripti, *medendas.* Optimus, *mandendas ;* ut et Pintiani

codex. *Gronov.*

Enhydris vocatur] Enhydris Arist. Histor. I. 1. lutra: Plinio serpens aquaticus, natrix, quem et hydrum vocat sequenti capite ab hoc altero, nisi mendosus locus sit. *Lutras* canes fluviatiles Ælianus vocat Hist. Animal. XIV. 21. *Dalec.*

Muraenarum cinis cum mellis obolis ternis] Omnes quinque, *Mænarum*; sic et cap. 8. *Mænarum muria et capitum cinis*, non Chiflet. modo, sed Vossianus, Academicus, et Gudianus. cap. 9. 'Mænæ salsæ cum felle taurino illitæ umbilico.' Et, 'cinis ex capite mænarum.' *Gronov.*

Illitus] Et affricatus, quoad exhalceretur pars. *Dalec.*

Quidam delphini jecur in fictili torrent] *Delphinum*, non *delphini*, scribe, et verbum *jecur* detrahe ex scripta lectione. *Pintian.*

Colycia] Quidam legunt, nec sine probabili conjectura, *cochlidia*, alii *corythia*, ut cochlidia, quoniam minima sint in muricum genere, dicantur: corythia vero a similitudine quam habent σὺν τῇ κόρυθι, id est, *cum galea*, sive *casside*, a qua κορυθαίολος Hector Homero dicitur. Talem conchulam pinxit Rondeletius ultimam ex quinque, cap. de turbinibus intra spongias viventibus: κόρυκοι certe, a quo vocabulo duci posset κωρύκιον, concharum generis sunt, non muricum aut turbinatorum. Κορυφαῖα pro *corythia* Rondeletius legit, quod in marginibus verticibusque extremis extantibus aculeis armata sint. Aristotelis aporrhaides. Hic murex genus est ad turbinatas omnes conchas. *Dalec.*

Dein contusa, colluta, et subacta] Verbum *colluta* non est in nostro exemplari; et paulo post, *tumida ulcera*, non *humida*. Pintian.

CAP. VIII. *Promiscuæ medicinæ.*

Quadam maris lanugine] Pruinosa tenuitate et flore. Sic vocat ἁλὸς ἄχνην Homerus: ἀποτύει δ' ἁλὸς ἄχνην. Virg. 'salsa spumant aspergine cautes.' *Dalec.*

Attalus thynni recentioris adipe ad ulcera] In nostro exemplari, *Attalus thynni adipe recenti ad oris hulcera.* Pintian.

Scari piscis marini jocineribus] *Sauri*, non *Scauri*, nec *Scari*, in eodem: confirmatur et Athenæi auctoritate libro septimo. *Idem.*

Spasticis] Aliarum partium corporis privatis convulsionibus. *Dalec.*

Suspiriosis castoreum cum hammoniaci exigua portione, &c. utilissime potatur] Quatuor scripti *castoreo*, tres *utilissima tota*. Andeg. *utilissima ota eadem potio.* Præcipuus *castorea*, tum *utilissime pota*. Scribe, *Suspiriosis castorea cum hammoniaci exigua portione ex aceto mulso jejunis utilissima potu.* Gronov.

Spasmos stomachi] Vehementiores singultus, quorum importunitate ægri convelluntur. *Dalec.*

Suspensæ autem pedibus] Suspenduntur et a Sallustio Dionysio, ut ex ore virus defluat, proxime præcedenti capite. *Idem.*

Exenterari jubentur] *Exinterari* in vetusto codice. Notanda orthographia, quod videlicet Latine dicantur 'interanea.' *Pintian.*

Est rana parva arborem scandens] Differt hæc a rana viridi descripta loco citato. Rana hæc dryophites est Rondeletii. *Dalec.*

Tussi cruenta] Sanguinis rejectione: τῇ τοῦ αἵματος ἀναγωγῇ, καὶ ἀναφορᾷ. *Idem.*

CAP. IX. *Ad jocineris vitia laterumque, ad stomachi, alvi, et aliæ promiscuæ medicinæ.*

Conchæ longæ] Σωλῆνος, αὐλοῦ, δόνακος, ὄνυχος, tot nominibus a Græcis vocatur. *Idem.*

Olus marinum] Brassica silvestris in maritimis nascens. Silvestris brassica sativæ quidem similis est, sed amara, hirsuta, candida; brassica vero marina sativæ omnino dissimi-

lis, stomacho inimica propter acrimoniam: estur cum pingui carne. Hæc Plinius pro suo more oscitanter confundit. *Idem.*

Additis oleo et sale] Tale est album jus, toties a Galeno memoratum. *Id.*

Myaces] Μύακες generis nomen complectitur μύας, grandiores, ampliores, majores, longiores. Ii sunt Latinorum *mytuli*. Continet et μυΐας, sive, ut legit Hermolaus, μυΐσκας, sive, ut Rondeletius, τοὺς μύσκους, minores, rotundiores, Latinorum *musculos*. Athenæus distinguit in mares et fœminas, τοὺς καὶ τὰς μύας. Porro purgare, ut et peloridas, echinos, ostrea, Celsus scribit lib. II. *Idem.*

Multa dulcis aqua miscetur mari] Quoniam eorum succus alioqui, ut scribit Athenæus lib. IV. est σκιλλώδης, id est, *acer, mordax, ingratus.* Idem.

Pituitæque pulmonis] Morbis pulmonis e bilioso et pituitoso succo genitis. *Idem.*

Cinis eorum potus emendat caligines] *Lotus*, non *potus*, in apographo nostro; cui lectioni suffragantur verba infra paulo sequentia, 'Lavantur quoque plumbi modo ad genarum crassitudines.' *Pintian.* *Cinis eorum potus emendat*] Nihil Diosc. Illinitur, aut instillatur convenientius. *Dalec.*

In mitulos] Μύας. Horatius: 'si dura morabitur alvus, Mutulus et viles pellent obstantia conchæ.' Athenæus l. III. μύτλον interpretatur τελλίνην. Cato de Re Rustica CLVIII. 1. 'Alvum dejicere hoc modo oportet: Sume tibi, &c. mutulorum l. II. piscem capitonem.' Victorius III. 13. *Idem.*

Myscas] Leg. *Myscos qui, &c. hirti.* Rondel. myscos parvos μύας hirtos esse dicit, quoniam testa foris nigra fere semper musco aut lanugine obducitur. *Idem.*

Qui vehementius volunt uti, addunt cucumeris sativi radicis siccæ drachmam] Verbum *uti* non legitur in vetusto codice; et *siccatæ*, non *siccæ*, scribendum. *Pintian.*

Cucumeris sativi radicis siccæ drachmam] Voss. *siccare*. Lege *siccata*, ut et Pintianus. *Gronov.*

Tetheæ] Leg. *Tethya*, et mox, *hæc, &c. sugentia.* Plinius Græcorum neutrum genus Τήθυα vertit in fœmininum Latinorum. Nominis ratio est, quod τηθῶν, id est, *nutricum*, mammis similia sint. *Dalec.*

Salsamentum] Præsertim ex aphyis, et aliis tenellis pisciculis. *Idem.*

Item rhombus vivus] *Strombus*, non *rhombus*, in antiquo exemplari; est autem strombus piscis genus, ut constabit ex ultimo capite hujus voluminis, et ex aliis scriptoribus. *Pintian.*

Blenniorum cinis] Mugilum myxonum; de quibus lege Rondeletium. Belennos Oppianus vocat. *Dalec.*

Donacas] Δόνακας, a figura cavæ et crassæ arundinis, quæ apud fluvios nascitur; αὐλοὺς, quod tubæ modo sculpti sint; ὄνυχας, a colore et figura extremis unguibus nostris simili, qua de caussa et δάκτυλοι, id est, *digiti*, vocantur IX. 6. et hujus libri cap. ult. Diphilus Siphnius apud Athenæum l. II. ait σωλῆνας εὐθέτους εἶναι λιθιῶσι καὶ δυσουροῦσιν, *utiles esse calculo et urinæ difficultati.* Dalec.

Sepiæ quoque ova] Paulo ante id jam scriptum fuit. *Idem.*

Jecur quoque aquatici colubri] Verbum *quoque* redundat. et *aquaticæ colubræ* sexu fœminino, in eodem, ut supra capite 7. 'Enhydris vocatur a Græcis colubra in aquis vivens;' sic enim ibi legendum ex vetusto codice. *Pintian.*

Sciænæ] Umbræ: Monpessulanis, *Pois rey*, piscis regius. *Dalec.*

Ceræ et thuris drachmas XX.] Paulo lib. VII. describitur confectio διὰ τῶν ὀστράκων hoc modo: 'Cadmiæ thuris sing. unc. I. cineris ostreorum unc. III.' *Idem.*

Aut squatinæ piscis cutis combusta]

Dele verbum *piscis*, ex antiquo codice; et paulo post, *Zmarides*, non *smarides*, antiqua orthographia. *Pintian.*

Bryon] Alga lactucacea. *Dalec.*

CAP. X. *Ad febres omnium generum, et contra diversas infirmitates.*

In frigidis febribus] Cum extremorum refrigeratione invadentibus. *Id.*

Magi quoque oculis earum ante Solis ortum adalligatis ægro, ita ut cæcas dimittant] In scripto codice: *Magi oculis eorum ante Solis ortum alligatis ægro, ita ut cæcos dimittant;* et paulo post, *alligatos* legito, non *adalligatos;* et confestim, *in lethargumque vergentibus*, dele conjunctionem *que*. Pintian.

Luscinia] Quoniam lusciniæ noctes totas insomnes canunt. *Dalec.*

Et spondylus per se adalligatus] Τράχηλος Athenæi. Vide Rondeletium. *Idem. Et spondylus per se adalligatus*] Scribendum *percæ*, non *per se*, ex eodem. quod alii etiam annotarunt. *Pintian.*

Strombi] Στρόβηλοι, *turbines.* Vide eundem. *Dalec.*

Prodest et febri ranarum fellis cinis] Scribo, *prodest et fibrinarum pellium cinis*, ex vetusto codice. De fibrinis pellibus capite antecedente non longe a fine: 'Fibrinis quoque pellibus calciari,' &c. Mentio quoque earum paulo infra. *Pintian.*

Prodest et febri ranarum fellis cinis] Quatuor scripti, *fellium cinis.* Voss. *fibri iranarum pellium.* Nihil hic voluit de febri, nihil de felle ranarum. Lege, *Prodest et fibrinarum pellium cinis.* Infra: *Fibrinarum pellium cum pice liquida combustarum cinis;* et hoc Pintianus. *Gronov.*

Nervos vel præcisos purpurarum callum] Intelligo autem operculum, quale et in terrestribus cochleis conspicimus, quoties intra calicem contractæ suo succo victitant. *Gelen. Nervos vel præcisos, &c.*] Leg. *vel præcisos, id quo purpuræ cavum suum operiunt.* His intelligit purpurarum τὸ πῶμα Galeno: τὸ κάλυμμα, ἐπικάλυμμα, ἐπίπτυγμα Aristoteli. *Dalec.*

Letargicos coagulum vituli adjuvat in vino potum] Ex Chifl. notant, *Tethanicos castoreum.* Voss. *Tetanicos quagulum vituli adjuvat ex vino intum.* Lege, *Tetanicos coagulum vituli adjuvat ex vino inlitum.* XXIII. 7. 'Datur tetanicis et spasticis.' XXVI. 12. 'Peucedani succo perunguntur spastici, tetanici.' Mox Voss. duo: *Tremulos castoreum, si ex oleo perungantur*, sine τῷ *juvat.* Satis est paullo ante poni *adjuvat.* Gronov.

Minima omnium et viridissima cinerem fieri jubent] Tres membranæ, *viridissima sanguinem cineremque fieri.* Men. *sanguinem cinerem fieri.* Voss. *viridissima sanguinem cinerem vel fieri*, Scribe, *sanguinem cineremve fieri jubent;* præcessit enim, 'ranarum illinunt cinerem vel sanguinem arefactum.' *Idem.*

Quod admissæ semel desiderium] Præsertim aperiendis mariscis. *Dal.*

Messalinum] Ejus mentio fit X. 22. *Idem.*

Invehunt virus remedio verso] *Inveniunt*, non *invehunt*, in apographo nostro. Quid si scribas, *in veneni virus remedio verso?* Pintian.

Alibi quam in Nilo nascitur] *In Mæno*, vel, ut alii legunt, *Rheno* Germaniæ, supra IX. 25. *Dalec.*

Hulcera quæ serpunt et quæ ex iis excrescunt, ex capite mænarum cinis] In scripto codice: *Ulcera quæ serpunt, et quæ in iis excrescunt, capitis mænarum cinis;* ut non multo infra, *capitis mænarum cinis cum allio tritus, &c.* Pintian.

Ex iis excrescunt] *Supervacua carne*, τῇ ὑπερσαρκώσει, attolluntur. *Dalec.*

Cunila capitata] *Cunila capitata* Sereno κεφαλωτή, polycnemon, cunilæ bubulæ, id est, origano, foliis simile, sed ea re diversum quod umbellæ lo-

co in uncumine caulium corymbi caput habeat, acre et odoris jucundi. Quamobrem cunilam at origanum vocaverunt, capitatam vero ad origani differentiam. Vide quæ adnotata sunt in xx. 16. *Dalec.*

Mammas] Ulceratas, lacte turgentes. *Idem.*

Cancri fluviatiles illiti vel marini] Demendum verbum illud *illiti*, ex antiquo exemplari; et paulo post, *crescere mammas;* dele *mammas.* Pint.

Pilos in mamma] Vide quæ adnotata sunt lib. xxvi. c. ult. *Dalec.*

Item scombri in aceto putrefacti] *Strombi,* non *scombri,* ibidem, ut supra etiam notatum est. *Pintian.*

Instillatur igni naribus] *Instillatur igninaribus,* in eodem. *Idem.*

Et cum coagulo ejusdem in vellere imponitur] Brevius in eodem, *coagulo ejusdem in vellere imposito.* Idem.

Stranguletur] In enixu laborioso parturientis matris. *Dalec.*

Vulvam] Strangulantem. *Idem.*

A frigore laborantibus] Gelatis, quod accidit sæpe in transitu Alpium nivosarum. *Idem.*

Vulvæ pœnis] Strangulationibus et suffocationibus uteri: ἄγχεσι τὰς ὑστέρας πνιγομένας, Dioscor. *Idem.*

Nam carbunculos et carcinomata in mulierum parte præsentissimo remedio sanari tradunt] In vetere codice non *mulierum* legitur, sed *mulieribus.* Legendum itaque mihi videtur sic: *Nam carbunculos et carcinomata in mulieribus percæ præsentissimo remedio sanare traduntur.* Pintian.

In mulierum parte præsentissimo remedio sanari tradunt] Pintianus observat in scripto esse *mulieribus;* itaque legendum sibi videri: *in mulieribus percæ præs. rem. sanare traduntur.* Sed si percarum ea vis est, quid verbis fiet sequentibus, quæ cancro fœmina id fieri ostendere videntur? Voss. *muliebris.* Cui voci una litera demenda, ut sit: *in muliebri parte præsentissimo remedio sanari tradunt cancro fœmina.* Andeg. *in mulieris partus.* Tres alii, *in mulieres partu.* Gronov.

Mangonizavit] Mangonio imberbes diu conservavit. *Dalec.*

Eadem vis est pulmonis marini: leporis marini sanguine et felle] In apographo nostro, *eadem vis pulmoni marino: leporis marini sanguini et felli;* et non multo infra: *adalligatusque idem pavores, &c.* detrahe particulam *que.* Pintian.

Eadem vis est pulmonis marini, leporis marini sanguine et felle] Correxerunt *sanguinis et fellis.* Sed Vossiani duo, *pulmoni marino;* dein melior etiam *sanguini.* Scribe: *Eadem vis est pulmoni marino, leporis marini sanguini et felli;* ut et Pintianus. *Gronov.*

Aridam] Exiccatam nimio fervore capitis inflammati. *Dalec.*

Hippopotami frontis e sinistra parte pellis in linteolo adalligata] Tres codd. *pelle in agnina alligata.* Andegav. *pellis in agnine.* Voss. ut Hermolai, *e sinistra parte pellis in agnina alligata.* Gronov.

Jecur ranæ diopetis et calamitæ] Vidi equidem certis locis tantum numerum ranunculorum, ut cum imbre delapsi, vel certe ex imbre provenisse videri possent. Hos opinor hic *diopetes* vocari, quod Græci διοπετὲς nominent, quicquid est ex aëre delapsum, quasi a Jove demissum. *Gelen.*

Aiuntque ita curatos non repeti postea. Et Salpe negat canes latrare] Scribe detractis duabus particulis sic: *Aiunt ita curatos non repeti postea. Salpe negat, &c.* ex scripto codice. *Pintian.*

Calamochnus] Pericalamitis Galeno, et limnestris calamachne. Vide xvi. 36. xx. 22. *Dalec.*

Marinæ] Marinæ salsæ. Nascitur enim in paludibus, aut lacubus salsis, in quorum vadis imis scaturit fons aliquis dulcis, non in mari; vel con-

tra in iisdem aquis dulcibus, in quarum profundo salsus fons emicat, ut in lacu Marsonetæ prope Carcassonam Galliæ. *Idem.*

Phragmitis radix] Ad sepes faciendas utilis ob crassitiem et firmitatem. Eam esse volunt, quem ex Theophr. loco proxime citato appellavit χαράκιαν. *Idem.*

Folia extrahendis quæ infixa sint corpori] Radix per se aut illita cum bulbis extrahit quæ infixa sunt corpori: folia trita et imposita medentur igni sacro. Dioscorides. *Idem.*

Ablato priore lumine Anaxilaus tradit] *Volumine*, non *lumine*, in vetusto exemplari: legendum forte, *velamine*. Pintian.

Rubeta decocta et in aqua potu data suum morbis medetur] *Rubeta excocta aqua potui data, &c.* in eodem; et confestim *cujusque ranæ*, non *cujuscunque*. Idem.

CAP. XI. *Animalium omnium in mari viventium, centum septuaginta sex genera esse.*

At hercule in tanto mari Oceano, &c.] Plinii seculo detecta nondum erat America, atque adeo nec India Orientalis, quarum maria pisces quamplurimos a nostris diversissimos nutriunt. *Dalec.*

Arbores] Arbor belua, non stellæ marinæ genus maximum, memoratur VIII. 4. Ibidem Physeter, Triton et Nereis cap. 5. ibidem. Tritonem describit Ælianus Hist. Anim. XIII. 21. Pausanias in Bœoticis, Alex. ab Alex. III. 8. *Idem.*

Elephanti] Elephantum esse volunt rosmarum Olai Magni, sic dictum quod dentes exertos habeat elephanti modo, e quibus capuli gladiorum fiunt, ut ex ebore. Rotas describit auctor VIII. 4. Ælianus Hist. Anim. XIII. 20. Jovius de piscibus. *Idem.*

Homines qui marini vocantur] Quales Episcopus et Monachus Rondeletii. Apud Pausaniam in Phocicis Cleon Magnes refert marinum hominem se vidisse in littus ejectum non breviorem quinque jugerum spatio, qui fulmine ictus conflagraverat. *Idem.*

Arietes] Arietes memorat auctor VIII. 5. Arietem marem et fœminam describit Ælianus Hist. Animal. XV. 2. Arietes priore loco hic appellatos quidam esse volunt arieti, bellicæ machinæ similes: alios vero paulo post nuncupatos, arieti quadrupedi, et cornibus et capite. *Idem.*

Dromones] *Dromones* a cursu, marinæ belluæ genus. Aristot. Hist. II. 2. δρομάδας vocat, qui in Pontum aliunde excurrunt, thynnos, pelamidas, amias. Dromones Hesychio parvi cancri, qui in maris æstuariis velocissime per aquam summam decurrunt. *Idem.*

Belone, quos Aculeatos vocamus] Scribendum videtur, non *aculeatos*, sed *acus aciculasve*; id enim significat vox Græca βελόνη. Ostendimus quoque hoc lib. X. *Pintian.*

Belonæ, quos aculeatos vocamus] Pintianus legendum censet *acus aciculasve*; id enim significare Græcam vocem βελόνη. Quasi hæserint memoriæ ejus quæ scribit Hermolaus ad XXXV. 11. his verbis: Est autem belone, quam nos *acum* et *aciculam* dicimus. Sic ille. 'Acos tenues' e Martiali novimus X. 34. et Plinio ipso IX. 5. 'Acus, sive belone, unus piscium dehiscente propter multitudinem utero parit.' 'Aciculam' autem passim quidem in Lexicis exhiberi video, ut diminutivum τοῦ *acus*; auctorem tamen ejus vocabuli antiquum nondum reperi. 'Acuculam' Excerpta vet Lexic. efferunt: *Ansa*, λαβή· *Acucula*, βελόνη. Et Constantini l. I. Cod. Th. de repudiis: 'Oportet eam usque ad acuculam capitis in domo mariti deponere.' Sed vix est, ut non *acula* et *aculam* his locis legendum sit: ut locatos mihi veteres constat. Glossarium: Βελόνη, *acula, acus.* Cledonius in arte: 'Hæc in diminutivo genus mutant, ut acus

acula, hoc scutum hæc scutella, hoc pistrinum hæc pistrilla.' Accedet ipse Plinius infra XXXIV. 13. Corruptum quoque in Glossis Isidori: 'Acucula, aculus, solers, agagula.' Scribendum: 'Acriculus, acutus.' Eo vocabulo utitur Cicero Tuscul. III. 'Ille acriculus Athenis senex Zeno, istorum acutissimus.' Ergo et hoc Plinii loco malumus: *belonæ, quas aculas nos vocamus.* Pintianus, quod censuit, et ostendisse ait se ad lib. X. Caput est illic 32. ubi de nidis halcyonum: 'Nec unde confingantur, invenitur. Putant ex spinis aculeatis: piscibus enim vivunt.' Quæ translata sunt ex Aristotelis Animal. Hist. IX. 14. *'Απορεῖται δ' ἐκ τίνος συντίθησι τὴν νεοττίαν· δοκεῖ δὲ μάλιστα ἐκ τῶν ἀκανθῶν τῆς βελόνης· ζῇ γὰρ ἰχθυοφαγοῦσα.* Ergo Pintianus, *ex spinis acus piscis.* Et voluit tale quid haud dubie Plinius. Sed verba potius fuisse crediderim, *Putant ex spinis acularum.* Gronov.

Saxitanus a patria Bætica] Scribo *Sexitanus*, a Sexi oppido Bæticæ Plinio, Ptolemæo, cæteris. Favet et apographon nostrum: celebrat item Athenæus salsamenta Sexitana ex auctoritate Strabonis lib. III. *Pintian.* *Saxitanus a patria Bætica*] Vet. *sive Sexitanus.* Martialis, 'Cum Sexitani fertur tibi cauda lacerti.' Juvenalis Sat. XIV. 'Alterius concham æstivi cum parte lacerti.' Quæ sequuntur sic lego: *Lacertorum æmulus. Ex hoc et concisa pelamide Mæoticis paratur quod cybium vocant. Pelamis hoc nomen habet, cum post XL. dies e Ponto in Mæotin revertitur, Cordyla vero pelamis pusilla est cum in Pontum e Mæotide exit. Cantharus, &c.* Fallitur tamen Plinius; nam pelamis, auctore Aristotele, a mari in Pontum revertitur, cordyla vero e Ponto in mare exit; ut legendum sit: *nomen habet cum e mari in Pontum revertitur, cordyla vero pusilla pelamis cum post XL. dies e Ponto in mare exit.* Dalec.

Cybium ita vocatur Pelamis, quæ, &c.] Stupendum, quod Plin. *Cybium* inter piscium nomina referat; cum salsamentum sit, et pars piscis in quadram concisa, ac tesseræ figura. Vide Salmas. p. 1317. a. *Cybium ita vocatur, &c.*] Verno tempore thynni Pontum e mari per Euripum subeuntes ibi fœtificant. Minutus fœtus, qui quadragesimo post die redeuntes in mare comitatur, cordylæ vocantur. Eædem in mare reversæ, et illic augescentes, pelamides nominantur, tritones, orcyni, sive apolecti. Anno post tertio verno tempore, cum in Pontum revertuntur adultæ, thynni sunt. Ex cordylis integris fiebat salsamentum, de quo Martialis: 'Ne toga cordylis, ne penula desit olivis,' &c. Ex pelamidibus (quarum maximæ, tritones et apolecti, quasi eximiæ nuncupantur) concisis fiebant salsamenta cybia, quadratæ figuræ, et οὐραῖα sive, ου mutata in ω, ὡραῖα, e locis quæ ad caudam sita sunt, macerrima, et nullo pingui grata. Plinius non satis hæc distinxit. Suetonius Vespasianum ab Alexandrinis ob sordes vocatum fuisse 'Cybiosacten,' non, ut legimus, 'Cybiotaten,' ait, quasi Salsamentarium, a cognomine unius e regibus suis turpissimarum sordium, de quo Strabo lib. XVII. *Idem.*

Cinædi soli piscium lutei] Cinædi *toti piscium*, Rondel. VI. 4. nam et cancri quidam et cancelli, et leones flavi sunt: κηριοειδεῖς, id est, *cereos*, vocat Athenæus; πυῤῥοὺς, ξανθοὺς, Numenius. *Idem.*

Chamætrachea, Chamæleos] Scribo, *Chamæ striatæ, Chamæ leves*, ex vetusto codice. *Pintian.*

Melicembales] Lego, μελικηριβάλοι, *meliceribali.* Est autem μελικήρα, sive μελίκηρα, Gazæ *favus*, purgamentum buccinorum et purpurarum, verno tempore simul coëuntium, et salivario quodam lentore struem gignentium putaminibus cicerum alborum cohæ-

rentibus, et connexis similem. Vide Rondel. *Dalec.*

Cynopus] Quidam legunt *cynoglossum*, memoratum ab Epicharmo inter pisces apud Athenæum; quidam *cucullum*, Plinio hactenus non dictum. *Idem.*

Cynosdexia] Legendum puto *synodontis*, ac reponendum in censu piscium, quorum nomen incipit a litera S. *Idem.*

Est autem graculo similis] *Gericulæ*, non *graculo*, in vetusto codice, ut sit diminutivum nomen a *gerro*, de quo paulo post in litera G. *Pintian.*

Hippus] Lego *hippeis;* nempe cancros littorales Phœniciæ, tantæ velocitatis, ut eos cursu assequi facile non sit. *Dalec.*

Meryx] Cum scari duo sint, alter ὀνίας, alter αἰόλος, ὀνίαν etiam μήρυκα epitheto peculiari vocaverunt, quod fatis utrinsque maxillæ dentibus solus ruminet. *Idem.*

Otia] Aures marinæ, sive λεπάδες ἄγριαι, Rondeletii. *Idem.*

Hic est pelamidum generis maximus] *Hic palamidum generis maximus, tritoni similis, neque redit in mare, neque vetustate fit melior.* Sic emendandus locus; nam cum orcynus Athenæo carne sit dura, et senescentia corpora omnia duriora fiant, eum vetustate deteriorem fieri probabile est, contra naturam aliorum piscium. Non tamen satis attente Plinius orcynum, qui post cetaceum maximus thynnus est, cum tritone, in pelamidum genere, majore sarda, minore quam apolectus, comparat. *Idem.*

Sciadeus] Coracinus subniger Rondeletii. *Idem.*

Smyrus, scepini, strombus] In apographo nostro non *scepini* legitur, sed *sepia;* ut legendum videatur *sepia:* cujus non alibi fit mentio, utique non prætereundæ. *Pintian.*

Solen] Vide IX. 61. et cap. 9. hujus libri. De eo pisce Sophron mimographus apud Athenæum: σωλῆνες γλυκύκρεων κογχύλιον, Χήραν γυναικῶν λίχνευμα. Leopard. X. 22. *Dalec.*

Turdus inter saxatiles nobilis. Tomus Thurianus, quem alii Xiphiam vocant] Hæc stupenda. Xiphias est canicula: *frustum* ejus, sive τόμον, concisæ et salitæ pro integro pisce et vivo descripsit. Moris habent Græci partes salsamentorum magnorum eodem nomine appellare quo piscem, unde sumptæ sunt. Sic Icesius κύβια, quæ *frusta* sunt *quadrata* Pelamidis, vocavit 'Pelamidas.' Sic τόμος θουριανὸς, *frustum caniculæ*, quam et ξιφίαν dixere. Sic paulo ante: *Phager, Phycis saxatilium, Pelamis, earum generis maxima Apolectos vocatur, &c.* Atqui ἀπόλεκτος subaudiendo τόμος pars grandior et selectior Pelamidis consectæ. *Salmas.* 1317. a, b.

Tomus Thurianus] Salsamenti genus fuit ex Xiphia cetaceo, et ingenti pisce in frusta dissecto sale condita, quod ex Thuriis Romam advehebatur. Nomen id Græcum est ἀπὸ τοῦ τέμνεσθαι. Sic olim veteres præcisum vocarunt carnis et viscerum dissectam partem. Lucilius Sat. lib. XX. 'præciso atque epulis capiuntur opimis.' Athenæus pag. 138. lin. 16. Ῥουτίλιος παρὰ τῶν ἁλιευόντων αὐτοῦ δούλων τριωβόλου τὴν μνᾶν ὠνεῖτο τοῦ ὄψου, καὶ μάλιστα τοῦ θουριανοῦ καλουμένου· μέρος δέ ἐστι τοῦτο θαλασσίου κυνὸς, οὕτω καλούμενον. Ac rursum pag. 155. lin. 13. Τούτου τοῦ ἰχθύος μέρος ἐστὶ καὶ ὁ ὑπὸ Ῥωμαίων καλούμενος θούριος τόμος, ἥδιστος ὢν καὶ τρυφερώτατος. *Dalec.*

Urenæ] Veneriæ. Seneca Epist. XV. 'Veneriæ spondylique, et ostrea eatenus circumcisa, qua eduntur.' Turneb. Advers. XVII. 22. *Idem.*

Bopgyrum] Apud Ovidium fortassis legendum fuit *box piger*, quod vocabulum in *bopgyrum* vitiatum est. *Idem.*

Labrum] Vide an legendum *labracem*, id est, lupum; an potius mugilem χειλῶνα, *labrum*, a magnitudine

laborum vacaverit. *Idem.*

Epodas lati generis] Quidam *epodas latorum generis.* De lato pisce, coracino simili, multa Rondeletius et Athenæus. *Idem.*

Nostris incognitum undis] 'Et pretiosus helops nostris incognitus undis,' ex fragmento Halieuticon. *Id.*

A nullo auctore nominati] Mirum quod scribit Plinius, sphyrænas et pernas ab auctore nullo fuisse nominatas, cum sphyrænarum auctores omnes Græci meminerint, perinæque pinnarum sint genera celebratarum a Græcis, et hyænas tarsiones esse quidam magnæ auctoritatis censeant. *Idem.*

Peduli non minus spatio] Quantum byssus, cui alligatæ hærent, longitudine sua permittit. *Idem.*

Hyænam piscem] Hyæna, cetaceus ingens et vastus piscis. Oppian. ἀπείσιον ἴχθος θαλνης. *Idem.*

LIBER XXXIII.

Prooem. *Metallorum natura.*

Quaqua calcatur: inter hæc minimum, &c.] Archetypum nostrum et recentiora exemplaria, *quaqua secatur: et inter hæc minimum.* Pintian.

Quanquam et hæc summa sui parte tribuit, ut minime parca] Locus insanabiliter corruptus, egregie, ut puto, curatus est, restitutusque in pristinum statum: in eodem nostro exemplari, non *minime parca* legitur, sed *fugre si archa:* scribo, *frugi sitarcha.* Idem.

Ut minime parca] Hoc nimis abit ab antiquissima Vossiani manu, quæ est, *ut sugresiarca facilisque.* Literæ *I* manu altera additum corniculum est, quasi *E* voluerit. Frustra; nam Plinii fuit, *ut suggerens large facilisque in omnibus quæcumque prosunt;* sic enim et Vossianus aliique codices, non tantum, *quæ prosunt.* Pintiani liber, *fugresiarcha;* unde ille, *frugi sitarcha.* Gronov.

Ut repente mens ad inane evolans] Superfluit prima vox ex eodem. *Pintian.*

Quousque penetret avaritia] *Penetratura,* non *penetret,* in eodem. *Id.*

Si nihil aliud quam supra terras concupisceret] *Si nihil aliunde nisi supra terras concupisceret,* in eodem. *Idem.*

Ut preciosior videatur nomen ex auro custodiens] Ultimo verbo caret nostrum exemplar; reliqua sic legit, *ut preciosior videatur nomen natura;* scribendum puto, *nomenclatura,* in casu auferendi. *Idem.*

Auri etiam sanies] Non chrysocolla fit e limoso succo per auri venam fluente, et illic densato in punicis duritiem. *Dalec.*

Et aurum argentumque cælando carius] Voss. *et aurum et argentum quæ cælando.* Forsan: *Accessit ars picturæ ad aurum et argentum, quæ cælando cariora fecimus.* Gronov.

Et smaragdis teximus calices] Χρυσόλιθα vasa intelligit, aureis sculpturis, crustis, imaginibus, annulis ornata. *Dalec.*

Ac temulentiæ causa tenere Indiam juvat] Non *tenere* in scripto codice, sed *temere* legitur; scribendum forte *temerare.* Pintian.

Accessio est] Id est, quod Jurisconsultus ait, lib. XIX. § penult. nonnunquam aurum gemmis ac margari-

tis cedere. Cujacius Obss. x. 18. *Dalec.*

CAP. I. *Quæ prima commendatio metallorum auri, et de origine anulorum aureorum, et modo auri apud antiquos, et equestri ordine, et de jure anulorum aureorum.*

Aurum, sacra fames] Probabilior lectio, *Auri sacra fames;* ut alludat ad notum Virgilii carmen. *Pintian.*

Homero credi convenit] Iliad. H. Ἔνθεν ἄρ' οἰνίζοντο καρηκομόωντες Ἀχαιοί, Ἄλλοι μὲν χαλκῷ, ἄλλοι δ' αἴθωνι σιδήρῳ, Ἄλλοι δὲ ῥινοῖς, ἄλλοι δ' αὐτοῖσι βόεσσιν, Ἄλλοι δ' ἀνδραπόδεσσι· τίθεντο δὲ δαῖτα θάλειαν. *Dalec.*

Ita enim (ut opinor) commercia, &c.] Idem Pausanias in Lacedæmoniis, quo loco scribit Polydori domum post ejus mortem de uxore bobus emptam fuisse, ac ideo partem illam urbis Βοώνητα vocatam. *Idem.*

Quamquam et ipse miratus aurum] *Quanquam et ipse mirator auri,* in vetusto exemplari. *Pintian.*

Quanquam et ipse miratus aurum] Voss. *mirator auri.* Acad. quoque, Gud. Menap. *mirator,* sed vox sequens in tribus istis deficit. Seneca Epist. 115. 'Ut exspectarent viderentque, quem admirator auri exitum faceret.' Noster XIV. 4. 'Minime utique miratore inanium.' Pintiani liber, ut Vossianus. *Gronov.*

Ut centum boum arma aurea] Bovem quidam Athenis nummum fuisse interpretantur, imagine bovis signatum, quem et didrachmum vocabant. *Dalec.*

Permutasse Glaucum] Iliad. Z. Ἔνθ' αὖτε Γλαύκῳ Κρονίδης φρένας ἐξέλετο Ζεύς, Ὃς πρὸς Τυδείδην Διομήδεα τεύχε' ἄμειβε, Χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων. *Idem.*

Mulcta legum antiquarum] Supra XVIII. 3. Gellius XI. 1. Festus in dictione, 'Multa.' Brissonius I. 3. *Id.*

Midæ quidem anulum] *Gygæ* vel *Gygis* legend. ex Platone Polit. lib. III. Cicerone Offic. I. III. Lapsus est memoria Plinius. *Idem.*

Romanæ, quorum more ferreum id erat et bellicæ virtutis] A Gelenio est. Acad. et Gud. *Romani quorum more ferendum id erat;* ut et Menap. nisi quod caret τῷ *id.* Voss. *Romanæ quorum in more ferrent erat et virtutis bellicæ insigne.* Scribe: *Manus, et prorsus sinistræ, maximam auctoritatem conciliavere auro, non quidem Romanæ, quarum more ferreum erat, ut virtutis bellicæ, insigne.* Quarum, inquit, Romanarum sinistrarum insigne erat more ferreum, (non ut alia esset anuli, alia palæ vel gemmæ materia) utpote virtutis bellicæ. *Gronov.*

Quorum e Græcia fuit origo] Tarquinii Prisci pater Demaratus Corinthius fuit. *Dalec.*

Bulla aurea] Figura cordis, quæ significabat ætatem puerilem alterius consilio regi oportere. Alexander ab Alex. II. 25. *Idem.*

Insigne id haberent] Quod jam puberes facti solemni festo laribus suspendebant, ut puellæ nubiles puppas suas Veneri. Idem v. 18. *Idem.*

Hetrusca] Tertull. de Corona Milit. 'Præferuntur etiam illis Hetruscæ. Hoc vocabulum est coronarum, quas gemmis et foliis ex auro quercinis ob Jovem insignes ad deducendas tensas cum palmatis togis sumunt.' *Idem.*

Anulus ferreus mittitur] Anulus pronubus is Septimo Florenti dicitur. *Idem.*

Sine gemma] Ἄπειρος et ἀπείρων Græcis, ἄλιθος Polluci, aliis λιτὸς, *levis* Ulpiano. Καὶ γὰρ, inquit Arist. III. φυσικῆς ἀκροάσεως, δακτυλίους ἀπείρους φασὶ τοὺς μὴ ἔχοντας σφενδόνην. Huic contrarius est gemmatus Livio. Vide Rhodig. VI. 12. Alexand. ab Alexandr. II. 5. *Idem.*

Cum et codicillos missitatos] Iliad. Z. de Bellerophonte et Prœto: πόρεν δ' ὅγε σήματα λυγρὰ, Γράψας ἐν πίνακι πτυκτῷ θυμοφθόρα πολλά. *Idem.*

Conditus arcis vestes] Odyss. Θ.

Δεῦρο, γύναι, φέρε χηλὸν ἀριπρεπέα. Et ibidem: Φάρος ἐΰπλυνὲς, ἠδὲ χιτῶνα. *Idem.*

Ac vasa aurea argenteaque] Vasa quidem colligata fuisse Homerus non ait, nec vestes, sed arcam, in qua erant posita, colligatam firmissimo nodo, ne quid ex eo surriperetur. Ulyssem igitur sic Arete compellat: Αὐτὸς νῦν ἴδε πῶμα, θοῶς δ' ἐπὶ δεσμὸν ἴηλον, Μή τις τοι καθ' ὁδὸν δηλήσεται. Cui mox obsecutus Ulysses: Αὐτίκ' ἐπήρτυε πῶμα, θοῶς δ' ἐπὶ δεσμὸν ἴηλε Ποικίλον, ὅν ποτέ μιν δέδαε φρεσὶ πότνια Κίρκη. Cujacius XII. 37. *Idem.*

Sortiri quoque contra provocationem] Iliad. H. provocat Hector proceres Græciæ ad singulare certamen: illi jactis sortibus in galeam deligunt quem opponant: Ὣς ἔφαθ'· οἱ δὲ κλῆρον ἐσημήναντο ἕκαστος, Ἐν δ' ἔβαλον κυνέῃ Ἀγαμέμνονος Ἀτρείδαο. Idem fit et in duello Paridis Iliad. Γ. Sortes autem, οἱ κλῆροι, calculi fuerunt, aut ex terra ficti globuli, nota quadam signati, qua suum quisque agnosceret. Sophocles in Ajace: κλῆρον ἐς μέσον καθεὶς Ὑγρᾶς ἀρούρας βῶλον. Sortes eæ licet signatæ forent, non tamen annulo signabantur, cum eo tempore annulus prorsus in usu non esset, nedum signatorius. Fuerunt et sortis indicia, concha, ascia, ac sæpius lignum proprio quodam signo notatum, unde κλῆρον dictum vult Herodianus ἀπὸ τοῦ κάλου, ut et πάλλον, quod sortes conjectas moverent antea quam proferrentur; quanquam alii dictum malunt a κλῶ, quod καλεῖν significat. Hadr. Jun. I. 5. *Id.*

Fabricam etiam Deum fibulas] Iliad. Σ. Vulcanus ait: χάλκευον δαίδαλα πολλὰ, Πόρπας τε, γναμπτάς θ' ἕλικας, κάλυκάς τε, καὶ ὅρμους. Et in Hymnis: Πόρπαι τε, γναμπταί θ' ἕλικες, κάλυκές τε, καὶ ὅρμοι. *Idem.* In Pintiani codice legitur *fabricare.*

Consertoris usu] Legi potest, *cum sartoris usu*; verum in antiquo codice legitur, *sartoris usus.* Turneb. Advers. VI. 2. Rhod. vero X. 4. legit *insertorii*; idque esse interpretatur lorum annulo simile, inter quod et scutum brachium inseritur, Græcorum τελαμῶνα. Ego lego *consertoris*, id est, militis pugnacis ac bellatoris, qui fortiter et alacriter pugnæ et conflictus tempore cum hoste manus conserit. *Idem.*

Intelligi etiam consertoris usu] Jo. Andreas edidit, *etiam insertorii usu*, quod Cælius Rhodiginus scuti lorum interpretatur. Hermolao vulgatum debetur, et *consertor* est pugnator bellatorque. Vox utraque et auctore et Venere omni caret. Turnebus probat *sartoris usus*, etiam Kirchmanno in libello de annulis. Hæc vero vox *sartoris* pro eo qui vestes suit, quam nunc recepta, tam infrequens antiquis est, et in solis Grammaticis adhæsit. Quis autem sensus? impedimentum potuisse in annulis esse, si dextra gererentur, quod ei inserti fuerint impedituri sartorum operam, non tam facile obligata annulo manu, quam libera et nuda, arte sua usurorum. Scilicet is Plinio et Romanis labor, ut qui vestes suunt (qui tantum negotii olim ne in luxuria quidem habuerunt, quantum nunc habent in justo usu) dextra recte uterentur. Et tamen digitalia induunt instar annulorum. Dalecampius ait posse legi, *cum sartoris usu*, sed mox adoptat Hermolai conjecturam, nomen reddere oblitus, etsi id non modo apud ipsum, sed et apud Cælium, quem advocat, legisset. Gudianus plane et Men. ut retulit Turnebus, *etiam sartoris usus.* Acad. Chifl. Voss. *etiam sertoris usus.* Ego tentabam: *Quod si impedimentum potuit in ea aliquod intelligi etiam armorum usui, argumentum est, majus in læva fuisse, qua scutum capitur.* Ait pudorem ejus et contationem fuisse, qui *lævis manibus latentibusque* (ita enim Voss. cum Chiflet.) *induit annulos;* non enim honoris et ornatus accessionem,

quam si quæsisset, dextra potius eos ostentasset. Poterat aliquis objicere: immo dextram ad armorum usum voluit expeditam esse, atque adeo non impedire istis vinculis. Respondet Plinius: Præbes ultro argumentum in contrarium mihi; nam si armorum usui annulos impedimento esse credidisset, atque ideo dextra eos prohibuisset, ne sinistram quidem violasset illis, cujus officium est militiæ sustinere ac prætendere scutum. Erunt fortasse, quibus mirum et incredibile videbitur, vocabulum tam notum et obvium sic corrumpi potuisse. Verum qui veteres codices tractarunt, sciunt nihil esse tam monstrosum, ut in illud non paullatim abeant verba etiam vulgatissima, postquam semel male legi et reddi cœperunt. *Gronov.*

Est quidem apud eundem, &c.] Locus est apud Homerum Iliad. P. paulo post principium: Πλοχμοί θ', οἳ χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ ἐσφήκωντο. *Aurum atque argentum nectebant undique crines.* Dalec.

Duo millia pondo auri] Perierunt et Julii Cæsaris primo consulatu tria millia pondo auri, quæ ille furatus e Capitolio, tantundem inaurati æris reposuit. Sueton. in Julio c. 54. *Idem.* *Reperisse*, non *periisse*, in apographo nostro. *Pintian.*

Anno trecentesimo LXIV.] Livius lib. v. in oratione Camilli, Romam captam fuisse anno ab urbe condita scribit trecentesimo sexagesimo quinto. *Dalec.*

Frequentior autem usus anulorum] Veteres Hebræos annulis usos fuisse Josephus auctor est Antiq. lib. III. De annulis plura vide apud Alex. ab Alex. II. 19. *Idem.*

Cn. Flavium] Cic. Orat. lib. I. et pro L. Muræna, ad Attic. VI. 1. Val. Max. II. 1. Pomp. in l. II. § postea 3. ff. de orig. Jur. *Jac. Cellar.*

Tantam gratiam plebis adeptus est] Vossianus *plebi;* ut et lib. XXI. 3. 'appellavit tribunos plebi.' Sed et idem *tantum gratia*. An *tantum gratiæ?* Sed parum interest. *Gronov.*

Aurumque millibus lapillorum vilius fecit] Sic et Mss. nisi quod *milibus*. Conjiciebam, *aurumque micis lapillorum vilius fecit;* sic per contemptum appellat illam gemmarum pretiosissimam parvitatem. Infra cap. 4. 'Non illo modo, quo in Oriente Sapphiro atque Thebaico aliisque in gemmis scintillat, sed micas amplexum marmoris.' Quod vellem intactum reliquisset Salmasius, nec subjecisset ignavum illud, 'micans amplexu marmoris,' ad Solin. p. 1075. *Gronov.*

Nec non et servitia, &c.] Servis in usu etiam fuisse ahenos annulos et viriolas, ostendit hic locus ex Truculento Plauti: 'dic quod te rogo, Mancupio unde accepisti quos gestas ahenos anulos? ST. Dignis dant. AST. Lavernise hæ sunt quas habes viriolæ.' Apuleius, lib. x. de Asino, ferreum servi annulum his verbis memorat: 'Donec jussu magistratuum ministeria publica, contrectatis nequissimi servi manibus, annulum famuli deprehensum cum signo sacculi conferunt.' *Dalec.*

Jam ferrum auro cingunt] Id est, ut ferrum pro gemma sit: alias annulum totum ferreum inaurant. E mero ferro Lucretius factos ait hoc versu: 'Exultare etiam Samothracia ferrea vidi.' Isidorus Samothracium aureum esse, sed ferreo capitulo tradit, ut Thynicum, nimirum Bithynicum, aureum totum. Turneb. XX. 2. Samothracios hos annulos ἀλεξίφθονον vim habere credidit antiquitas, ut et Græcorum φυσικοὺς δακτυλίους, intus pervios et cassos, quemadmodum scripsit Artemidorus. In ceremoniis flaminis dialis scriptum fuit, 'Anulo nisi pervio cassoque ne utitor.' *Idem.*

Minimo dare] Eum qui minimo geritur, ob parvitatem ἀκαρῆ, qui indice, κορίαμον, vocari ex Polluce tradit Rhodig. VI. 12. In digito, qui minimo

proximus est, annulus gestabatur, præsertim pronubus, quod in eo venam esse crederet rudis antiquitas ad cor usque pertingentem. Alex. ab Alex. II. 19. et lib. IV. cap. ult. quo loco apud Pollucem legit pro ἀκαρῆς, ἀχάτης· pro κορίαμος, κορίαννος. *Idem.*

Aliis plures quam unum gestare labor est] Alii æstate graviores, vel etiam molis amplioris gemmas. Juvenalis Sat. I. 'Ventilet æstivum digitis sudantibus aurum, Nec sufferre queat majoris pondera gemmæ.' *Idem.*

Bracteas infarcire] Orbis annulorum intus cavi et exsculpti. *Idem.*

Tutius gemmarum solicitudini putant] Ne decidentibus præ nimio pondere anulis vel auri vel gemmæ, gemma amittatur. *Idem.*

Sicut Demosthenes] Sicut et Annibal, et æditnus Capitolii supra hoc ipso capite. *Idem.*

Marcipores] Marci pueri, Μάρκου παῖδες. *Idem.*

Circa Polycratem Sami tyrannum] Valerius lib. VI. cap. ult. et posthac XXXVII. 1. Herodotus lib. III. Cicero de Finibus lib. III. Is ab Oronte Persarum Satrape in crucem actus et interfectus est. Vide Strab. lib. XIV. *Idem.*

Purpura latiore tunicæ] Leg. *Purpura latiore tunicæ*, id est, assutis tunicæ fasciis purpuræ latioribus; quod Plinii seculo tantum concessum fuit Senatoribus. Præcones magistratuum jussa populo denuntiabant; auctionibus præerant; theatris silentium et audientiam imperabant. *Idem.*

Divo Augusto decurias ordinante] Augustus ad tres judicum decurias quartam addidit ex inferiore censu, quæ ducenariorum vocaretur, judicaretque de levioribus summis. Suetonius in August. cap. 32. *Idem.*

CAP. II. *De decuriis judicum, et quoties nomina equestris ordinis immutata, et donis militaribus, et quando primum corona aurea.*

Tribunorum æris] Alex. ab Alex. II. 24. et v. 2. hos Julius Cæsar sustulit. Sueton. in Julio c. 41. *Idem.*

Selectorum] Vide Rævardum c. 11. Protribunalium, et de tota hac judiciorum ratione cap. 19. et 20. vide et Turn. XXIX. 16. *Idem.*

Nongenti vocabantur] Ministri comitiorum olim fuerunt diribitores, sive distributores, qui tabellas populo per centurias ministrabant; rogatores, qui cistas per tribus deferebant colligendis suffragiis; et cistarum custodes, quos hic nominat Plinius. Gracchius lib. de Comitiis. *Idem.*

Equester ordo] Quæ fuerit Equitum prima institutio, quæ dignitas, quod ornamentum, multis explicat Alex. ab Alex. II. 29. *Idem.*

Popinarum pœnis] Tiberius ædilibus negotium dedit popinas ganeasque eo usque inhibendi, ut ne opera quidem pistoria proponi venalia sinerent. Suetonius in Tiberio c. 34. *Id.*

In XIV. ordinibus] L. Roscius trib. pleb. legem tulit, ut equitibus Romanis in theatro quatuordecim gradus primi assignarentur. Florus lib. XC. *Idem.*

Non capiant eum ordinem] *Nunc capiant eum ordine*, in vetusto codice. *Pintian.*

Ei senatum concilians] Vetus exemplar longe aliter, *contilianis rebus;* ut forte scribendum sit, *Cartilianis rebus.* Idem.

In consulatu suo ei senatum concilians] *Senatum* illum ignorant nostri quatuor, hoc est, omnes: et tres quidem *eis concilians;* optimus, *in consulatu suo contilianis rebus ex eo ordine.* Fortasse: *M. Cicero demum stabilivit equestre nomen in consulatu suo, Catilinariis rebus, ex eo ordine profectum sese celebrans.* Pintianus quoque invenit in suo *contilianis rebus;* facit autem *Catilinanis;* ut idem fecit II. 5. 'In Catilinanis prodigiis;' neque ausim spernere. *Gronov.*

Quin etiam ipsum equitum nomen] In eodem, *qui tum quidem etiam no-*

men ipsum; lego, *Equitum quidem etiam nomen ipsum.* Pintian.

Quin etiam ipsum equitum nomen sæpe variatum est] In Gud. Men. Acad. deest τὸ *equitum.* Voss. *qui tum quidem etiam nomen ipsum.* Lege, *Equitum quidem etiam nomen ipsum sæpe variatum est;* ut vidit et Pintianus. *Gronov.*

Trossuli] Varro in Sesculysse apud Festum: 'Itaque tum equum mordacem et calcitronem horridus miles virque vitabat; nunc emunt trossuli, nardo nitidi, vulgo Attico talento equum.' Marcellus *trossulos* dictos vult, quasi torosulos. *Dalec.*

Multos pudet eo nomine appellari] Notarunt ad marginem in Chifletiano esse, *pudet trossulos vocari;* sed in quam vim habeat, quis intelligat? Sciendum igitur hæc ita concipere Vossianum: *Ideo quia non intelligunt, trossulos nomen quid valeat; multosque pudet trossulos vocari. Sunt adhuc aliquæ non omittendæ, &c.* et omnia illa: *eo nomine appellari, et causam, quæ supra indicata est, exponit, invitosque etiamnum tamen,* in optimo codice non apparere; uti nec in tribus aliis, quorum nobis copia est; qui una re differunt a principe, quod habent *multos pudet,* sine particula; quod tamen cur præferam, nihil est causæ. Neque in hac scriptura quidquam est corrigendum, modo memineris, *trossulos* priore loco antique poni, ut sit *trossulus.* Pintianus notat in suo codice deesse: *et causam, quæ supra indicata est, exponit, invitosque etiamnum tamen trossulos vocari.* Gronov.

Et causam quæ supra indicata est exponit, invitosque etiamnum tamen trossulos vocari] Hæc verba non sunt in nostro exemplari. *Pintian.*

Externos torquibus aureis donavere] Apud Livium lib. III. Decad. v. duobus fratribus Gallorum regulis senatus munera mittit torques duos factos ex auri pondo quinque. *Dalec.*

Hanc coronam ex præda dedit] Adde pronomen *is,* ex antiquo exemplari: *hanc coronam ex præda is dedit.* Pintian.

Eamque coronam testamento reip. legavit] In eodem, *eamque coronam ex testamento populo Romano legavit,* postposita præpositione. *Idem.*

Eamque coronam testamento reipublicæ legavit] Quare potissimum, *reipublicæ?* Pintianus, *populo Romano.* Quare hoc quoque? Vossianus ille ἀμύμων, *testamento exprælegavit.* Scribe: *Piso frugi filium ex privata pecunia donavit, eamque coronam testamento ei prælegavit,* id est, per præceptionem dedit: præcipuam eum habere voluit, nec conferre in erciscunda hæreditate. Ulpianus l. x. D. de peculio legato: 'Si peculium servo vel filio prælegare velis.' Scævola l. ult. eodem tit. 'Tite fili, e medio præcipito, sumito, tibique habeto domum illam, aureos centum. Alio deinde capite peculia filiis prælegavit.' Et notissimum juris studiosis est. Sed et aliis partibus laborat hic locus, et est omnis partim ex optimis codd. partim ex conjectura ita concipiendus: *Quis primus donatus sit ea, non inveni. Equidem, qui primus donaverit, a Pisone traditur A. Postumius dictator apud lacum Regillum, castris Latinorum expugnatis: cujus maxime opera capta essent, huic coronam ex præda is dedit. Item L. Lentulus Ser. Cornelio Merendæ Samnitium oppido capto. Sed huic quinque librarum Piso frugi filium ex privata pecunia donavit, eamque coronam testamento ei prælegavit.* Pro eo quod vulgo est, *Sed quis primum,* Men. et Gud. *et quod quis primum,* Acad. *et quos quod si quis primum quod quis primum,* ita ut quinque voces inductas velit pro nullis haberi: optimus, ut repræsentavimus. Idem pepulerat τὸ *ei,* ante *cujus,* et pœne ut Pintiani: *hanc coronam ex præda his dedit.* Samnitum oppidi Caudii nomen excidisse suspicatur Pighius: quod posses reponere pro illo *sed huic:* quod non te-

mere sic apparet in Chiflet. et Voss. *capto sed huic quinque librarum Piso.* Unde discimus certe vocabulum *corona* male his verbis interpositum, quod et ingrata ejus repetitio in tanta vicinitate et historia arguit. Quam licet ex Valerio Maximo IV. 8. recognoscas: 'Consul gravi fugitivorum bello a se liberata Sicilia eos, quorum præcipua opera usus fuerat, imperatorio more donis prosequebatur. Inter quos filium suum, locis aliquot præliatum fortissime, titulo trium librarum aureæ coronæ decoravit; præfatus non oportere a magistratu e publica pecunia erogari, quod in ipsius domum rediturum esset: tantumque ponderis se testamento adolescenti legaturum promisit; ut honorem publice a duce, pretium a patre privatim acciperet.' Numquid ergo, *Spe auri quinque librarum Piso Frugi filium.* Gronov.

CAP. III. *De reliquo usu auri in viris et mulieribus, et de nummo aureo: et quando primum signatum est æs, argentum, et aurum; et antequam signaretur qui mos in ære, et quæ maxima pecunia primo censu, et quoties et quibus temporibus auctoritas auri.*

Ut M. Bruti in Philippicis campis epistolæ reperiantur frementes fibulas tribunitias, &c.] *Philippis*, non *Philippicis*, in apographo nostro; et aptiorem lectionem ducimus *frementis* quam *frementes;* ut referatur ad Brutum. *Pintian.*

At hercules idem tu Brute] In eodem, *ita Hercules: idem enim tu Brute.* Idem.

Pedibus aurum gestari tacuisti] Quod urbana calciamenta clavibus aureis suffigerentur, Brissonius II. 5. Auro abundanti uti Romanos fœminis permisisse scribit Valer. II. 2. de Instit. Antiq. Livius lib. IV. belli Macedon. *Dalec.*

Cujus sceleris nos coarguimus illum primum qui, &c.] Scribe, *et nos sceleris arguimus illum qui primus auro, &c.* ex antiquo codice. *Pintian.*

Cujus sceleris nos coarguimus illum primum qui] Voss. *Et nos sceleris arguimus illum, qui primus auro dignitatem per annulos fecit.* Ut et Pintianus, cujus etiam, *Ita hercules, idem enim tu Brute*, plane Vossianus confirmat. Particula, ut in Virgiliano: 'Et dubitamus adhuc virtutem extendere factis?' *Gronov.*

Itaque Dardanium vocabatur] *Dardanium*, vel, ut alii legunt, *Dardanum*, aureum brachiorum ornamentum, *Viria* ornamentum colli aureum, viriculis cælatum ac sculptum, gemmis per intervalla dispositis. Lego: *itaque et Dardanium vocatur, sicut et Viriæ Celticæ dicuntur, et viriolæ Celtibericæ. Habent, &c.* Ornamentum id Isidorus viris et fœminis commune *dextras* vocat, vulgo *Brasselets:* aitque ante manicam portari, et ibi clavo jungi. Idem armillas victoriæ et virilis fortitudinis caussa datas virilias quondam vocatas ait, ut hic legi possit: *Viriæ Celticæ dicuntur, viriliæ Celtibericæ.* Dalec.

Et inserta margaritarum pondera e collo dominarum auro pendeant] Scribe, *et secreto margaritarum sacculi e collo, &c.* ex antiquo exemplari, verissima lectione. *Pintian.*

Pædagogiis] Puerorum educationi: qui bullas aureas e collo suspensas gestabant. *Pædagogia* pueri dicuntur, qui in deliciis habentur, vel puerorum multitudo. *Dalec.*

Harpocratem] Vide Suidam in dictione ἡρpαtonos. Politian. Miscell. cap. 83. *Idem.*

Salutaris exortus Vespasiani Principis] Parum interest, sed quatuor nostri, *Vespasiani imperatoris.* Gronov.

Libralis, unde etiam nunc libella dicitur et dupondius, appendebatur assis] Ita hæc interpungenda, ne dupondios asses inde, ut quidam fecerint, constituamus, id est, bilibres, monet Salmasius de Usuris p. 571. Sed unde hæc insolentia Plinio, ut *assis* malit in no-

minativo quam *as* dicere? Scribe, *Librales (unde etiamnunc libella dicitur et dipondius) appendebantur asses.* Sic infra Vossianus, *Fabio maximo dictatore assis uncialis facti.* Idem.

Quin et militum stipendiorum, hoc est stipis ponderandæ] *Stipendia*, non *stipendiorum*, in vetusto codice. Proinde certior lectio mihi videtur: *quin et militum stipendia, et stipis ponderandæ, &c.* et paulo post, *librale autem pondus*, non *libræ*. Pintian.

Quin et militum stipendiorum, hoc est stipis] Et hic facile aliquid molesti sentias. Vossianus, *stipendia hoc est stipis ponderandis;* dein dissimulat τὸ *dicuntur:* et satis est paullo ante positum. Lego: *Quin et militum stipendia, hoc est, stipis pondera, dispensatores, libripendes: qua consuetudine in his.* Qui enim aut ubi *pensatores* isti? At *dispensatores* passim in magnis, ut et in Augusta, domibus. Sic 'Armeniaci belli dispensator,' quem Nero magna mercede manumisit, VII. 39. 'Dispensator Hispaniæ citerioris' XXXIII. 11. Pintianus: *stipendia et stipis ponderandæ.* Gronov.

Qua consuetudine] Ræverdus c. 16. in Leg. XII. Tabul. Brisson. I. 7. *Dalec.*

Servius rex primus] Septimius Florens Apolog. tradit Saturnum primum omnium numum signasse, ac ideo creditum ærarii præsidem. Charisius I. Grammat. ex annali Varronis tradit numum argenteum conflatum primo a Servio Tullo quatuor scriptulis majorem quam numum. Victorius v. 13. *Idem.*

Signatum est nota pecudum] Alex. ab Alex. IV. 15. varia numi apud plerasque gentes κόμματα, et cap. 24. ejusd. et quando et a quibus primum signatum æs, aurum, argentum, multis explicat. *Idem.*

Libræ autem pondus æris imminutum] Voss. *Librare.* Scribe, *Librale autem pondus æris*, sive malis *assis*. *Librale* et Pintianus. *Gronov.*

Et quadrante rates] Inde Lucilius *quadrantes ratitos*, id est, ratis figura notatos et signatos vocat. Turn. Advers. XX. 30. *Dalec.*

Quadrans autem triuncis vocatus a tribus unciis] Vocabulum *triuncis* Hermolaus firmat ex Varrone, sed corruptæ lectionis. Voss. *teruncis.* Scribe, *teruncius vocatus.* Gronov.

Postea Hannibale urgente Q. Fabio Maximo dictatore] Vossianus: *urgentem arcumque Fabio.* Latet aliquid. Facile nasceretur, *urgente M. Minucium.* Sed non satisfacit. Forte, *iterumque Fabio Maximo dictatore;* vel, *iterum Q. Fabio Maximo dictatore.* Id.

Placuitque denarium XVI. assibus] Ejus rei argumentum apparet in quodam C. Titinnii denario, capiti Romæ, quod in altera parte signatum est, adjecta hac nota, XVI. ut in aliis multis X. nempe quia feriundæ pecuniæ is præfectus fuerit, cum assibus sexdecim permutatus est denarius, qui pro decem antea dabatur. *Ursin.*

Mox lege Papiria semunciales asses facti] Voss. *paparia semunciaris assis facti.* An, *Mox lege Maria semunciarii asses facti?* Ut intelligatur Marius ille Gratidianus, de quo Cicero in tertio de Officiis: 'Ne noster quidem Gratidianus officio viri boni functus est tunc, cum prætor esset, collegiumque prætorum tribuni pl. adhibuissent, ut res nummaria de communi sententia constitueretur. Jactabatur enim temporibus illis nummus, sic, ut nemo posset scire, quid haberet. Conscripserunt communiter edictum cum pœna atque judicio; constitueruntque, ut omnes simul in rostra post meridiem escenderent. Et cæteri quidem alius alio: Marius a subselliis in rostra recta, idque quod communiter compositum fuerat, solus edixit.' Neque offendat quemquam, quod Ciceroni vocatur 'edictum;' nam et 'legem' appellat infra cap. 9. extremo: 'Tam jucunda lege plebi, ut Mario Gratidia-

no vicatim totas statuas dicaverit.' *Semunciarii* et Pintianus. *Gronov.*

Drusus in tribunatu plebis] Vossian. *plebi*. Idem.

Victoriatus] Vide Scaligerum in Festum, voce 'Patres.' *Dalec.*

Mercis loco habebatur] Dig. ad l. Corn. de fals. l. 9. § 2. prohibetur ne quis numos stanneos, plumbeos, emere, vendere, dolo malo vellet: quod, ut ait Volus. Metianus lib. de asse, peregrinus numus, puta Daricus, Philippicus, Siclus, Tetradrachmon Atticum mercis loco esset. Brisson. I. 8. *Dalec.* Ubi tamen notandum, aut a Brisson. aut a librario erratum; dum id quod veterum principum solidos quoque mercis loco fuisse ex l. I. C. de vet. numis. pot. astruere conatur. Ea namque nil aliud cautum, quam ut venditor precii loco veterum quoque principum nummos recipere cogatur. Illud autem aperte evincitur non in veterum tantum, sed quorumvis solidis ex l. un. C. Theodos. l. 9. tit. 21. et l. 2. tit. 7. l. 12. Quibus in locis solidorum tam aperta mentio, ut satis demirari nequeam, quid hominibus quibusdam hodierna die in mentem veniat; uti aliud summis quoque principibus persuadere, eaque re viris bonis periculum creare conentur. Rectius utique facturi, si aut ipsi hæc diligentius investigarent, aut consulerent eos, quibus hæc nota, antiquarios. In Collybo certe semper hoc ipsum necessarium esse, qui neget, Anticyras ablegandus. *Idem.*

Sed a nummo prima est origo avaritiæ excogitata, fœnore quæstuosa segnitia] Scribe: *sed ab nummo prima origo avaritiæ fœnore excogitata, quæstuosaque segnitia*, ex antiquo codice. *Pintian.*

C. Gracchi familiaris auro repensum] Voss. *rependum*. Lege, *rependendum*. Gronov.

Quibus deliciis vœneunt tam aurea quam aurata] Lego, *quibus delitiis væneunt tam inaurata quam aurea*, ex eodem. *Pintian.*

Fuerat Philippum regem poculo aureo pulvinis subdito dormire solitum] Sic Vossianus. *Gronov.*

Antonius in contumeliam naturæ vilitatem auro fecit] Editum olim *Antonius Sopus*. Hoc vocabulum *Sopus* quædam exemplaria fere non habere notavit Hermolaus, ut supervacuum videri possit, inquit: Gelenius delevit. Vossianus, *Antonius opus contumelia naturæ vilitatem auro ficiro dignum proscriptione sed partaci equidem miror*. Lege: *Antonius apud nos contumelia naturæ vilitatem auro fecit. O dignum proscriptione, sed Sparthaci!* Nimirum *apud nos* dicendum habuit, quia prius, *apud exteros*. Deinde dignum ait, qui proscriberetur: neque ab Sylla aut aliquo condiscipulorum, sed plane a Sparthaco, qui aurum castris inferri vetuerat. Hoc de Sparthaco deprehendit etiam et cepit Hermolaus, et e suo Pintianus repetivit. *Idem.*

Opus proscriptione dignum. Sed præter alia equidem miror] In eodem: *opus proscriptione dignum, sed Spartaci.. Equidem miror*. Pintian.

Pondo annua in quinquaginta] Polybius et Eutropius scribunt, fœdere, quod ictum est, classe Punica cum Amilcare duce a C. Lutatio Cos. ad Ægates superata, ut in 20. annos Pœni duo millia et ducenta talenta penderent, inter cætera pacis leges imperatum fuisse. Livius et Appianus tradunt, victo in Africa Annibale a P. Corn. Scipione pacem datam Carthaginensibus, conditionibus quidem multis, sed ea præcipue, ut in annos 50. decem millia talentum argenti æquis pensionibus descripta solverent. Id autem efficiebat æstimato talento libris sexaginta 600000. pondo argenti; et in annos singulos pondo; quorum singula si valeant 16. libras nostras, in singulos annos ea summa colliget 192000. *Dalec.*

Sicut Carthagini cum Hannibale vic-

tæ argenti pondo] Voss. *victæ aut pondo.* Neque necesse est vocem *argenti* repeti. Sine dubio in particula *aut* obrutus est numerus argenti librarum Pœnis imperatarum. Is erat omnis, Livio et Appiano testibus, decem millia talentum æquis pensionibus in annos quinquaginta. Decem millia talentum sunt bis millies quadringenties sestertium, nostri nummi sexagies centena millia Philippum. Idem prorsus efficiunt Romana ratione sexcenta millia argenti pondo. Quibus mirifice conveniunt quæ scribit Eutropius, Carthaginiensibus, cum ante Hannibalis adventum pacem petiissent, datam a Scipione inter alias hac conditione: 'quingenta millia pondo argenti darent.' Postquam autem hanc pactionem ipsi fecissent irritam, et ventum esset ad colloquium cum Hannibale: 'Addita quingentis millibus pondo argenti centum millia librarum, propter novam perfidiam.' Id tum recensatum mox expressit necessitas; et, perinde ut in Antiocho, eadem pecuniæ summa, quam imperaverant hosti ultimis viribus integris, iisdem perditis contenta fuit Scipionis et Romanorum animi magnitudo. Hæc sexcenta millia argenti pondo si dispensentur in annos quinquaginta, singulis annis eveniunt millia pondo duodecim; hoc est, quadragies et octingenta, talenta ducenta, nostrorum centum viginti millia Philipporum. Hoc igitur fuit annuum: et scripsit Plinius: *sicut Carthagini cum Hannibale victæ XII. pondo annua in quinquaginta annos, nihil auri.* Gronov.

Nec potest videri penuria mundi id venisse; nam Midas et Crœsus in infinitum] Voss. *id aeuenisse jam midas et crœsus infinitum.* Lege, *Nec potest videri penuria mundi id evenisse: jam Midas et Crœsus infinitum possederant.* Acad. quoque Men. et Gud. *id evenisse*, et *Crœsus infinitum.* Idem.

Talentum autem Ægyptium pondo LXXX. capere] *Patere* scripti quatuor, quod adversus Guil. Budæum defendimus in Pecunia Vetere. *Id.*

Velleribus aureis inclyto regno] Phryxeo vellere nihil notius. Hoc Suidas et Palæphatus libros seu membranas auri conficiendi rationem docentes, totiusque artis chymicæ arcana continentes, fuse interpretantur. Multus est in ejus explicanda fabula Had. Jun. v. 15. *Dalec.*

Sicque triumphare] Voss. *atque ita triumphavit.* Gronov.

Ferasque argenteis vasis incessere tum primum visum. Mox quod etiam, &c.] Scribe: *ferasque argenteis vasis incessi, vere tum primum noxiis quod etiam, &c.* elegantissima lectione; noxios enim homines feris objici solitos notissimum. *Pintian.*

Ferasque argenteis vasis incessere tum primum visum. Mox quod etiam] Voss. *ferasque etiam argenteis vasis incessiueretum primum noxi quod aetiam in municipiis.* Lege: *ferasque etiam argenteis hastis incessivere tum primum noxii: quod jam et in municipiis æmulantur. Noxii*, puta bestiarii et confectores, de quibus et Observ. I. 8. diximus. Suspicabar aliquando *argenteis rasis*, ut tamen intelligeretur *hastis*. Sic 'interradere argentum,' noster XXXIII. 11. et 'interrasile aurum' XII. 19. Hispaniensis triumphi Cæsaris apparatus 'argento rasili constitit' Velleio. Martialis VIII. 71. 'in cotyla rasa selibra data est.' *Incessivere* notavit et Hermolaus. Pintianus: *ferasque argenteis vasis incessi, vere tum primum noxiis*; quam elegantissimam lectionem vocat. *Gronov.*

Pegma duxit] Machinam ligneam, in qua statuæ collocantur: tabularum αὐτομάτων, et per se surgens, ac tacite crescens. *Dalec.*

Unam VII. pondo habuit] In Vossiano non conspicitur *unam*, non *alteram*, non *sicut*; est autem, *haberet* ac *titulis*; quod posterius est et in Acad. Men. Gudian. Scribe: *Claudius successor ejus, cum de Britannia triumpharet, inter coronas aureas, septem pondo*

habere, quam contulisset Hispania citerior, novem, quam Gallia comata, titulis indicavit. Cuique enim coronæ titulus erat proprius. *Titulis indicavit,* sine τῷ *sicut,* etiam Pintianus. *Gronov.*

Quam Gallia Comata: sicut titulus indicavit] Nostrum apographum, *quam Gallia comata titulis indicavit.* Puto totum locum legendum sic: *quam contulisse Hispaniam citeriorem; alteram IX. quam Galliam Comatam titulis indicavit.* Pintian.

Et quota pars ea apparatus fuit] Vox *apparatus* non est Plinii: nam liber optimus, *et quod apars ea fuit aureæ.* Quali ex scriptura in Acad. Men. Gud. factum, *et quo apparatus fuit aureæ.* Ex utraque mixta ortum quod vulgo habetur; cum scribendum fuisset: *Et quota pars ea fuit aureæ domus ambientis urbem?* Intellige omne id aurum, quo Pompeii theatrum opertum fuerat. *Gronov.*

Ante bellum Punicum tertium pondo CCXXVII. argenti] Vossianus, *pondo XVI. DCCCX. argenti XXII. LXX. et in numerato LXII. LXXXV. CCCC.* id est, pondo sedecim millia octingenta decem, argenti viginti duo millia septuaginta, et in numerato sexagies bis centena octoginta quinque millia quadringenti. Habet eundem numerum Pintiani codex, nisi quod *DCCX.* Idem.

Belli socialis initio DCCCXLVI. auri pondo] Voss. *belli socialis initio auri XVI. XX. DCCC. XXX.* hoc est, sedecies centena viginti millia octingenta triginta. *Idem.*

Laterum aureorum XXVI. M. et in numerato pondo CCC.] Voss. *laterum aureorum XXXV. et in numero H-S. CCC.* recte, modo facias *numerato.* Triginta quinque millia laterum vult et numeratum sestertium trecenties. Budæus ex nescio quo codice aureorum quindecim, argenteorum 36000. facit et in numerato quadringenties. *Idem.*

Perseo rege Macedonico devicto prædam paulo trium millium] Voss. *rege victæ Macedonico præda H-S. II. III.* Scribe: *Intulit et Æmilius Paullus, Perseo rege victo, Macedonicæ prædæ sestertium bis millies trecenties.* Eundem numerum Pintiani codex. Hinc ergo potius reformandi Livius et Velleius, quorum alter *millies ducenties,* alter *bis millies centies* edit. *Idem.*

Inde transiere in cameras: in parietes quoque] Voss. *in cameras quoque et parietes, qui jam et ipsi tanquam vasa inaurantur;* ut et liber Pintiani. *Gron.*

Tuto etiam in incendiis rogisque durante materia] Duo postrema verba desiderantur in nostro apographo, et ipsa per se satis ostendunt falso adjecta esse. *Pintian.*

Aurique experimento ignis est, ut simili colore rubeat quo ignis. Atque ipsum obryzum vocant] Scribo: *Aurique experimentum ignis est, ut simili colore rubeat ignescatque. Ipsum obrussam vocant,* ex eodem: et forte dictio illa, *ipsum,* melius ad superiora pertinebit. Utitur vero hac dictione, 'obrussa,' et Suetonius in Nerone; et Seneca in Epistolis ac Nat. Quæst. *Pintian.*

Aurique experimento, &c.] Lege: *Aurique experimentum ignis est, ut simili colore rubeat ignescatque, atque ipsum obrussam vocant.* Vide Salmas. pag. 1080. b.

Aurique experimento ignis est, ut simili colore rubeat quo ignis] Voss. *experimentum;* ut et Chiflet. Sed insuper Voss. *ut simili colore rubeat ignes atque et ipsum obrussam vocant.* Legendum igitur: *Aurique experimentum ignis est, ut simili colore rubeat ignescatque: id ipsum obrussam vocant;* ut fere et Salmasius ad Solin. pag. 1080. sed post Pintianum Men. Gud. Acad. *rubeat ignis atque ipsum. Obryzum,* vel *obrussum aurum,* quis veterum dixerit melioris seculi, nondum novi. *Gronov.*

Obryzum vocant] Igne purgatissimum, purum putum: aurum ad obrussam vocat Seneca Epist. II. 23. Apud Sueton. in Nerone cap. 44. Nero in-

genti fastidio et acerbitate exegit numum asperum, (usu non detritum, recenter cusum,) argentum pustulatum, (tam diu coctum, ut in pustulas attollatur, quod perfectæ cocturæ ac purgationis indicium est,) et aurum obryzum. *Dalec.*

Prunæ violentissimæ igni indomitum] *Prunæ violentissimi ligni indomitum*, in vetere exemplari. *Pintian.*

Palea] Lib. XVIII. cap. 19. acerem, non paleam, ad aurificum usus decuti scribit. *Dalec.*

Quaternum utroque digitorum] Mallem legeres *utrinque*, aut certe *utraque*, quam *utroque*. Pintian.

Tunica aurea triumphasse Tarquinium Priscum Verrius tradit] Voss. *Verrius docet.* Gronov.

Argento vivo] Argentum vivum purum et nativum in metallorum venis repertum, cum aquæ stillantes nimium rigant, et, ut idem hic scriptor ait, vomica liquoris æterni: hydrargyros autem factitium, quod e minio fit. *Dalec.*

CAP. IV. *Ratio naturalis inveniendi auri, et quando primum aurea statua, et medicina ex auro.*

Ut omittamus Indicum atque a formicis aut gryphibus apud Scythas erutum] Dele conjunctionem *atque*, et lege hoc ordine: *ut omittamus Indicum a formicis, aut apud Scythas gryphis erutum*, ex scripto codice. *Pintian.*

Aut gryphibus apud Scythas erutum] Voss. et Pintiani liber, *aut apud Scythas grypis erutum.* Videtur *grypos* dixisse, quos alii *gryphes*, Græci γρῦπας: nec dubito quin et sic scripserit. VII. 2. 'Produntur Arimaspi, quos diximus, uno oculo in fronte media insignes, quibus assidue bellum esse circa metalla cum grypis.' X. 49. 'Pegasos equino capite volucres et grypos.' *Gronov.*

Nec ullum absolutius aurum est, cursu ipso] Voss. *est, ut cursu ipso trituque perpolitum.* Habent et Acad. Men. Gudianusque particulam; ut et Pintianus; sed præterea ejus liber *attrituque.* Idem.

Cum jam inventum in summo] Hermolaus observat antiquam lectionem esse non *cum jam*, sed *gummi*; quasi hoc sensu, terram illam gummi similem, cui subsit aurum, in summo cespite repertam vocari *alutationem.* Et sic mecum Men. Acad. Gud. *gummi inventum est in.* Voss. *cummina inventum est in.* Scribe: *ut nuper in Dalmatia principatu Neronis, singulis diebus etiam quinquagenas libras fundens cum minimum, inventum est in summo cæspite;* nisi et malis, *ad quinquagenas;* nam plerique *et quinquagenas.* Idem.

Alutationem vocant si et auro ea tellus subest. Cæterum montes Hispaniæ] Voss. *talutatium vocant si et auro a tellus subæ sicet ero montes spaniarum.* De prima voce decernere non est. *Balucaceum* veniebat in mentem a *baluce*, vel *baluca*, apud Justinum, nostrum, Martialem. Item, *Alutiatum*, ex lib. XXXIV. 16. 'in aurariis metallis, quæ alutia vocant.' Sit igitur, donec certius quid sit et melius: *Alutiatum vocant, si ei auro et tellus subest. Cætera montes Hispaniarum aridi sterilesque, et in quibus nihil aliud gignatur, huic bono fertiles esse coguntur;* hoc enim postremo ordine in Vossiano. Men. et Gud. *si et auro attelus subesi.* Academ. *si et auro attalus subesi.* Idem.

Marmoris glareæ, &c.] Lege: *Marmor id glareæ inhærens, non illo modo quo in Oriente Sapphiro atque Thebaico aliisque gemmis scintillat, sed micans amplexu marmoris.* Vide Salm. 1075. a.

Atque Thebaico] Leg. *Atque lapide Thebaico.* Thebaicum lapidem, qui in Africa reperitur, guttis aureis interstinctum esse, vide XXXVI. 8. *Dalec.*

Sed micas amplexum marmoris. Hi venarum canales per marmor vagantur et latera puteorum] Aliter in nostro apographo: *Sed micas amplexum mar-*

moris. vagantur hi venarum canales per latera puteorum. Pintian.

Quod effossum est, tunditur, &c.] Legend. *Quod effossum est, tunditur, lavatur, uritur, molitur ut farina, ac pilis cuditur. vocant argentum quod exit a fornace;* hoc est ὑπέροις σιδηροῖς πτίσσεται. Vide Cl. Salmas. p. 1079. a.

Vocant: argentum, &c.] Lege: *vocant argentum quod exit e fornace, sed auri. At quæ e camino jactatur spurcitia, in omni metallo Scoria appellatur.* Salm. ibid.

Argentum] Nam omni auro permixtum argentum est plus minus: hoc autem, dum aurum pruna violentissima liquescit, extra fornacis ardore e catino ejicitur. *Dalec.*

Catini fiunt ex tasconio, &c.] Sic legend. *Catini fiunt ex tasconio, hoc est, terra alba similis argillæ: neque enim alia flatum ignemque et ardentem materiam tolerat.* Et quod præcedit ita legend. *Hæc in auro tunditur, iterum, iterumque coquitur.* Salmas. 1079. b.

Hæc est terra alba similis argillæ] In apographo nostro, *hoc est terra alba simili argillæ*, et paulo post, *operatos*, non *operarios:* neutro modo legendum reor, sed *operas*, ut non multo post, *hic voce ictuve evocari jubet operas.* Idem.

Et opprimunt operarios] Voss. p. m. *operatos;* sed duabus supra literulis pictis posterior manus ostendit maluisse *operantes*, ut est in Academ. Gudiano, et Menap. frustra; tenemus enim vetus, quippe sensus ejusdem, propria quadam hujus verbi ratione. xxvi. 2. 'Sedere namque in scholis operatos gratius quam ire per solitudines.' Neque aliter in Æneid. ii. 'sicco subductæ litore puppes.' 'Connubiis arvisque novis operata juventus.' 'Jura domosque dabam.' Horatius i. Epist. 2. 'In cute curanda plus æquo operata juventus,' id est, operans, in præsens occupata. Hæsit in hoc verbo et M. Zuerius ad Taciti Ann. iii. *Operatos* et liber Pintiani, quod ille frustra mutat in *operas.* Gronov.

Cædunt fracturis CL. libras ferri terrum agentibus] *Fractariis*, non *fracturis*, in scripto codice, et verbum *terram* non legitur ibidem. Videtur autem *fractarium* esse genus mallei prægrandis, quo saxa montium rupesque rumpantur ac frangantur. Hispani *almadana* appellant. Esse autem *fractarium* genus mallei ipse non multo infra monstrat dicens, 'iisdem malleis.' *Idem.*

Latus sequitur: fossam ambit quiete] *Cæditur*, non *sequitur*, in eodem; nec lego, *fossam ambit quiete*, sed *fossa ambiente.* Idem.

Dantque signum ruinæ eamque solus intelligit in cacumine montis ejus pervigil] Voss. *dat signum ruinamque solus int. in cac. ejus montis vigil.* Acad. quoque ac Gud. Menapiusque, *ruinam* et *vigil.* Forte: *Peracto opere cervices fornicum ab ultimo cædunt: id signum ruinæ, quod solus intelligit in cacumine montis ejus vigil.* Gronov.

Hic voce ictuve repente operarios revocari jubet] Brevius in eodem, *Hic voce ictuve evocari jubet operas.* Idem.

Hic voce ictuve repente operarios revocari jubet, pariterque ipse devolat] Voss. *Hic vocent ictuve vocari jubet operasque ipse devolat.* Acad. Gud. Men. *hic voce neve vocari jubet operasque ipse devolat.* Locus afflictus et desperatus. Sed tamen lectius *operas* (quod et liber Pintiani) quam *operarios.* Forte etiam *voce tinnituve.* Gronov.

Mons fractus cadit a sese longo fragore qui concipi humana mente non possit] Scribe: *Mons fractus cadit a sese longe, fragore qui, &c.* ex eodem. *Pintian.*

Mons fractus cadit e sese] Voss. et Gud. *ab sese.* Acad. et Men. *a sese.* Lege, *in sese.* Lucanus, 'In se magna ruunt.' Pintianus, *a sese longe.* Gronov.

Tantaque ad pericula evincenda fuit

satis causæ] Voss. *pericula et incendia satis fuit causa.* Tres quoque alii, *pericula et incendia.* Scribe, *tantaque ad pericula et impendia satis fuit causæ.* Pintianus etiam *satis fuit causæ.* Gronov.

Alius par est labor vel hoc majoris impendii] Voss. *Alius par labor ac vel major impendi.* Lege: *alius par labor ac vel majoris impendii flumina ad lavandam hanc ruinam jugis montium obiter ducere.* Sic enim jubet membrana castissima. Gud. etiam Men. Academicusque, *ac vel major inpendi.* Pintianus quoque, *ac vel majoris impendii.* Idem.

Corruges vocant] Lego *corrigos*, a corrigando; vel, ut Plinius legisse videtur, *corrivos.* Dalec.

Nimirum et hic labor est] Scribe, *in mille et hic labores*, ex antiquo exemplari. *Pintian.*

Nimirum et hic labor est] Voss. *ni millæ et hic labor est;* tum, *libramentum oportet et fruaris quam fluat.* Conjiciebam: *Nimii et hic labores. Præcepisse libramentum oportet et strui varis qua fluat*, id est, furcis, vel perticis, vel vallis subjectis. Lucanus lib. IV. 'dispositis attollat retia varis Venator.' Pintianus, *in mille et hic labores;* tum, *libramentum;* denique, *ut fiat ei qua influat.* Gronov.

Ut fruaris quando influat] Locus est corruptissimus, sed quoad melius inveniatur, lego sic, *ut fiat ei qua influat:* forte autem pro *fruaris, fractariis* substituti posset, de quibus paulo ante dictum, adjectis loco sequentium, verbis aliis materiæ accommodatis. *Pintian.*

Ut procul intuentibus species nefaria quidem sed alitum fiat] Scribe ex antiquo exemplari: *ut procul intuenti species, ne ferarum quidem, sed alitum fiat.* Idem.

Ut procul intuentibus species nefaria] Voss. *species nafarium.* Et profecto nihili est illa *nefaria* species. Numquid: *species natantium quidem, sed alitum fiat?* Gud. et Acad. *nefarium.* Men. *nepharium.* Pintianus, *ne ferarum quidem.* Gronov.

Et lineas itineri præfigunt] Voss. *prædicunt;* quasi velit, *præducunt.* Sic cap. 3. 'Cum argento, ære, plumbo lineæ producantur.' Voss. *prædicantur:* lege *prædicantur.* Cap. 6. 'Lineas ex argento præduci fierique mirantur.' Sic enim eximius liber, non 'produci;' non 'fieri producique.' XXXV. 18. 'Est et utilissima (creta) qua circum præducere ad victoriæ notam instituerunt majores.' Colloquia Scholastica: Παραγράφειν οὐκ οἶδα· σὺ ἐμοὶ παράγραψον, ὡς οἶδας. *Præducere nescio: tu mihi præduc, quomodo scis.* Idem.

Itaque insistentis vestigiis hominis locus non est] Scribendum puto, *Itur qua insistentis, &c.* Pintian.

Manes trahuntur ad homines] Manuscr. *Manus trahuntur ad omen.* Sensus est: pendentes operarios obviam terram manibus trahere, ad omen et judicium, an firma sit ad sustinendas trabes, an vitiosa et tenerior. Mox lego: *ut terræ vitium importent. Id genus aræon* (ἀραιὸν) *vocant, &c.* id est, raram, laxam, fragilem, diversam ab argillosa et glareosa, quam supra dixit esse firmissimam, durissimam, spississimam, prope inexpugnabilem, etiam malleis et cuneis. *Dalec.*

Erumpit torrens tanta vi, ut saxa pervolvat] Scribe cum Voss. Men. et Gud. *provolvat.* Terentius Andria: 'Jam ego hunc in mediam viam Provolvam, teque ibidem pervolvam in luto.' *Gronov.*

Fossæ in quas profluat cavantur] *Per quas*, non *in quas*, in antiquo codice. *Pintian.*

Eæ sternuntur gradatim. Frutex est ulex] Alio ordine in eodem: *eæ sternuntur gradatim ulice. Frutex est roris marini similis, &c.* Idem.

Eæ sternuntur gradatim. Frutex est ulex roris] Voss. *gradatim mulicem frutex est roris.* Lege, *eæ sternuntur gradatim ulice. Frutex est roris marini similis;* quod et e suo suggessit

Pintianus. *Gronov.*

In priore genere] Cum aqua per canales a vertice montium deducta fluit. *Dalec.*

Balucem vocant] Martialis lib. XII. 'Illinc balucis malleator Hispaniæ.' Exemplaria vulgata habent, pro *balucis*, *paludis*. Turn. XXX. 26. *Idem.*

Vicena millia pondo, &c. præstare quidam tradiderunt] Commodior lectio *pensitare*, quam *præstare*. Pintian.

Callæciam et Lusitaniam præstare quidam tradiderunt] Voss. Gud. Acad. Men. *prodiderunt*. Non *pensitare*, quam commodiorem lectionem putat Pintianus. *Gronov.*

Italiæ parcitum est vetere interdicto patrum, ut diximus] Paucioribus verbis et emendatius in nostro apographo, *Italiæ parci vetere interdicto patrum diximus*, ut qui *parcitum* supinum a 'parco' deducunt, et ad confirmationem sententiæ suæ hunc Plinii locum afferunt, nihil dicant. *Pint.*

Ictimulorum aurifodinæ, quæ in Vercellensi agro cavebatur] Diverso ordine in eodem, *Ictimulorum aurifodina Vercellensi agro qua cavebatur*. Pintian.

Est etiam una ratio ex auripigmento] Voss. *est etiamnunc una*. Gud. Men. et Acad. *est autem nunc una ratio*. Pintianus, *etiamnum*. Gronov.

Auripigmenti libræ XIV. permutarentur] Voss. *X IIII.* id est, denariis quatuor. *Idem.*

Electrum] Pausanias lib. V. quo loco electrum e Pado plurimum laudat. *Dalec.*

Discurrunt in calicibus] Serenus: 'Produnt electri variantia pocula virus.' *Idem.*

In templo Anaitidis] Nusquam hujus templi in Geographia meminit, sed V. 24. Anaëtiæ regionis Armeniæ, quam præterfluens Euphrates a Cappadocia excludit. Strabo lib. XII. templum id in Zela oppido fuisse tradit, a Semiramide constructo super aggere, colique id religiosissime ab Armeniis. Anaitin Dianam fuisse multi tradunt: at Strabo sub finem lib. XI. Venerem potius fuisse monstrat, quoniam virgines dicatæ in ejus templo prostituebantur. Vide Gyraldi historiam Deorum. Anaitidis Dianæ in Lydia præcipuo honore cultæ meminit præter Herodotum Pausanias in Laconicis. *Idem.*

Anaitidis posita dicitur, quod in situ terrarum nomine hoc significavimus, numine] Hermolaus Barbarus, *quod in situ terræ Armeniæ significavimus*. Gud. et Men. *quod si tute rarum nomen hoc.* Acad. *quod sit tutelarum nomen hoc.* Voss. *quod situ terrarum nomen hoc signavimus nomine.* Videtur monstrare: *quo sit situ terrarum numen hoc, signavimus nomine, gentibus illis sacratissimo.* Frustra igitur Plinium arguit Dalecampius, quod nusquam hujus templi meminerit in Geographumenis; non enim dixerat hic se alibi meminisse, sed nunc ipsum, ubi sit, signasse et denotasse nomine. Nimirum Anææ, vel apud Anaitas. *Gronov.*

Tum maxime Aug. de crure, &c.] *De crure ejus*, ut intelligamus huic in direptione fractæ statuæ crus obtigisse, cujus partem in hospitalem cœnam insumpserit. *Gelen.*

Respondit enim tum maxime Augustum] Voss. *cummaxime Augustum de crure ejus cœnare;* ut XXI. 7. Sequitur: *seque illum esse, totumque sibi censum ex ea rapina.* Sic Vossianus absque τῷ *esse* in fine. *Gronov.*

Gorgias Leontinus] Is apud Athenienses ob eloquentiæ vim in tanto pretio habitus est, ut dies quibus orabat ἑορτὰς vocarent, orationes vero λαμπάδας. Rhodig. XI. 25. Male vero Plinius, *sibi posuit:* non enim ipse sibi, sed ipsi Græcia auream statuam posuit. Valerius capite ultimo, libro VIII. Cicero de Oratore lib. III. Pausanias positam quidem ab universa Græcia, sed tantum inauratam, scribit. Athenæus lib. XI. ex Hermippo narrat, Gorgiæ Delphis Athenas reverso Platonem obvium dixisse: Ecce formosum aureumque

Gorgiam: illumque ejus vocis aculeo stimulatum respondisse, ἦ καλόν γε αἱ Ἀθῆναι καὶ νέον τοῦτον Ἀρχίλοχον ἀνατετρόφασιν. Victorius v. 9. *Dalec.*

Ut minus noceant quæ inferantur veneficia] *Inveterantur*, non *inferantur*, in scripto codice; sunt enim et recentia venena et inveterata, ut infra cap. 6. 'Efficax et contra recentia venena.' *Pintian.*

Est et ipsi superlato vis malefica gallinarum et pecorum fœturis] Voss. *malefici:* dein idem cum Pintiani libro, Academ. et Gud. *pecuariorum.* Men. *peculiariorum:* denique et primus, *Remedium abluere*, sine τῷ *est.* Blanditur: *Est et ipsi superlito vis maleficii gallinariorum et pecuariorum fœturis. Remedium abluere inlitum et spargere eo, quibus mederi velis.* XXXIII. 8. quoque Voss. *argilla superinlata*, pro *superillita.* Quanquam et XXVIII. 8. 'Sinistrum pedem superlatum parturienti letalem esse.' *Gallinarios*, quos mihi subjecit consensus codicum in *pecuartis*, habes et x. 55. 'Traditur ars gallinarii cujusdam dicentis: quid ex quaque esset.' Cicero Acad. lib. IV. 'An tibi erit quærendus annularius aliquis, quoniam gallinarium invenisti Deliacum illum, qui ova cognosceret.' Men. Acad. Gud. *Remedium est dicitur enim abluere.* Nempe et *est* et *dicitur enim* insiticia. *Gronov.*

Torretur et cum salis grumo pondere triplici misso et rursum, &c.] In eodem: *Torretur et cum salis gemino pondere, triplici missis ac rursus, &c.* scribendum reor: *Torretur et cum salis gemino pondere, triplici myseos, ac rursus, &c.* De Mysi Diosc. lib. v. *Pintian.*

Quod si trito spuma adjiciatur, putria ulcera, &c.] In eodem, *quod si tritus spuma ex adjiciatur, &c.* scribo, *quod si tritus pumex adjiciatur, &c.* suffragante etiam Dioscoride, qui lib. v. scribit 'pumicem ulcera explere, et ad cicatricem perducere.' *Idem.*

Quod si trito spuma adjiciatur] Dalecampius, *nitri spuma.* Sed Voss. *tritus spuma exadiciatur.* Lege, *Quod si tritus pumex adjiciatur.* Certe farinam pumicis ulcera purgare oculorum scribit XXXVI. 21. Sic quoque Pintianus. *Gronov.*

Verrucas curari eo M. Varro est auctor] In eodem, *auro verrucas curari M. Varro est auctor.* Pintian.

CAP. V. *De chrysocolla, et medicinæ ex chrysocolla VI. et mirabilis natura ejus glutinandis inter se, perficiendisque metallis.*

Illa quaque herba, quam luteam appellant] Voss. *quam lutum.* Ut et infra, *Luteum putant a luto herba dictam.* Uti præcepit Salmasius ad Solin. p. 255. Et tamen libri veteres, quibus ille usus, *lotam*, aut *loton:* hic noster plane *luto.* Statim, *Natura est, qua lino lanæve ad succum bibendum.* Voss. *sucum.* Voluit, opinor, *fucum:* id est, colorem. *Gronov.*

Dein tenui cribro secernitur] Voss. et Pintiani liber, *cribro cernitur.* XVIII. 11. 'Posteaque gypsi pars quarta inspergitur, atque, ut cohæsit, farinam cribro subcernunt. Quæ in eo remansit, excepticia appellatur, et grandissima est. Rursus quæ transiit, arctiore cernitur, et secundaria vocatur.' XXXV. 6. de Indico: 'cum cernitur, nigrum; at in diluendo mixturam purpuræ cæruleique mirabilem reddit.' Sic bene Salmasius, cum et in Voss. sit, *cernatur.* Idem.

Ac deinde tenuius sic cribratur] Detrahe particulam *sic* ex antiquo codice; et paulo post *lomento*, non *lomentum*, ibidem. *Pintian.*

Orobitin vocant] Quod in grana figura et magnitudine orobo similia formarent. *Dalec.*

Summa commendationis est, ut colorem herbæ segetis læte virentis] Caret optimus τοῖς *est ut*, dein præfert *colore in herba.* Scribe: *Summa commendationis, colorem in herba segetis læte ut vi-*

rentis quam simillime reddat. Noster XVIII. 5. ' Frumenta hieme in herba sunt, verno tempore fastigantur in stipulam.' Ovidius Met. v. ' primis segetes moriuntur in herbis.' Met. VIII. ' segetes proculcat in herba.' Et in Epistola Paridis : ' et adhuc tua messis in herba est.' Men. Gud. et Acad. *est in colore in herba si segetes late virentes.* Gronov.

Introducta opificum turba] Quod ibi negotium fuerit opificibus introductis, videndum. Men. et Gud. *inducta.* Voss. *indocta,* ut et Academicus. Sed et Voss. mox *distinguit.* Itaque scribendum : *cum ipse concolori panno aurigaturus esset. Indocta opificum turba tribus eam generibus distinguit.* Etsi haud ignorem eleganter quoque dici posse, *turba distinguunt.* Sed prævalet veteris libri auctoritas. Idem fere voluit Pintianus. *Idem.*

Parætonium] ' Parætonium,' inquit idem XXXV. 6. ' spumam maris esse dicunt solidatam cum limo, et ideo conchas minutas inveniri cum eo. Hæc ille. Sed si ita foret, spumæ marinæ natura siccissimæ et aridissimæ, nec tenax esse parætonium, nec pingue sineret. Ac sic existimandum, parætonium cretam esse littoralem, candidissimam, glutinosam, et pinguem, quæ tamen effodi non possit absque limo, spuma, et conchulis a mari invectis, quod in causa fuit, ut limum cum spuma mixtum esse putarent. *Dalec.*

Luteam putant a lutea herba] A luto herba dictum. Turneb. VI. 17. Advers. Vitruvio lutum herba est, qua cæruleum inficiunt. Virgilius : ' croco mutabit vellera luto.' *Idem.*

Datur et in angina orthopnœave miscenda cum melle] In scripto codice, non *miscenda,* sed *pingenda ;* lego *lingenda.* Pintian.

Acesin appellant] Vel quæ ad medicinam tantum usurpetur : vel ἄκεσον, ἄπονον, *inelaboratam,* rudem, nulla industria curatam. Vide num legendum *Acesiam.* Acesium Apollinem memorat Pausanias in Eliacis. *Dalec.*

Chrysocollam et aurifices sibi vindicant] Apud Dioscor. v. 92. ἰὸς χρυσοχόων, *ærugo aurificum,* fit ex urina pueri impubis, trita in mortario æris Cyprii, cum pistillo ejusdem metalli, easdemque vires habet auro ferruminando, quas et santerna, id quod et Plinius scribit XXXIV. 12. *Idem.*

Et inde omnes appellatam, &c.] *Omnis,* non *omnes,* in vetusto exemplari, ut scribendum forte sit, *commis,* hoc est, gummi. *Pintian.*

CAP. VI. *De argento, et argento vivo, et stibio, sive alabastro, et scoria argenti, et de spuma argenti.*

Galænam vocant] Molybdæna Dioscoridi, vena communis vel auri et argenti, vel argenti et plumbi. *Dalec.*

Unde metalla Græci videntur dixisse] Ἀπὸ τοῦ μεταλλᾷν, *ab inquirendo* et *perscrutando,* dicuntur, vel ὅτι μετ' ἄλλων, *simul cum aliis,* aut μετ' ἄλλα, *post alia,* inveniantur. *Idem.*

Aquitani stantes] Legendum forte, *Lacetani ;* qui sunt Hispaniæ populi ; nam *Aquitani* ad Gallias pertinent. *Pintian.*

Lucernarum mensura] Ut quandiu accensæ olei certo modo lucernæ ardent, in eo labore sint : cum lucernæ deficiunt, recentes ac integri succedant, qui eundem laborem obeant. *Dalec.*

Amnemque faciunt] Legendum reor, *inanemque faciunt.* Pintian.

Nullum finem spei fecit] Desideratur primum verbum in codice antiquo. *Idem.*

Cujus vomica liquoris æterni] Hoc est quod Dioscorides ait, ' Aiunt per se inveniri in metallis.' *Dalec.*

Argentum vivum appellatur] Argentum vivum (Arist. lib. I. de anima ἄργυρος χυτὸς) duplex : alterum nativum, alterum factitium. Nativum quoque duplex : alterum Dioscoridi per se in metallis reperitur. Plinio vomica est liquoris æterni, fluentis e

lapide in venis auri et argenti; Vitruvio ad plagas ferramentorum, dum anthrax foditur, emittitur guttis crebris; alterum in tecto fodinarum argenti stillatim concrescit Dioscoridi. Factitium, unicum tantum: hydrargyron peculiari nomine id auctor vocat. Conficitur id ex minio Dioscoridi, lapide argenteis arenis permixto; ex anthrace, Vitruvio, vena ferrei aut subrufi coloris, quæ circa se rubrum pulverem habet. Est autem et ea quoque minii genus. Suus porro modus conficiendi est Vitruvio, suus Dioscoridi, sed simili fere industria, nempe minio calfacto. Est et factitium a nobis excogitatum ex sulphure et argento vivo simul coctis, usus frequentissimi, quod vulgus *cinnabre* vocat, quasi cinnabari. *Idem.*

Crebro jactatu fictilibus in vasis, ita vitiis abjectis] In vetusto codice, *crebro attactu fictilibus in vasis avitis injectis;* scribendum forte *alveis*, non *avitis*, quia sequitur statim, 'pelles subactas.' *Pintian.*

Platyophthalmon id appellavere] Pulchriores olim fœminas putaverunt, quibus latiores essent oculi, et, ut apud Homerum legitur, βοώπιδες: cum autem rasa supercilia colore stibii nigro inunguntur, quod passim fit a mulieribus Græcis formæ studio deditis, oculi latiores videntur. Inde *platyophthalmon* stibium est dictum. Ion, Omphales reginæ Lydiæ dum ascititia formæ ornamenta persequitur, recenset μέλαιναν στίμμιν ὀμματογράφον. Eo fuco utuntur mulierculæ, quas vere et eleganter dixerunt veteres προσωπεῖα ἔχειν, καὶ οὐ πρόσωπα. *Dalec.*

In Calliblepharis mulierum, &c.] Calliblephari appellatione fucus palpebrarum intelligitur. *Gelen.*

Efficacior et contra recentia vulnera] Scribe, *efficax et contra recentia venena*, ex scripto codice; sunt enim recentia et inveterata venena, ut supra notatum est. *Pintian.*

Cum adipe ac spuma argenti] Vertendum ex Dioscoride, sed massa farinæ aqua subactæ, τῷ στέατι. Vide lapsum eundem Plinii animadversum supra XX. 9. *Dalec.*

Ante omnia autem urendi modus] Hoc seculo cum aurificum chrysocolla excoctum, et, ut aiunt, calcinatum, pituitam et atram bilem purgat violentissime. *Idem.*

Græci vocant helcysma] Ἕλκυσμα, quoniam cum uncino eximitur e catinis, longissime trahitur. *Idem.*

Tubulis] Panes tanquam massas et offas fusores vocant. *Idem.*

Chrysitis] In his rebus distinguendis Plinius fallitur. Chrysitis ab auro minime dicta est, sed quia majorem ignium vim passa, colorem fulvum contraxit; vel quia fit ex mixtura plumbi et auri, vel ex mixtura æris. Lithargyrus fit ex arena plumbaria, 1. ex lapide plumbario, 2. ex plumbeis laminis, 3. ex mixtura plumbi et argenti, 4. ex mixtura plumbi et auri, 5. ex mixtura horum trium, 6. Agricola. *Dalec.*

Quidam duo genera faciunt, &c.] Lege: *Quidam duo genera faciunt spumæ, quæ vocant cerchnitida et pegnymenem: tertiam molybdænam in plumbo dicendam.* Duo genera spumæ argenti facit Plinius juxta quosdam; altera κερχνῖτις vocabatur; altera πηγνυμένη. Hæc concreta est: illa soluta instar pulveris, vel milii seminum. Vide Salmas. 1082.

Sterelytida] Stereotida, quod solida massa sit; et pneomenen, quod flatu in tubulos dilatetur. Agricola de Nat. Fossil. lib. IX. *Dalec.*

CAP. VII. *De minio quantæ auctoritatis fuerit apud Romanos, ac inventione ejus, et cinnabaris ratione in picturis et medicina: de generibus minii, et ratione ejus in picturis.*

Jovis ipsius simulachri faciem] Virgilio, Pan sanguineis ebuli baccis ac minio rubet. Pausaniæ in Achaicis, τὸ τοῦ Διονύσου ἄγαλμα ὑπὸ κινναβά-

ρεως ἀπηνθισμένον ἐστίν. Plutarchus, *ἐν Ῥωμαϊκ. ταχὺ γὰρ ἐξανθεῖ τὸ μίλθινον, ᾧ τὰ παλαιὰ τῶν ἀγαλμάτων ἔχριζον.* Brodæus III. 13. Alex. ab Alex. I. 20. scribit, Æthiopas pugnantes dimidiam partem corporis minio, dimidiam gypso tingere solitos. *Dalec.*

Cujus rei quidem causam miror] Voss. *Cujus rei causam aequidem miror.* Unam literam tolle. *Gronov.*

Ante Praxibulum Atheniensium] Praxibulo Athenis Rempubl. administrante. Theophr. *περὶ λίθων. Dalec.*

In Hispaniis] In Iberia Asiæ Colchis finitima. Theophrast. *Idem.*

Alias circa picturas, &c.] Lege: *alias circa picturas pigmentaque rarus: milton vocant Græci, miniumque cinnabari;* rubricam milton Græci vocant, et minium cinnabari. *Salmas.* p. 267. b.

Cinnabaris nomine] Fallitur Plinius. Cinnabari verum est noster sanguis draconis, arboris in Fortunatis insulis nascentis, quas Canarias vocant. *Dalec.*

Sic enim appellant illi] Jam priscorum temporibus Arrianus in periplo novit Cinnabari lacrymam esse arboris: *Γίνεται δ' ἐν αὐτῇ καὶ κιννάβαρι τὸ λεγόμενον Ἰνδικὸν, ἀπὸ τῶν δένδρων ὡς δάκρυ συναγόμενον.* Brod. III. 1. Cadamustus cap. 4. suæ navigationis fructum ejus arboris similem esse tradit ceraso, coloris cærulei; arbores certo anni tempore incidi; anno vero proxime sequenti fluere lachrymam. Insulæ, quæ arbores eas fert, incolæ 'silvam draconum' vocant, et advenas eam adeuntes per jocum tali nomine deterrent. *Idem.*

Illa cinnabaris antidotis medicamentisque utilissima est] Mirum Plinium credidisse draconis bestiæ maxime venenatæ cruorem salubrem esse. *Idem.*

Hermogenes et in Æthiopia] *Timagenes* in vetusto codice, non *Hermogenes:* scribendum fortasse *Timæus;* qui de re metallica scripsit, ut constat ex Indice. *Pintian.*

Juba minium nasci et in Carmania tradit; Hermogenes et in Æthiopia] Academ. cum Gud. et Men. *tradit et magnis in Æthiopia.* Voss. *tradit imagines in Æthiopia.* Scribe: *et in Carmania nasci tradit, Timagenes in Æthiopia.* Nobilem rhetorem et historicum Alexandrinum, Asinii Pollionis contubernalem intellige. Idem reperit in suo codice Pintianus; sed male scribendum conjectat inde, *Timæus.* Gronov.

Id ibi perficere] Officina, in qua perficiebatur, fuit inter ædem Floræ et Quirini. Vitruvius VII. 9. *Dalec.*

Ne modum excederet LXX. in libras] Voss. *H-S. LXX. in libras;* hoc est, sestertium nummum septuaginta. *Gronov.*

Unde præda societati] Bæticæ populos nomine peculiari 'Socios P. R.' vocat. Inde 'garum sociorum,' quod fiebat ad Scombrariam promontorium Bæticæ. Societatem tamen publicanorum cœtum exponere satius, a quibus minium Romæ curatum fuisse Vitruvius scribit. *Dalec.*

Constatque furantibus] Servatur et integrum permanet. *Idem.*

Sine argento excoquitur] Nullo argento mixto; nam plerumque minium in argentariis metallis invenitur. *Idem.*

Si non sit aurum] Philander comment. in Vitruv. VII. 8. legit, *si non sit purum.* Ego nihil muto, sensumque hunc esse arbitror: Si aurum desit, quo minii bonitas probetur, ferri candentis lamina id faciendum. *Idem.*

Scriptura usurpatur] Olim legum tituli, atque primæ literæ rubrica pingebantur, unde Juvenal. Sat. XIV. majorum leges 'rubras' dixit, et Pers. Sat. V. 'Masuri rubricam.' Atque inde titulos librorum dictos volunt, nimirum a tutuli similitudine. Est autem 'tutulus' Festo, flaminicarum capitis ornamentum extruc-

tum in altitudinem, quod fit vitta purpurea innexa crinibus. Ovidius: 'Nec titulus minio, nec cedro charta notetur.' Martialis: 'Rasum pumice, purpuraque cultum.' 'Miniatores' hinc dicuntur, qui librorum inscriptiones et capita minio ornant. Mag. I. 14. *Idem.*

Cap. VIII. *De hydrargyro, de argento inaurando, de coticulis in argenti generibus, et experimentis.*

Ex secundario invenit] Invento minus quidem ingenioso et utili, non aspernando tamen. In secundario pane idem locutionis genus. *Idem.*

Præterquam fortasse quod illitum capiti ventrive sanguinem sistit, dum ne quid penetret in viscera] In apographo nostro, *præterquam fortassis illito capite ventreve sanguinem sistendum ne quid penetret in viscera.* Pintian.

Sanguinem sistit] In vomitu sanguinis; idque vehementi frigiditate. *Dalec.*

Ut auctor est Theophrastus: nunc vero passim, quem alii Heraclium, alii Lydium vocant] Fallitur Plinius: lapis hic Lydius, quo aurum et argentum probatur, nunquam dictus est 'Heraclius.' *Salmas.* p. 1103. a.

Theophrastus] Libro περὶ λίθων. *Dalec.*

Heraclium] Dicitur et magnes Heraclius, XXXVI. 16. *Idem.*

Quaternas uncias longitudinis] Quatuor pollices. Vide quæ adnotata sunt XXI. 18. *Idem.*

Cum e vena ut lima rapuerint experimentum] Scribendum arbitror non *ut lima*, sed *ultima;* ut intelligas ultima vena, ultimo metallo ac summæ puritatis; et paulo post, *pollici* in codice antiquo habetur, non *politi.* Pintian.

Cap. IX. *De speculis et Ægyptio argento.*

De speculis] De speculis multa Rhodig. XV. 12. et 13. *Dalec.*

Expulsis] Vet. *Exsculptis.* Seneca Quæst. Natur. lib. I. cap. ult. 'Specula totis parta corporibus auro argentoque cælata sunt, deinde gemmis adornata, et poculis.' *Idem.*

Populus totidem imaginum fiat] Legendum forte *poculum*, non *populus.* Pintian.

Ut vel uno intuente populus totidem imaginum fiat] Purgamentum calcaverat Pintianus, quum legendum forte scriberet *poculum*, non *populus.* Quasi docendus esset τὸ *populus* eleganter pro quovis majore numero aut multitudine poni. At legit apud hunc ipsum XXXV. 2. 'Ut essent imagines, quæ comitarentur gentilicia funera; semperque defuncto aliquo, totus aderat familiæ ejus, qui unquam fuerat, populus.' Apud Ovid. Met. VI. Niobe 'populum natorum suorum' appellat: et quinquaginta filios Artaxerxis 'populum appellat' Trogus Pompeius lib. X. Seneca Ep. CV. 'Ut garrulitatem suam custodiat, et contentus sit unius auribus, populum faciet.' id est, multos conscios. Ubi rursus insuave *poculum* miscet Pintianus. Sed huic, quo de agimus, loco nihil congruentius et tuendo et illustrando, quam verba Senecæ Nat. Quæst. I. 5. 'Sunt quædam specula ex multis minutisque composita, quibus si unum ostenderis hominem, populus apparet, unaquaque parte faciem suam exprimente. Hæc cum sint conjuncta et simul collocata, nihilominus seducunt imagines suas, et ex uno turbam efficiunt. Cæterum catervam illam non confundunt, sed diremptam in facies singulas distrahunt.' *Gronov.*

Excogitantur et monstrifica] In templo Heræ Arcadicæ speculum fuit, tectorio parietis inclusum, in quod qui aspiciebant suam imaginem aut parum perspicue, aut rursus nihil cernebant: Deorum tamen circumposita signa, et solium ipsum dilucide contuebantur. Pausanias in Arcadicis. *Dalec.*

An parmæ Threcidicæ] Vel *Threcis gladiatoris,* cujus arma fuere parma,

sive lunata pelta, et sica, quam ἅρπην Clemens Alexandrinus vocat lib. I. Strom. 'falcem supinam' Juvenalis: vel a Thraciis inventa; nam in glossis, *Parma*, Θρᾳκικὸν ὅπλον. Alexandrinus scribit: Θρᾷκας πρώτους εὑρεῖν ἅρπην, τοῦτ' ἐστὶν καμπύλην μάχαιραν, καὶ πρώτους πέλταις ἐπὶ τῶν ἵππων χρήσασθαι. Lipsius Saturn. II. 9. *Idem.*

Auro apposito aversis] Ut nostro sæculo Venetiis bracteam argenteam vitreis speculis aversis impingunt. *Idem.*

Certiorem imaginem reddi auro apposito aversis] Voss. *opposito*, melius, ut puto. *Gronov.*

LXXXIV.] Sub. denarios. Vide quæ adnotata sunt in lib. XXI. cap. ult. *Dalec.*

CAP. X. *De inmodica pecunia, et quorum maximæ opes fuerint, et quando primum populus Romanus stipem sparserit.*

Primus acceperit hoc cognomen] De Crasso intelligit, cujus supra meminit XXI. 3. Vide Valer. VI. 11. *Id.*

Qui reditu annuo legionem tueri posset] Dion et Plutarchus, στρατόπεδον, *exercitum.* Dion πολυχρήματον et φιλοχρήματον fuisse tradit. Rhodig. XX. 25. *Idem.*

In agris suis sestertium M. M. possedit] Voss. *in agris H-S. CIƆCIƆ possedit*, sine τῷ *suis*. Gud. *posset magus is sestertium:* Acad. *posset et in agris is sestertium:* Men. *in agris is sestertium;* tum iidem tres, *XX. millia possedit*. Gronov.

C. Cæcilius Claudius Isidorus testamento suo edixit, &c.] Dicit ibi, *Claudium Isidorum testamento professum esse se relinquere in numerato pondo sexcenta millia.* Sed in antiquissimo exemplari vidit Budæus: *in numerato sestertium DC.* quod recte *sestertium sexcenties* interpretatur. Vide Gronov. de Sestertiis, p. 81.

Pythii Bithyni] Scribo *Pithiæ*, non *Pithii*, ex Herodoto sexto libro, et omnibus. Notandum tamen Herodotum Pithiam hunc, Lydum facere, non Bithynum. *Pintian.*

Qui platanum auream vitemque nobilem illam] Scribe *nobiles illas*, numero multorum, ex codice antiquo. *Idem.*

Nam quod Agrippa, &c.] Nonius Marcellus in voce 'Desubito,' ex Ciceronis de Repub. lib. VI. illa de re hæc citat: 'Meministis concursu levissimæ multitudinis, et ære congesto, funus desubito esse ornatum.' Vide et Valerium IV. 4. *Dalec.*

CAP. XI. *De luxuria et frugalitate in vasis, et lectis argenteis, et quando lances immodicæ factæ.*

Nunc Furniana, nunc Clodiana] Scribe, *nunc Firmiana, nunc Claudiana*, ex antiquo codice. *Pintian.*

Circa linearum picturas] Veriorem lectionem ducimus, *citra linearum picturas.* Idem.

Repositoriis imponimus] Repositoria, nunc *mensarum fulcra*, τὰ τραπεζοφόρα, nunc quæ fercula et obsonia sustinent. *Dalec.*

Vasa coquinaria ex argento Calvus orator fieri queritur] Voss. *ex argento fieri Calvus orator quiritat.* Manus sequior *que* fecit. Sincerius antiquum; est enim *quiritare*, tanquam ad rem indignam Quiritium fidem invocare. Livius lib. XXXIX. 'Præ ululatibus tympanorumque et cymbalorum strepitu nulla vox quiritantium exaudiri poterat.' Valerius Max. VI. 2. 'Vidi eodem habitu quiritatuque prætorium virum Perpernam. *Gronov.*

Soleas ex auro quoque induere solebat] Voss. ignorat τὸ *solebat*, ut et Academicus Gudianusque. Intelligitur enim ex præcedenti, *invenit.* Etsi autem codex optimus *induere*, subscribo tamen Salmasio *inducere* legenti ad Pallium Tertulliani. Plinius VII. 7. 'Divus Augustus prodidit lævum sibi calceum præpostere inductum, quo die seditione militari prope afflictus est.' Sueton. Octav.

92. 'Si mane' sibi calceus perperam ac sinister pro dextro induceretur.' Claudio 8. 'Solebant et stertentis manibus socci induci.' Cæsar de Bello Gallico lib. II. 'Scutis ex cortice factis aut viminibus intextis, quæ subito pellibus induxerunt.' Cicero: 'supra lateres coria inducuntur.' *Idem.*

Libras XXXII. argenti] Triginta tres, et auri duas: tantæ abstinentiæ, ut annis quinquaginta quatuor quibus vixit, nihil vendiderit, emerit, ædificarit: ab uxore Sempronia, ut rumor fuit, veneno sublatus. Alex. ab Alex. I. 18. *Dalec.*

Quater millies CCCC. LXX. M. pondo transtulit] Voss. *IIII. CCCLXXX. ob transtulit.* Cujus scripturæ ex parte Acad. Men. et Gud. *quatuor quadringentos LXX. obsides transtulit.* At illud *ob* nihil aliud significat quam *pondo:* quatuor, inquit, millia trecenta octoginta pondo transtulit. *Gronov.*

Postea victa Numantia et deleta idem Africanus in triumpho militibus XVII. millia pondo dedit. O viros, &c.] Hic fraudem librariorum coarguit immanis summa, quæ pecuniæ facit quadringenties et insuper viginti octo millia, quanti, opinor, non fuit tota Numantia, et subjecta exclamatio, quæ non nisi perexiguum hoc congiarium patitur. Vide Gronov. de Sestert. pag. 81.

Militibus XVII. M. pondo dedit] Duo illa verba, *millia pondo*, desiderantur in codice antiquo. *Pintian.*

Africanus in triumpho militibus XVII. millia pondo dedit] Nimis magnam largitionem ævo illo restricto Lipsius vocat Admir. II. 8. et plus satis fore si sint *septem millia pondo.* Pighius deesse aliquid conjiciebat, et supplendum locum hoc modo, *in triumpho transtulit XVII. millia pondo, militibus septendecim pondo dedit.* Quod argenti si habuisset Numantia, multo celerius succubuisset Romanis. Quæ autem largitio in militem *septendecim pondo?* septem millia ducenti nummi? Vossianus nos expediet, in quo sic legitur: *quod mesarum postea apparatu victa Numantia quidam dilata idem Africanus in triumpho militibus XVII. dedito viros illo.* Scribe: *Hoc argenti tota Carthago habuit illa terrarum æmula, quot mensarum postea apparatu victa? Numantia quidem deleta idem Africanus in triumpho militibus ✱ VII. dedit. O viros illo imperatore dignos, quibus hoc satis fuit!* Significat multas postea fuisse mensas Romæ, in quibus singulis plus fuerit argenti expositum per solennia convivia, quam tunc redactum est ex totius Carthaginis opibus. Aut si de singulis nimium est, paucarum admodum mensarum apparatum Romæ luxuriantis plus effecisse librarum argenti, quam tum temporis o nis Carthago. XXXVI. 15. 'M. Lepido Q. Catulo Coss. domus pulchrior non fuit Romæ, quam Lepidi ipsius: at hercule intra annos XXXV. eadem centesimum locum non obtinuit. Computet in hac æstimatione, qui volet, marmorum molem, opera pictorum, impendia regalia, et cum pulcherrima laudatissimaque certantes centum domos, posteaque eas ab innumerabilibus aliis in hunc diem victas.' Addit Numantino triumpho Scipionem singulis militibus donativum septem denarios distribuisse. Confirmat, quod Pintianus appositis verbis, *militibus XVII. M. pondo dedit*, duo illa verba, *millia pondo*, in codice antiquo desiderari notavit: quod tamen neque intellexit ipse, neque post eum quisquam, quod sciam, aut intellexit aut cordi habuit. In Men. Acad. Gud. *XVII. pondo dedit.* Gronov.

Frater ejus Allobrogicus primus omnium] Scribendum arbitror, *Fabius Allobrogicus primum omnium, &c.* Nullum enim Allobrogicum fratrem fuisse Scipioni Æmiliano legitur in Historicis. *Pintian.*

At Livius Drusus in tribunatu plebis XI. millia] Voss. *At Drusus Livius in tribunatu pleb. X.* In Livio et Seneca quoque notavimus illam mutationem loci nominum. *Gronov.*

Triumphalem senem] Fabricius Lucinus Censor Cornelium Ruffinum, duobus consulatibus et dictatura speciosissima functum senatu movit,quod tanquam malo exemplo luxuriosus, decem pondo vasa argentea comparasset. Valer. II. 4. *Dalec.*

Legatos Carthaginensium] Voss. *Carthaginiensium;* ut optimi quique libri semper. *Gronov.*

Paterna quoque gente pulsum quod XII.] Men. et Gud. *paternaque gente appellatum.* Voss. *paternaque gente pellitum.* Intellige Pellitum Sardum, ut ad Livium monuimus. *Idem.*

Lectos vero mulierum] Plaut. Psend. 'Tu esto lectisterniator, tu argentum eluito, tu idem extruito.' *Dalec.*

Sed Punica. Idem et aureos fecit] In vetusto codice, *sed Punicana eadem et aureos fecit.* Pintian.

Aut Deliaca specie faceret, sed Punica. Idem et aureos fecit] Acad. Men. et Gud. *sed punica eadem et aureos.* Voss. *sed Punicana. Eadem et aureos fecit.* Cicero pro Muræna: 'Stravit pelliculis hædinis lectulos Punicanos et exposuit vasa Samia.' Valerius Maximus VII. 1. 'Lectulos Punicanos pellibus hædinis stravit, et pro argenteis vasis Samia exposuit.' Sic quoque Pintiani codex. *Gronov.*

Lancem habuit] 'Promulsidem' vocat citata hac historia Tertull. de Pallio: significatione grammaticis ignota, 'promulsidem' vocantibus potionem convivis loco mulsi dari solitam ad aviditatem excitandam. Hadr. Jun. v. 10. *Dalec.*

Duo tantum triclinia Romæ fuisse] Rectius in vetusto codice, *tricliniaria.* Pintian.

Addi sua memoria cœptum Fenestella dicit] Voss. ultimam vocem jubet induci; sufficit enim antecessisse *tradit.* Gronov.

Tympana] Vasa potoria figura simili tympanis, quibus utebantur Galli Cybeles. Eadem dicuntur et κύμβια, a scaphæ forma, parva et cava pocula, et, ut ait Dorotheus apud Athenæum, profunda, sine fundo et auribus. Demosthenes Midiæ objicit, quod iis biberet, mollibus et fœmineis, nec satis castrensibus. Eadem dicuntur et *clemmateres* a forma operimenti testudinis, quam κλέμμυδα vocaverunt. Pollux. Auctor fabulæ Queroli: 'Ipsum etiam pauxillum argenti levibus tensum tympanis, limari commutarique semper credit, quia factum est semel.' *Dalec.*

Magidas] Μάγιδας Rhodig. VIII. 15. mensas vocat, quæ imponuntur, et tolluntur ut libet. Paulus Jurisc. magidis meminit. Alveum lusorium interpretes esse putant. *Capides* priscis vasa escaria fuerunt, quod hic forte legendum. *Idem.*

Nec copia tantum argenti fuerit vitæ] Non *vitæ* in antiquo exemplari, sed *vita*, puto legendum: *nec copia tantum argenti furuit vita;* sequitur confestim, *sed validius pene manus precium;* in eodem, *sed validius inanipreciis;* scribo, *sed validius manupreciis;* vulgus *facturas* appellat. *Pintian.*

Nec copia tantum argenti fuerit vitæ, sed validius pæne manupretium] Voss. *vita* et *manipretiis.* Quali ex scriptura Ciacconius, immo Pintianus: *Nec copia tantum argenti furuit vita, sed validius pæne manupretiis.* Placet sententia: non obsoletum illud *furuit.* Malim, *furere visi.* Gronov.

Delphinos] Vasorum genus. Fuerunt et Delphicæ abaci, e quibus vinum ministrabatur. Harum mentionem facit Paul. l. 3. de supel. leg. Delphinas olim mensis in ornatum subjici solitos Græci adnotarunt; ut cantharos et Chirones abacis. Juvenalis: 'Ornamentum abaci, nec non et parvulus infra Cantharus, et recubans sub eodem marmore Chi-

ron.' Cujacius Observ. XVIII. 13. *Dalec.*

Sex millibus sestertiis] *Sex millia sestertium* sunt quadringenti quinquaginta Carolini. Vide Gronov. de Sestert. pag. 374.

VI. millibus sestertiis in singulas libras vasa empta habuisse] Locum hunc mendæ suspectum esse in dictione *vasa* ex antiquo scribit Budæus lib. III. Credo equidem; nam Voss. Pintiani, Gud. Acad. Men. consensu: *eundem H-S. VI. in singulas libras una emptalia habuisse.* Lege, *Constat eundem sestertium sex millibus in singulas libras una emblemata habuisse.* Cicero in Verrem lib. IV. 'Scaphia cum emblematis.' Et, 'thuribulum avulso emblemate.' Item: 'Duo pocula non magna, veruntamen cum emblematis.' Et, 'Iis crustæ et emblemata detrahuntur.' Plinius capite sequenti: 'Ulysses et Diomedes erant in phialæ emblemate Palladium surripientes.' *Gronov.*

Vasa empta habuisse] Longe aliter in apographo nostro, *una emptalia habuisse.* Quomodo autem castigandus sit depravatus hic locus mihi ad præsens haud occurrit; considerent ingeniosiores. *Pintian.*

Mediis LVI. annis erudita, &c.] Rectius in apographo nostro, *LVII.* ita etiam poscente ratione temporum. *Idem.*

Parta signa et tabulas pictas invexit] *Tabellas,* non *tabulas,* in eodem; et forte melius *ærea,* quam *parta,* legeretur. Ære Corinthio nil notius. *Id.*

CAP. XII. *De statuis argenteis, et cælatura argenti, et cæteris quibusdam.*

Ita congruentibus fatis ut liberet amplecti vitia et liceret peccare, et dignatione hinc alicui veterum] Locus inter paucos vitiatus. Legend. reor: *ita congruentibus fatis ut liberet amplecti vitia et liceret. Potare ære indignetur hic aliquis veterum;* nam in vetusto codice non *peccare* legitur, sed *petere,* minus depravate; et sequitur e vestigio, *cantharis potasse.* Idem.

Ut liberet amplecti vitia et liceret peccare] Hoc a Gelenio. Voss. *ut ex liberet amplecti vitia et liceret.* Scribe, *ut et liberet;* et sic Academicus Gudianusque. Men. *utque liberet.* Sequitur in eisdem et Pintiani, *petere et dignatione.* Unde Ferdinandus, *Potare ære indignetur hic aliquis veterum:* acutius et pudentius Lipsius Elect. II. 8. *Petiere et dignationem hinc aliqui veterum;* sed non, ut velim, interpretatur. Vult enim quosdam etiam e priscis dignitatem sibi adstruere conatos electione ista et curiosa cura vasorum, inter quos Marium. At ego electionem istam et curiosam curam vasorum potius destruere dignitatem censuerim quam augere: Plinium autem dicere: Ex ipsis vitiis tum grassantibus et insania in vasis pretiosis comparandis, quosdam sibi gloriam paravisse, dum ea soli aut cum paucis aspernantur: sic C. Marium post Cimbricam victoriam, non in scyphis Mentoreis, non in auro, sed rusticis et servilibus in cantharis bibisse: neque hoc sordidum putasse poculum, quo et Liber Pater usus: unde et apud educatorem ejus dormientem 'gravis attrita pendebat cantharus ansa.' Valerius Maximus III. 6. *Gronov.*

C. Marius post victoriam Cimbricam] Valer. III. 6. Plutarch. περὶ τῆς ἀοργησίας. *Dalec.*

Argenti usum in statuas primum ad honorem Divi Augusti in adulationem temporum transisse, &c.] In scripto codice, *argenti usum in statuas primum Divi Augusti in temporum adulatione transisse.* Puto superfluere præpositionem *in,* secundo positam. *Pintian.*

Divi Augusti] Sueton. I. 52. et ibi Casaub. *Dalec.*

Ex re aliquando et auro] Non modestia, sed justa causa, pœnæ metu. *Id.*

Compedes sibi ex eo facientium] Sic ornatum calceorum vocat, qui, ut in fœminis equestris ordinis aureus

fuit, supra cap. 3. sic plebeis argenteus, auro illis ad eum luxum non permisso. *Dalec.* *Compedes sibi ex eo facientium, &c.*] Vide Reines. Var. Lect. II. 7. p. 174. Et paulo post lege, *tam inopportuna injuriæ subtilitas erat*, quia ἀμίμητος. Vide eundem loco citato.

Quas induere aureas mos tritior vetat] Andreas et vetustiores, *mos tristior*. Sed neutrum assis est unius. Itaque Th. Reinesius *mos patriciorum*, qui scilicet plebeias fœminas prohibuerit, ne eo luxus aspirarent, et excluserit auri usu in compedibus: Var. Lect. II. 7. Men. Acad. Gud. *quas induere aureas vestes, vidimus et in ipsa Aurelium Fuscum.* Eximius: *quas induere aureas monstritior uetet vidimus et in ipsi Auretium.* Scribendum censeo, *quas induere aureas mos Quiritium vetet.* Hic plus, opinor, imperii habebat, quam mos patriciorum. Solet autem Plinius 'Quirites' pro populo Romano dicere. Sic XI. 37. 'Quiritium magno ritu sacrum est, ita more condito,' &c. XXXIII. 10. 'Quiritium post Syllam ditissimus.' Cogitaveram etiam, *opus censorium vetet*; sed illud simplicius. Quod sequitur, jam notavit Hermol. in antiq. codd. exhiberi: *ob insignem cum celebritate assectationem adolescentium scholæ.* Nec aliter credibile est invenisse Pintianum, qui conjiciat: *cum celebratæ assectatione adolescentium scholæ ex argento annulos haberent.* Certe nostri non aliter fere: *calumniam* utique reperimus nusquam, etsi dissimulet Ferdinandus. Veniebat sub acumen stili: *Fuscum, motum equestri ordine, ob insignitam celebritatem adsectantium adolescentium scholæ, ex argento annulos habentem.* Significat equestri eum ordine motum, prætextu haud dubie rei notandæ, seu veræ, seu fictæ, sed intimam propriamque ob causam haud aliam, quam ut refrigeraretur vanitas hominis per publicum trahentis invidiosam et jam imperantibus suspectam turbam scholasticorum et sectatorum, nobilium et promptorum juvenum, eloquentiam æmulantium. Atque, is cum caruisset ordine, jusque aureorum perdidisset, ut tamen distaret a vulgo et invidiam faceret juratori, a quo erat notatus, argenteos annulos induit. Satis tamen est credibile, hanc censoriam aut magistri morum animadversionem multos ei comites in reliquum detraxisse. *Gronov.*

Arellium Fuscum] Hunc Seneca inter claros sui temporis oratores annumerat. *Gelen.*

Cum celebritate assectarentur adulescentium scholæ, ex argento anulos habentem] Scribendum arbitror, *cum celebrata assectatione adulescentium scholæ ex argento anulos haberent*; nam pleraque exemplaria *assectatione* habent, non *assectarentur*. Pintian.

Cum capuli militum ebore etiam, &c.] Prisci heroës gladios habuerunt clavis argenteis confixos. Homer. Iliad. B. de Agamemnone: Ἀμφὶ δ' ἄρ' ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον. *Dalec.*

Batillis] Batulum, et ὑποκοριστικῶς batillum, ferreum instrumentum, quo pruna colligitur, quasi patulum. Horatius: 'Linquimus insani ridentes præmia scribæ, Prætextam, et latum clavum, prunæque batillum.' Ab ejus instrumenti similitudine veteres *batillas* vocaverunt laminas argenteas, utrinque ad laterum margines curvatas, quibus pugionum et ensium vaginas operiebant, ut hodie fit a Germanis. *Catillos* quidam exponunt clavos argenteos, quorum capita catillorum figura extuberant. *Idem.*

Vaginæ batillis, balthei laminis crepitent] Hoc ab Hermolai conjectura. Voss. *vaginæ catillis, baltea lamnis crepitent.* Puto *catellis.* Horatius I. Ep. 17. 'sæpe catellam, Sæpe periscelidem raptam sibi flentis.' Livius lib. XXXIX. 'Quintius alter prætor suos equites catellis ac fibulis donavit.' Gud. etiam, Menap. et Acad. *catillis.* Gronov.

Ad transitum virilitatis custodiantur, &c.] Fibulas argenteas intelligit, quibus adolescentium pudenda perstringebant, ne coirent, cum τραγῶσιν et ad Venerem incitantur, vocis conservandæ gratia, quam illa ætate Veneris usu mutari ac corrumpi notum est. *Dalec.*

Ita ut vestigio locus non sit] Prius probrum est lavare cum viris; alterum lavare in balnearum soliis sic argento stratis et lubricis, ut in iis consistere vestigium non possit. *Idem.*

Ephesiæ Dianæ templum jacet, Capitolium incendiis] In antiquo exemplari: *Ephesiæ Dianæ templi aut Capitolini incendiis.* Pintian.

Exstare dicitur. Ephesiæ Dianæ templum jacet, Capitolium incendiis] Voss. et Pintiani, *Dianæ templi aut Capitolini incendis.* Acad. Men. et Gud. *templi aut Capitolii incendiis.* Recte: *ac jam nullum exstare dicitur, Ephesiæ Dianæ templi et Capitolini incendiis.* Significat in illis periisse. *Gronov.*

In templo Liberi patris in ipsa Rhodo] Scribendum puto, *in ipsa Lindo; non, in ipsa Rhodo;* nam cum a principio dixisset extare omnium opera in Rhodiorum insula, quid necesse erat subjungere, *Acragantis in templo Liberi patris in ipsa Rhodo?* Pintian.

Bacchæ Centaurique cælati in scyphis] Voss. *Centauros bacchasque cælatis scyphis:* tum, *æde Silenus,* sine copula. Lege: *Acragantis in templo Liberi Patris in ipsa Rhodo Centauros Bacchasque cælati scyphi: Myos in eadem æde Silenus et Cupidines.* Gud. *bacas centauroeque celatas cipimius in eadem.* Ut et Acad. et Men. nisi quod *bachas.* Præcipuum horum adfirmat codex Pintiani: quo non contentus ille corrigit *in ipsa Lindo;* neque enim necesse fuisse subjungi, *in ipsa Rhodo,* cum a principio dictum foret 'in Rhodiorum insula.' Immo quid necesse fuit subjici, *in ipsa Lindo,* cum tam vicinum præcedat, 'apud Lindiam Minervam?' An Lindia Minerva non erat in ipsa Lindo? At *ipsa Rhodos* non est Rhodiorum insula Plinio, sed oppidum Rhodos in Rhodiorum insula. *Gronov.*

Et Silenus et cupidines. Acragantis et venatio in scyphis magnam famam habuit] Scribe, *et Silenus et Cupidines Acragantis et venatus in scyphis magna fama;* cætera redundant, ex eodem. *Pintian.*

Et circa Magni Pompeii ætatem Praxiteles] Scribendum *Pasiteles,* non *Praxiteles,* ex apographo Tol. Item Plinio infra lib. XXXV. et Pausania, et cæteris. *Idem.*

Zopyrus, qui Areopagitas, &c.] Sic videtur scripsisse Plinius: *Zopyrus qui Areopagitas et judicium Orestis in duobus scyphis H-S. in libras pondo XII. æstimatis;* id est, sestertium duodecim millibus. Sic præcedenti capite de Graccho: 'Delphinos quinis millibus sestertium in libras emptos C. Gracchus habuit.' Et de Crasso: 'Constat eundem sex millibus sestertium in singulas libras vasa empta habuisse.' x. 22. 'Pretium plumæ eorum in libras denarii quini;' nisi malis, *H-S. in libras pondo VII.* Et sic quod sequitur, *cujus binæ unciæ X. venierunt,* id est, decem millibus nummum. Vide Gronov. de Sestertiis p. 102. 103.

Et judicium Orestis, &c.] Lege: *et judicium Orestis in duobus scyphis sestertiis quinque, hoc est, pondo XII. æstimatis.* Vide Salmas. p. 1048. *Et judicium Orestis*] Vide Victor. XIII. 23. Lipsius III. 27. de Areopagitis, Victor. VI. 5. Alex. ab Alex. III. 5. *Dalec.*

In duobus scyphis H-S. XII. æstimatis] Ego interpretor sestertium duodecies, id est, censu senatorio, ait Budæus. At Ciacconius: 'Quæ notæ si *duodecies sestertium* designant, triginta scutatorum millia conficiunt: si vero, quoniam de Græcis ibi sermo

est, ΛXII. id est, *talentis duodecim*, est legendum, scutati sunt 7200.' Salmasius corrigit, *sestertiis quinque, hoc est, pondo XII. æstimatis.* Quod equidem miror vehementer, cum prorsus abhorreat a consuetudine Latine loquentium. Vossianus nihil mutat. Gud. Men. et Acad. *pondo XII.* Itaque simplicissime intelligenda duodecim millia nummum, seu trecenti Philippi. Hoc et materiæ et manus pretium; sed materiæ non magnum pondus fuisse in scyphis satis liquet. *Gronov.*

Cujus binæ unciæ viginti venierunt] In vetusto exemplari non *viginti*, sed *decem* legi testatur Budæus; utrobique tamen deesse summam videri. Salmasius: 'Aut de pondo aut de sestertiis intelligendum, quæ sestertia libras duas cum semisse faciunt argenti.' Sic ille. Frustra dubitat. Et *venire viginti pondo* et *æstimari duodecim pondo*, quod sit pretio librarum viginti aut duodecim, sermones sunt mercatus non Romani; neque enim illis, eo utique seculo, ut nobis hodie, *libra* vel *pondo* argenti pro signati argenti summa dicebatur. Quod autem librum veterem *X.* non *XX.* habuisse ait, is tanto pejor fuit. Voss. clare: *Fuit et Pytheas, cujus duæ unciæ XX. venierunt.* Hoc est, viginti millibus nummum, quæ et viginti sestertia dicebant, et sunt nostri Philippi quingenti: quum solius materiæ pretium sint sedecim denarii, vel sexaginta quatuor nummi sestertii, nostri duo daleri aut paullo plus. Gud. quoque Men. et Acad. *duæ unciæ viginti.* Idem.

Ne exempla quidem liceret exprimere: tam opportuna injuriæ] Voss. quoque Men. Gud. et Acad. *exemplaria.* Reinesius in variis, *inopportuna.* Sed illud defendimus ad Senecam de Brev. Vitæ cap. 17. *Idem.*

Crustarius] Qui in tenuissimis argenti laminis et quasi crustis, retunsas castigatasque scalpebat imagines, non autem extantes, et a corio frontis extimæ prominentes: vulgo, *Ciselées à demi bosse.* Dalec.

Pretium in libras XXXII.] Voss. *pretium in post libras XII.* Lege, *Pretium in pondo libras XII.* hoc est, denarii duo. *Gronov.*

Proximum marmorosum sub dimidio Attici pretio] Voss. *marmoro sub dimidio.* Lege, *Proximum marmorosum dimidio Attici pretio.* Gud. et Men. *marmaro subdimidianti pretio.* Acad. *marmares subdimidianti pretio.* Sic et Pintianus. *Idem.*

Dipondiis vero detractis] Fere sestertio uno, nam sestertius valet asses duos, sive pondo duo, et semissem. Quidam legunt *Dipondiariis*, sub. *nummis*: ut cap. 2. lib. proxime sequentis. *Dalec.*

Pretium in libras hujus sestertii bini. Dipondiis vero detractis] Τὸ *hujus* non est in Vossiano. Cæterum quod lucidum vocant, ejus pretium esse vult in libras sestertium unum et dimidiatum; tantum enim restat dipondio binis sestertiis detracto. Perperam Dalecampius, fere sestertio uno; nam sestertius, inquit, valet asses duos sive pondo et semissem. Immemor seculi, quo vivebat Plinius. Sestertius cum primum cuderetur tantum valuit; Plinii ævo quatuor assibus semuncialibus mutabatur. *Gronov.*

Sile pingere] Sil Hermolao et Agricolæ, ochra. Sil, quod specialiter vocatur, ad sacrum ignem adhibet Celsus v. 24. *Dalec.*

CAP. XIII. *De sile et cæruleo, et Nestoriano: et cælo, et quod non omni anno æqualiter species vendantur.*

Hujus genera tria fuere] Theophrast. περὶ λίθων. Vitruvius VII. 12. *Idem.*

Crassiorem tenuioremve] Caret nostrum exemplar his verbis. *Pintian.*

Coquitur herba] Glasto. In officinis infectoriis spuma purpurea glasti cortinis innatans siccatur et Indicum fit. Cœruleum in eadem cortina infecta durabilius et floridius est. Alii *violam*

exponunt, nempe *nigrum*, τὸ μελάνιον. *Dalec.*

Pretia ejus XXIII. in libras, cærulei XVIII.] Voss. *praetia ejus XX. in libra cærulei XVIII.* Lege: *Pretia ejus* ✠ *X. in libras, cærulei* ✠ *VIII.* hoc est, *denarii decem*, et *denarii octo.* Gronov.

Accessit et Nestorianum] Voss. et Academ. *Vestorianum*. Vestorius Ciceronis amicus in Epistolis ad Atticum et in octavo Familiarium a Cælio appellatur. Vel hic vel hujus gentilis ei auctor fuit. Vitruvius VII. 11. 'Cærulei temperationes primum Alexandriæ sunt inventæ; postea idem Vestorius Puteolis instituit faciendum.' *Idem.*

Pretium ejus XL. in libras] Voss. ✠ *I.* hoc est, *denarius unus.* Sic accipe mox quoque, *cujus pretium* ✠ *VII. in libras;* hoc est, *denarii septem.* Utrobique autem absunt Vossiano *in libras.* Idem.

Idem et Puteolani usus, præterquam ad fenestras] Voss. Pintiani, Men. Gud. *præterque ad fenestras.* Sic enim amat loqui *præterque*, pro *et insuper.* Sic IX. 2. 'Ut vera fiat vulgi opinio, quicquid nascatur in parte naturæ ulla, et in mari esse; præterque multa, quæ nusquam alibi.' XXIII. 8. 'Pistacia eosdem usus habent quos nuclei pinei, præterque ad serpentium ictus, sive edantur, sive bibantur.' XXIX. 5. 'Jus ex carne arietum privatim adversus cantharidas, item lac ovium calidum; præterque his, qui buprestin aut aconitum biberint.' Sic Vossianus et Pintiani codices. XXXIII. 2. 'Præterque armillas civibus dedere, quas non habent externi.' XXXIV. ult. 'Vis ejus eadem quæ supra dictis, levissima tamen ex omnibus, præterque ad candorem fœminarum.' XXXVIII. 8. 'Venas protulit, præterque in veste et rugas et sinus invenit.' *Idem.*

Vocant Cælon] Aliter et alio ordine in scripto codice, *Cyllon vocant.* Pintian.

Fraus viola arida decocta] De silis tinctura id prodit Vitruvius lib. VII. cap. ult. non cærulei; sed mendosum potius exemplar Vitruvii puto, quam auctoris. *Dalec.*

Teritur difficillime sil] In antiquo exemplari, *Teritur autem difficillime;* verbum vero *sil* non legitur ibidem. *Pintian.*

Demetrium a tota Seplasia] Seplasiæ nomine pigmentorum atque aromaticarum specierum negotiatores significantur, origine vocabuli a Campanis deducta, quorum vicus erat Seplasia, hujuscemodi mercibus attributus. *Gelen.*

LIBER XXXIV.

PROŒM. *Æris metalla.*

CAP. I.

Æris metalla] 'Raudus' prisci illi vetustissimique Romani æs vocaverunt, unde dicta Raudusculana porta, quod ære munita foret. In ea fuit Genutii prætoris caput æneum historiis scriptorum celebris. Alex. ab Alex. IV. 16. χαλκὸν, Græcis, παρὰ τὸ χέειν τὴν ἀλκὴν, quod eorum qui confodiuntur *vires ac robur dissipet*, vocatum fuisse Tzetzes scribit. *Dalec.*

Et ærarium et obærati ab ære dicti] Vossiana quantivis pretii lectio: *et ærarium, obærati, ære diruti.* Festus: 'Dirutum ære militem dicebant,

cui stipendium ignominiæ causa non erat datum; quod æs diruebatur in fiscum, non in militis sacculum.' *Gronov.*

Et alia quæ vetustas tradidit cum æqualem] His in verbis τὸ *quæ* et τὰ *tradidit cum* nec Vossianus nec Gudianus nec Menapius nec Academicus agnoscunt. Omnia recte habebunt, si *declarat* facies pro *declararet*. *Docuimus*, inquit, *quamdiu populus Romanus ære tantum signato usus sit. Sed et alia vetustas æqualem urbi auctoritatem ejus declarat, a rege Numa collegio tertio ærariorum fabrum instituto.* Idem.

Celebritas in Asia] Exemplar antiquum, *celebritas Maria;* puto legendum *Mariæ*, aut *e Maria*. Apparet autem Mariam locum esse Bæticæ, non longe a Corduba; a quo fortasse nomen invenerunt Mariani montes, qui Tarraconensem a Bætica disterminant. Cujus mentio etsi a geographis non sit, colligitur tamen, ex his quæ a Plinio infra referuntur, ita esse ut dixi. *Pintian.*

CAP. II. *Genera æris, quæ Corinthia, quæ Deliaca, quæ Æginetica.*

Orichalco] Vide Rhodig. XIX. 9. Brod. VI. 23. Scalig. in Festum, dictione Aurichalcum. Apud interpretem Apollonii, Aristoteles et Hesychius aurichalcum esse negant. *Dalec.*

Quod et Cordubense dicitur. Hoc a Liviano cadmiam maxime sorbet] Quid si legas: *quod et Cordubense. Differt hoc a Liviano. Cadmiam, &c.* et paulo ante *summa gloriæ*, non *summa gloria?* Pintian.

Cyprio suo assibus contentis] Melior lectio, ut sentio, *Cyprio suis assibus contento*, quamvis in secunda editione aliter putet Hermolaus. *Idem.*

Corinthium maxime laudatur] Vide Muret. in Varr. III. 5. Plutarch. lib. cur Pythia carmine oracula non reddit. *Dalec.*

Cum ante secula] An legend. *Cum ante seculo*, i. e. ante centum annos? *Gelen.*

Trulleos, nullo munditiarum respectu] Trulla, nunc lasanum, in quod ventris onus deponitur; nunc vas quo e culina in latrinam aquam effundunt; nunc vasis potorii genus; nunc cæmentariorum instrumentum, quo dealbati tectorio muri, aut delutati, linuntur et complanantur a terendo. *Dalec.*

Antiquissima æris gloria Deliaco fuit] Maxima est Tartessiaco ex Hispania apud Pausaniam in Eliacis. *Idem.*

Hic est exemplar Æginetici æris] Voss. melius, *Hoc erit exemplar Æginetici æris.* Gronov.

Æmulatio autem et in materia fuit] Voss. *æmulatio iis et in.* Scribe, *Æmulatio iis et in materia fuit*, Polycleto et Myroni: τὸ *autem* delet et Pintianus. *Idem.*

CAP. III. *De candelabris et templorum ornamentis.*

Tribunorum militarium] Tribunorum militum salarium fuit talentum, quod valebat sestertia 50. æstimata sigillatim 25. coronatis nostris. Summa 1250. coronati. *Dalec.*

Accessio candelabri talis fuit, &c.] Lege: *Accessio candelabri talis fuit: Theonis jussu præconis Clesippus fullo, gibber et alio præterea fœdus aspectu, emente id Gegania H-S. quinquaginta millibus, eademque ostentante convivio emptum, ludibrii causa nudatus, atque impudentia libidinis receptus in torum, mox testamentum, prædives numinum vice illud candelabrum coluit, et hanc Corinthiis fabulam adjecit, vindicatis tamen moribus nobili sepulcro, &c.* Vide horum expositionem apud Gronov. de Sestertiis pag. 686. 687.

Clesippus fullo] Forte *Ctesippus*. Sic Ctesippus Chabriæ F. apud Athenæum, et Herculis duo Ctesippi filii, ex Deianira Œnei et ex Astydamia Amyntoris, si recte legitur apud Apollodorum; et nisi potius unus est Ctesippus, quem alii Deianira, alii Astydamia natum voluerunt. Hunc locum reliquum explicuimus in Pecuniæ Veteris IV. 8. 686. *Gronov.*

Gegania sestertiis L.] Livius lib. I.

Dionys. Halicarn. lib. eod. scribunt a Tullo rege principes Albanorum Tullios, Servilios, Quinctios, Geganios, Curiatios, Clœlios, in patres lectos fuisse, ut ea quoque parte respublica cresceret. *Dalec.*

Prisci limina etiam ac valvas, &c.] Qu. et Cn. Ogulnius ædiles curules, fœneratorum aliquot bonis multatis, ex eo quod in publicum redactum est, ænea limina in Capitolio, &c. posuerant. Livius lib. I. Decad. I. Fuit et Romæ porta Raudusculæ ærata, de qua hujus libri c. 1. *Idem.*

Cortinas tripodum] Pelves tripodibus impositas. Tripus suggestus fuit, triplici graduum ordine divisus, in quem vates conscendebat responsa editura, ut tutius ἄσθμα θεῖον acciperet, quod propius adstantes aliquando suffocaverat. Rhod. ex Diodor. VIII. 16. Vide Hadr. Jun. II. 2. *Idem.*

CAP. IV. *Quando primum simulacrum Romæ factum, et de origine statuarum, et honore statuarum, et generibus, et figuris.*

De origine statuarum] Statuariæ quinque genera observant: τορικὴν, quæ lignum vel ebur tractat; πλαστικὴν, quæ argillam; παραδειγματικὴν, quæ gypsum; κολαπτικὴν, quæ marmor et lapides; γλυφικὴν, quæ metalla; et hanc duplicem: χυμικὴν alteram, quæ metallum fundit; ἀγογικὴν alteram, quæ scalpendo format, idque vel ἀναγλυφικῇ, cum sint retusæ; ἐγκολαπτικῇ, cum cælatæ. Rhodig. XXIX. 24. *Idem.*

Harmodio et Aristogitoni] Ii Pisistrati filio Hipparcho interempto servitute tyrannidis Athenienses liberaverunt. Pausanias in Atticis. Hanc historiam vide prolixe recitatam apud Thucyd. lib. VI. *Idem.*

CAP. V. *De statuis togatis, et quibusdam aliis, et quibus primum in columna, et quando primum publice, et quæ primum statuæ Romæ.*

Cæsar quidem dictator, &c.] Lucius Scipio statuam suam chlamydatam et crepidatam in Capitolio poni voluit, quoniam eo habitu aliquando usus fuisset. Valer. III. 6. *Idem.*

Lupercorum habitu] Luperci caprina pelle amicti, cætera nudi, per urbem discurrebant. De iis et Lupercalibus vide Alex. ab Alexand. IV. 12. *Idem.*

Mancinus eodem habitu] Aulum Hostilium Mancinum, quod Consul, cæso exercitu, consultore Tiberio Graccho, ignominiosam pacem fecisset, Numantinis dedendum Senatus censuit. Julius Obsequens. Florus lib. LV. Corn. Nepos de Viris Illustrib. Plutarch. in Vita Gracchi, qui nudum et vinctum deditum fuisse narrat. Valerius I. 6. vocat 'Caium Hostilium Mancinum,' non *Aulum*. Idem.

Camœnarum æde] A Fabio Nobiliore extructa. Lucius Faunus c. 17. *Id.*

Equestres utique statuæ Romanam celebrationem habent] Acad. Gud. Men. *Equestres vero statuæ.* Voss. *Equestres utique vero.* Lege, *Equestres ubique fere statuæ.* Gronov.

Sed illi celetas tantum dicabant] Qui uno equo vicerant, vel etiam equos, qui ab uno sessore agitantur et reguntur. *Dalec.*

Antiquior columnarum, sicut C. Menio] Et L. Curio Camillo. Liv. lib. VIII. Decad. I. De columna Menia alibi diximus. Caius Menius Aricinos, Lavinios, Veliternos, Antiatibus et Volscis conjunctos, adortus ex improviso fudit. Decretus triumphus. Additum honori, ut in foro statua erigeretur, quam impositam fuisse columnæ locus hic monstrat. Idem rostratas sex naves Antiatum cepit, earumque rostra in fori suggestu fixit, quæ Rostra vetera dicta sunt. Liv. Florus. *Idem.*

Præclara res, nisi frivolis cæpisset initiis] Voss. et Gud. ni *frivolis.* Gronov.

Namque et Actii Nævii statua fuit ante curiam] Voss. *atinavi.* Sic et mox, *has et attinavi.* Scribe utrobi-

que, *Atti Navii.* Hoc enim nomen hominis fuit *Attus Navius.* Valerius Maximus I. 4. 'Cum ab Atto Navio augure prohiberetur.' Sic notavimus in membranis. Vide ad Livii I. 36. Mentio ejusdem apud nostrum XV. 18. ubi legendum censeo: *Tanquam in comitium sponte transisset Atti Navii augurio. Si quando arescit, rursus* (*quæ cura sacerdotum*) *seritur;* nam Gud. Men. Acad. *acto navigio illico,* Thuan. *atto navigio aliquarescit.* Nimirum *Navii augurio* ob similitudinem literarum coaluerunt in *navigio.* Ex *si quo,* pro *si quando,* factum *aliquo* et *illico.* Neque invideo, si quis nosse velit, ut Turnebus hæc concinnet XXVII. 13. ut Scaliger ad Festum in *Navia;* ut Salmasius ad Solinum p. 1137. *Gronov.*

Fuit et Hermodori Ephesii] Apud Strab. lib. XIV. Artemidorus narrat, Hermodorum virum inter Ephesios frugi, ab iis ejectum quod bonus esset, ideoque dignos Ephesios omnes qui strangularentur, cum edicto publico civitate pellerent bonos et integros viros. Hanc historiam repetit et Alex. ab Alex. V. 18. *Dalec.*

Alia causa et alia auctoritas major in Horatii] Tres supervacuas voces recidi jubet liber optimus; sic enim ostendit: *Alia causa, alia auctoritas M. Horatii Coclitis statuæ.* Cum hoc *major* cadit et Pintiani *minor* pro *miror* in verbis sequentibus. *Gronov.*

Equidem et Sibyllæ juxta rostra esse non miror] Legendum proculdubio *minor,* non *miror;* nam cum dixisset majorem esse causam statuæ Horatii Coclitis, subdit non minorem esse causam statuæ Sibyllæ: proinde scribendum puto, non *equidem,* sed *et quidem.* Pintian.

CAP. VI. *De statuis sine tunicis, et quibusdam aliis, et quæ prima Romæ statua equestris, et quando omnes statuæ privatim et publice sublatæ, et quibus Romæ mulieribus, quæ primæ ab exteris publice positæ.*

Et Tito Coruncano] Hoc etiam tributum fuit legatis cæsis a Tolumnio rege Veientum. Cicero in Philipp. IX. *Dalec.*

C. Octavium] Plinius errat, qui hunc *C. Octavium* appellat, et historiam, sive facta duplicia miscet ac confundit. Non nemo qui Plinium recensuit et adnotavit, frustra est in viro defendendo. Tu, si voles, fontem ipsum erroris ejus reperies in Ciceronis Philippica nona. *Lipsius.* Imo *C. Popillius.* Quod suadent Polybius, Cicero, Livius, Valerius. Zonaras tamen *M. Popillium* etiam nominat; sed errorem ejus redarguunt facile testes, quos dixi, omni exceptione majores. *Vossius.*

Non præteribo C. Octavium ob unum verbum] Pintianus tria postrema verba Pliniana esse negabat. Voss. *Cn. Octavium ob unum SC. verbum,* hoc est, Senatusconsulti. Id verbum est oculatissimo. Sequitur enim: *In qua legatione interfecto Senatus statuam poni jussit quam oculatissimo loco: eaque est in Rostris;* ita enim Voss. Vulgo desunt *eaque est.* Academicus, Men. Gud. *loco qui est in rostris.* Cæterum duas hic historias a Plinio male misceri notum est. *Gronov.*

Apollo Pythius fortissimo Græcorum gentis jussisset] Vetus exemplar non *Græcorum* habet, sed *Graiæ.* Item alio ordine concepta sunt hæc verba: *Apollo Pythius jussisset fortissimo Graiæ gentis, &c.* Pintian.

Simulacra celebri loco dicari donec Sylla dictator] Hermolaus ex vetustis codd. affert: *ea causa credo ne Sulla dictator ibi curiam faceret.* Men. et Gud. Acad. *dicari et credo ne Silla.* Voss. *dicari ea est et credo nec Sulla.* Scribe: *simulacra celebri loco dicari: ea stetere, donec Sulla dictator ibi curiam faceret.* Gronov.

Quam Phalereo Demetrio Athenis] A Cassandro Macedonum rege Athenis præfecto. Vide Strab. lib. IX. *Dalec.*

Si quidem CCCLX. statuere, quas

mox laceravere nondum anno hunc numerum dierum excedente] Scribe alio ordine: *siquidem CCCXL. statuere nondum anno hunc numerum dierum excedente, quas mox laceravere*, ex nostro archetypo. *Pintian.*

Statuere quas mox laceraverunt nondum anno] Voss. *Siquidem CCCLX. statuere, nondum anno hunc numerum dierum excedente, quas mox laceravere*; non enim dicit prius laceratas, quam tot dies anni præterissent; sed tot positas tum, cum annus nondum plures dies Athenis haberet. Non aliter codex Pintiani. *Gronov.*

Quas mox laceraverunt] Conflaverunt, in cloacas abjecerunt. Vide Strab. lib. IX. *Dalec.*

Cum fœminis etiam honore communicato. Clœliæ enim statua est equestris] Legendum: *cum fœminis etiam honore communicato Clœliæ statua equestri*, ex archetypo nostro. *Pintian.*

Cum nec Lucretiæ nec Bruto] Voss. *cum in gretiæ ac bruto*; dein, *fuerant non decernerentur*. Lege: *cum Lucretiæ ac Bruto, qui expulerant reges, propter quos Clœlia inter obsides fuerat, non decernerentur.* Statim Voss. Gud. Men. Acad. *Hanc primam cum Coclitis*, scil. statua. Sic XXXVI. 5. 'Nuper etiam in Lunensium lapicidinis. Sed in Pariorum mirabile proditur.' *Gronov.*

Ante enim sibi ac Sibyllæ Tarquinium] Redundare τὸ *sibi* ex archetypo suo statuit Pintianus. Voss. *Atto enim ac Sibullæ Tarquinium:* sine dubio rectius; nam Atto Navio et Sibyllæ statuas a Tarquinio positas jam dixit et præcedenti capite extremo. *Idem.*

Nisi Clœliæ Piso traderet ab his positam qui una obsides erant] Deest conjunctio *quoque*: *nisi Clœliæ quoque Piso traderet ab his*, ex eodem. *Pintian.*

Redditis a Porsena in honorem ejus] Voss. Gud. Men. Acad. *Porsenna.* Ut et mox, 'quæ Porsennæ mittebantur.' XXXIV. 14. 'In fœdere, quod expulsis regibus po. Romano dedit Porsenna.' XXXVI. 13. 'quem fecit sibi Porsenna.' Neque aliter apud Livium hoc nomen scribendum est. Sed et Voss. *nisi Clœliæ quoque Piso traderet ab his posita qui una obsides fuissent redditis a Porsenna honorem*; sine τῷ *in* et τῷ *ejus*. Unde suspicor fuisse, *positum, &c. honorem.* Est enim *positus honor* posita statua in honorem. Sed et hoc *nisi* videtur supra exigere *crederem*, pro *crediderim*. Sic igitur fac habeas omnem locum: *Hanc primam cum Coclitis publice dicatam crederem, (Atto enim ac Sibyllæ Tarquinium et reges sibi ipsos posuisse verosimile est) nisi Clœliæ quoque Piso traderet ab his positum, quæ una obsides fuissent, redditis a Porsenna, honorem.* Gud. Men. Acad. *redditis a Porsenna honorem habuit.* Vulgatum ab Hermolao est, cum legeretur *honorem ejus habuit*. Gronov.

C. Pompilio II. consulibus] Voss. *C. Popilio II.* uti notum est nomen hoc fingi debere. Et fuerunt a U. C. 595. *Idem.*

Lege perlata] Qua is damnaretur ut publicus hostis. *Dalec.*

Passimque clientes in clientelas ita recepti] *Passimque gentes in clientelas ita receptæ*, in apographo nostro. *Pint.*

CAP. VII. *De antiquis statuariis, et pretiis signorum immodicis, et colossis in urbe celeberrimis.*

Janus geminus a Numa Rege dicatus] Livius lib. I. ad infimum Argiletum Janum a Numa factum scribit, indicem pacis bellique: apertus ut in armis civitatem esse, clausus pacatos circa omnes populos significaret. Procopius Belli Gothici lib. I. sacellum æreum Jani in medio foro fuisse tradit, e regione Capitolii, supra locum, quem ætate sua tres Parcas vocabant, tanta amplitudine, quanta satis ad excipiendam imaginem quinque pedes altam. Varro 12. aras Jano fuisse sacras tradit, in quavis regione urbis unam, sed duas præ cæteris cultas: alteram in foro boario,

dicavit. De Nortia autem, peculiari Etruscorum Dea, et Livius septimo, et Marcianus et Tertullianus, et Juvenalis poëta et omnes meminere: eadem menda infra hoc ipso capite corrigenda est, ex qua extricare se Hermolaus vel secunda editione non potuit. *Pintian.*

Quam Romæ Æmilius Paullus ad ædem Fortunæ dedicavit] Voss. *quam Romæ Paulus Æmilius ad ædem fortunæ hujusce modiei dicavit.* Ubi duæ literæ superant. At infra plane idem præcipuus liber, *ad ædem fortunæ hujusce diei.* Ut præcepit Turnebus Adv. XVI. 12. Pintianus insanum male, *ad ædem Nortiæ Etruscæ Deæ.* Gronov.

Ad ædem Fortunæ] *Ad ædem Fortunæ hujusce diei dicavit.* Turn. XVI. 12. Q. Luctatius Catulus, is qui Marii collega prospere dimicavit adversus Cimbros, auctore Plutarcho in Mario, eam Fortunam dicavit. Ejus et mentio fit apud Cic. de Leg. lib. II. E Plutarcho sumpta est ea castigatio. *Dalec.*

Polycletus Sicyonius Ageladis discipulus] *Ageladæ,* non *Ageladis,* in scripto codice. *Pintian.* *Polycletus Sicyonius, &c.*] Polycleti alia opera sunt, Juno in templo Mycenis propinquo curiose descripta; Jupiter Meilichius Argis; Apollinis, Latonæ, Dianæ e candido marmore Tegeæ. Pausan. lib. II. Amyclea Venus cum tripode. Idem lib. III. Antipater pugil; Xenocles Mænalius luctator; thersilochus Corcyræus, et Aristion Epidaurius apud Eleos. Idem lib. VI. Jupiter Philius apud Megalopolin, ubi et structuræ theatri præfuit. Idem lib. VIII. et II. *Dalec.*

Polycletus Sicyonius Ageladis discipulus] Voss. *agelade.* Ut et mox, *agelade et ipsum discipulum.* Scribe, *Ageladæ.* Est enim *Agelades* et *Ageladas* apud Pausaniam prima etiam declinatione. Sic et Pintianus. Apuleius de dogmate Platonis: 'Quapropter inventa Parmenidæ ac Zenonis studiosius exsecutus.' Sic membranaceus hujus Academiæ, non 'Parmenidis.' *Gronov.*

Diadumenum fecit molliter juvenem] Mitratum, vittatum, fasciatum intelligit, quales fuerunt Persarum nobiles, ἀπὸ τοῦ διαδεῖσθαι τὴν κεφαλὴν μίτρᾳ. Quidam legunt *Diademumenon,* id est, diademate, sive regio capitis insigni ornatum. Doryphori autem regis Persarum spiculatores fuerunt, et hastati stipatores ac satellites, quos Dario 15000. mille fuisse Curtius tradidit, propemodum muliebriter vestitos, et luxu magis quam armis conspicuos. *Dalec.*

Quem canona artifices vocant] Vide apud Ælianum Hist. XIV. 8. prudentissimum ejus pictoris dictum de suo canone. *Idem.*

Distringentem] Ἀποξυόμενον, strigili se defricantem, sudoremque ac sordes detergentem. *Idem.*

Herculem qui Romæ Antæum a terra sustinentem] Aliter in vetusto exemplari: *Herculem qui Romæ ha cetera arma sumentem;* ut forte scribendum sit: *Herculem qui Romæ in excetram arma sumentem.* Excetra vero hydram significari, notum. *Pintian.*

Herculem, qui Romæ Antæum a terra sustinentem] Acad. *Rome acerram sustinentem.* Men. et Gud. *Rome a terra sustinentem.* Voss. *Herculem, qui romæ; agetera arma sumentem.* Pintiani liber, *Romæ ha cetera arma sumentem;* unde ille, *in excetram arma sumentem.* Potius videtur: *Herculem, qui Romæ, ab Otrera arma sumentem.* Etsi alii ab Antiopa malint. Sed hæc nomina facile commutantur. *Gronov.*

Artemona] Artemon Plutarcho in Pericle, Anacreonti, Aristophani in Acharnensibus, vir mollitie effœminatissimus, cognominatus περιφόρητος, quod lectica perpetuo veheretur. *Constantinus.* Ejus et effœminatam mollitiem et fatuam stupiditatem narrat Rhodig. IX. 11. *Dalec.*

Proprium ejusdem] Tale signum æneum visum mihi. Ea tota ratio consistit in lineæ perpendicularis inventione. *Idem.*

Myronem] Myronis hæc opera Pausanias recenset: Lycius puer ex ære æneum labellum tenens; Perseus Medusam interficiens Athenis in arce, lib. I. Hecate Æginetica lignea lib. II. Arcesilaus et ejus filius Lichas; Timanthes Colonæus; Philippus Azan; Chionis Lacedæmonius; Pentathli apud Eleos, et ibidem Thalamus Sicyoniorum; Liber pater rectus; Erechtheus Athenis, lib. IX. *Idem.*

Eleutheris natum] Atheniensem perpetuo vocat Pausanias: quoniam relicta urbe sua Eleutherienses Athenas sponte migraverunt, et ideo pro Atheniensibus sunt habiti. *Idem.*

Et ipsum Ageladis discipulum] Scribe, *Ageladæ et ipsum discipulum*, ex vetusto codice. *Pintian.*

Pristas] Serra lignum secantes; vel cetorum genus. *Dalec.*

Satyrum admirantem tibias] Minerva cum inflaret tibias, conspecta in Mæandro oris deformitate, abjectas fregit. Illas autem mirabundus excepit Satyrus ac inflare didicit. Ovidius luculentis versibus hanc fabulam Fast. VI. persequitur. *Idem.*

Pentathlos] De pentathlis et pancratiastis vide Rhodiginum XIII. 30. et Constant. Lexicon, et Pet. Fab. Agonist. i. 31. *Idem.*

Erinna significat] Vide Gyraldum. *Idem.*

Numerosior in arte] Statuarum numero celebriór, aut in excogitandis quæ ad artem pertinent copiosior, ingeniosior, solertior. *Idem.*

Et Leontius] Fuerunt et ejus opera apud Eleos Leontiscus Messenius luctator; Protolaus Mantinensis Dialcis filius; Euthymo pugil; Cratisthenis Cyrenæi currus æreus. Pausanias lib. VI. Astylon a Pythagora factum is auctor scribit, sed a quo taceat. Uno quidem loco libri sexti Mnaseam, quem Libyn, quod Cyrenæus esset, appellaverunt, expressum a Pythagora Rhegino tradit, altero vero loco ab Argivo Pythagora; ut hic legendum sit, *Eundem vicit et Argivus*, vel apud Pausaniam, *Cujus finxit statuam Pythagoras Leontinus.* Idem.

Astylon] Crotoniata ille Olympicas palmas deinceps tres cursu repetito tulit. Plato de Leg. lib. VIII. Astylum, Diopompum, Crissonem, Iccum famosos athletas resenset, qui, ut in publicis certaminibus vincerent, ab omni voluptatum genere, ac in primis consuetudine mulierum, abstinebant. Victor. VI. 20. Astylus, præter hunc cursorem, et alius fuit, qui Lapithis exitium vaticinatus est: de quo Ovid. Met. XII. et item alius Trojanus a Meneptolemo occisus. Iliad. B. *Idem.*

Claudicantem] Alcamenes etiam claudicationem Vulcani expressit. Valer. VIII. 11. *Idem.*

Item Apollinem citharœdum, serpentemque ejus confici sagittis, qui Dicæus appellatus est] Error est in ordine verborum; legendum enim eodem sic: *Item Apollinem, serpentemque ejus confici sagittis, Citharœdum qui Dicæus appellatus est, quoniam cum Thebæ, &c.* Pintian.

Pythagoras Samius] Fortassis *Parius*, ut est apud Pausan. lib. IX. *Dalec.*

Dea] *Diei*, τῆς ἡμέρας ἐκείνης, Plutarch. in Mario; *die* codex Maffei. Ut apud Virgil. 'Libra die noctisque pares cum fecerit umbras.' Leopard. I. 14. *Idem.*

Lysippum Sicyonium] Lysippus fecit Musas et Jovem Megaris. Pausan. lib. I. Jovem et Herculem ex ære Sicyone. Idem lib. II. Troilum cursorem; Xenarges Acarnana pancratiasten; Polydamantem Scotussæum; Pithum Abderitam; Callicratem Magnesium, quæ signa fuerunt apud Eleos. Idem lib. VI. Cupidinem ex

ære Thespiensibus; Bacchum in Helicone. Idem lib. IX. *Idem.*

Fecit et Alexandrum] Horat. II. Epist. ad Aug. 'Edicto vetuit ne quis se, præter Apellem, Pingeret, aut alius Lysippo duceret æra Fortis Alexandri vultum simulantia.' *Idem.*

Etiam cicatricibus operis atque concissuris] Voss. *concisuris.* Et sic scribendum apud Justin. II. 1. 'tantis structa molibus, tot fossis concisa.' Cæsar B. G. lib. III. 'Pedestria itinera concisa æstuariis.' *Gronov.*

Athenis satyrorum turmam. Alexandrum, amicorumque ejus imagines, &c.] Rectius in scripto exemplari: *Athenis satyrum. Turmam Alexandri in qua amicorum ejus imagines, &c.* Pintian.

Satyrorum turmam, Alexandrum amicorumque ejus] Turnebus: *Satyrum, turmam Alexandri amicorumque ejus.* Plenius et commodius Vossianus, Men. Gud. Academicusque: *Athenis Satyrum, turmam Alexandri, in qua amicorum ejus imagines summa omnium similitudine expressit.* Immo et Pintiani codex. *Gronov.*

Thespiadas] Musas, a Thespiis oppido Bœotiæ Heliconi proximo. Cicero in Verrem, lib. VI. Luc. Mummius Thespiadas, quæ ad ædem Fortunæ sunt, dedicavit. *Dalec.*

Ad Trophonii oraculum] Duplex id fuit: alterum apud Thebas Bœotiæ, alterum in Lebadia. Vide Pausan. et Alex. ab Alex. VI. 2. *Idem.*

Ad Trophonii oraculum quadrigas Medeæ complures equum cum fiscinis] Recte Turnebus, *simulacrum Trophonii ad oraculum;* sic enim et Vossianus, Menap. Academicusque. Sed et quod sequitur graviter laborat. Voss. *quadrigas medei conplures æquin cum fuscinis canem venaticum.* Acad. *quadrigas mede cum plures equin cum fucinis.* Forte, *quadrigas in ædes complures.* Hæc enim ornamenta fastigiorum erant. Justinus lib. XXIV. de templo Delphico: 'Statuasque cum quadrigis, quarum ingens copia procul visebatur, solido auro fusas esse.' In templo Apollinis Palatini: 'Auro Solis erat supra fastigia currus,' ut canit Propertius II. 2. Livius lib. X. 'Ænea in Capitolio limina, Jovemque in culmine cum quadrigis.' Sed quid fiet illo *æquin?* Violentum forte sit, *Neptunum cum fuscinis;* una enim ei sufficiebat. Hercyna etiam obversabatur σίωνας Trophonii; sed quid illi cum fuscinis? Placidissime videtur exire, *seque cum fuscinis;* habitu scilicet piscaturi. Petronius: 'Alius exsultantes quærebat fuscina pisces.' Hesychius: Θυννάζοντες, κεντοῦντες· τοὺς γὰρ μεγάλους θύννους τριοδοῦσιν ἐλάμβανον. Plinius IX. 15. 'Mira dulcedine per aliquot horarum spatia et passuum millia a gubernaculis spectantur, ne tridente quidem in eos sæpius jacto territi.' *Gronov.*

Ignotum alias, quoniam in Thessalia] Diverso conceptu in apographo nostro: *ignotum alias, quoniam habitaverit in Thessalia ubi latuerint opera ejus.* Pintian.

Praxiteles quoque marmore] 'Praxitelem Parius vindicat arte lapis.' Propert. Hæc Praxitelis opera recenset Pausanias, Equus, et Eques; Ceres, Cereris filiæ; Iacchus facem præferens; Diana Brauronia, Athenis. lib. I. Megaris 12. Dii; Satyrus e Pario lapide; Pitho; Fortuna; Apollo; Diana; Latona. lib. I. Argis, Latona. lib. II. Mantineæ Latona et ejus filiæ. lib. VIII. Rhea; Juno Telea e Pentelico marmore, Platæis; Æsculapius ad Trophonii oraculum; Herculis labores, Thebis; Cupido e Pentelico marmore; Venus, Phryne, Thespiis. lib. IX. Phryne inaurata, Delphis; Diana Anticyræ. lib. X. *Dalec.*

Item Cataguscam et Ebrietatem] Scribendum forte non *ebrietatem,* sed *ebriam eam;* ut sit nomen quod respondeat participio *catagusam.* Pin-

tian. *Item Catagusam et Ebrietatem*] Τὴν Κατάγουσαν, vel quæ pensa nendo deducit, unde et *κάταγμα* vel quæ carminibus Lunam devocat. Prior interpretatio melior; Catagusamque exponunt Lachesin, unam ex tribus Parcis, quæ quod colo Clotho advolvit, net, torquet, demittit. Alii *κατάγουσαν τὴν ὁδὸν πρὸς Ἔρεβον, viam, quæ ad Inferos ducit*, per quam reversus est Pluto rapta Proserpina, intelligunt. Eam Pausanias in Corinthiacis juxta Lernam et Chemarum fluvium esse tradit. Alii Proserpinam, quæ, secto capillo moribundis, eos πρὸς τὴν ᾅδην κατάγει. Veteres *κατάγειν ἔρια*, et *κατάγειν κρόκην*, dixerunt *nere, filum deducere*. Κατάγουσα Praxitelis imago sane fuit mulieris cum fuso et colu nentis, sive Parca esset, sive alia quævis. Quidam legunt *Pergusam*, nempe locum amœnissimum, Ætnæ propinquum, descriptum ab Ovid. Met. v. ad cujus ripam ludens Proserpina rapta est. Quidam legunt *κατάκλυσιν*, id est, *effusam caliginem*, alii *κατάκλυτον*, id est, *depressam voraginem*. Dalec.

Marmoreæ] Tum Cnidiæ, tum Coæ. Vide infra xxxvi. 5. *Idem.*

Spilumenem, Œnophorum] Turnebus pro *Spilumenem, Œnophorum*, quæ divisim leguntur, reponit conjunctim *Spilumenen operan*, id est, sordidum autumnum. Ovid. 'Stabat et autumnus calcatis sordidus uvis.' Ego vero in vulgata lectione *Spilumenem* intelligo anum quandam sordidam, vel sordes vestium eluentem. Quidam *Psilumenem*, id est, glabram, et calvam, legunt. *Idem.*

Magnus Alexander] Antiochus, Pausaniæ lib. I. Seleucus, Valerio x. 2. *Idem.*

Ipse Calamis] Calamidis signa Pausaniæ, Apollo Alexicacos; Victoria adjuncta lemnæ, Athenis. lib. I. Æsculapius ex auro et ebore, Epidauri. lib. II. Victoria apud Eleos. lib. v. Equi Dinomenis, et Equestres pueri apud Eleos. lib. VI. Delubrum Ammonis; Mercurius Tanagræ. lib. IX. Hermione Delphis. lib. X. *Idem.*

Equis semper sine æmulo expressis] Propert. lib. III. 'Gloria Lysippo est animosa effingere signa: Exactis Calamis se mihi jactat equis.' *Idem.*

Alcamenes Phidiæ discipulus] Alcamenis opera Pausaniæ, Athenis. Mars; Venus in hortis; Bacchus ex auro et ebore; Progne; Itys. lib. I. Hecate triceps. lib. II. Æsculapius Mantineæ. l. VIII. Minerva et Hercules Colosseus e marmore Pentelico, Thebis. lib. IX. *Idem.*

Encrinomenos] Ἐγκρινόμενος, qui athletis adnumeratur, et in eorum numerum recipitur, ἐγκριτὴς ἀθλητῶν, athletas qui probat ut recipiantur et accenseantur. Cicero Off. l. I. 'Atqui hoc idem Sophocles si in athletarum probatione dixisset, justa reprehensione caruisset.' Turnebus. *Idem.*

At Polycleti discipulus Aristides quadrigas bigasque. Et Iphicratis leæna laudatur] Quatuor scripti, *At Polycleti Aristides*. Sufficit enim hue intelligi vocem, quæ posita est in membro præcedenti; *Alcamenes Phidiæ discipulus*. Dein Voss. *bigas quam phicratis*. Forte: *bigasque. Tisicratis leæna laudatur*. Dixit enim superius: 'Hujus porro discipulus fuit Tisicrates et ipse Sicyonius.' Inferius: 'Xenocrates Tisicratis discipulus.' *Gronov.*

Bryaxis Æsculapium] Is Megaris fecit Æsculapium et Hygieam. Pausan. lib. I. *Dalec.*

Bedas adorantem fecit; Batton Apoll. et Junonem, &c.] Vide Reines. Var. Lect. lib. II. p. 175.

Batton] Battus senex, qui cum Apollo regis Admeti pasceret armenta, boves quos furto Mercurius eduxerat indicavit: quamobrem in indicem lapidem mutatus est. Ovid. Met. II. 'Senserat hoc furtum nemo, nisi notus in illo Rure senex, Battum vicinia tota vocabat,' &c. Fuit et Bat-

ton auriga Amphiarai, de quo Pausanias in Eliacis prioribus, et in Corinthiacis. Bathylli citharœdi statuam a Polycrate Sami tyranno in Junonis templo dicatam, magnis laudibus celebrat Apuleius Florid. lib. II. ac curiose describit. *Dalec.*

Bedas fecit adorantem Batton Apollinem] Dalecampius intelligit Battum senem Ovidio in lapidem indicem versum. Cur non potius Aristotelem Battum, conditorem Cyrenarum, qui auspice Apolline coloniam eo deduxit e Thera? Sed potius *Batton* nomen est artificis, qui Apollinem et Junonem fecit, ut vidit excellentissimus Reinesius Var. II. 7. *Gronov.*

Olympium Periclem dignum] Ab eloquentiæ incredibili vi, prorsusque divina, sic dictum volunt. Vide Rhodigin. XXV. 8. et Leopardum V. 14. Forma ejus fuit e suggestu populum alloquentis, manibus junctis, quoniam concionaturus semper Deos precabatur: quod vel ex Livio lib. XXXIX. discimus: 'Cum post solenne,' inquit, 'carmen precationis, quod præfari prius, quam populum alloquantur, magistratus solent,' &c. *Id.*

Cephissodorus] Fecit is Megalopoli Dianam e Pentelico lapide. Pausan. lib. VIII. et in Helicone Musas. *Id.*

Canachus Apollinem nudum] Canachus fecit Venerem Sicyone, Apollinem Didymæum Milesiis ex ære ad Branchidarum oraculum; Apollinem Ismenium Thebanis e cedro. Pausan. lib. II. Bicellum pugilem apud Eleos. lib. VI. Signa multa Delphis. lib. IX. *Idem.*

Idem celetizontas pueros fecit] Voss. *Idem et celetizontas pueros;* sine τῷ *fecit*, quod satis est mox poni. *Gron.*

Dædalus] Sicyonius, qui Timonem finxit. Pausan. lib. VI. non Atheniensis. *Dalec.*

Dinomenes Protesilaum] Is in Parthenope Athenis finxit Io Inachi, et Callisto Lycaonis filiam. Pausan. lib. I. *Idem.*

Euphranoris Alexander Paris est] Idem pictor fuit excellens, XXXV. 11. facta est et supra hoc ipso capite hujus mentio. Pinxit is Athenis porticum vicinam porticui regiæ, cujus imagines multis refert Pausan. lib. I. *Idem.*

Simulacrum Boni Eventus] Varro de Re Rust. lib. I. Bonum Eventum numerat inter Deos Consentes. Ejus templum fuit prope thermas Agrippæ, quarum adhuc reliquiæ supersunt. *Idem.*

Cliduchon] Alii *Daduchum* legunt; alii *Clavigerum* interpretantur; alii *Clidicum* regem Athenarum, Pausaniæ memoratum in Atticis. Vide quæ in hanc vocem non longe a principio hujus capitis adnotavimus. *Idem.*

Græciam] Græciæ picturam Pausanias memorat lib. V. Ejusdem imaginem lib. VI. *Idem.*

Et Castor et Pollux ante ædem Jovis Tonantis] Acad. *Tonantis agasce*. Gud. et Menap. *Tonantis agesie.* Voss. *Tonantis hagesiæ*. Ita ergo scribendum: *et Castor et Pollux ante ædem Jovis Tonantis Hagesiæ;* nempe statuarii laudantur. Quintilianus Instit. XII. 10. 'Nam duriora et Tuscanicis proxima Calo atque Hegesias, jam minus rigida Calamis, molliora adhuc supra dictis Myron fecit.' Lapis in ædibus Witzii viri consularis Amstelædami ex Asia advectus:

ΓΑΙΟΝ ΒΙΛΛΙΗΝΟΝ ΓΑΙΟΥ ΥΙΟΝ ΠΡΕΣΒΕΥΤΗΝ
ΡΩΜΑΙΩΝ ΟΙ ΕΝ ΔΗΛΩΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΕΥΕΡΓΕΣΙΑΣ
ΕΝΕΚΕΝ ΤΗΣ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΥΣ ΑΝΕΘΗΚΑΝ
ΑΓΑΣΙΑΣ ΜΗΝΟΦΙΛΟΥ ΕΦΕΣΙΟΣ ΕΠΟΙΕΙ
ΑΡΙΣΤΑΝΔΡΟΣ ΣΚΟΠΑ ΠΑΡΙΟΣ ΕΠΕΣΚΕΥΑΣΕΝ.

Agnoscit et Hermolaus *Agesiæ*, et ex eo facit *Hegesiæ*. Itaque miror quis id nomen deleverit. *Gronov.*

Buthyreus Lycius Myronis discipulus] In archetypo nostro *Buthyres*, non *Buthyreus*: puto scribendum *Buthytes*, hoc est, bovis immolator, et ad superiora pertinere eam dictionem; ut verbum quod sequitur *Lycius*, proprium sit nomen discipuli Myronis, non gentile; nam et Pausanias in Atticis *Lycium* memorat Myronis filium, et Plinius paulo infra *Lycium* hunc vocat. *Pintian.* *Buthyreus Lycius Myronis*] Legend. *Eleuthereus Lycius Myronis discipulus fuit*; non *Buthyreus*. Atque obiter nota Plinio dici Myronis discipulum, quem Græci constanter filium aiunt fuisse: fuerit forte initio discipulus, postea adoptione filius. *Casaub.* in Athenæum lib. XI. cap. 11. p. 809.

In Ganymede] Martialis, 'Illæsum timidis unguibus hæsit onus.' Nonius scribit, veteres Latinos, Græci sermonis ignaros, pro Ganymede Catamitum appellasse. De ejus raptu vide Leopardum IV. 4. Emend. et Rhod. XV. 9. *Dalec.*

Menæchmi] Dianæ Laphriæ signum, quod Patris fuit, is finxit ex auro et ebore. Pausan. lib. VII. *Id.*

Menæchmi vultus genu premitur] Voss. Gud. Acad. Menap. *Menachim vitulus.* Gronov.

Naucydes] Is Mothonis Atheniensis filius fecit Enclea Rhodium et Bacidem Trœzenium. Pausanias lib. VI. Præterea Heben in delubro propinquo Mycenis, et Hecaten Thebis. Idem lib. II. *Dalec.*

Policles] Fuit is Stadici Atheniensis discipulus. Fecit et Amyntam Pancratiasten. Pausan. lib. VI. Musas quoque ab eo factas testatur hic versus Varronis apud Nonium: 'Nihil sunt Musæ Policlis vestri quas ærifice duxit.' Lipsius III. 24. *Idem.*

Splanchnopte] Philelphus in Suetonii Augustum c. 6. scribit in exemplari quodam se legisse, *Sparganopte*: quæ vox fasciatum puerum significat. Contra Plinii judicium quidam putant σπλαγχνόπτην, quasi haruspicem, ab extis dictum. Vide XXII. 17. ult. *Idem.*

Silanion Apollodorum] Fecit et Satyrum Eleum, et Telestam ac Demaretum Messenios. Pausan. *Idem.*

Dum satiare cupiditatem nequit artis] Verior lectio nostri codicis, *dum satiari cupiditate artis nequit.* Pintian.

Strongylion] Fecit et Dianam. Pausan. lib. I. et tres Musas. Idem lib. IX. *Dalec.*

Brutus Philippensis cognomine suo illustravit] Post hæc verba continenter in Gud. Men. Acad. quamvis mediis paginis sequuntur: *quod sæpius fecisse bonitati plurimum confert*; in quibus finitur hoc caput. Interjecta desunt. *Gronov.*

Theodorus] Pausanias multis locis meminit Theodori filii Teleclis, et Rhæci filii Philæi, utriusque Samii, qui primi æs cudere ac conflare docuerunt. *Dalec.*

Boëthi] Fuit is Carthaginiensis. Fecit et pusionem nudum inauratum, sedentem ad Veneris pedes in templo Junonis apud Eleos. Pausan. lib. V. *Idem.*

Violentia Neronis in urbem convecta] Neronem 500. statuas e Græcia Romam avexisse scribit Pausan. lib. X. *Idem.*

Cantharus Sicyonius] Cantharus Sicyonius fecit Cratinum ex Ægyra. Pausan. lib. VI. et Alexinicum Eleum. Idem eod. lib. *Idem.*

Polygnotus] Polygnotus pinxit Athenis res gestas Castorum in eorum æde; cellam in arce. Pausan. lib. I. Theseum in templo Minervæ Areæ apud Platæenses. lib. IX. Ilii excidium, Delphis. lib. X. *Idem.*

Perixyomenon] Ut Polycletus, Lysippus, Dædalus. *Idem.*

Apellas et adorantes fœminas Antigonus Perixyomenon] Hermolaus, *anhe-*

las et adorantes; vel *plebeias et adorantes.* Voss. *Apellas sed adorantes se fœminas Antignotus et luctatores peroxymenon.* Forte, *Apellas Ledam et ornantes se fœminas.* Gronov.

Cephissodori duo fuere] Cephissodorus Athenis Pacem fecit Plutum in sinu habentem, eodem fere argumento quo Xenophon et Callistonicus Fortunam Thebis finxerant, Plutum in sinu gestantem, quasi vel mater ejus foret, vel nutrix. Pausan. IX. Dianam Sospitam Megalopoli. l. VIII. Musas. lib. IX. *Dalec.*

Liberum patrem in infantia nutriens] Sic apud Eleos e marmore Praxiteles fecit Mercurium, qui Bacchum infantem gestaret. Pausan. lib. VI. *Idem.*

Cleon] Cleon finxit apud Eleos Venerem; Pausan. lib. V. item Dinolochum, Aloetum Arcadem, et Lycinum athletas, lib. VI. duos Joves, lib. V. Hysmonem, lib. VI. Damocritum, eod. lib. *Idem.*

Callicles] Megarensis, Theocosmi filius. Is Diagoram pancratiasten fecit. Pausan. lib. VI. *Idem.*

Dahippus] Finxit is et Callonem et Nicandrum athletas. Pausan. lib. VI. *Idem.*

Mycon] Syracusanus is, Nicocratis filius, Hieronis statuam equestrem ac pedestrem fecit. Pausan. lib. VI. *Idem.*

Mycon athletis spectatus] Voss. *spectatur,* ut XXXV. 11. 'Eudorus scena spectatur.' *Gronov.*

Pitho] Non quidem μελίγηρυν, Suadam, et flexanimam, sed Dianam cognomine Pitho, cui sacellum construxit Hypermnestra, victo patre in judicio, quod Lyncei caussa effugerat. Pausan. in Corinthiac. *Dalec.*

Pisicrates bigæ Pitho mulierem imposuit] Voss. *Tisigratis bigæ piston.* Sed nondum locus *Tisicrati,* cum ordinem primarum literarum in nominibus sequatur. Quæ autem mulier illa *Pitho?* Hermolaus Suadam interpretatur; aut legendum *Pisto,* quæ sit credulitas. Dalecampius non μελίγηρυν et flexanimam Suadam, sed Dianam cognomine tali ab Hypermnestra dicatam intelligendam monet, teste Pausania. Nunquam eam Plinius *Pitho mulierem* dixisset. Suspicor, quod prius est, non esse nomen artificis, sed operis ex illis, quæ fecit Niceratus, et scripsisse Plinium, *Pisistrati bigæ Phyen mulierem imposuit.* Historia est apud Herodotum libro primo. Valerius Maximus I. 2. 'Pisistratus in recuperanda tyrannide, quam amiserat, simulatione reducentis se in arcem Minervæ est usus; cum per ostentationem ignotæ mulieris, quæ Phya vocabatur, formatæ ad habitum Minervæ, Athenienses deciperet.' *Gronov.*

Perillum nemo laudat sæviorem] Perillum Atheniensem: 'Et Phalaris tauro violenti membra Perilli Torruit, infelix incipit (imbuit) auctor opus.' Ovid. in Arte. *Dalec.*

Sthenis Cererem] Olynthius. Fecit is et Pyttalum. Pausan. lib. VI. *Dal.*

Simon] Æginetа. Finxit is et equum cum auriga. Pausan. lib. V. *Id.*

Scopas] Scopas Parius fecit Athenis Amorem, Appetitum, Cupidinem. Pausan. lib. I. Herculem et Hecaten. lib. I. Venerem popularem. lib. VI. Æsculapium et Hygieam; Templum Tegeaticum. lib. VIII. Minervam et Dianam Eucleam. lib. IX. *Idem.*

Euchir] Euchir Atheniensis Eubulidæ filius apud Pheneatas fecit Mercurium e marmore. Pausan. lib. VIII. *Idem.*

Lyson] Is finxit Athenis populum. Pausan. lib. I. *Idem.*

Menodorus] Atheniensis. Is fecit Thespium Cupidinem. Idem lib. VIII. *Idem.*

Polydorus] Cum fulmine, quo Semele icta est, e cœlo lignum in ejus cubile decidit, quod ære Polydorus exornavit, et Liberum Cadmæum ap-

pellavit. Pausan. lib. IX. *Idem.*

Protogenes idem pictura clarissimus] Exquisitius Vossianus: *picturæ clarissimæ*. ut XXXV. 4. 'Fabii clarissimæ gentis.' *Gronov.*

Patrocles] Filius Dædali Sicyonii. Fecit Aristodemum. Pausan. lib. VI. et signa multa Delphis. l. X. Fuit et Patrocles Crotoniata Cratylli filius. Is finxit Apollinem cum inaurato capite. Idem lib. VI. *Dalec.*

Timocheus] Æsculapium Trœzeniis fecit Timocheus. Pausan. lib. II. Agelon Chium Theomnestus Sardianus. Idem lib. VI. *Idem.*

Thrason] Strabo lib. XIV. scribit, in Ephesiæ Dianæ templo monstrata sibi Thrasonis opera, Hecateum, Penelopen fontem, et anum Eurycliam. *Idem.*

Callimachus] Callimachus Athenis ante Minervæ signum lucernam auream fecit. Pausan. lib. X. et Junonem sedentem apud Platæenses. lib. IX. *Idem.*

Ob id Cacizotechnos] Dictus etiam is fuit τηξίτεχνος, quod artem subtilius expolisset; vel, ut scribit in Atticis Pausanias, quod primus lapides ἐτρύπησεν, id est, pertudit ac perforavit minutim. In manuscripto codice *Cacotexitechnos*. Philander in Vitruv. IV. 1. *Idem.*

Memorabilis exemplo] Magis Pliniana lectio *memorabili*, quam *memorabilis*. Pintian.

Emendatum opus] Aptius legetur *commendatum*, quam *emendatum*. Id.

Saltantes Lacænæ, emendatum opus] Aptius legitur *commendatum*, quam *emendatum*, inquit Pintian. Haud ego, vel ob unum Petronii locum: 'lateriqué adplicat meo mulierem omnibus simulacris emendatiorem.' Sed et supra Plinius: 'Capillum quoque et pubem non emendatius fecisse.' *Gronov.*

Cypria in expeditione] De illa expeditione, auctioneque supellectilis regiæ, vide Plutarchum in Catone minore. *Dalec.*

Tam inane exemplum] Imo scribendum reor, *tam insigne exemplum*. Pintian.

Noscatur tam inane exemplum] Sic et Voss. Pintianus, *insigne*. Lege, *tam immane exemplum*. XXII. 2. 'Boletos immenso exemplo in crimen adductos, veneno Ti. Claudio principi per hanc occasionem ab conjuge dato Agrippina.' XXVIII. 2. 'Durat immenso exemplo Deciorum patris filiique, quo se devovere, carmen.' XXX. 2. 'Immensum et indubitatum exemplum est falsæ artis, quam dereliquit Nero.' *Gronov.*

Tunicati Eleo habitu] In vetere exemplari non *Eleo habitu*, sed *soleo habitu*; ut forte pro *soleo habitu*, *soleati* legendum sit; et dictio sequens, *Romæ*, adulterina habeatur. *Pintian.*

Sentienteque] Leg. *sæviente*. Non temere fuit Hercules ita formatus. Apud Athenæum lib. XII. Stesichorus Himeræus primus omnium clavam, leonis pellem, arcum tribuit Herculi; Xanthus vero Stesichoro vetustior, e cujus versibus in opus suum multa Stesichorus transtulit, habitu Homerico, nempe priscorum heroum, depinxit: qua figura a statuario illo tunicatus, et Eleo cultu repræsentatus fuerat. Turnebus legit *Œtæo*; nempe tunica illa molesta, quæ tabe veneni imbuta visceribus ejus inhæsit, tantosque cruciatus excitavit, ut in ardentem pyram conjicere se maluerit, quam acerbum dolorem perferre diutius. *Dalec.*

CAP. IX. *Differentia æris et misturæ, et de servando ære.*

In Cyprio coronarium et regulare est] Brevius in archetypo nostro, *in Cyprio coronarium tenuatum in laminas*; cætera redundant. *Pintian.*

Octonas plumbi libras addunt] Ad singula æris centumpondia. *Dalec.*

Eademque tabularis] Ad ducendas tabulas æneas commoda. *Idem.*

Peculiare in eo condimentum] Pecu-

liaris coloris emendatio, elegantia, gratia. *Idem.*

Appellatur etiamnum et formalis temperatura] *Apparatur* in vetusto codice, non *appellatur*. Pintian.

Græcanicum vocant] Græciense vocat infra XXXV. 6. *Dalec.*

Quæ vocatur ollaria] Aliter ea fit hodie. *Idem.*

In statuarum prætextis] Ad id nostri artifices scobem æris in coticula tritam illinunt cum oleario glutine. *Idem.*

Jam pridem translatus est] *Translatitius* scribendum reor, non *translatus*. Pintian.

Tabulis æreis] Vide Brodæum IV. 12. *Dalec.*

CAP. X. *De cadmia medicinæ.*

Cadmia] Factitia. *Idem.*

Namque ipse lapis ex quo fit æs] Adde particulam *ut*, ex antiquo exemplari; *namque ut ipse lapis, &c.* Pintian.

Medicinæ inutilis] Fallitur Plinius; multis enim is remediis pollet. *Dalec.*

Botrytis cognominata] *Botryonis* in scripto codice. Legendum videtur *Botryitis*, ex Dioscoride ultimo libro, ut etiam notavit Hermolaus. *Pintian.*

Et ab eo argumento botrytis cognominata] Voss. *camaris dependens et ab eo argumento botryonis nominata. Botryonis* et Menap. Academicus, Gudianusque, sed et Pintiani: ipse, ut Hermolaus, *Botryitis.* Gronov.

Placitis, et ipsa ab argumento] *Placitis: et in ipsa argumentum. Planicies crusta verius squamnium intus varia ad luxuriam utilior*, Ms. vitiosum; e quibus commoda tamen hæc lectio duci potest: *Placitis, et ipsa ab argumento. Plana enim crusta est verius quam squamma, intus varia, ad ulcera utilior.* Dalec.

Fluunt et ex ea duo alia genera] Cadmiarum genera sunt quinque: prima ex lapide pyrite usto; secunda botrytis; tertia onychitis; quarta placodes, sive ponitis, quinta ostracitis. Confundit hæc omnia Plinius. *Idem.*

Ostracitis tota nigra et cæterarum sordidissima] Voss. *cæteris.* Lege, *nigra e cæteris sordidissima.* Gronov.

Lapidem ipsum] Cadmiam metallicam, fusuris necessariam, de qua supra. *Dalec.*

Aqua pluvia lavatur minore effectu] Duo postrema verba redundant, ex vetusto exemplari: recte; nam infra in initiis proximi capitis repetuntur, proprium ibi locum habentia. *Pintian.*

CAP. XI. *De scoria et flore, et squama æris et stomomate, et ærugine, et hieracio.*

Fit ære fuso, et in alias fornaces translato] Fit ære fuso, cum in receptacula fluit, per fistulas ad ea pervenientes colatum; nam aqua gelidissima affusa, id quod fit ut sorde expurgetur, repentina densatione expuuntur grana milio similia, quæ florem vocant. Inepte hæc Plinius: multo accuratius Dioscorid. Quidam legunt: *fit ære fuso flatu crebriore, et in receptacula e fornace translato. Ibi excutiuntur, &c.* Dalec.

Florem] Rhodig. XIX. 10. scribit florem eum vocari paleas æris ramentulas. Quam recte et Latine is viderit! *Idem.*

Similiter ex eis fit, quam vocant lepida] Lege: *Similiter ex eis fit quam vocant lepida, et sic adulteratur flos, ut squama veneat.* Ait florem æris adulterari æris λεπίδι, ut squama nimirum væneat, quæ alias vænum ire non posset. *Salmas.* 1077. a. Sequentia sic lege: *et sic adulteratur flos ut squama væneat, decussa vi clavis in quos panes ærei ferruminantur.* Ita loquitur alibi; ut XXXVI. 26. 'Vitrum sulphuri concoctum ferruminatur in lapidem.' Sic panes æris dicit in clavos ferruminari. Vide Salmas. p. 1077. a.

Decussa vi clavis, per quos panes] Leg. *Decussa clavis, quos ex panibus æreis fabricantur.* Sic autem Diosc. *Bonitate præstat æris squama crassa,*

ex clavis æreis officinarum (ἐκ τῶν χαλκουργικῶν ἥλων) Cypriarum decussa, quam helitin vocant. Male hunc locum Plinius vertit. *Dalec.*

Quod vocant stomoma] Dioscorides agnoscit quidem λεπίδα, et τοῦ χαλκοῦ, et τοῦ στομώματος, æris, chalybis, sive aciei squamam, sed eam στόμωμα dici, nusquam tradit. Quamobrem Plinium falli docti suspicantur. *Idem.*

Credunt seplasiæ, ea omnibus quidem fraudibus corrumpenti] Pauciora verba in apographo nostro: *credunt seplasiæ omnia fraudibus corrumpenti.* Pintian. *Credunt seplasiæ, ea omnibus, &c.*] Ita legendus ille locus: *Credunt Seplasiæ, omnia fraudibus corrumpenti. Jam quidem facta emplastra ac collyria mercantur. Tabesque mercium, aut fraus Seplasiæ sic quæritur eis.* Vide Salmas. p. 1061. b.

Credunt seplasiæ, ea omnibus quidem fraudibus corrumpenti] Voss. *credunt simplasiæ omnia fraudibus corrumpenti jam quidem, factaque emplastra et collyria mercantur.* Pintiani quoque codex, *seplasias omnia.* Men. Gud. Acad. *credunt simpla sed* (Men. *set*) *ea omnibus q.* Gronov.

Et ulcera oris farina admota] Scribe *et uvas oris*, non *ulcera oris*, ex scripto codice; favente etiam Dioscorid. lib. v. 'Columellam,' inquit, 'et tonsillas oris melle exceptus et admotus reprimit.' Sic in fine capitis de Chalcantho: 'tollit et uvas vel si decocto tangantur.' *Pintian.*

In cadis super acetum suspenso] Theophrastus περὶ λίθων. *Dalec.*

Ocyssime vero contrahit coronarum æruginem recisamentis] Acad. Men. Gud. *Oc. v. contingit tenacior recisamentis.* Voss. *Ocyssime vero contingit coronariorum recisamentis in acetum additis.* Optime. *Contingit* est existit, nempe ærugo. Dixerat: 'Æruginis quoque magnus usus: sed pluribus ea fit modis.' *Coronarii*, qui coronas faciunt. XXI. 2. 'Sicyone ingenio Pausiæ pictoris atque Glyceræ coronariæ dilectæ illi.' Eodem lib. c. 9. 'Alii asphaltion, majore folio, quo utuntur coronarii.' et cap. 12. 'Coronarii quidem et spinæ flore utuntur.' *Gronov.*

Aut gummi] Quidam rasilem deteriorem, admixto gummi, pro factitia priore vendunt, inquit Dioscorid. Sed vitiosum id genus improbatur. *Dalec.*

Stridentia in frendendo] Dioscorides, διὰ τῆς ὀδόντων ἐπερείσεως, dentium appressu. Idem.

Delacrymationibus] Sic Plinius reddit quod Græci ἀποδακρυτικὸν vocant: est autem ἀποδακρυτικὸν, quod delacrymationes sistit, vel elicit. *Idem.*

Hieracium vocatur collyrium] A Hierace auctore *Hieracium* quidam vocari contendunt, quasi ὀξυδερκὲς, quod ἱέρακες, accipitres, hieracium scalpendo, et succo tingendo oculos, obscuritatem cum sensere discutiant. Supra XX. 7. Hieraciorum collyriorum descriptiones aliquot extant ap. Galen. κατὰ τόπους, lib. IV. *Idem.*

CAP. XII. *De scolecia, et chalciti, et misy, et sory, et chalcantho.*

De scolecia] Al. *De collicia.* Idem.

Est et alterum genus æruginis quam vocant scoleciam] Vetus codex *scoleaca;* scribo *scolecos*, ex Diosc. lib. v. sic enim appellat æruginem scolecos, hoc est vermis: eadem menda paulo post. *Pintian.*

Scoleciam] Licet apud omnes auctores, quorum scripta extant, legamus ἰὸν σκωληκίαν, æruginem vermiculatam, hujus tamen erroris tam publici et recepti solum Plinium auctorem esse puto, legendumque κολλικίαν, in placentulas, ac veluti rotundos exiguosque panes formatam. Locus Dioscoridis qui Plin. fefellit est: Ἕως τῇ μὲν χροιᾷ ἰώδης, τῇ δὲ συστάσει γλοιώδης γένηται, καὶ οὕτως ἀναπλάσας κόλλικας Ῥοδιακοῖς ὁμοίους, ἀποτίθεσο. *Donec æruginis colore sit, ac strigmentorum crassitie: tum placentulas Rhodiis similes formato ac recondito.* Pli-

nius vero: *Teritur autem, donec viride fiat, contrahatque sese vermiculorum specie, &c.* tacito de industria Rhodiorum vocabulo, cum explicare non posset Rhodii vermes quales essent. Præterea Dioscorides non expectandum esse jubet, quoad sese contrahat in vermiculos, ut Plinius intellexit, sed cum satis spissa est, manibus formari εἰς κόλλικας Ῥοδίους, quod de vermibus exponi minime potest. κόλλικας ῥοδίους quidam exponunt, non placentas ex insula Rhodo, sed pastillos ex rosis ocularios, ad quem usum æruginis quoque illi pastilli fiebant. *Dalec.*

In Cyprio ære] In Cyprio ære (nempe æris Cyprii mortario) aluminis, et salis fossitii, aut marini, aut nitri drachma una, tritis cum aceti albi et acris hemina dimidia, quoad strigmenti modo spissescant. *Idem.*

Quod vitium ut emendetur] Sic legendum ex Dioscoride: 'Si quod autem vitium, ut emendetur, duæ partes urinæ veteris aceto miscentur. Fit et ex urina pueri impubis. Idem autem in auramentis, quod et Santerna efficit.' Quod autem ait, 'Si quod vitium est,' hoc est, si minus efficax sit, ac colorata. *Idem.*

Æris venas oblongas] Longas et splendentes venas. Diosc. æris nulla facta mentione. *Idem.*

Acrius etiamnum et vehementius, si aceto, quam vino temperentur] Brevius in vetere codice, *etiamnum vehementius si aceto quam vino temperentur;* reliqua superfluunt: et paulo post lege, *Hispaniensique et Africo.* Pintian.

Fit et in Hispania e puteis stagnisve] Rectius in eodem, *fit in Hispaniæ puteis stagnisve.* Idem.

Decoquitur ea] Ideoque ἑφθὸν dicitur, aliis præstantius ad nigras tincturas, ad usum medicinæ invalidius. Diosc. *Dalec.*

Fit et pluribus modis] Lege: *Fit et pluribus modis, genere terræ eo in scrobes cavato, quarum e lateribus distillante hiberno gelu stiria, stalagmian vocant.* Vide Cl. Salmas. 1159. b. sequitur: *Sic ex eo quod dependet ut lanciola, loncoton appellant.* Salmas. ibid.

Genere] Atramentosi metalli, quod chalcitin, misy, sory, melanteriam continet. *Dalec.*

Hyberno gelu stirias] Vet. *Hyberno tempore stiriæ gelantur:* improprie *gelantur*, pro concrescunt vi caloris exiccatæ; nam hieme calidissimæ sunt metallorum fodinæ. *Idem.*

Stalagmian] Σταλακτὸν, σταλακτικὸν, λογχωτὸν vocari Dioscorides tradit: a Peteesio πτάριον. *Idem.*

Sed ex eo candidum colorem] Leg. *Sed est candidum, et colore violæ simile.* Violaceum id paulo post nominat. *Idem.*

Pluvia aqua] Quæ per venas atramentosas labitur. *Idem.*

Medetur et oculorum scabritiei] *Scabriciæ*, non *scabriciei*, in antiquo codice, semperque sic leges; sequitur confestim, *Dolorique nec non et caligini et oris ulceribus.* In eodem, *dolorive et caligini ac oris ulceribus.* Pintian.

CAP. XIII. *De pompholyge, et spodo, et antispodo, et diphryge, et triente Servilio.*

Differentia, quod pompholyx lotura paratur] *Spluratur*, non *paratur*, in scripto codice: forte *expurgatur* legendum, ex Diosc. lib. v. *Idem.*

Saporem horridum] Veluti cœni, Dioscorides. *Daleo.*

Convenitque oculorum medicamentis, quibuscunque vitiis occurrens] Detrahe conjunctionem *que*, et *occurrerit* lege, non *occurrens*, ex apographo nostro. *Pintian.*

Levissima hæc efflatur et ocius evolatque] Acad. *levissimo flatu evolat e fornacibus*, ut et Men. et Gud. nisi quod *evolatque.* Pintiani, *levissimum hoc efflatur et otius.* Voss. *Levissimum hoc est flaturæ tutius evolatque et fornacibus et tectis adhærescit.* Scribo,

loturæ tutius; nam supra, 'pompholyx lotura paratur.' XXXIII. 7. 'Alii minimum faciunt prima lotura.' XXXIV. 18. 'Fit et lotura plurimi usus in medicina.' Mox: *Quod vero rubicundius ex iis invenitur, acriorem vim habet, exulceratque adeo, ut, cum lavatur, si oculos attigit, excæcet.* Sic Voss. non *attingat.* Hoc igitur minus tutum loturæ. Vocabulum bis habes infra c. 18. *Gronov.*

Acriorem vim habet] Nondum exuta Cadmiæ, erosive lapidis acrimonia. *Dalec.*

Purgatur ante pinna, dein crassiore lotura] Ms. *Purgatur in tepiditate ui crassior lotura digitis scabritiæ excernuntur.* E quibus restitui potest lectio melior: *Purgatur crassior tepida lotura: digitis scabritiæ discernuntur.* Legendum tamen ex Diosc. v. 85. *Purgatur autem in crassiore panno lotura. Quidam digitis scabritiem exterunt. Maxima vis ejus est, &c.* quamvis c. 18. hujus libri in lotura spodii plumbei scribatur: 'Quidam pulverem pannis detergere malunt, ac terere in vino odorato.' *Idem.*

Digitis scabriciem exterunt] Quatuor nostri, ut Pintian. *scabriciæ excernuntur.* Gronov.

Collyriis oculorum nimium vigiliis fatigatorum apta putatur] *Collyriis oculorum minus utilis putatur,* in archetypo nostro: cætera superfluunt. *Pintian.*

Fit et in argenti fornacibus] Aurique et plumbi. Dioscor. *Dalec.*

Quam vocant lauriotin] A Laurio Atticæ pago, Sunio proximo, ubi argenti metalla fuere. Pausanias. Spodon Illyricam laudat Hippocrates. *Idem.*

Vitæ ingenia mirari] Scribendum puto, *naturæ ingenium.* Causam erroris fuisse puto compendiosam scripturam hujus dictionis, *naturæ*: et paulo post, *Catonei,* non *Cydonei,* in eodem. *Pintian.*

Pseudocyperi] Quidam apud Diosc. legunt *pseudocypri.* Dalec.

Spegma] Ψῆγμα hoc loco est velut apluda, acer, palea æris, quæ vehementiori flatu extra fornacem ejicitur, tanquam æris ramentum aut recisa derasaque particula. Diosc. cap. de flore æris, τὸ τῶν παλαιῶν ἥλων ψῆγμα, *ramentum veterum clavorum,* a quibusdam vocatum fuisse tradit florem æris. *Idem.*

Quidam tradunt in fornacibus globos lapidis qui coquantur] *Quidam tradunt, in areis globos lapidis æs gignentis sole coctos fermentari; circa hoc æs fervere: ipsum vero percoqui translatum in altas scrobes, et esse adum; quod autem materiæ excocto superest, diphryges vocari.* Ex Diosc. et manuscr. *Idem.*

Id quod excocto supersit, diphryges vocari] Voss. *id quod ex cocto superfit, diphryga vocant.* Plautus Sticho: 'Edepol te vocem libenter, si superfiat locus.' Acad. quoque *diphryga vocant.* Sed διφρυγὲς Dioscorides. *Gronov.*

CAP. XIV. *De ferro et ferreis metallis; et differentiæ ferri.*

Ne ferro nisi in agricultura uterentur] Acad. *in agro culto.* Gud. et Men. *in agro cultu.* Voss. *in agri cultu.* Et hoc Plinii. Libet enim disertis illa tralaticia variare. Cicero in Verr. lib. III. 'Quid est enim Sicilia, si ei agri cultionem sustuleris?' *Idem.*

Et stilo scribere intutum est, ut vetustissimi] Acad. Men. Gud. *et cum stilo scribere intutum vetustissimi.* Voss. *et tum stilo scribere intutum vetustissimi.* Lege, *Etiam stilo scribere vetitum vetustissimi auctores prodiderunt.* Tangit et Juretus ad Symmachum II. 22. *Idem.*

Et tamen vita ipsa non desiit honorem] Voss. *defuit.* Ut Tacitus Hist. IV. 'Nec deerat egentissimus quisque e plebe et pessimi servitiorum prodere ultro dites dominos.' Item: 'Nec deerat ipse stipatus armatis, domos hortosque permutans, apparatu, incessu, excubiis, vim principis

complecti.' *Gronov.*

Learcho filio præcipitato residentem] Athamas furens Learchum ex Ino filium, saxo illisum, necavit, idem facturus de matre et altero filio Melicerta, nisi eo in ulnas recepto præcipitem Ino se in mare jecisset. Quare hic præcipitatum Learchum, saxo inflictum, et sic occisum intelligere oportet, non autem scopulo deturbatum. *Dalec.*

Furorem Learcho filio præcipitato residentem pœnitentiamque] Hoc a Gelenio est, cum haberetur, *residentem pœnitentiam*, quod a Pintiano. Sed Voss. *pœnitentia res ferrumque miscuit.* Lege: *cum exprimere vellet Athamantis furorem, Learcho filio præcipitato, residentem pœnitentia, æs ferrumque miscuit.* Academicus, Men. Gud. *Learchum filium præcipitare volentis et residentis pœnitentia.* Unde apparet, quantum sibi hoc in scriptore permiserint librarii. *Pœnitentia* est mutato animo. Sic Phædrus Fab. LXX. 'Sancta incorrupta jura reddebat fide. Post quæ labare cœpit pœnitentia.' Ita enim hæc scribenda et conjungenda. Vulgo hoc vocabulum parum capiunt; non enim tantum dolorem ex actis, sed sæpe mutatum animum et consilium, modumque agendi contrarium, significat. Suetonius Octavio: 'Quo magis pœnitentiam prioris sectæ approbaret,' id est, se descivisse ab istis partibus, se aliam sectam sequi. Noster XXXV. 11. 'Herculem tristem insaniæ pœnitentia.' 'Post quæ' frequens Tacito. *Gronov.*

Ferri metalla ubique propemodum reperiuntur] Voss. Men. Gud. Academicus, consensu, *propemodo.* Et restituimus Plaut. in Trin. III. 3. 50. et Liv. XXIV. 20. *Idem.*

Sentit, stricturæque vocantur] Lego: *sentit. Stricturæ vocantur massæ omnes, quod non in aliis metallis, a stringenda oculorum acie, &c.* nam inter metalla ferrum solum candens aciem oculorum perstringit. *Stricturæ* Nonio scintillæ ferri ferventis, quod stricte, id est, celeriter emittantur, aut quod candore nostros oculos percellant. Virgil. Æneid. VIII. 'Stricturæ chalybum et fornacibus ignis anhelat.' Lucilius Sat. lib. IV. 'Crebræ ut scintillæ in stricturis, quod genus olim Ferventi ferro.' Stricturæ massæ ferri fusi et confecti, quæ in fornace candentes ferveat, et nitent. *Dalec.*

Et fornacum maxima differentia est] Lege: *Et fornacum magna differentia est. In aliquibus ferrum excoquitur nisi ad indurandam aciem: aliquæ modo sunt ad densandas incudes malleorumve rostra.* Pliniana loquutio *nisi*, pro *non nisi*: sunt aliquæ fornaces in quibus ferrum excoquitur non nisi ad indurandam aciem. *Acies* Plinio quod Græcis στόμωμα, posterioribus Latinis *Aciarium.* Mox sic legend. ac distinguend. *Neque alia genera ferri ex mera acie temperantur, ceteris enim admiscetur mollior complexus. In nostro orbe alicubi vena bonitatem hanc præstat, ut in Noricis: aliubi factura, ut Sulmone aqua: ex mera acie temperatum ferrum,* ἀκραιφνὲς στόμωμα. Inde et 'temperare' pro acuere. Vide Salmas. pag. 1015. a.

In iis equidem nucleus ferri excoquitur, ad indurandam aciem] Alio ordine et aliter in scripto codice: *nucleusque quidam ferri excoquitur in his ad indurandam aciem.* Pintian.

In iis quidem nucleus ferri excoquitur] Acad. Menap. Gud. *in his quidem ferrum excoquitur in his ad indurandam aciem aliquo modo sunt ad densandas.* Voss. *in nucleusque quidem ferri excoquitur in his ad indurandam aciem aliquemmodo ad densandas.* Unde Salmas. *in aliquibus ferrum excoquitur, nisi ad indurandam aciem: aliquæ modo sunt ad densandas incudes, malleorumque rostra.* Subscribo facile; nisi quod non concoquo, quam ille Plinianam locutionem vocat, *nisi* pro *non nisi.* Hoc

non credo, nisi certis exemplis convincar. Et quid quæso proclivius quam ex *in his* facere *non nisi?* Adde quæ ad Livii XXXIV. 16. in Addendis notavimus. *Gronov.*

Cui subinde candens immergitur] Varios modos purgandi durandique ferri tradit Magius II. 8. *Dalec.*

Turiassonem] Et Chalyben. Solinus. Accolis populis qui eximio ferro præstant, is nomen dedit. Virgilius: 'At Chalybes nudi ferrum.' *Idem.*

Pellibusque mittunt] Tigridum, pardorum, pantherarum: et, ut conjector, moschi, cum sanie sua odoratissima. *Idem.*

In spongias frangi] *Spongias* vocat massas liquati ferri, ejectas vel extractas fornace, quæ instar spongiæ molles sunt ac fragiles priusquam durentur ictibus, aut aquæ gelidæ immergantur, aut adjecto medicamento fusoribus cognito, in aciem excoquantur. *Idem.*

Sola hæc materia vires ab eo lapide accipit] Vetus codex *virus*, non *vires*, pulcherrime. *Pintian.*

Aliud apprehendens ferrum, ut annulorum catena spectetur] Acad. *aut apprehendens ferrum ut a col' lectione catena spectetur.* Gud. *haut apprehendens ferrum ut a collectione cat. spec.* Men. *aut apprehendens f. ut a collectione cat.* Voss. *aut adprehendens ferrum, ut acolorum catena spectetur.* Fortasse: *Sola hæc materia vires ab eo lapide accipit, retinetque longo tempore aliud adprehendens ferrum, ut acularum catena spectetur;* acus enim acubus quasi nectuntur. Pintianus ex suo codice affert, *virus ab eo lapide*, et aecinit, pulcherrime. Immo pessime. *Gronov.*

Inficit aciem] Aciem inficit, vi sua sic imbuit, ut attrahi se permittat, trahendique magneti cedere cogatur. *Dalec.*

Ferri utique inficit aciem, ut magnes. Eodem lapide Dinocrates] Voss. *Ferrum utique inficit eadem ut magnete lapide Timochares architectus Alexandreæ.* Scribe: *Ferrum utique inficit eadem vi. Magnete lapide Timochares, &c.* quamvis alibi *Dinocratem* appellet, de quo Salm. ad Solin. pag. 1189. Academ. Men. Gud. *Ferri utique inficit aciem ut magnes de magnete lapide timocrates.* Τὸ *ut* pro *vi* notavimus et XXXII. 1. Sic XXIV. 11. libri optimi 'naturæ ut,' pro 'naturæ vi.' Pintianus, *ferrum utique inficit: τὰ aciem ut magnes* pro supervacuis delet. *Gronov.*

Ut in eo simulacrum ejus] In Alexandria Ægypti, laquearibus templi Serapis, magnes infixus, statuam æneam, in cujus capite ferrum inclusum est, sic tenuit, ut media nec solum attingeret, nec culmen. Ferreum Mahumetis sepulchrum in Medina Talnabi Arabiæ Petrææ oppido magnetis vi tractum suspendere Turcæ conati sunt. *Dalec.*

CAP. XV. *De temperatura ferri, et medicinæ ex ferro, et ærugine, et rubigine, et squama ferri, et hygremplastro.*

Qua Alexander Magnus ibi vinxerat pontem] *Quia Alexander Magnus ibi junxerit pontem*, in vetusto codice. Scribendum reor, *quia Alexander Magnus eum junxerit ponte*, ut sit ratio nominis, dictam esse Zeugma, quod Euphratem fluvium Alexander Magnus junxerit ponte ex catenis facto, auctore Stephano. *Pintian.*

Alexander Magnus ibi vinxerat pontem] E Chiflet. afferunt *vinxerit*. Voss. clare *junxerat*. Pintianus libro suo fuisse ait *quia*, et *junxerit;* unde conficit: *quia Alexander M. eum junxerit ponte.* Sed tam *pons jungi* quam *ponte amnis* bene dicitur. Tacit. Annal. XIII. 'Jubet expedire copias, quis Parthorum fines intrarent, simul pontes per amnem Euphratem jungi.' Hist. III. 'Tris Vitellianas cohortes ad forum Allieni ponte juncto consedisse.' Dein sic non apparet in Plinio, cui fuerit usui ferrea illa catena: quod tamen dignius notatu, quia ignotius, quam cur ea urbs dicta fuerit

Zeugma: quod ex altera etiam scriptura facile colligas. *Gronov.*

Namque circumscribi circulo terve circumlato mucrone] In Vet. Cod. non *circulo* legitur, sed *circulos*; scribo, *circulo bis terve circumlato mucrone.* Pintian.

Lymphationes] Has Græci vocant νυμφοληψίας νυκτερινὰς, ut et νυμφολήπτους, *lymphatos, fanaticos, furentes*, quasi correptos Nympharum spiritu. Credidit enim vetustas furore perpetuo exagitari, qui Nymphæ speciem ex aquis prodeuntem aspexissent. Ante prælium commissum cum Persis ad Platæas, multos ad Cithæronem nympholeptos et fanaticos fuisse tradit Plutarchus in Aristide. Vide et Brod. I. 31. *Dalec.*

Sic Telephum proditur sanasse Achilles] Supra XXV. 5. Achillæa herba: notum est vulgatum illud, ὁ τρώσας ἰάσεται. *Idem.*

Vis ejus ligare, siccare, restringere] Voss. *Potentia ejus ligare siccare sistere.* Nempe ut *sistere sanguinem, alvum, profluvia.* Non aliter Pintiani, et ex Chifl. quoque notant *potentia.* Gronov.

Obolis ex Cimolia creta duobus, drachmis sex ex ære, totidem ex squama ferri, totidem ceræ, ex olei sextario] In exemplari antiquo: *pari obolis, et Cimoliæ cretæ drachmæ sex, æris tusi drachmæ duæ, squamæ ferreæ totidem, ceræ sex, olei sextarius.* Pintian.

Componitur hoc modo: obolis ex Cimolia creta duobus] Pintiani codex: *pari obolis et Cimoliæ cretæ drachmæ sex, æris tusi drachmæ duæ, squamæ ferreæ totidem, ceræ sex, olei sextarius.* Voss. *Componitur hoc modo pari obolis ex cimoliæ cretæ dragme sex æris tusi, drachme duæ squamæ ferreæ et totidem ceræ ex olei sextarius.* Significat legendum: *oboli sex cimoliæ cretæ, drachmæ sex æris tusi, drachmæ duæ squamæ ferreæ, et totidem ceræ, et olei sextarius.* Gron.

CAP. XVI. *De plumbi metallis, et albo plumbo, et nigro.*

In insulas Atlantici] Cassiteridas intelligit, quæ Lusitaniam et Gallæciam spectant. *Dalec.*

Postea caminis separantur] Nam aurum in camino perdurat, nec liquatur; plumbi autem vena facile funditur. *Idem.*

Galena] Sive molybdæna. Supra XXXIII. 6. Galæna vena plumbi est. *Idem.*

CAP. XVII. *De stanno, plumbo, argentario, et quibusdam aliis.*

Quoniam prius liquescit argentum] *Quam prius liquescat argentum* in antiquo codice; forte permutatis dictionibus legendum, *prius quam liquescat argentum.* Pintian.

Cæpere deinde et esseda et vehicula et petorrita exornari] Ab Hermolao, cum legeretur: *et esseda baculis et petorrita*, quod ab Jo. Andrea. Acad. *et essedas et vehicula inanis luxuria*: media desunt. Pintiani codex, *esseda atque crepeturita*; unde ille, *esseda atque peturita ære exornare.* Voss. *et essedas naculis atque ære petorrita exornare.* Forsan: *et esseda sua staticula, quæ ac petorrita exornare*: tum quia vox eadem sequitur, ubi fatetur et Hermolaus in codd. antiquis esse *staticula*, tum ob locum XXXVII. 10. 'Reddunt enim species fluminum, nemorum, et jumentorum etiam esseda et staticula et equorum ornamenta.' Salmasius *staticula* Plinio vult esse statuas, ad Solin. pag. 128. Id ego ex verbis Plinii colligere nequeo: præsertim cum post omnia hic subjiciat: 'quæque in scyphis cerni prodigium erat, hæc in vehiculis atteri cultus vocatur.' Ergo *esseda, staticula, petorrita*, sunt numero vehiculorum. Gud. et Menap. *essedas*, et utrobique *vehicula.* Gronov.

Staticula] Hic et XXXVII. 10. 'staticulum' currus genus. Macrobio Saturn. lib. III. 'staticulus' saltationis genus, cum ridiculariis jocis, versibus, vocis demutatione. Inde 'staticulos dare,' et Plauto in Persa,

'staticulos saltare:' vulgo, *Jouer les bouffons*. Quidam 'staticulum' esse volunt essedi anteriorem partem, in qua firmus et status manet, qui habenis equos regit. Hanc porro solent diligentius et sumptuosius ornare quam reliquum vehiculum, quoniam spectaturis prima occurrit. *Dalec.*

Non modo argentea staticula inanis luxuria pervenit] Voss. *Simili modo quæ inani luxoria ad aurea quoque non modo argentea staticula pervenit.* Scribe: *Simili modo (quam inanis!) luxuria ad aurea quoque, non modo argentea, staticula pervenit.* Illud *quam inanis* exemplis illustramus Observat. I. 4, 49. *Gronov.*

Hoc videtur facere relaxatis spiramentis] Voss. *laxatis.* Idem.

Locari solitum decem libris per CC. annos] Voss. *solitum ✱ CC. annuis postquam obliteratum erat XXLV.* sine *locatum est*, sine *reddit*, quod ad marginem vides et in Gud. Menapioque, sine *reddit nunc*, quod in Academico est: nec forte laborat hæc lectio, nisi in posteriore numero, qui videtur faciendus *CCLV.* Prior significat *denarium ducenta millia*, εἴκοσι μυριάδας, octingenta millia nummum; posterior *ducenta quinquaginta millia denarium*, πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας καὶ πεντακισχιλίας δραχμὰς, decies et viginti millia. Illa viginti, hæc triginta millia Philippum nostrorum. Nec vero deest quicquam, quod non deesse, utpote commode intelligendum ex vicino, Plinius voluerit: *quod locari solitum ✱ CC. annuis; postquam obliteratum erat, CCLV.* nempe locari solitum est. Gud. *quod locari solitum X. libras per CC. annos postquam obliteratum erat reddit LXXII.* Ut et Acad. nisi quod *reddit nunc LXXII.* et Menap. nisi quod *reddit LXXXII.* Idem.

CAP. XVIII. *Medicinæ de plumbo, et scoria plumbi, de molybdæna sive galena, de psimmythio, et sandaracha.*

Substrato sulphure minuto] Elegantius in archetypo nostro, *substrato sulfuris minuto.* Pintian.

Alioquin plumbi e fornacibus halitus noxius sentitur] Voss. *plumbi fornacium halitus.* Gud. Men. Acad. hactenus juvant, quod carent præpositione. *Gronov.*

Fit et lotura plurimi usus in medicina] *Plumbi*, non *plurimi*, in eod. recte, ut paulo post, *ad hæc maxime lotura plumbi facit:* posset etiam legi, et forte aptius: *fit e lotura plumbi usus, &c.* favet etiam huic lectioni Diosc. docens loturam plumbi ad usus medicinæ lib. v. *Pintian.*

Postea supernatans aqua] Vide aliam rationem Dioscoridis. *Dalec.*

Ut Stibi et Cadmia. Potest astringere, sistere, &c.] In vetusto codice, *et istius et Cadmia potest astringere, sistere, &c.* scribo, *et istius ut Cadmiæ potestas stringere, &c.* Confirmatur autem et hæc correctio auctoritate Dioscoridis lib. v. *Pintian.*

Versatum rudibus ferreis aut ferulaceis] Voss. *trudibus.* Virgilius Æneid. v. 'Ferratasque trudes et acuta cuspide contos Expediunt.' Sic enim optimi codices: sic Isidorus Origin. XVIII. 7. cui 'trudes' sunt 'amites cum lunato ferro, ab eo quod trudunt et detrudunt.' Tacit. Annal. III. 'Quidam trudibus aut furcis inertem molem prosternere.' *Gronov.*

Sulphuris specie et terra carens] Apud Diosc. ψιμμυθιοφανὴς, *cerussæ specie.* Magis sequor Plinium, qui legit θειοφανὴς; nam id magis convenit cum μηλοειδὴς, optima, densa, fractu contumax, cerussæ prorsus similis, nihil plumbei habens, luteo fere colore, vitri modo splendida. Diosc. *Dalec.*

Lavatur in linteis raris in aqua cælesti] Præpositionem posteriore loco nescit Vossianus, ut et tres alii. *Gronov.*

Est et molybdæna] Appellatione molybdænæ auctor comprehendit tum venam argento communem et

plumbo, tum plumbarium lapidem, tum etiam plumbariam arenam. *Dal.*

Est molybdæna, quam alibi galenam vocavimus, plumbi et argenti vena communis] Voss. *Est et molybdæna quam alio loco galenam appellavimus, venam argenti plumbique communis.* Gronov.

Zephyrio] Zephyrium oppidum Tauricæ, oppidum Ciliciæ, promontorium extremæ Italiæ e regione Siciliæ. Quidam legunt *Zephyria.* Est autem Zephyria Meli insulæ, quæ metallis abundat, oppidum : est et insula ante Halicarnassum. *Dalec.*

Quæ non alligantur] *Quæ non mordent*, Diosc. Pro *ἀνεπιδήκτοις* Plinius legit *ἀνεπιδέτοις. Idem.*

Et tenesmum fovendo calida] Sic ut clystere metallica ea infundantur, abdomen vero seu venter, mitigandi doloris causa, aqua calida foveatur. *Idem.*

In urceos aceti plumbo] Crate viminea in eorum medio collocata firmiter, ita ut acetum non contingat. Diosc. *Sandarachæ fiat*] Auripigmento rubro. Talem colorem nacta, sandyx vel syricum dicitur. *Idem.*

Ac rursus dejecto] Scribe *rejecto*, non *dejecto*, ex apographo nostro; et paulo infra *rubescat*, non *ruffescat*, in eod. *Pintian.*

Quoque magis virus redolens] Quoque magis sulphuris virus redolens, *θειώδη ἀποφορὰν ἔχουσα*, Diosc. *Dalec.*

Ipso nidore itidem medetur] Voss. *isdem.* Lege *iisdem.* Gud. Men. Acad. *eis.* Idem Pintianus. *Gronov.*

Aut sandarachæ similius est, deterius existimatur] Voss. *simile est, deterius judicatur.* Idem.

Squamosa] Πλάκας λεπιζόμενας ἔχει, ὡς ἀεὶ ἐπικείμενας ἀλλήλαις, Diosc. squamatim in crustas dividuntur, alias fere semper aliis incumbentes. *Dal.*

Donec mutet colorem] Pigmentum id sandaracha factitia est, de qua XXXV. 6. *Idem.*

LIBER XXXV.

PROOEM. *Annascentium quoque eis*] Voss. *Metallorum, quibus opes constant, agnascentiumque eis.* Gud. Men. Acad. *ac nascentium in eis.* Pintiani codex, *adnascentiumque eis.* Gronov.

Morosa cælandi pingendique ac tingendi subtilitas] Lege cum Voss. et Pintiani codice, *cælandi fingendique ac tingendi.* Plasticen intellige; et 'fingere ex argilla similitudines,' ut alibi loquitur. *Idem.*

CAP. I. *Honos picturæ.*

Utilem instituti modo, nihil necessarium] Probo magis legatur: *utilem instituto. Modo nihil necessarium.* Pintian.

A regibus populisque, et illos nobilitante] Vetus exemplar, et pleraque omnia excusa, *alios* præferunt, non *illos*; ut putem scribendum *aliis.* Id.

Nunc vero in totum marmoribus pulsa] In eod. *nunc vero in totum marmoribus postulatum*; scribo, *nunc vero in totum marmoribus postlata.* Id.

Non placent jam abaci] Lege: *Non placent jam abaci, nec specula in cubiculo nilentia.* Vide Salmas. H. Aug. 443. a.

Abaci] Abaci tabulæ marmoreæ quadratæ, ligneis similes; nam, ut tradunt Grammatici, ἄβαξ οὐ μόνον ἐπὶ σανίδος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ λίθων ὁμοιοσχημόνων τοῖς ξυλίνοις ἄβαξι. Vitruvius VII. 3. 'Itaque veteribus parietibus nonnulli crustas excidentes pro abacis utuntur, ipsaque tectoria abacorum et speculorum divisionibus (nimirum formarum quadratarum et rotundarum) circa se prominentes habent expressiones.' Turneb. XXVI. 8. Casaub. ad Sueton. p. 40. *Dalec.*

Maculas quæ non essent] Nam maculosum variumque marmor maxime placebat: quod si natura tale non esset, pictura fingebatur. *Idem.*

Maculas quæ non essent in crustis inserendo] Voss. *quæ non esse in crustis.* Vult, quod ex veteri notant ad marginem, præpositionem deleri. Lego autem, *qua non essent*, id est, qua parte; ait enim Neronis principatu inventum variare unitatem *crustis*, vel sectis fragmentis, coloris diversi *inserendo maculas, qua* parte illæ *non essent* nativæ. Tres alii, *maculas non esse in crustis.* Illud, *ut purpura distingueretur Sinnadicus*, male Gonsalius excepit ad Petronium. Vide Observat. III. 11. *Gronov.*

Ut ovatus esset] Ovatum intellige, maculis notatum ovata figura ductis. *Dalec.*

Sinnadicus] Sinnada Asiæ urbs, supra v. 29. Ex ea Sinnadicum marmor celeberrimum. Vide Strab. lib. XII. *Idem.*

CAP. II. *Honos imaginum.*

Statuarum capita permutantur] Exemptilia illa fuisse discimus ex Suetonio in Tiberio, c. 22. ex Lampridio in Commodo et aliis. *Idem.*

Pinacothecas] Pinacothecæ armaria in quibus tabulæ pictæ, cælatum argentum, stragulæ vestes, signa, et alia domus ornamenta reponebantur: Græcis phascoli, cistæ, rhisci, κοῖλοι. Alex. ab Alex. v. 24. *Idem.*

Ceromata] Κονιστήρια· locum ubi athletæ pulvere conspergebantur, ut prehendi firmius possent; alii ἐλαιοθήσια malunt, ubi cera oleo diluta ungebantur. *Idem.*

Vultus Epicuri per cubicula gestant] De hoc more eleganter more suo Ca-

saub. ad Sueton. p. 69. *Idem.*

Circumferunt secum] Anulis insculptos, hoc fausti ominis sibi generique suo existimantes. Alex. ab Alex. II. 19. qui pro *cubicula, pocula* videtur legisse. *Idem.*

Disponebantur armariis] Hæc etiam scribit Polybius, qui et armaria, *ναΐδια*, id est, *ædiculas* vocat, quo nomine et Suetonius usus est. *Idem.*

Imagines] Imagines eæ non integri et totius corporis fuerunt, membris et lineamentis omnibus confirmatæ, sed oris simulacrum tantum effingentes humerorum tenus. Turn. XXVI. 3. *Idem.*

Quæ comitarentur gentilitia] Præeuntibus et canentibus tubis id fiebat. Propertius: 'Tibia funesta tristior illa tuba.' Idem: 'Nec mea tunc longa spatietur imagine pompa, Nec tuba sit fati vana querela mei.' Victorius IX. 14. *Idem.*

Stemmata] Stemmata intelligo in quacumque imagine, ejus qui expressus fuerat, prænominis, nominis, cognominis appellationem: honorum quos gessisset titulos: et progeniei gradum ac ordinem in tritavis, abavis, proavis, &c. Sic autem dicta fuerunt, quod earum rerum inscriptio ac monumentum ornaretur coronis circumpictis, ut fit etiam hodie. *Idem.*

Animorum ingentium imagines erant] Fuit quando putavi legendum esse non *animorum ingentium*, sed *majorum gentium*, ex Livio, qui ait, senatum divisum fuisse in 'majores' et 'minores gentes;' nam et codex antiquus *gentium* habet, non *ingentium*: nunc magis placet legatur *alienarum gentium*, quia sequitur confestim, 'exprobrantibus tectis cotidie imbellem dominum intrare in alienum triumphum.' *Pintian.*

Aliæ foris et circa limina animorum ingentium imagines erant, affixis] Pintianus *majorum gentium* vel *alienarum gentium* conjectat. Ex vestigiis Chiflet. *minorum gentium* notat et improbat Dalecampius. Acad. Men. Gud. *amicorum gentium erant imagines.* Voss. *aminorum gentium imagines erat.* Lege, *domitarum gentium imagines erant, adfixis hostium spoliis.* Notus mos et passim celebratus. Livius lib. X. 'Quorum domos spoliis hostium affixis insignes inter alias feceritis.' lib. XXIII. 'Qui spolia ex hoste fixa domi haberent.' lib. XXXVIII. 'Et cætera spolia ejus urbis ante currum laturus et fixurus in postibus suis.' Suetonius in Nerone: 'Domus priscorum ducum arserunt, hostilibus adhuc spoliis adornatæ.' Venuste autem dicit ante domos visas *domitarum gentium imagines*, in ipsis illis spoliis, quæ domitis victisque detracta erant, quæ domitarum symbola et argumenta erant. Sic XXXVII. 2. quasi ad Magnum Pompeium: 'Nonne illa similior tui est imago, quam Pirenæi jugis imposuisti?' Sequitur in Voss. *quæ nec emptori refigere liceret;* non *refringere.* Illudit sibi Pintianus, cum *refringere* hic interpretatur esse 'revellere' ad cap. 4. hujus libri. *Refigere* est revellere vel detrahere in sublimi fixum, ut 'refigere æra.' Cicero Famil. XII. 1. 'Cujus æra refigere debebamus, ejus etiam chirographa defendimus.' L. XXII. π. 1. D. Quod vi aut clam. 'Si ad januam tabulas fixeris, et ego eas, priusquam tibi denuntiavi, refixero.' Virgil. 'fixit leges pretio atque refixit.' Men. *refrigere.* Gronov.

Affixis hostium spoliis] Eo respexit Virgil. Æneid. IV. 'spolia illa tuis pendentia tectis.' *Dalec.*

Cum Scipionis Africani transisset atrium] Hermolaus scripserat esse codices, in quibus *Africani*, non *Pomponiani*, scriptum sit. Sed Voss. Gud. Acad. Men. ut et Jo. Andreas, *Scipionis Pomponiani:* deinde Voss. *Saluittonis.* Men. et Gud. *Saluitonis*, quemadmodum idem Andreas. Locus insanabiliter depravatus, clamat Pintianus. Possis accipere Pomponium

quendam adoptatum a Cornelio illo, 'cui ad opprobrium vitæ Salutioni cognomen erat,' teste Suetonio Julio cap. 59. Cæterum ibi quoque scripti quidam *Saluitoni* et *Saluitioni*. Plinius VII. 12. 'Ejusdem familiæ Scipioni post eum cognomen Salutio mimus dedit.' Acad. hic quoque *Saluicio*. Men. et Gud. *Saluitto*: omnesque *nomen*. Conjiciebam, *Ejusdem familiæ Scipioni post cognomen Salpitto mimus dedit*. A salpittis sive alapis, quibus os mimi præbebant. Glossæ: *Salapitta*, ῥάπισμα. Arnobius lib. VII. 'Mimis Dii gaudent, &c. delectantur, ut res est, stupidorum capitibus rasis, salpictarum sonitu atque plausu, factis et dictis turpibus, fascinorum ingentium rubore.' Quod meo judicio recte interpretatur Scaliger ad Catalecta: nec potest aliter accipi, quicquid tergiversentur. Nam 'tubarum sonitus' patienter auditur, sed quis earum plausus? At hic optime convenit alapis; ut apud Ovid. Met. II. 'modo pectora præbet Virginea plaudenda manu.' Nam spectatorum plausum intelligere prohibent omnia, quæ præcedunt et sequuntur, ad eos, qui se dant spectandos, non ad spectantes, pertinentia. *Salapitta* autem et *salpitta* idem, ut 'solpuga,' et 'solipuga.' Videtur factum ex ἀλαπάζειν. Glossæ iterum: *Alapatur*, ἀλαπάζει, ἠλάπακται, ἀλαπακτὸς, ἀλαπακτὴ, *salapicta*, *salapitta*, *salpicta* et *salpitta*. Sic Ovidius 'Sticte' facit caniculæ nomen, et Latinis hujusmodi 'offensa,' 'intrita,' 'missa,' 'remissa.' Multis autem e Græcia in Latium transeuntibus præponi a fronte illam literam, multis A in I mutari notum est. Unde nomen haudquaquam indignum mimo provenit, 'Salpitto' a 'salpitta,' ut ab 'alea,' 'aleo,' a 'præda,' 'prædo.' *Gronov.*

Salutionis] Prædivitis hominis, cujus testamento factus hæres Scipio fuerat, ea lege, ut Salutionis cognomen acciperet. Quendam ex Scipionibus Salutionem cognominatum fuisse, quod Salutioni mimo corporis figura simillimus esset, auctor scribit VII. 12. Julius Cæsar, ad eludendas vaticinationes, quibus ferebatur nomen Scipionum in Hispania fœlix ac invictum esse, cum in ea res gereret, despectatissimum quendam ex gente Corneliorum secum habuit in castris, cui ob opprobrium vitæ Salutionis cognomen erat. Sueton. in Julio cap. 59. *Dalec.*

(*Hoc enim ei fuerat cognomen*) *Africanorum dedecora notam irrepentem*] Nesciunt Mss. pronomen *ei*; nescit vocem *notam*; sed Vossian. *Africanorum dedecoriinrepente Scipionum nomini*. Menap. Gud. et Acad. *Africanorum dedecore irrepente*. Lege: *vidisetque adoptione testamentaria Salpittonis* (*hoc enim fuerat cognomen Africanorum dedecori*) *inrepentes Scipionum nomini*; nisi malis, *Salpittones*. Gronov.

Siquidem non solum ex auro argentove] In vetusto codice verbum *solum* non legitur; et mox paulo *illis*, non *illi*. Pintian.

Quorum immortales animæ in iisdem locis ibi loquuntur] Vacat τὸ *ibi*; sic enim Voss. *quorum immortales animæ in locis iisdem loquuntur*. Tres alii, *anime et in hiisdem locis ibi loquuntur*. Gronov.

Non nominibus tantum septingentorum illustrium, sed etiam aliquo modo imaginibus] Voss. *insertis voluminibus suorum fœcunditatium septingentorum illustrium aliquo modo imaginibus*. Voluit *voluminum suorum fœcunditati*. Men. et Gud. *et insertis in voluminibus non tantum sept*. Acad. *et insertis in voluminibus et nominibus non t. sept*. Idem.

Inventione muneris etiam Diis invidiosus] Melius in eod. *inventor muneris etiam Diis invidiosi*. Pintian.

Inventione muneris etiam Diis invidiosus] Ab Hermolao, cum dedisset

Andreas, *inventioni muneris etiam Diis invidiosis.* Voss. *inventor numquis etiam Diis invidiosi.* Scribe *muneris*, ut et Pintianus. Gud. et Acad. *inventores quia etiam Diis invidiosi*; ut et Men. nisi quod *invidiose.* Gronov.

Ut præsentes esse ubique et claudi possent] Voss. *ubique cludi possent.* Lege, *ubique et videri possent.* Men. Gud. Acad. *ut præsentes esse ubique credi possint.* Idem.

CAP. III. *Quando primum clypei imaginum publice, et quando in domibus positi, et de picturæ initiis, et monochromato, et primis pictoribus, et antiquitate picturarum in Italia.*

Monochromato] Vet. *monochromaton.* Dalec.

Si liberorum turba parvis imaginibus ceu nidum aliquem sobolis] Voss. *subolis*, et *liberum.* Ut et mox, 'Majorum quidem nostrum.' Pintianus etiam *liberum.* Gronov.

Martio exemplo] Fortassis, *Homerico*, ut Iliad. Z. Sic et Hesiodus ἀσπίδι, Æschyl. in Tragœdia, ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις, Euripides in Phœnissis. *Mitalerius.*

Continebantur imagines, unde et nomen habuere clypeorum] Oratoribus et eloquentia claris cum imagine eorum sculpta tributos quoque fuisse clypeos, Tacitus sub finem lib. II. Ann. ostendit his verbis: 'Cum censeretur (decerneretur Germanico mortuo) clypeus auro et magnitudine insignis, inter auctores eloquentiæ, adseruit Tiberius solitum paremque cæteris dicaturum,' &c. *Dalec.*

Unde et nomen, &c.] Quasi *glypeorum*, ἀπὸ τοῦ γλύφειν, quod imaginibus cælati ac sculpti essent. *Idem.*

A cluendo] Id est, pugnando. Inde fit clypeare, armare, et tanquam clypeo tegere, ut et galeare. Pacuvius in Hermione apud Nonium: 'Currum liquit, chlamyde astu contorta clypeat brachium.' Servius putat ἀπὸ τοῦ κλέπτειν, quod tegerent et celarent corpus, clypeos dictos. *Idem.*

Secumque in castris tulere] Voss. *uenere.* Forte *vexere*, aut *tenuere.* Gronov.

Invenit Q. Martius] *Lucio* prænomen fuit, non *Quinto.* Itaque jure ignorat Vossianus τὸ Q. Idem.

Græci autem alii Sicyone, alii apud Corinthios repertam] Lege: *Græci autem alii Sicyone, alii apud Corinthios repertam summis umbra hominis lineis circumducta, &c.* Hic videmus *linearem picturam* eam dici, quæ ad hominem exprimendum, non solum ejus umbram lineis circumscribit et determinat, quod primi picturæ inventores faciebant, sed quæ intus etiam lineas spargens, lineamenta corporea effingit. *Salmas.* p. 5. b.

Monochromaton] Μονόγραμμον alii vocant, ab unica et eadem semper linearum specie; quo modo Epicurus de Nat. Deorum lib. II. 'monogrammos Deos' vocat, eosdem semper, qui nec ira mutentur, nec lætitia; quamvis tenues et decolores apud Lucilium Nonius exponat hoc versu: 'Vix vivo homini ac monogrammo.' *Dalec.*

Cleanthe Corinthio] Strabo lib. VIII. In Alphæoniæ Dianæ templo Cleanthis et Aregontis picturæ visuntur, hominum Corinthiorum. Alterius quidem Trojæ excidium, et Minervæ ortus: alterius Dianæ in cunis deportatio, opera plurimum laudata. *Idem.*

Primus invenit eas colorare, &c.] Nimirum simplicissimus color conveniebat rudimentis artis; quandoquidem absolutissimi etiam artifices, Apelles et ejus ætatis alii, non nisi quatuor coloribus pinxisse leguntur. *Gelen.*

Lanuvii] In templo Junonis Sospitæ, quam illic colebant capite caprina pelle tecto, qualis ejus imago signata est in quodam Romano denario, additis his literis. I. S. M. R. id est, Juno Sospita, vel, ut est apud Festum, Sispita, Magna Regina. Ejus præterea simulacrum hastatum et scutatum cum repandis calceis fuisse

tradit Cicero de Nat. Deor. *Ursinus* 258.

Pontius legatus Caii principis eas tollere conatus est] In scripto codice, *C. Princeps eas tollere conatus est;* cætera redundant. *Pintian.*

Pontius legatus Caii principis eas tollere conatus est] Hunc quoque legatum principis a Plinio hic adhibitum Vossianus negat. Sic enim ibi: *ut virgo ne minis quidem tempi concussegatus princeps tollere eas.* Vides unde *legatus* iste primum natus sit. Quem ut habuerunt, nomen etiam ei fuit imponendum: ergo repetitis quibusdam literis vocis *concussæ* addiderunt *Pontius.* Hic autem, cum legati personam sustineret, non poterat dici *princeps,* sed *principis.* Hic quoque nomine destinandus erat, nempe *Caii.* Et hi modesti tamen, prænt alii, *ut virgo nominis quidem taciti pontius legatus princeps;* sic enim Gudianus, Menap. Acad. et ex alio ad marginem notatur, quamquam *nominis* unde ortum sit, vides, nempe ex *ne minis* pro *ne ruinis.* At tu Plinium scripsisse puta: *Similiter Lanuvii, ubi Atalante et Helena cominus pictæ sunt nudæ ab eodem artifice, utraque excellentissima forma, sed altera ut virgo, ne ruina quidem templi concussæ. Cujus princeps tollere eas conatus est, libidine accensus, si tectorii natura permisisset.* Sic et Pintianus. *Gronov.*

Durant et Care] Ea urbs est Hetruriæ, olim Agylla a Pelasgis cultoribus vocitata. *Gelen.*

CAP. IV. *De pictoribus Romanis, et quando primum dignitas picturæ, et qui victorias suas pictura proposuerunt, et quando externis picturis dignitas Romæ.*

Fabii clarissimæ gentis] *Fabia clarissima gens,* in apographo nostro. *Pintian.*

Ædem Salutis pinxit] Quam C. Junius Bubulcus dedicaverat. *Dalec.*

Cohæredis Augusto dati] Ex quadrante. Sueton. in Julio. *Idem.*

A M. Valerio Max. Messala] Anno Urbis 490. M. Valerius Maximus et M. Otacilius Crassus consules creati adversus Hieronem, et Pœnos missi, fœliciter res gesserunt, multis oppidis Mediterraneis aut receptis, aut expugnatis. In ea expeditione Messala capta, Valerius Messala cognominatus est. Macrobius Saturnal. lib. I. *Idem.*

Qui princeps tabulam picturæ prælii] Vossianus: *Dignatio autem præcipua Romæ increvit* (*ut existimo*) *a M'. Valerio Maximo Messalla: princeps tabulam pictam prælii, &c.* Tres alii quoque τῷ *qui* carent: sed aliter nugantur exhibendo, *existimo valerio maximo consule cum messala princeps.* Eodem modo reticetur pronomen in illo Taciti Ann. XI. 6. 'Meminisset C. Asinii et Messallæ, ac recentiorum Arruntii et Æsernini: ad summa provectos incorrupta vita et facundia.' Ubi frustra subjecerant, 'provectorum.' Adde infra XXXV. 14. *Gronov.*

Fecit hoc quidem L. Scipio] Voss. *Fecit hoc idem et Lycipio.* Gud. Men. Acad. *Fecit hoc quidem et L. Scipio.* Mox Voss. *tradunt haud immerito quando filius ejus illo;* sine τῷ *iratum* et in præpositione, quæ etiam abest Academico, Men. Gud. uti in iisdem *quando,* non *quoniam.* Scribe: *Fecit hoc idem et L. Scipio, tabulamque victoriæ suæ Asiaticæ in Capitolio posuit: idque ægre tulisse fratrem Africanum tradunt, haud immerito, quando filius ejus illo prælio captus fuerat.* Voluit idem Pintianus. *Idem.*

Ludis Claudii Pulchri] Elephantos primum iis ludis pugnasse Fenestella tradidit VIII. 7. Meminit et scenæ hujus pictæ Valerius Max. II. 5. *Dal.*

Rex Attalus VI. millia sestertium emisset Aristidis tabulam Liberum patrem continentem] Acad. *nam cum prædam vendendam distraxisset et XVI. libris emisset Aristides patrem liberum tabulam et pretium miratus.* Gud. *nam*

cum in preda vendendas distraxisset et XVI. libris emisset Aristides tabulam liberum patrem pretium miratus. Menap. *nam cum in preda vendenda distraxisset et XVI. libris emisset aristides liberum patrem tabulam precium.* Ubi *sedecim libris*, pro *sedecim talentis*, scriptum arbitrabatur Budæus, quum et ipse sic in suis invenisset. Cæterum hoc quoque specimen, quid in Plinio sibi licere voluerint. Voss. *in præda vendenda rex atalia XVI. emisset tabulam Aristides liberum patrem pretio miratus.* Dictat certe, *denarium sex millibus.* At eadem de re VII. 38. 'Aristidis Thebani pictoris unam tabulam centum talentis rex Attalus licitatus est.' Ubi si valere altera summa debet, scribendum, 'unam tabulam talento licitatus est.' Quod si verius pretium est centum talenta, (nam et hoc capite infra ubi de operibus ejusdem Thebani agit, 'qua in arte valuit ita, ut Attalus rex unam tabulam ejus centum talentis emisse tradatur') hic, *denarium sexcentis millibus* reponendum, ut secum Plinius concordet. Nam talentum sine alia descriptione, et talentum Atticum, sex millia denarium vel drachmum, Varrone, Plinio, Verrio Flacco, Servio testibus, viginti quatuor sestertia Seneca et Prisciano: decem talenta, denarium vel drachmum sexaginta millia, sestertia ducenta quadraginta: centum talenta, denarium drachmumve sexcenta millia, sestertium quater et vicies. Vult præterea liber optimus: *tabulam Aristidæ Liberum Patrem*; sine τῷ *continentem*, quod et alii nostri tres aspernantur et liber Pintiani. Dicitur enim per epexegesin, quam vulgo appositionem vocant: Liber Pater tabula Aristidæ. Sic XXXV. 11. 'Eodem tempore fuit et Cydias, cujus tabulam Argonautas H-S. CXLIV. Hortensius orator mercatus est.' *Pretio* quoque forsan retinendum, ut legas: *Namque cum in præda vendenda rex Attalus denarium sex millium* (sive malis, *sexcentorum millium*) *emisset tabulam Aristidæ Liberum Patrem pretio, miratus suspicatusque aliquid in ea virtutis, quod ipse nesciret, &c.* Gronov.

Ille Crassi oratoris lepos] Cicero de Orat. lib. II. Quintilianus tamen VI. 4. a Caio Julio id factum narrat. Illum enim obstrepenti Helvio, ac sæpius instanti qualem se tandem ostensurus esset, digito monstrasse imaginem Galli pictam in scuto Mariano Cimbrico, cui tunc Helvius simillimus visus est. *Dalec.*

Agentis sub Veteribus] Sub veteribus fori tabulatis, porticibus, ambulationibus, agentis jure, et productos testes interrogantis. Partem fori eam aiunt fuisse, in qua qui pecuniam fœnori dabant, accipiebantve, consistebant et versabantur. Tabernas veteres legimus apud Plautum, in quibus mensarii, sive mensularii, sive collybistæ, sive argentarii, argentariam permutationem, negotiaque majora exercebant. Eæ fuerunt in vico Thusco vicinæ templo Vortumni, casæ Romuli, ædibus Ciceronis. Quidam exponunt, *sub veteribus*, rostris; nam et vetera fuerunt, et nova. *Id.*

Quanti eum existimaret] Voss. *æstimaret.* Recte omnino, *taxaret.* Tres item alii, *estimaret.* Gronov.

A Cyzicenis H-S. XII. M.] Voss. *a Cyzicenis XIII.* hoc est, denarium tribus millibus, quod et Chifletianus firmat; nam Acad. *XIII. libris*, ut et Gudianus et Menapius. *Idem.*

Paulo ante cum reficerentur] In vetusto exemplari, non *reficerentur*, sed *refringerentur*; recte: hoc est, cum fures refringere attentassent. Utitur hoc verbo Plinius in hac significatione 'revellendi,' præsenti etiam libro, cap. 2. 'Quæ nec emptori refringere liceret.' *Pintian.*

Aristippum] Quidam Cyrenæum philosophum hunc esse putant, quem

'regium canem' vocavit Diogenes, et de quo Horat. 'Omnis Aristippum decuit color.' Quod si ita sit, multa de eo Laërtius, multa Victorius VIII. 18. *Dalec.*

CAP. V. *Ratio pingendi, de pigmentis.*

Atque umbras] Pictorum hæc vocabula: opacitas quæ atro colore efficitur, umbra; claritas, quæ candido colore præstatur, lumen. Illuminant pictores, cum argumento quod depingunt addunt lumen, ut clarior pictura eluceat et emineat. Cicero in Bruto: 'Eaque non tam in verbis pingendis habent pondus, quam in illuminandis sententiis.' Turnebus XXVI. 12. *Idem.*

Tonon] Luminis intentionem, et splendidiorem fulgorem. *Idem.*

CAP. VI. *De coloribus nativis et factitiis.*

Indicum, purpurissum] Ut Indicum spuma est innatans cortinis, in quibus glastum coquitur pannis tingendis, sic purpurissum spuma est collecta effervescente purpura, cum ex ea tinctura conficitur. Loco purpurissi pictores nunc utuntur lacca mixta cum cæruleo. *Idem.*

Præterea e vilioribus ochra] Legendum: *Præterea e vilioribus ochra usta, rubrica: cerussa, sandyx, scyricum: sandaracha: atramentum.* Ochra quidem nativa prorsus est, quod aperte Victorius testatur: verum ex ea fit rubricæ genus, ut ex cerussa sandyx et scyricum. *Idem.*

Sinopis inventa est] Rubricam Sinopicam μίλτον Σινωπικὴν vocat Diosc. et Theophr. lib. περὶ λίθων. *Idem.*

In Cappadocia] Unde purgata Sinopen defertur. Diosc. *Idem.*

Pretium optimæ in libras XIII. denarii] Voss. *Pretium optimæ XII.* hoc est, denarii duo. Gud. Men. Acad. *pretium optime XII. d.* Gronov.

Denarii] Vocem hanc supervacuam puto, additam a quodam qui sibi notam X interpretaretur. *Dalec.*

Pressior] Coloris adstricti et obscuri magis. *Dalec.*

Rubricæ genus in ea voluere intelligi quidam secundæ auctoritatis] Lege: *Rubricæ genus in ea voluere maxime intelligi. Quidam secundæ auctoritatis, palmam enim Lemniæ dabant. Minio proxima hæc est, multum antiquis celebrata cum insula in qua nascitur, nec nisi signata venundabatur. Unde et sphragidem appellavere.* Vide Salmas. pag. 1156. a.

Signata] Effigie capræ. Diosc. imagine Dianæ. Galen. Quoniam rubra effoderetur, Dioscorides hominum sermonibus credidit hircinum sanguinem admisceri. *Dalec.*

Utilissima Ægyptia et Africana] Lege: *Utilissima Ægyptia et Africana, quoniam maxime sorbentur picturis. Nascitur autem et in ferrariis metallis. Fit ex ochra exusta in ollis novis luto circumlitis.* Salmas. pag. 1156. b.

Quoniam maxime sorbentur. Picturis autem apta nascitur et in ferrariis officinis ochra, &c.] Verbum *picturis*, cum minore litera scriptum, præcedentibus annecte, et detrahe verbum *apta*. Reliqua sic scribe: *Nascitur autem et in ferrariis metallis ochra, ex ea fit exusta rubrica,* ex antiquo codice, adstipulante etiam Diosc. v. Puto vero ordinem esse vitiatum legendumque: *Ex ea fit exusta rubrica;* vidit et hoc Hermolaus, utique quod attinet ad ochram. *Pintian.*

Ex ea fit ochra, exusta rubrica in ollis] *Fit et rubrica ex ochra exusta in ollis novis, &c.* Sic lego assentiente Philandro comment. in Vitruv. VII. 7. Nam rubrica fit ex ochra usta testibus, Diosc. v. 112. et Theophr. περὶ λίθων. *Dalec.*

Græciensis] Græciense pro Græco usurpavit etiam Gellius XIX. 10. ut et Græcanicum XXXIV. 9. *Idem.*

Parætonion nomen loci habet ex Ægypto] Oppido Alexandriæ vicino, quod et Ammoniam dixerunt. Vide quod adnotatum est XXXIII. 5. Pharidem terram videtur appellare The-

ophrastus de lapidibus. *Idem.*

Pretium optimo in pondo sex X.] Quis fecerit, quæro; sed non male fecit, si bene intelligatur; nam Andreas dederat *sex librarum;* ut advocat Budæus de Asse, lib. III. monetque in Mss. esse, *in pondo CXI. denarii:* in uno vetustissimo sic: *in pondo CXI.* et *denarii* verbum additum fuisse lectoris manu et C loco deletili scriptum. Satis curiose. Et in meis quidem tribus juxta invenio, *in pondo CXI. den.* sed hos neque vetustissimos neque optimos vocare ausim. At cui soli titulus uterque congruit, is longe aliter; nempe *in pondo VI. XI.* hoc est, *in pondo sex denarius unus.* Puta, in libras obolus; nam denarius habet sex obolos; sed obolus Atticus nummus est, non Romanus; assibus autem vel sestertiis id pretium definire molestum erat futurum, quum sestertius faceret obolum et dimidium ejus; obolus autem asses binos et binos trientes. Ideo sic loqui maluit. Cæterum ridenda socordia nescio cujus, qui editionis Stoerianæ margini adlevit Budæum hic legi velle, *in pondo XVI. talentis.* Nimirum ad hunc locum retulit, quæ Budæus habet ad verba Plinii de Libero-patre Aristidis. *Gronov.*

Nimiam pinguitudinem] Densitatem, lævitatem. Theophr. de lapidib. *Dal.*

Eundem usum habet] Sanguinis sistendi. *Idem.*

Tactu siccat] Aluminoso gustu. Diosc. *Idem.*

In Theodoti fundo inventa Smyrnæ] Cretam viridem Theodotion Vitruv. appellat. VII. 7. non cerussam. *Idem.*

Usta casu reperta] Idem fere Theophrast. lib. περὶ λίθων, de ochra in rubricam mutata incendio tabernæ. *Idem.*

Pretium ejus in libras æris quinque] Voss. *in libras XVI.* qui sunt denarii sex. Gud. Men. Acad. *pretium ejus in libra XVI. d.* ut et Budæi codices. *Gronov.*

Pura] Τὰ πύα, suppurationes. Lego *obscura:* quæ non patent oculis; quæ in calva sub cute latent osse vulnerato. *Dalec.*

Sed inde non pervehuntur ad nos] *Et inde nunc pervehuntur ad nos*, in apographo nostro, quam recte non statuerim. *Pintian.*

Sandaracha] Ad finem capitis ultimi libri superioris. Sandaracha ea non fit, sed in metallis aureis et argenteis gignitur. *Dalec.*

Fit et adulterina ex cerussa] Sandycem Dioscorides vocat, non sandaracham: Æginета et sandycem et syricum. *Idem.*

Quanquam animadverto Virgilium] Judicium Plinii doctis non placet. Quamvis enim pecoris Virgilius in eo versu meminerit herbis vescentis, non propterea tamen sandycis color ad herbam referendus est, nec magis quam muricis in carmine adjuncto: 'Ipse sed in pratis aries jam suave rubenti Murice, jam croceo mutabit vellera luto.' Est ergo sandyx coloris non herbæ nomen. *Idem.*

Atramentum quoque inter factitios erit] Atramentum tribus modis pictores clarissimi faciunt: primum quidem ex fuligine olei nucum usti; deinde ex ebore cremato; tertio, quod est præstantissimum, ex ossibus Persicorum ustis. *Idem.*

Aut enim salsuginis modo emanat] Melanteriam, quæ atramentum metallicum et nativum est, duplicem significat: alteram raram, levem, et mollem, lanugini aut salsugini similem, teste Agricola lib. IV. de fossilibus; alteram glebosam, duram, et olidam, et, ut inquit Diosc. terrenam. Eam, quæ sulphurei coloris est, cæteris omnibus præfert Diosc. quoniam efflorescere super ea solet velut sulphureus quidam pulvis gustu misyos. *Idem.*

Carbones infectos effoderent] Carbones cum cineribus usti cadaveris in urnam conjectos. *Idem.*

Quod elephantinum vocant] *Vocavit*, non *vocant*, in scripto codice, et duo ultima verba demenda. *Pintian.*

Fit et e tedis ligno combusto] In eod. *Fit et in ligno tedis combusto;* ut forte legendum sit, *Fit et ilignis tedis combustis*. Idem.

Mira in hoc sepiarum natura] Septentrionales populi nigro sepiæ, addito tantillo aluminis atramenti loco, scribunt, nec incommode. *Dalec.*

Librarium gummi, tectorium glutino admisto] Voss. *comme*. Lege: *Omne autem atramentum sole perficitur, librarium gumme, tectorium glutino admixto;* hic enim est ablativus a 'gummis.' *Gronov.*

Hysgino maxime inficitur] Hysginum nunc tinctura est e cocco prius, deinde e purpura Tyria, supra IX. 41. nunc tinctura e rubia cocci loco, et purpura, vel purpuræ loco, hysgino. Vitruvius VII. 14. Est autem hysginum hoc arbuscula, quam XVI. 18. vaccinium Plinius appellat, et XXI. 26. falso hyacinthum exponit, quia hyacinthum Græcorum Latini quidam vaccinium interpretarentur. Vulgus *Magaleb* vocat. Ex hujus arbusculæ nigro fructu succus exprimitur ad purpuream tincturam aptissimus. Virgilius scilicet ideo 'vaccinia nigra' dixit: et interpres Nicandri, φυτὸν εἶναι ξανθὸν τῷ χρώματι (nam tale lignum est) καὶ μέλαν (talis est fructus) πρὸς ἰοβαφεῖν ἐπιτήδειον. *Dalec.*

Rubiamque cogitur sorbere] *Rubiaque cogitur sordere*, in V. C. *Pintian.*

Cæruleum sublinunt] Hodie pictores cæruleo sublinunt, deinde laccam inducunt. *Dalec.*

Ex India venit] Indicum nihil aliud esse, quam pigmentum confectum in Guzarate ex Indico glasto, Garcias ab Horto II. 26. *Anil* Turcæ vocant, Indi *Gali*, plerique *Nil*. Dioscorides fabulose, ut pleraque alia, loquit, pigmentum hoc sponte nasci in arundinibus Indicis, οἷον ἔκβρασμα, veluti spumosum ac ebulliens quoddam ejectamentum. *Idem.*

Qui adulterant, vero Indico stercora columbina] Legend. *Qui adulterant, vero Indico tinguunt stercora columbina, aut cretam Selinusiam vel annulariam vitro inficiunt.* Creta Selinusia vel annularia vitro infecta Indicum imitabatur, cujus color κυανοειδής. *Salmas.* p. 255. a.

Annularium] Eam argentariam vocat posthac cap. 17. hujus libri. *Dalec.*

Et dum fumat, odorem maris olet] Dele verbum *olet*, ex eod. præcessit enim paulo ante verbum *reddit*. Pintian.

Rigores et impetus sedat] Inflammationes et tumores rumpit: purgat et reprimit ulcera. Diosc. *Dalec.*

Armenia mittit] Armenium Trallianus et secuti medici, tam Græci quam Arabes, observarunt, æque valenter ac cœruleum, veratrumque nigrum, melancholicum humorem vacuare. *Idem.*

Optimumque est, quod maxime viret, communicato colore cum cæruleo] Lege: *Optimusque est, qui maxime vicinus est communicato colore cum cæruleo.* Vide Salmas. p. 1153. a.

Et quod Chrysocollam luteam mentitur, seu parum multa sint mendacia ejus] Detrahe verbum *luteam*, et adde verbum *dicta: ceu parum multa dicta sint mendacia ejus.* Pintian.

Fit et ex creta viridi] Ejus cretæ viridis, quæ colore et viribus est multum infra chrysocollam, Agric. de Nat. Fossil. lib. II. *Dalec.*

CAP. VII. *Qui colores non inducantur, et quibus coloribus antiqui pinxerunt, et quando primum gladiatorum pugnæ propositæ sunt.*

Pinxerunt] Ms. *pinxerint*. Idem.

Pugnæ p. sunt] Ms. *pugnæ et picturæ propositæ sunt*. Idem.

Quæ inuruntur] Encaustice pingendi ratio fit aut ceris, aut coloribus, aut metallis igne liquescentibus; ce-

ris, ut in navium pictura, cum scalptæ variis figuris tabulæ, cera diversis etiam coloribus picta oblinebantur; coloribus, ut in figlinis, Italicis præcipue, ac operibus, Opimiano vitro, quod *Email* vocant, depictis; metallis, ut in genere artificii quod *Damasquiner* appellant. Pertinent et ad encausticen imagines in ebore ferro candenti delineatæ, postea carbone insperso nigrescentes. *Idem.*

Ex albis melino, ex silaceis Attico, &c.] Si album melinum, non ex eo nomen habere potuit color μήλινος, qui luteus est. Vide Salmas. pag. 256. b.

Limum] Indicum. *Dalec.*

Saniem] Cinnabari. *Idem.*

Rerum non animi pretiis excubatur] Legendum puto, *res non manupreciis æstimabantur*. Pintian.

Investivit pictura, ut constat] Scribendum, ut arbitror, *inusta*, non *ut constat;* ut præsenti capite paulo ante: 'Ad eas picturas quæ inuruntur.' *Idem.*

Publicas porticus investivit purpura] Sic Hermolaus e codice veteri (nec aliter tres nostri) cum esset *occupavit*. Sed ille toties optimus inventus Voss. *porticus ecuravit;* puto *decoravit*, ut sequenti cap. 'Digna loca picturis condecoravit.' XXXVI. 5. 'Agrippæ Pantheum decoravit Diogenes Atheniensis.' *Gronov.*

Summus animus in pictura] Generosa magnificentia, primariis viris ac excellentibus digna cura et liberalitas. *Dalec.*

CAP. VIII. *De ætate picturæ, operum et artificum indicatura, nobilitates CCCV.*

Tam multas post Olympiadas celebrando pictores, quam statuarios auctores] In scripto codice non *auctores* legitur, sed *actore ut has:* scribo, *ac toreutas:* præterea alio ordine lego hæc verba, *multas post Olympiadas celebrando tam pictores quam statuarios ac toreutas;* aut si vis, ut ordo non mutetur, deme illud *quam*. Pintian.

Celebrando pictores quam statuarios auctores] Qui sunt isti *auctores statuarii?* Voss. *statuarios actore ut has primumque.* Lege sine dubio, *quam statuarios ac toreutas*. Quos alibi 'cælatores' vocat, et artem illorum 'toreuticen.' Cap. x. 'Primusque artem toreuticen aperuisse atque demonstrasse merito judicatur.' In auctoribus librorum XXXIII. et XXXIV. Menæchmus, 'qui de torentice scripsit.' Et nota 'toreumata.' Sic invenit, sic expedivit hunc locum et Pintianus; sed τὸ *tam*, in quo ille collocando laborat, quatuor nostri non agnoscunt. Et certe Plinii mens illud repudiat, quemadmodum (quæ altera Pintiani conjectura est) τὸ *quam* demi non patitur. Miratur enim fuisse qui scriberent, nobiles statuarios et toreutas claruisse aliquot Olympiadibus antequam pictores, et hos cœpisse demum nosci Olympiade nonagesima, quum constet Phidian, &c. *Gronov.*

Clypeumque Athenis ab eo pictum] Acad. Men. Gud. *Olympiumque Jovem Athenis ab eo pictum.* Voss. *Olypeumque Athenis.* Manus secunda fecit *clypeumque.* Et hic meo periculo scribe: *Olympiumque Athenis ab eo pictum.* Quæris quis sit iste Olympius? Pericles. XXXIV. 8. 'Et Olympium Periclem dignum cognomine.' Iterumque: 'Periclis Olympii vernula hic fuit.' Diodorus Siculus lib. XII. Ταῦτα δὲ ῥᾳδίως συνετέλεσε διὰ τὴν δεινότητα τοῦ λόγου· δι' ἣν αἰτίαν ὠνομάσθη 'Ολύμπιος. lib. XIII. Περικλῆς ὁ Περικλέους τοῦ προσαγορευθέντος κατὰ τὴν δύναμιν 'Ολυμπίου. Forte, κατὰ τὴν τοῦ λόγου δύναμιν 'Ολυμπίου. Hermogenes in partitionibus: εἶτα μέντοι οὐδὲ καινά· καὶ γὰρ καὶ Περικλῆς 'Ολύμπιος ἐκλήθη. Et lib. I. de inventione: 'Ηνέχθη σκηπτὸς ἐπὶ τὴν Περικλέους εἰκόνα, καὶ συμβουλεύει τις μηκέτι αὐτὸν 'Ολύμπιον καλεῖν. Valerius Maximus V. 10. 'Non sine causa igitur

tanti roboris animus ad Olympii cognomen ascendit.' Sic præclare Christop. Colerus, ejecto vocabulo *Jovis*, quod hic quoque imperiti obtruserant. *Gronov.*

Panæum fratrem ejus, qui clypeum intus pinxit et in ægide Minervæ] Voss. *Panenum ejus fratrem, quid clipeum intus pinxit elide minervæ.* Absunt *et in:* neque his opus est. Scribe, *Panæum ejus fratrem qui et clypeum intus pinxit Elide Minervæ.* Sic vocatur Pausaniæ XXXVI. 28. 'Elide ædes est Minervæ, in qua frater Phidiæ Panænus tectorium induxit lacte et croco subactum.' Sic Pintiani, Men. Acad. Voss. Vulgo etiam adleverunt præpositionem. Gud. etiam Academicusque et Menap. *pinxit Elide.* Hermolaus male, *in ægide.* Gronov.

Colotes] Ejus meminit Pausanias lib. V. Mensam ille fecit apud Eleos, super qua victoribus coronæ deponuntur. *Dalec.*

Eosque qui monochromata pinxerint, (quorum ætas non traditur) aliquanto ante fuisse] Legend. *Eosque qui monochromata pinxerunt, quorum ætas non traditur aliquanto ante fuisse, Hygiemonem, Diniam, Charmadam qui primus in pictura marem fœmina discrevit, Eumarum etiam Atheniensem.* Salmas. p. 50.

Catagrapha] Linum κατάγραφον, Catullo in passere, varie depictum. Athenæo lib. II. Τῶν βοσκάδων καλουμένων, ὁ μὲν ἄῤῥην κατάγραφος. Turneb. XXV. 22. *Dalec.*

Barbarorum Datim, Artaphernem] Vide Æmilium Probum in vita Miltiadis, ac Trogum Pompeium lib. II. et Herod. lib. VI. cui Datis dux Darii Medus natione fuit, Artaphernes autem Darii nepos ex fratre Artapherne. *Pintian.*

Barbarorum Datim, Artaphernem] Lege, *Datim Artaphernemque;* nam τὸ *que* hausit sequens *quin;* continenter enim hæc optimus liber sine distinctione capitum. *Gronov.*

CAP. IX. *Primum picturæ certamen, et qui primi penicillo pinxerunt.*

Pythiis] Ludis Apollinaribus, celebrari solitis in Pythonis serpentis memoriam, quem adhuc puer Apollo sagittis suis occidit. Strabo lib. IX. *Dalec.*

Polygnotus Thasius] Polygnotus, quod apud Plutarchum in Cimone scripsit Melanthius poëta: Αὐτοῦ γὰρ δαπάναισι θεῶν ναοὺς ἀγοράν τε Κεκροπίαν κόσμησ' ἡμιθέων ἀρεταῖς. *Deorum templa forumque Athenis ornavit sumptu suo heroum imaginibus.* Idem in varia porticu dum Troadas pingeret, Elpinices uxoris, ac sororis Cimonis, parum pudicæ, cum qua stupri commercium habuerat, faciem pro Laodicea expressit. *Idem.*

Porticum] Porticus ea prius vocata fuit Πεισιανάκτιος, deinde Ποικίλη, cum eam suis picturis ornasset Polygnotus, qui in ea Marathoniam pugnam adversus Persas et Medos feliciter commissam duce Miltiade repræsentavit. In ea porticu Zeno docuit: inde Stoici Philosophi dicti. Eam porticum a Chrysippo fulciri vulgo aiebant. Pers. Sat. III. 'Quæque docet sapiens bracchatis illita Medis Porticus.' *Idem.*

Aglaophon] Athenæus lib. X. pag. 264. vs. 16. scribit, Alcibiadem tabulas duas pictas ab Aglaophonte in publico posuisse. In altera Pythias et Olympias ipsum coronabant; in altera super Nemeæ sedentis genibus Alcibiades fuit pulchriore facie, quam vel mulierem deceret. *Idem.*

Apollodorus Atheniensis] Σκιαγραφίᾳ, quam et σκηνογραφίαν quidam vocant, is excelluit, pileum rectum gestare solitus, tanquam picturam primus in libertatem asseruisset. De illius operibus jactatum est: μωμήσεταί τις μᾶλλον, ἢ μιμήσεται. Pictores, cum σκιαγραφίᾳ, id est, umbris lineisque tantum constante pictura, quicquam designant, σκαριφεύειν etiam dicuntur.

Rhodig. xi. 6. *Idem.*

Neque ante eum tabula ullius ostenditur, quæ teneat oculos] Mirum hoc, cum opera Phidiæ supra tanti fecerit. *Idem.*

In palliorum tesseris intextum nomen] Mss. *insertum.* Sed quis æquis auribus in Plinio accipiet, *in ostentatione ostentarit?* Conjicio: *Opes quoque tantas adquisivit, ut in ostentationem earum Olympiæ aureis literis in palliorum tesseris insertum nomen suum gestaret. Tesseras* intelligo notas et titulos, quibus dominus noscitur: ut nunc quoque in sudariis, mucciniis, indusiis, mappis, et hujusmodi lino, primis literis nomina possidentium acu et alio colore pinguntur. Rem confirmat quod legimus apud Fl. Vopiscum in Carino: 'Matris tunicam dedit mimæ, lacernam patris mimo: et recte, si aviæ pallio aurato atque purpurato pro syrmate tragœdus uteretur. Inscriptum est adhuc in choraulæ pallio Tyrianthino (quo ille velut spolio nobilitatis exsultat) Messallæ nomen et uxoris.' Ubi neque hiatum nec vitium agnosco in illis, *et recte si aviæ:* quamvis Salmasius, deesse nonnulla suspicatus, sine ope melioris et integrioris exemplaris ea emendari posse desperet. Neque enim hæc, inquit, satis capio, ut concepta sunt, nec cohæret oratio; nam quæ illa *avia?* aut quare non *recte uteretur pallio aurato et purpurato* tragœdus? Syrmata et pallia tragœdorum aurata et purpurata fuisse quis nescit aut quis negat? &c. Sic ille. At hæc indigna tanto viro dubitatio ex re quamvis levi exstitit; nempe quia non vidit particulam *si* ἀντὶ τῆς *quum* a Flavio poni: ut apud Catullum car. xiv. 'Nam, si luxerit, ad librariorum Curram scrinia.' Hoc ergo Vopiscus: Matris tunicam largitus est mimæ, patris lacernam mimo. Jure ille atque merito; nam et aviæ pallium dederat tragœdo. Sic debuit, ut similis foret sibi, nec secum disconveniret; cum tragœdus pallio aviæ, nepotis ejusdem dono, pro syrmate in scena uteretur. Nihil aliud significat, quam, ut matris tunicam mimæ, patris lacernam mimo, sic aviæ pallium tragœdo donasse; sed variat et acuit sermonem lepide ἐπειρωνεύων. Malles forte, *aviæ palla aurata atque purpurata;* nam palla tragœdorum: et ita forent quatuor diversa vestium nomina. Exstant nummi Judaici cum imagine legislatoris: in quibus circa lævum humerum quasi in fimbria scriptum est משה. Viri docti torquatum interpretantur, et inscriptionem torqui additam. Nisi monetæ signum est, nomen, ubi commodissime visum, legi jubentis, potius videatur pars vestis replicata, aut κατάβλημα plagulave ab summo humero ad imos talos utrimque decurrens. Certe forensia longa et honorata magistratuum hujus urbis, quibus pro tribunali et in pompis utuntur, in parte quæ proxime sinistram axillam ante et post propendet, solido argento grandibus literis notatum ostendunt LEYDEN. Item viatorum Academiæ colobia in oris, quæ replicatæ ante pectus descendunt, ornantur hoc argento literato: ACAD. LVGD. BAT. Et multis municipiis passim mos pallia apparitorum, lictorum, statorum similiter nomine suo insignire. Zeuxidis quoque literas auro solido et unciali potius fuisse quam intextas aut acupictas crediderim: hoc enim potius congruit ostentatori pecunioso. Neque (ut ad Plinium revertamur) hinc abhorrere 'tessera' vocabulum Justinus docet lib. iii. 'Ut non de salute, sed de sepultura solliciti, tesseras insculptis suis et patrum nominibus dextro brachio deligarent: ut si omnes adversum prælium consumpsisset, et temporis spatio confusa corporum lineamenta essent, ex indicio titulorum tradi sepulturæ possent.' Polyænus in eadem re Strateg. lib. i. ἵνα δὲ ὑπὸ τῶν οἰκείων

ἐν τῇ τῶν νεκρῶν ἀναιρέσει γνωρίζοιτο ἕκαστος, ἐπὶ τὰς σκυταλίδας τοὔνομα γραψάντων. Hesychii verbis diceres πινάκιον πύξινον ἐπιγεγραμμένον τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοῦ καὶ πατρὸς, in v. Χαλκοῦν, etsi de alia re hic loquatur. Justinus igitur quoque licet tabellas indicet, facile tamen hinc colligas quodvis pittacium, massulam, laciniam, limbum, denique quamcumque materiam, cui nomen possit incidi, inscribi, addi, atque adeo ipsam partem vestis, quæ nomen aut notas tales continet, 'tesseram' vel 'titulum' recte dici. Confert nescio quid illud Ovidii Met. II. 'Permulcetque comas, chlamydemque, ut pendeat apte, Collocat, ut limbus totumque appareat aurum.' Hæc olim scripseram. Sed magis, opinor, satisfacient curioso lectori (quamquam ab his non dissentiant) nuper erudite ac copiose in hunc locum congesta a Cl. Viro Carolo Datio ad Vitas Pictorum Antiquorum: qui gustus effecit, ut universum opus tanto vehementius acriusque desiderent homines elegantes. *Gronov.*

Pinxisse mores videtur] Picturas illas ἠθικὰς appellant. Rhod. XXIX. 24. in quibus excelluit Aristides Thebanus, cap. proximo sequenti. *Dal.*

Magnificus est Jupiter, &c.] Verior lectio, *magnificatus est Jupiter.* Quid si neutro modo legatur, sed *magnis suffragiis est Jupiter?* ut capite sequente: 'Ergo magnis suffragiis superatus a Timanthe Sami,' &c. *Pintian.*

Hercules infans Dracones strangulans] Plautus in Amphitr. 'Devolant angues jubati deorsum in impluvium duo Maxumi: continuo extollunt ambo capita.' Et paulo post: 'Postquam conspexit angues ille alter puer, Citus e cunis exilit, facit recta in angues impetum; Alterum altera eos manu prehendit perniciter.' *Dal.*

Grandior in capitibus articulisque] Id quoque reprehensum est in Euphranore Isthmio infra cap. 11. hujus libri. *Idem.*

Agrigentinis] Crotoniatis, Cicero de Invent. lib. II. *Idem.*

CAP. X. *De avibus per picturam deceptis: et quid difficillimum in pictura.*

Timanthes] De hoc mox proximo capite. *Idem.*

Androcydes] Androcydes pinxit Thebanorum victoriam duce Charone equestri prælio ad Platæas. Plutarch. in Pelopida. Inter omnia ejus opera maxime laudatos fuisse pisces, quos circa Scyllam pinxit, auctor est idem Sympos. IV. 2. pinxisse vero tam ingeniose, quod esu piscium maxime delectaretur. *Idem.*

Zeuxide traditur] Ridentem obiisse Zeuxidem cum vetulam a se pictam aspiceret, tradunt. Apud Festum hi versus extant citati ex vetere quodam Poëta: 'Num quid modi futurus risu denique? Nisi pictor fieri vult qui risu mortuus est.' *Idem.*

Eadem ingenuitate processit] Puto superfluere duo verba *processit*, et conjunctionem *et;* aliquanto autem post, *volebat namque, debebat namque,* in exemplari antiquo. *Pintian.*

Iratus operi] Seneca Controv. X. 5. narrat uvas deletas a Zeuxide, servatumque puerum ut meliorem, quamvis non ita similem. *Dalec.*

Helena est] Eam picturam scortum vocatam fuisse, τὴν ἑταίραν, quod ad eam spectandam neminem Zeuxis admitteret, qui certam pecuniæ summam non persolvisset, Ælianus scribit Var. Hist. IV. 12. Nicostratum pictorem eam tabulam cum stupore aspexisse, refert idem auctor Var. Hist. XIV. 47. Scitu vero dignum quod scribit Valer. Max. X. 7. Zeuxin expectandum non putasse quid de eo opere sensuri homines essent, sed protinus hos versus ex Iliadis Γ. adjecisse: Οὐ νέμεσις, Τρῶας καὶ ἐϋκνήμιδας Ἀχαιοὺς Τοιῇ δ' ἀμφὶ γυναικὶ πολὺν χρόνον ἄλγεα πάσχειν· Αἰνῶς

ἀθανάτῃσι θεῇς εἰς ὦπα ἔοικεν. *Dalec.*

Argutias vultus] Huc pertinet quod Melicus Simonides dixit, ζωγραφίαν εἶναι ποίησιν σιωπῶσαν καὶ σιγῶσαν· ποίησιν δὲ ζωγραφίαν λαλοῦσαν καὶ φθεγγομένην. Victor. XXII. 24. *Idem.*

Extrema corporum facere] Polycletus eleganter et argute dicere solebat, molestissimum opus esse cum ad ungues pervenisset, nempe maximam difficultatem objici cum summa operi imponenda est, ut ad unguem quod factum est perpoliatur, ne quid hiet, asperiusve protuberet ac emineat. Ars enim cum ab informi rudimento et atypoto incipiat, particulatim formam addit, perfectoque et absoluto opere manum addit, sed labore maximo, quamobrem χαλεπώτατόν ἐστιν ἔργον, ὅταν ἐν ὄνυχι πηλὸς γένηται. Hadr. Jun. IV. 18. *Idem.*

Navarchum thoracatum] Classis præfectum. Quidam legunt *Nearchum*, tyrannum, qui Zenonem philosophum et torqueri et necari jussit. Valer. III. 3. Diog. Laërt. in Zenone. Nearchi ducis Atheniensis meminit Thucydides. Quidam *Nicarchum* legunt memoratum a Xenophonte. *Idem.*

Philiscum] Philiscum Abydenum memorat Xenophon Rerum Græc. lib. VII. missum ab Ariobarzane ingenti pecunia, ut Thebanos ac Lacedæmonios ad pacem hortaretur. Philiscum tragœdum auctor nominat infra hoc ipso capite. Ælianus Hist. IX. 12. Alcæum et Philiscum Epicureos Roma pulsos fuisse tradit. Quidam Philiscum fuisse volunt unum e triginta tyrannis, quos Atheniensibus Lysander imposuit. Philisci meminit et Ælianus Hist. XIV. 11. Alexandro præcepta dantis, quem hic significari puto. *Idem.*

Hoplitides: alter in certamine, &c.] Commodiorem lectionem putamus *Hoplitæ duo*, quam *Hoplitides.* Pint. *Hoplitides*] Lege *Hoplitæ.* Nempe qui armati currebant, quod fiebat in Olympicis et aliis sacris certaminibus. *Turn.*

Abrodiætum se appellando] Mollem, delicatum, lautum. Idem Ælian. Hist. IX. 11. refert eum purpurea veste usum fuisse, caput aurea corona redimire solitum, scipionem gestare aureis claviculis circumdatum, calceorumque ansas ligulis aureis obstringere, ut non immerito se ἁβροδίαιτον cognominaret. *Dalec.*

Aliisque verbis principem artis] Versus ii sunt apud Athenæum pag. 269. l. 7. Ἁβροδίαιτος ἀνὴρ ἀρετήν τε σέβων τάδ' ἔγραψε Παῤῥάσιος κλεινῆς πατρίδος ἐξ Ἐφέσου. Οὐδὲ πατρὸς λαθόμην Εὐήνορος, ὅς γ' ἀνέφυσε Γνήσιον, Ἑλλήνων πρῶτα φέροντα τέχνης. Ac rursum: Καὶ μὴν ἄπιστα κλύουσι λέγω νῦν. Φημὶ γὰρ ἤδη Τέχνης εὑρῆσθαι τέρματα τῆσδε σαφῆ Χειρὸς ὑφ' ἡμετέρης· ἀνυπέρβλητος δὲ πέπηγεν Οὖρος· ἀμώμητον δ' οὐδὲν ἔγεντο βροτοῖς. *Idem.*

Ejus enim est Iphigenia] Valer. VIII. 11. Quintil. lib. II. *Idem.*

Cum tristitiæ omnem imaginem consumpsisset] Voss. *et tristitiæ.* Quod omnino requirit oratio: *Cum mœstos pinxisset omnes, præcipue patruum, et tristitiæ omnem imaginem consumpsisset, patris ipsius vultum velavit.* Gronov.

Patris ipsius vultum velavit] Pictor, quamvis id ejus industriæ tribuatur, ac posteritas in eam partem sit interpretata, Euripidis ingenium secutus, ita fecisse videtur: Ἔμπαλιν στρέψας κάρα, Δάκρυα προῆγεν, ὀμμάτων προθεὶς πέπλον. *Dalec.*

Aristidem] Athenæus l. XIII. scribit, Aristidem, Pausaniam, Nicophanem pictores, dictos πορνογράφους, quod scorta et meretrices venuste pingerent. Alius fuit Aristides Nicomachi frater et discipulus, memoratus infra hoc capite. *Idem.*

Qui erat Sicyonius] Id est quod scribit Plutarchus in Arato, Sicyone floruisse gloriam et elegantiam pictoriæ artis, quoniam illic tantum splendorem inviolatum retineret. Quam-

obrem Apellem eo se contulisse in mercedemque talentum solvisse, ut cum pictoribus in ea civitate consuetudinem haberet, simulque et in artis et in existimationis societatem veniret. Aratum præterea Melanthi et Pamphili tabulas emere solitum, quas ob artis præstantiam nobiles Ptolemæo regi donaret. *Idem.*

Tria facta sunt, Ionicum] Ionia Græcorum fuit colonia in Asiam deducta: Athenæ autem caput erant veræ Helladis, in qua est et Sicyon, altera post Athenas picturæ patria: unde mox generibus ipsis cognomina sunt facta, Atticum, Sicyonium, et Ionicum, olim Asiaticum appellatum. *Gelen.*

Cognatio] Τὴν φρατρίαν innuit, sodalitatem, sodalitium, tribum, contubernium, conventiculum, curiam, ἀπὸ τῶν κοινῶν φρεάτων. Atheniensis populus divisus erat in duodecim tribus. Harum singulæ in tres φρατρίας, sive curias, aut cognationes. *Dalec.*

Ad Phliuntem] Cujus magistratu ac ductu ad Phliuntem commissum id prælium sit, aut quo seculo, non reperio. Suspicantur quidam Pericle res gerente id accidisse, cum Sicyoniis ad Nemeam prælio fusis ac fugatis trophæum erexit. Est autem Sicyoni Phlius contermina. Quidam id accidisse putant Lacedæmoniis a Nicia superatis ad Pylum, et a Cleone postea in Sphacteria captis. Athenienses certe ejus felicitatis illustrandæ causa æneam imaginem victoriæ in arce dedicaverunt, auctore Pausania lib. IV. Alii conjectantur id evenisse cum Timotheus, Laconiçam populatus, classem Lacedæmonum in fugam vertit. Alii cum Iphicrates superatas Lacedæmonum copias disjecit, et fugam arripere coëgit. Invenio quidem apud Thucydidem sub finem libri quinti, Argivos Phliasium agrum vastantes, exceptos insidiis a Phliasiis et exulibus suis: eoque conflictu desideratos circiter octoginta: tum etiam eodem tempore Athenienses, qui in Pylo erant, Lacedæmoniis prædæ multum eripuisse, quod huic loco recte convenit. Cæterum magis placet hic significari prælium ad Phliuntem cum Pellenæis commissum victoribus Phliasiis magna hostium clade, a Xenophonte descriptum libro VII. Rerum Græcarum. *Idem.*

Pamphili pictura est cognatio et prælium ad Phliuntem] A Scholiaste sunt *pictura est*, ignorata Vossiano: et verba Plinii præcedentia facile id probant. Dixerat enim: 'Eupompus (docuit) Pamphilum Apellis præceptorem. Est Eupompi victor certamine gymnico palmam tenens, &c. Pamphili cognatio.' *Gronov.*

Victoria Atheniensium] Victoriam ἄπτερον significari puto, nempe alis destitutam, cujus meminit Pausanias in Atticis. Sic autem fingebant Athenienses, quasi ab eorum dominatu nunquam recessura aut evolatura esset: quemadmodum alii Fortunam compedibus vinctam, ut semper apud se propitiam detinerent, veluti captivam. *Dalec.*

Ulixes in rate] Ulyssis tandem misertus Jupiter, per Mercurium Calypsoni imperavit eum ut dimitteret. Confecta igitur rate, mari se iterum is commisit. Id videlicet est quod Pamphilus pinxit. *Idem.*

Quam mercedem et Apelles et Melanthius ei dedere] Vossianus pronomen *ei* non agnoscit. Scribe, *quam mercedem ei Apelles et Melanthus dedere.* Gronov.

Ante omnia diagraphicen] In vetusto exemplari, *omnia antigraphicen docerentur.* Scribo, *omnia ante graphicen docerentur*, postposita præpositione, ut mos est Plinio. *Pint.* *Ante omnia diagraphicen, &c.*] Ut ea voce rudimenta picturæ intelligamus; neque enim omnes pueri in absolutos artifices evadebant. Est autem δια-

γραφὴ, unde *Diagraphice* deducitur, tabella buxea, in qua pueri scribere vel pingere meditabantur, subinde errata emendantes, quod Græci διαγράφειν vocant: et *digrammata* proprie dicuntur descriptiones Mathematicæ, deformationes Architectonicæ. Cæterum buxus ad id potissimum electa est propter materiæ lævorem, simulque densitatem, quod minime colores biberet, nec lineas fluidas redderet. *Gelen.*

Ut pueri ingenui ante omnia diagraphicen] Sic Gelenius, cum esset ab Hermolao: *Graphicen, id est, picturam in buxo*, pro: *antigraphicen, id est, picturam in ludo*. Men. Acad. Gud. *ingenui omnia antigrapha*. Voss. *ingenui omnia antigraphice*. Lege: *ut pueri ingenui omnia ante graphicen, hoc est, picturam, in buxo docerentur. Omnia ante,* est, ante omnia, ut Suetonius Domitiano cap. 9. 'ærarium apud,' Tacitus 'viam Miseni propter,' et similia, de quibus Observ. III. 19. diximus. Cæterum hujus loci corrupta lectione et distinctione decepti Lexicis inseruerunt: Διαγραφικὴ, *pictura in buxo*. Plinius. Idem sensit Pintianus. *Gronov.*

Semiramis ex ancilla] Eam vernæ regii ancillam ac concubinam Ninus ipsius forma captus amavit, et stupri consuetudine obstrictus sic dilexit, ut nihil petenti denegaret. Itaque cum poscenti concessisset, ut in suo solio jus sedens diceret, ejusque jussis omnes parerent, regio imperio ac potestate cultuque illa prodiit, et cum quædam levia imperanti obtemperarent omnes, satellitibus et stipatoribus regis edicit, ut eum comprehendant, vinciant, interficiant. Ita ex diurno diuturnum principatum adepta est. Muretus Variar. VI. 17. *Dalec.*

Semiramis ex ancilla adipiscens regnum] Voss. *Sem. ex ancilla regnum apiscens*. Probe et antique. Tacitus Ann. III. 'Apiscendi inlicitos honores aut pellendi claros viros.' Ann. IV. 'Palam compositus pudor, intus summa apiscendi libido.' Et, 'qui id flaminium apisceretur.' Ann. VI. 'Nihil abnuentem, dum dominationis apisceretur.' *Gronov.*

Apelles eousque Olympiade CXII. in pictura provectus, ut plura solus prope quam cæteri omnes contulerit] In scripto codice, *Apelles Cous Olympiade CXII. pictura plura solus propinavit quam cæteri omnes contulit*: cætera redundant. Scribi autem posset non *propinavit*, sed *prope in ævis*, ut loqui alias Plinius consuevit. *Pintian. Apelles, eousque Olympiade CXII. in pictura provectus, &c.*] Patria Colophonius, Ephesius habitus, quod ea civitate donatus fuisset, quamvis Coum fuisse multi prodiderint: Pamphili Amphipolitæ discipulus. Rhod. XIII. 38. *Dalec.*

Quod manum ille de tabula nesciret tollere] Voss. *non sciret*. Gronov.

Quanto quid a quo distare] Voss. *quanto quid a quoque distare deberet*. Idem.

Tabulam magnæ amplitudinis] Voss. Gud. Acad. *amplæ magnitudinis*. Id.

Avide ante a nobis spectatam, spatiosiore amplitudine nihil aliud continentem] In apographo nostro, *avide a nobis spectatam ante spatiose nihil aliud continentem quam lineas*: cætera redundant. Scribendum puto: *avide a nobis spectatam, tanto spatio nihil aliud continentem quam lineas*. Pintian.

Nihil aliud continentem quam lineas visum effugientes] Voss. *quam in lineas*. Voluit, *quam III. lineas*; sive, *tres lineas*. Sed non hactenus solum laborat locus; sic enim Voss. *Consumptam eam priore incendio Cæsaris domus in palatio audi spectatam nobis ante spatiose nihil aliud continentem*. Interposuerunt *constat*, et *spatiosiore amplitudine*. Sed videntur debuisse reddere: *Consumptam eam priore incendio Cæsareæ domus in Palatio audio, spectatam olim, tanto spatio nihil aliud con-*

tinentem quam tres lineas. Incendii Palatinæ domus meminit Suetonius Octav. 57. 'In restitutionem Palatinæ domus incendio absumptæ.' Quod sive prius sive posterius fuit, ætatem Plinii antecessit. *Tanto spatio* et Pintianus. *Gronov.*

Ansas] Vittarum et fasciarum, quibus crepidæ ligantur, in ansam curvatas plicaturas: vincula quibus adstringuntur. *Dalec.*

Nam, ut diximus, ab alio pingi se vetuit edicto] Edebatur antea, *vetuit inveterato edicto.* Sustulit τὸ *inveterato* Gelenius. Sed et corrigendum *vetuerat;* sic enim Vossianus: *nam, ut diximus, ab alio pingi se vetuerat edicto.* Gronov.

Rideri eum dicens a pueris qui colores tererent] Megabyzo id ab Apelle dictum fuisse, non Alexandro, narrant Plutarchus in libello de adulatoris et amici discrimine, Ælianus Hist. II. 2. Politianus Miscell. c. 48. *Dalec.*

Alexander ei honorem clarissimo præbuit exemplo] Voss. *quamquam Alexander honorem et clarissimo perhibuit exemplo.* Lege *honorem ei.* XIX. 4. 'Quam sit difficile verborum honorem tam parvis perhibere.' XXIX. 1. 'Obsto ut rebus præcipuis honos in primis perhibeatur.' XXIX. 6. 'Magnam auctoritatem huic animali perhibet Nigidius.' *Gronov.*

Campaspem] Pancastam vocat Ælianus Hist. XII. 34. *Dalec.*

Tum pari captum amore sensisset] Alexander conspectis captivis multis et corporis magnitudine et forma præstantibus, Περσίδες, inquit, *εἰσὶν ὀμμάτων ἀλγηδόνες.* Victor. II. 5. *Id.*

Anadyomenen] Venerem *ἀναδυομένην* Apellis pictam, Venerem Cnidiam Praxitelis sculptam fuisse ad exemplar Phrynes *κλαυσιγέλωτος,* sive *σηστοῦ,* cum in Eleusiniorum panegyri spectante universa Græcia nudasset corpus, et in mare soluta coma descendisset, scribit Athenæus pag. 292. vs. 29. Verba Rhodig. XIV. 15. sunt hæc: 'Postea Phrynen miramur, non Hyperidis actione, quanquam admirabili, sed conspectu corporis, quod illa speciosissimum alioqui, deducta nudaverat tunica, periculo liberatam: interposito mox decreto, ne quis misericordiæ captandæ gratia epilogis uteretur. Hæc vero est, de qua Propertius ita canit: 'Nec, quæ deletas potuit componere Thebas, Phryne, tam multis facta beata viris.' Ejus statuam fuisse apud Delphos auream scribit Libanius. Commeminit in præceptis sanitatis etiam Plutarchus, eam dicere solitam prodens, ubi jam consenuisset, ac flaccida toto foret corpore, *τὴν τρύγα πλείονος πωλεῖν διὰ τὴν δόξαν,* id est, *pluris fecem vendere ex opinione,* quam de ipsa concepissent homines. Hanc denique dixere Græci lecythum habere in malis: quod exponens Suidas, velut in sinu plane servans Græcorum omnia, ad faciei retulit tumorem: credo, quia sit lecythus protuberans vas: etiamsi de corporis habitu, hoc est a parvitate, Olpem piscatorem nuncupatum, conjectant Græcorum nonnulli; quoniam Olpe lecythum indicet. Ego ad formæ elegantiam referendum contenderim. Ut illam intelligamus naturali specie præsignem, accersitam commendationem, et peregrinas haud magnopere nugas conquisivisse: quando lecythum Plinii Cæcilii testimonio, et Marci Tullii in Epistolis ad Atticum, pro orationis etiam splendore, ac excussa in scribendo cura novimus accipi. Erat enim oleo dicatum vas lecythus, sed et unguentis quoque, unde et Lecythophorus puer Polluci. Verum et Trochaicum dimetrum catalecticum, quod Euripidion dicunt, etiam Lecythium vocatur, vel ex Aristophanis scommate, vel trochaici bombi ratione, quem exhibet lecythium quoque.' Hactenus Rhodiginus, qui loco citato paulo post: 'Scribit,' inquit, 'Apollodorus Phrynes fuisse

duas; alteram quarum Clausigelota cognominarunt; alteram vero Sarpedion. Clausigelos verbum apud Xenophontem est libro rerum Græcarum septimo, *πάντας δὲ τοὺς παρόντας τότε γε τῷ ὄντι κλαυσίγελως εἶχεν*, id est, *præsentes autem universos tunc sane sonantior habebat risus*. Herodicus celebratam Rhetoribus Phrynen *σηστὸν*, id est, *sestum* vocitatam, tradit, quod attaminaret despoliaretque adeuntes. *Σήθειν attaminare* est. Quam avarior quispiam subblandiens diceret, Aphrodisium Praxitelis es; at tu, inquit Phryne, Amor Phidiæ. Demum libet lucubrationi huic, quam videmur, ducente stilo, in fœminas declamasse, quas tamen alibi summis celebrare laudibus, non expavimus, inserere breve quiddam ex Græcorum sanctuariis, non bonas lacerando, sed a malo malas deterrendo: *Θησαυρὸς ἐστι τῶν κακῶν κακὴ γυνή. Θηρῶν ἁπάντων ἀγριωτέρα κακὴ γυνή. Θάλασσα, καὶ πῦρ, καὶ γυνὴ, κακὰ τρία.* Thesaurus est malorum mulier mala. Feris omnibus immitior mulier mala. Mare, ignis, mulier, mala tria.' Hactenus Rhodiginus. Anadyomenes meminit Pausanias in Corinthiacis. *Idem.*

Quanti licitaretur opera effecta] Voss. *liceret*, nam et venditor *licere* dicitur. Suetonius Calig. 38. 'Monitum a Caio præconem, ne prætorium virum crebro capitis motu nutantem sibi præteriret, nec licendi finem factum.' Martialis VI. 66. 'Vendebat modo præco Gellianus. Parvo cum pretio diu liceret.' Sic etiam codex Pintiani. *Gronov.*

Pinxit et Antigoni regis imaginem] Apud Coos eam fuisse Strabo auctor est libro decimoquarto. *Dalec.*

Tantumque eam partem e facie ostendit] Apographum nostrum, *Lamumque ea parte, &c.* lego *limum*, non *lamum*, hoc est, *obliquum*. Pintian.

Venerem exeuntem e mari divus Augustus] Ut generis parentem. Pro ea Cois remissa tributi 100. talenta, Strabo lib. XIV. *Dalec.*

Cois] De hac Ovidius: 'Si nunquam Venerem Cous pinxisset Apelles, Mersa sub æquoreis illa lateret aquis.'

Pinxit et Alexandrum Magnum] De ea pictura dicere Apelles consueverat, duos esse Alexandros, alterum Philippi ἀνίκητον, alterum Apellis ἀμίμητον. Plutarch. de Fort. Alexand. Orat. II. *Idem.*

Sed legentes meminerint omnia ea quatuor coloribus facta, &c.] Aliter in scripto codice: *Sed legentes meminerint omnia ea constare quatuor coloribus. Tabula in nummo aureo mensuram accepit, non numero.* Sed utrocunque modo legatur, dubito an hæc verba Plinii sint: et si Plinii sunt, an aliunde in hunc locum librariorum incuria commearint: locum in medio relinquo. *Pintian.*

Megabyzi sacerdotis] *Μεγαβύζους* olim vocabant Dianæ Ephesiæ sacerdotes. Id ex Hesychio et Appiano Bell. Civil. lib. V. discimus. Xenophon lib. V. *Ἀναβάσεως, μεγάβυζον, τὸν τῆς Ἀρτέμιδος Ἐφεσίας νεωκόρον* interpretatur, æditumm. Vide cap. 11. quod proxime sequitur. *μεγαλοβύζους* Strabo vocat lib. XIV. eosque eunuchos fuisse scribit. Quod et ostendit Heracliti Epistola ad Hermodorum apud Politianum, castrari ac execari Megabyzum solitum, ne Deæ virgini vir sacrificaret, dicens. Locus est Miscellan. c. 15. ubi hanc ejus pompam describit luculenter Xenophon Ephesius. In ea ferebantur sacra, faces, canistra, suffimenta; ducebantur canes, equi, &c. *Dalec.*

Ad bellum festinantem et ei galeam poscenti] Voss. *festinantem, galeamque poscenti armigerum porrigentem.* Pintianus τὰ *et ei* demenda notat jussu veteris libri. *Gronov.*

Mirantur ejus Abronem] Abron Argivus quidam vitæ perditissimæ, solutissimæ, luxuriosissimæ; unde pro-

verbium *Abronis vita*, apud Erasmum ex Xenodoto. Πάναβρον Sardanapalum olim vocarunt, ob effœminatam mollitiem, de quo multa Rhod. IX. 11. *Dalec.*

Menandrum] Quidam legendum volunt *Minoëm*, quem in Caria primum regnasse Strabo auctor est lib. XIV. Alii *Idrica* legunt, quem Hecatomni filium fuisse et Mausoli fratrem idem tradit. Alii vero legendum censent, *Minoëm et Idrica reges Cariæ Rhodii.* Invenio et apud eundem auctorem lib. XI. Menandrum quendam natione Græcum, multas in India provincias subegisse, et victorias suas longius protulisse, quam Alexandrum. Menander Atheniensium dux et Niciæ collega Thucydidi celebratur lib. VI. *Idem.*

Ancæum] Vel Tegeatem, Lycurgi filium, Argonautam; vel Samium Neptuno genitum, etiam Argonautam, ab apro in vinea occisum, de quo proverbium: 'Multa cadunt inter calicem supremaque labra.' *Idem.*

Belli imaginem] Eam picturam videtur Maro his versibus expressisse: 'Claudentur belli portæ: furor impius intus Sæva sedens super arma, et centum vinctus ahenis Post tergum nodis, fremet horridus ore cruento.' Turnebus Advers. X. 11. *Idem.*

Pinxit et Heroa nudum] Voss. *heroanundum.* An *Hero anum*, Leandri amores, anili specie, in qua scilicet pristinæ formæ reliquiæ apparerent. Nisi tamen, *Hero nudam.* Acad. et Gud. *Hero et leandrum ad quam picturam.* Men. *Hero et aleandrum ad quam picturam.* Gronov.

Quod judicium ad mutas quadrupedes] Scribendum potius, *quo judicio ad mutas quadrupedes.* Pintian.

Apellis tantum equo adhinnivere] De equa id Valerius VIII. 11. tacito nomine pictoris, Ælianus Hist. II. 3. *Dalec.*

Fecit et Neoptolemum] Neoptolemum intelligit, qui cum hasta et clypeo Alexandrum secutus, post ejus obitum Armeniam commovit, et aliquanto post commisso prælio, ab Eumene cum Cratero occisus est. Plutarchus in Eumene. Fuit et alius Neoptolemus Olympiadis pater, de quo Pausanias lib. I. *Idem.*

Archelaum] Vel physicum Anaxagoræ discipulum, Socratis præceptorem, vel Macedoniæ regem. *Idem.*

Dianam sacrificantium virginum] Apud Homerum παιζουσῶν, *ludentium*, Iliad. Z. et in Hymno Artemidis: apud Virgil. Æneid. I. *Mitalerius.*

Bronten, Astrapen, Ceraunobolon appellant] Hæc verba Græculi alicujus potius quam Plinii puto. *Pintian.*

Ceraunobolon appellant] Acad. *seraneoptitan.* Gud. et Men. *ceraneoptitan.* Voss. *ceraunobtitan.* Forte, *Ceraunobolian.* κεραυνοβολίαν· nam hæc omnia delere, tanquam quæ sint Græculi alicujus, ut voluit Pintianus, incivile est. *Gronov.*

Et sensus omnes expressit, quos Græci vocant ethe] Voss. et Pintiani: *et sensus hominis expressit, quæ vocant gi ethe.* Lege: *et sensus humanos expressit, quæ vocant Græci ἤθη.* Idem.

Et Anapauomenen, propter fratris amorem morientem] Ultimum verbum non habetur in eodem: et paulo post *Amoniada*, non *Hemionida.* Pintian.

Et Anapauomenen propter amorem fratris morientem] Vox ultima ab explicatione est; nam nec in Voss. nec Acad. nec Gud. nec Men. conspicitur. Eleganter uno vocabulo et nomen tabulæ et rem expressit. Intelligit, opinor, Byblin amore Cauni ἀναπαυομένην τοῦ βίου. Pintiani eodem verbo caruit codex. *Gronov.*

Patria ei Caunus] Ciliciæ civitas, insalubris ob æstum, et fructuum fugacium copiam. Vide Strab. lib. XIV. Livium lib. XLV. *Dalec.*

Paralum] Parali navis meminit Plutarchus in Lysandro. Sacram triremem vocat Demosthenes quarta Philippica. Ea Athenis publica fuit na-

vis, qua theori Delphos mittebantur, et in publicos conventus legati. *Idem.*

Hemionida] Hermionida triremem ab Hermione, civitate Laconiæ, vocatam memorat Thucydides. Rhodig. VIII. 9. *Idem.*

Ialysus] Ialysum hic non Rhodi urbem significat, quam Homer. Iliad. E. nominavit, sed heroëm Ochimi, Solis et Rhodii filii, gnatum, cujus mentionem facit Pindarus in Olympiis, Cicero de Nat. Deor. lib. III. Nam ex Rhodo Sol mares genuit Cercyphon, Actida, Macarea, Τενάγην, Τριόπην, Phaëtontem, Εὐκυιδίστην, Ochimon, et fœminam Cydippen. Ex Ochimo vero nati sunt Ialysus, Cameirus, Lyndus. Ælianus septennium in eo pingendo consumptum scribit Hist. XII. 41. Idem Plutarchus in Demetrio. Hac pictura visa Apelles cum obstupuisset et obmutuisset, voce defectus, dixit tandem, inclytum quidem id opus esse, ingentemque laborem, sed deesse gratias, quibus picturæ suæ cœlum attingerent. Plutarchus. *Idem.*

Huic picturæ quater colorem induxit subsidio injuriæ et vetustatis] Hermolai est. Voss. Gud. Men. Acad. ut antea edebatur: *induxit contra subsidia injuriæ et vetustatis.* Novum hoc visum, qui *subsidium* ubique fere pro auxilio et adjumento poni meminerant. Sed Plinius *subsidia* potuit dicere, quo sensu Vegetius *subsessas*, quasi pro insidiis aut inopinata vi: vel pro vi atque impetu serioris temporis; nam *subsidia* sunt robur secundum et posterum, primam aciem excipiens et sustinens. Multi, qui principia constanter toleravere aut etiam impulere, postprincipiis cessere; vel, ut clarius dicam, qui primæ aciei hostili restiterant, aut etiam eam loco moverant, victi sunt a *subsidiis*, postquam res ad triarios rediisset. Præsentem injuriam, omnibus custodiam præstantibus, recens tabula facile effugit; ab ætate vitium non metuit; haud ita tuta ab secutura injuria, cum post longam diem securius habetur, ab secuturo situ: et hæc sunt *subsidia injuriæ et vetustatis.* Si tamen id durum cuiquam videatur, possumus scribere: *contra obsidia injuriæ et vetustatis.* Sic Columella VIII. 2. 'Dum tamen anus sedula vel puer adhibeatur custos vagantium, ne obsidiis hominum aut insidiosorum animalium diripiantur.' Idem IX. 7. 'Contra fallaciam lacerti, qui velut custos vestibuli prodeuntibus inhians apibus affert exitium, eæque pauciores intereunt, cum licet vitare pestis obsidia per aliud vadentibus effugium.' Sive mavis *volantibus*, ut est in Mss. Forte autem legendum *ejusque*, ut ad τὸ *pestis* referatur. Eodem libro cap. 9. 'Nisi curatoris obsidio protinus excepti sunt, diffugiunt.' Nec minoris elegantiæ *obsidio* apud Plautum, Ciceronem, Plinium. Iste Asinar. II. 2. 15. 'Herum in obsidione linquet, inimicum animos auxerit.' Alter Famil. V. 6. 'Nec putant ei nummos deesse posse, qui ex obsidione fœneratores exemerit.' Tertius in Paneg. 'Nec mediocre pacis decus habebatur submota campis irruptio ferarum et obsidione quadam liberatus agrestium labor.' *Gronov.*

Ut quem pariter casus et ars pinxerit] Voss. τὰ *et ars* pro nothis habet. Quæ duo vocabula ambigo, utrum lateant in τῷ *pariter*, fueritque, *quem ars et casus;* an voluerit intelligi, scribendo, ut in membranis est: *ut quem pariter casus pinxerit*, scilicet, non ars aut artifex tantum. *Idem.*

Non judicabat se exprimere in eo spumam anhelantis posse] Dele verbum ultimum jussu Voss. Acad. Gud. Men. quorum duo priores etiam, *se in eo exprimere.* Idem.

Hoc exemplo similis et Nealcem successus in spuma equi] Expende an sit veræ similior lectio: *Hoc exemplum simili et Nealces successu in spuma equi,*

&c. Pintian.

Cum pingeret Poppyzonta retinentem equum. Canem ita Protogenes monstravit et fortuna] Hic quoque locus est habitus pessime. Acad. *retinente panetum ita protogenes.* Ut et Gud. ac Menap. nisi quod *panecum.* Voss. *retinent pamecum ita protogenes.* Primum satis fuit dicere Plinio; *cum pingeret Poppyzonta.* Id nomen tabulæ, ut *Anadyomene* Apellis, Antiphili *Aposcopeuon*, Aristidis *Anapauomene.* Satis intelligitur, cum appellatur ποππύζων, præsto ei equum fuisse; sunt enim ποππύσματα κολακεῖαι εἰς τοὺς ἀδαμάστους ἵππους, ut interpretantur Græci. Deinde scribo e vestigiis Mss. *Retinent Parii equum.* Quod est, personam ποππύζοντος periisse nescio quo casu; eam partem, qua equus erat pictus, superesse apud istos. Parii, e colonia Pario. XXXIV. 8. 'In Pario colonia laudatur Hercules Isidori.' XXXVI. 5. 'Ejusdem et alter nudus in Pario colonia Propontidis, par Veneri Cnidiæ.' Stephanus: Πάριον, πόλις ἐν Ἑλλησπόντῳ, κληθεῖσα ἀπὸ Παρίου τοῦ Ἰασίωνος· τὸ ἐθνικὸν Πάριος· ὁ πολίτης Παριανός. Λέγονται καὶ Παριανεῖς. Noster hoc libro cap. 11. 'Polygnoti et Nicanoris et Arcesilai Pariorum.' Denique lego: *Ita Protogenes monstravit et fortunam*, quum alii artifices et doctores tantummodo artem monstrent. Præivit nimirum Nealcj ad exprimendum fortuito conjectu coloris, quod ars se posse perficere desperabat. Omnem locum ex optimo sic lege: *Hoc exemplo ejus similis Nealcen successus in spuma equi similiter spongia impacta secutus dicitur, cum pingeret Poppyzonta. Retinent Parii equum. Ita Protogenes monstravit et fortunam.* Gronov.

Sed accitus a rege interrogatusque] Pro *sed*, in vetustis legitur *nisi*, quod idem est: πλὴν scilicet, ἀντὶ τοῦ ἀλλά. Loquendi genus nec Ciceroni, Terentio, Plauto, Salustio infrequens. Vide Manutium adnot. in Salust. 70. *Dalec.*

Scire se illi cum Rhodiis bellum esse] Melior verborum ordo nostri exemplaris: *Scire se cum Rhodiis illi bellum esse.* Pintian.

Cydippen] Cydippe et Acontius noti sunt ex Ovidio. *Dalec.*

Tlepolemon] Bello Trojano a Sarpedone Jovis filio occisum. In manuscripto legitur *Triptolemum.* Idem.

Imaginem matris Aristotelis Philosophi] Phæstiadis, quæ ex Nicomacho Aristotelem genuit. Laërtius. *Idem.*

Et athletam et Antigonum regem et imaginem matris Aristotelis] Quia omnes aliæ certæ sunt et notæ personæ *Alcetam* malim legere, illum Perdiccæ fratrem. Dein Voss. *et Antigonum regem et matrem Aristotelis philosophi, qui ei suadebat, ut Alexandri Magni opera pingeret propter æternitatem rerum.* Nec video causam, cur ab hac lectione discesserint. *Gronov.*

Ac Pana] Maximæ venerationis Deum, ac in bellicis conflictibus potentissimum ob panicos terrores, quibus immissis acies profligat. Vide Politianum Miscellan. cap. 28. *Dalec.*

Quæ tabula in Capitolio in Minervæ delubro supra ædiculam Juventutis] Voss. Gud. Men. Acad. *quæ tabula fuit in capitolio.* Dein Men. Gud. et Acad. *supra ediculam mentoris.* Voss. *ædiculam inentalis.* Pintiani *minemalis.* Lege, *ædiculam Juventatis.* Restituimus et Livio. *Gronov.*

Hic primus Ulixi addidit pileum] Pileum in Ulysse conspici refert Divus Hieronymus, Rhodiginus XX. 12. et XXII. 19. Pierius, lib. XI. Hieroglyphicon, auctor est apud Græcos pileum fuisse indicium nobilitatis, ideoque additum imagini Ulyssis, quod ab utroque parente esset nobilissimus. Ovidius: 'Nam mihi Laërtes pater est, Arcesius illi, Jupiter huic: neque enim quisquam damnatus, et exul. Est quoque per matrem Cyllenius addita nobis Altera nobilitas.' In antiquo denario Romanorum, cuso a Manilio Limetano, qui suam familiam

e Telegono Circes et Ulyssis filio Tusculi conditore ortam esse indicabat, impressus est altera parte Mercurius cum galero alato et caduceo; altera Ulysses pileatus, cum scipione, et cane dominum agnoscente, et adblandiente, cum his literis Q. MANIL. LEMETAN. Ursinus 150. *Dalec.*

Ab Aristrato] Aristratus is viguit ævo Philippi. Pinxerunt eum Melanthi pictoris discipuli triumphali currui insidentem cum Victoria, magna ejus tabulæ claritate, cui et manum apposuisse dicitur Apelles. Plutarchus in Arato. *Idem.*

Lasciviam] Τὴν ἀσέλγειαν, λαγνείαν, *mollitiem, jocosam ludibundamque petulantiam*, κῶμον. Idem.

Ita ut vetusta opera pingeret propter æternitatem rerum impetuosi animi et cui pauci compararentur] Scribo, *ita ut venustate ei pauci compararentur;* reliqua superfluunt, ex vetusto codice. *Pintian.*

Aristidis Thebani discipuli fuerunt et filii Niceros et Aristippus] Voss. *Aristides Thebani:* deinde *Ariston.* Mox *discipuli Antorides et Euphranor*, sine τοῖς *ejus fuerunt:* recte, si attendas, aut non temere. Ita enim scripsisse Plinius videtur: *Aristidæ Thebani discipuli fuerunt Niceros et Ariston, cujus est Satyrus cum scypho coronatus; discipuli Antorides et Euphranor, de quibus mox dicemus.* Significat illius Thebani et discipulos et filios fuisse istos; discipulos tantum, non etiam filios, alios quos appellat. *Gronov.*

Proposito nescio an destruxerit se] Concinnior lectio *detriverit*, quam *destruxerit.* Pintian.

Ob hoc cognominatus Rhyparographos] Lege, *Rhopographos.* Ῥωπογραφία opponitur Μεγαλογραφίᾳ, quæ in rebus magnis et argumentis nobilibus exequendis versatur. *Salmas.* H. A. p. 23. a.

Hesionam] Quam expositam ceto Hercules liberavit, occiso monstro. *Dalec.*

In schola in Octaviæ porticibus] Schola in porticibus, locus et statio quædam instar literarii ludi, in quem philosophi, et reliquis doctrinis exculti homines convenire solebant, ut publicis disputationibus ac colloquiis exercerentur. Vide XXXVI. 5. *Idem.*

Idem jocoso nomine Gryllum ridiculi habitus pinxit] Voss. *diridiculi.* Lege *deridiculi*, ut codex Pintiani. Ut Plautus Amphit. II. 2. 'quid tu me deridiculi gratia sic salutas?' Milite II. 1. 'Is deridiculo est, quaqua incedit, omnibus.' Pseud. IV. 5. 'mihi illum verba per deridiculum dare.' Tacitus Annal. III. 'Deridiculo fuit senex fœdissimæ adulationis tantum infamia usurus.' *Gronov.*

Supremæ conjugis templum] Non *supremæ* in archetypo nostro, sed *supremi;* ut referas ad Jovem. *Pintian.*

Marcus Ludius Elotas Ætolia oriundus] Longe aliter in eodem, *Plaustis Marcus doctasia lata esse oriundus;* forte pro *Plaustis, Plastes* reponi posset, et pro *esse oriundus, exoriundus.* De cæteris judicent legentes. *Idem.*

Nobiles palustri accessu villæ: succollantium specie mulieres] Hoc ab Hermolao, cum esset, *plaustri* et *sub collium sponsione mulieres.* Men. Gudi Acad. *nobiles tympanistriæ ancillæ succollatis sponsione mulieribus lavantesque crepidis feruntur.* Voss. *nobilis paulustri acensu uillæ succollatis sponsione mulieribus labantes trepidisque feruntur.* Pintiani quoque: *succollatis sponsione mulieribus.* Scribe: *Jam piscantes aucupantesque aut venantes sunt in ejus exemplaribus: nobilis palustri accessu villæ, succollatis personis muliebribus, labantes trepidique feruntur.* Significat ejus artificis esse tabulam, in qua quidam, ut bajuli, colla speciebus mulierum onerati, incedunt moverique videntur vacillantes et metuentes oneri per accessum palustrem prætorii alicujus aut lautæ villæ. Suetonius Othone: 'Donec omissa

mora succollatos et a præsente comitatu imperator consalutatus.' *Gronov.*

Omnis eorum ars urbibus excubabat] *Orbi* mallem legeres, quam *urbibus;* nam sequitur confestim, 'pictorque res communis terrarum erat.' *Pintian.*

In machinis] Machinæ, quædam olim catastæ fuerunt, quibus in ergastulo, aut alibi, non servi tantum, sed interdum etiam liberi continebantur. Turneb. Advers. VIII. 9. Machinam ego potius interpretor, quod pictores vocant *un chevalet*, nempe tigillis conjunctis erectum organum (ὀκρίβαν et καλύβαν Pollux vocat) cum prominente asserculo, in quo pingendam tabulam artifex collocat. *Dalec.*

Carcer ejus artis domus aurea fuit] Nam in ea domo, velut in carcere, pictores, ne effugerent aut dilaberentur, conclusos retineri Nero jubebat. *Idem.*

Virtutis ædes Imperatori] Extra portam Capenam sitas proximeque inter sese junctas. Id cur factum sit, innuit Symmach. Epist. I. 14. his verbis: 'Bene ac sapienter majores nostri, ut sunt alia ætatis illius, ædes Honori atque Virtuti gemellas junctim locarunt: commenti, quod in te [Ausonio] vidimus, ibi esse præmia honoris, ubi sunt merita virtutis.' Sed et cur Camænarum quoque fontem haud procul abesse voluerint, indicat sequentibus, quæ tute leges, verbis. *Idem.*

CAP. XI. *De avium cantu compescendo, et quis encausto et penicillo primus lacunaria et cameras pinxerit, sparsimque pretia mirabilia picturarum.*

Ceris pingere] Fulv. Ursin. ad Varronem p. 137. Lil. Girald. Syntag. p. 589. *Idem.*

Aliquanto vetustiores encausticæ picturæ exstitere] Acad. Men. Gud. *encausti.* Voss. *encaustæ.* Gronov.

Arcesilai Pariorum] Pinxit is in Piræeo cum liberis suis Leosthenem, qui Atheniensium et Græcorum aliorum dux vicit Macedonas ter, in Bœotia, ad Thermopylas, et ad Zamiam fluvium. Pausanias in Atticis. *Dalec.*

Pinxisse tantum encaustica, sed etiam] Acad. Men. Gud. *pinxisse solum encausto.* Voss. *pinxisse solum in causta;* quasi velit *encausta.* Infra: 'Encausto pingendi duo fuisse antiquitus genera constat.' *Gronov.*

Pausiam Sicyonium] Idem fortassis qui et Pauson. Ejus festivum dictum refert Ælianus Hist. XIV. 15. *Dalec.*

Docuisse Pausiam Sicyonium] Voss. Gud. Men. Acad. *Pausian.* Gronov.

Pinxit et ipse penicillo parietes Thespiis cum reficerentur quondam a Polygnoto picti: multumque comparatione superatus existimabatur, quoniam non suo genere certasset] Id est, quoniam encaustica non certasset, in qua excellebat. 'Encausto pingere' et 'penicillo pingere' diversum: illud ceris, hoc coloribus. Sequitur: 'Idem et lacunaria primus pingere instituit nec cameras,' &c. de encaustica quoque intelligendum; nam cameras ceris inustis pingi solitas ex Procopio observavimus ad Hist. Augustam. Ibid. paulo ante in Plin. 'ceris pingere, ac picturam inurere quis primus excogitaverit, non constat:' ceris igitur primum pingebant, deinde picturam eam inurebant, hoc est, igne ceras peræquabant. Hæc omnia pingendi genera nunc exolevere, et tota encaustice hodie evanuit, ea præcipue quæ ceris inurebatur. *Salmas.* Plin. Exerc. p. 232.

Amavit in juventa Glyceram municipem suam, inventricem coronarum] Lege, *Amavit in juventa Glyceram vitricem coronarum, &c.* vetus versiculus: 'Ibant malaci viere Veneri corollam.' Inter Veneris cognomina hoc unum fuit; nam 'Vitrix' etiam vocabatur a ligando. *Salmas.* pag. 246. a.

Duobus talentis emit a Dionysio A-

thenis] In archetypo nostro, *duobus talentis emit Dionysius Athenis;* scribendum fortasse non *Dionysius*, sed *Dionysliis*, hoc est, in festis ludisque Dionysiacis, qui magno apparatu celebrabantur ab Athenlensibus. *Pintian.*

Unde et abunde intelligitur amplitudo] Voss. expungi jubet τὸ *unde*, ut et Pintiani. *Gronov.*

Et marmora ac scyphos scalpsit] *Et marmorea ac typos scalpsit*, in eodem. *Pintian.*

Capitibus articulisque grandior] Idem vitium objicitur et Zeuxidi supra hujus libri capite nono ultimo. *Dalec.*

Eundem apud Parrasium rosa pastum esse] Commodior lectio *rore*, quam *rosa:* notis Theocriti versibus, et aliorum poëtarum, apud quos macra animalia cavillo sunt, quod rore pascantur ut cicadæ. *Pintian.*

Et palliati cogitantes] *Et Palamedes dux fasce gladium condens.* Sic ex vetust. et indice. Id est, quod Apul. Asini lib. x. cum de judiciis corruptis queritur, ait, Palamedem eruditione doctrinaque præpollentem falsis insimulationibus damnatum fuisse. *Dalec.*

Ipse diligentior, quam numerosior, et in coloribus severus] Scribe *severior*, non *severus*, ut respondeat præcedentibus comparativis. *Pintian.*

Nemea] Nemeam, quæ sedentem in complexu suo Alcibiadem tenebat, Aristophontem pinxisse Plutarchus refert in Alcibiade. Vide cap. 4. ult. hujus libri. *Dalec.*

Nemea advecta ex Asia Romam a Syllano] Omnes *Silano;* est enim aliquis Juniorum Silanorum. *Gronov.*

Dicavit hanc tabulam, et Diana] Voss. *et Danae.* Alludunt tres, in quibus *hanc tabulam Diane.* Idem.

Necromantia Homeri] Legit Victorius v. 15. *Necyomantia.* Plutarch. in lib. ne jucund. quid vivi sec. Epic. Necyan. Est autem *Necya* pars Odysseæ, qua fingitur Ulysses ad Inferos descendisse, umbrasque ibi allocutus fuisse. Cicero Tuscul. lib. I. Necyan Homeri memorat, et Appii amici Necromantiam. A Ptolemæo rege, non ab Attalo, ejus picturæ manipretium, 60. talenta oblata fuisse Plutarchus scribit; ac præterea Niciam, dum illam pingeret, tantopere studio suo delectatum, ut sæpius servos interrogaret, num prandisset. *Dalec.*

Non satis discernitur, alium eodem nomine] Apographum nostrum: *Non satis discernitur alius adhuc, eundem quidam faciunt;* lego *ab hoc*, non *adhuc*. Pintian.

Phylarchum] Phylarchum, cujus heroicum sacellum Minervæ Pronææ vicinum Delphis fuisse Pausanias scribit lib. x. Persis irruentibus is Phocensibus auxilium tulit. Phylarchum historicum memorat Plutarchus in Arato, et lib. de Isid. ac Osir. Ælian. vero Hist. Anim. vi. 29. *Dalec.*

Athenis frequentiam, quam vocavere Polygynæcon] In scripto codice, non *Polygynæcon*, sed *lyngenicon* habetur: scribo *Syngenicon*, hoc est, cognitionem; ut infra hoc ipso capite, 'Œnias Syngenicon.' *Pintian.*

Athenis frequentiam, quam vocavere polygynæcon] Hermolaus *Gynæconitin.* Voss. Gud. Men. Acad. *lingenicon.* Forte, *Syngenicon;* ut cap. 10. 'Pamphili Cognatio et prælium ad Phliuntem.' Hoc ipso inter Timomachi opera: 'Lecythion agilitatis exercitator, Cognatio nobilium.' Et inferius: 'Asellum enim bibentem in littore pinxit et crocodilum insidiantem ei. Œnias Syngenicon.' Sic et Pintianus. Qui tamen admodum improspere hoc accommodat ad locum lib. sequentis c. 5. et 14. 'nationes, quæ sunt circa Pompeii,' reddit *cognationes.* Suetonius Nerone cap. 46. 'A simulacris gentium, ad Pompeii theatrum dedicatarum.' *Gronov.*

Et in una tabula quaque maxime inclaruit] Acad. Men. Gud. *et in una ta-*

bula signa quaque. Ex qua scriptura etiam inventa sibi in Mss. Dalecampius *signina*. Vossianus: *Et in una tabula ut signa*. Lege, *VI. signa*, vel, *sex signa*. Idem.

Ajacem ei pinxit et Medeam] Voss. *atacem et media pinxit*. Scribe, *Ajacem et Medeam pinxit*. Supervacuum τὸ *ei*. Idem.

Alias durus in coloribus, sed et multus] Lego, *alias durus in coloribus, et silet multus*, ex eod. recte: et paulo post *rodit*, non *arrodit*. Pintian.

Alias durus in coloribus, sed et multus] Vossianus, Gud. Men. Academicusque, *durus in coloribus et sile multus*. Quod etiam ex aliis ad marginem ponunt. Neque aliter legendum. Intelligit *sil* e pigmentis. XXXIII. 13. 'In argenti et auri metallis nascuntur etiamnum pigmenta, sil et cæruleum.' XXXV. 6. 'Silis lucidi libris decem.'. *Sile multus*, qui eo pigmento multo uteretur. Vidit idem Pintianus. *Gronov*.

Talesque sunt ejus picturæ cum Æsculapio] Annotant ad marginem *Tales*. Sic quidem et Voss. Gud. Men. Academicusque; sed et omnibus abest vox *picturæ*. Suffecit enim Plinio: *Tales sunt ejus cum Æsculapio filiæ, Hygia, Ægle, Panacea, Iaso*. 'Tabulæ' vel 'picturæ' intellectum voluit. Lepidum est autem, quod Dalecampius ad vocem *Iaso* notat: Jasona cum Æsculapio Apollinis filio et Achille Pelei a Chirone centauro educatum et medicinam didicisse ex Arati et Apollonii Scholiastis tradit. Tanquam eadem sit persona ὁ Ἰάσων Ἰάσονος, et ἡ Ἰασὼ Ἰασοῦς. *Idem*.

Jaso] Jasona interpres Arati cum Æsculapio Apollinis filio, et Achille Pelei a Cheirone Centauro educatum, et medicinam doctum fuisse tradit, ut et Tarrhæus Apollonii interpres. De illo Ausonius: 'Idmona quod vatem, medici quod Iasona, dicunt, (non 'medicam quod Iasida,') Discendas artes nomina præveniunt.' Leopardus IV. 5. *Dalec*.

Ocnos] Ejus meminit Plutarchus libro περὶ εὐθυμίας, elegantissima cum stupidis et fatuis comparatione. Eum pinxit et Polygnotus in templo Delphis. Ocni historiam et picturam exponit Pausanias in Phocicis. Propertius: 'Dignior obliquo funem qui torqueat Ocno, Æternusque tuam pascat, aselle, famem.' Vide Suidam in ὄνου πόκας. Cratinus finxit apud Inferos quendam funiculum torquere, asinum vero quod tortum est abrodere et abscindere. *Idem*.

Ptolemæo venante] Lego: *Ptolemæo venante, quem aposcoponta appellant; sed et nobilissimo Satyro cum pelle pantherina. Aristophon, &c.* ubi Aposcoponta interpretor, ictum in feram intendentem, velut ad propositum scopum. At longe aliter Scalig. in vulgata lectione. Ἀποσκοπεῖν, inquit, χειρὸς πρὸς μέτωπον τιθεμένης εἰσορᾷν, Hesychio. Figura ea σκὼψ et σκώπευμα dicitur, eaque ὀρχηστική ἐστιν a saltantibus exprimi solet, qui procul sepositum quidpiam intueri se fingunt. Inde σκῶπες, aves, quæ cervice inflexa, et huc illuc inclinata, talem gestum imitantur: ὑπόσκοπον χεῖρα dixit Æschylus. Satyros στιλπνοὺς, splendenti nitentique ac rubra facie, et φαλακροὺς, calvos, quoniam olim pingebant, ad arcendum Solis calorem fronti manum obtendentes etiam delinearunt, quod est ἀποσκοπεῖν. Silius de Pane: 'Obtendensque manum Solem infervescere fronti Arcet, et umbrato perlustrat pascua visu.' Vide Athen. pag. 312. vs. 19. *Idem*.

Satyro cum pelle pantherina, quem Aposcoponta appellant] Acad. *Ascoscopemonta*. Gud. *aposcopenonta*. Men. *aposcopemonta*. Voss. *Aposcopeuonta*, Ἀποσκοπεύοντα. Notavit et in suis Hermolaus. *Gronov*.

Astypale] Uxore, a qua Astypalæa dicta est. *Dalec*.

Credulitas, Ulixes, Deiphobus, Do-

lon] In vetusto exemplari *Dolus*, non *Dolon*, non mala omnino lectione; nam credulitatis comes est dolus. *Pintian.*

Scyllin] Scyllias Herodoto lib. VIII. Pausaniæ, ut et Plinio: Scyllis natione Scyonæus urinator optimus, ad Pelium montem et Sepiada Magnesiæ, adjutrice filia Cyane, classis Persicæ, quæ flante Euro, ut Strabo lib. IX. sub finem scripsit, jactata quassabatur, anchoras præcidit, multaque ex eo naufragio servata sibi quæsivit. Pausan. lib. X. *Dalec.*

Prædonibus] Vet. *Piscatoribus.* Nam cum arca inclusam una cum filio Perseo Acrisius pater in mare abjecisset, a Dauniæ piscatoribus reperta est. De hac re vide Pausan. lib. II. *Id.*

Stratonicen] Stratonice Straboni lib. XIII. Ariarathis Cappadocum regis filia, Eumenis Attalo geniti uxor, et Attali tertii mater. Fuit et Stratonice regis Dejotari uxor, proba et modesta, memorata a Plutarcho libro de virtutibus mulierum. Stratonicem Demetrii et Philæ filiam Seleucus duxit, eamque Antiocho insane amanti uxorem tradidit. Plutarch. in Demetrio. Valerius VII. 5. *Id.*

Nobilissimas autem quæ sunt in porticibus Octaviæ operibus] Annotant *ex ejus operibus*, malum malo sanantes. At Vossianus cum Academico, Men. Gudiano, ut et Pintiani: *quæ sunt in Octaviæ operibus:* excluso τῷ *porticibus*, quod inane ac supervacuum. XXXIV. 6. 'Quæ statua nunc est in Octaviæ operibus.' XXXVI. 5. 'Veneremque ejus esse in Octaviæ operibus.' Et rursus: 'Cupido objectus a Cicerone Verri, ille, propter quem Thespiæ visebantur, nunc est in Octaviæ scholis positus.' *Gronov.*

Alcimachus, &c.] Legend. *Alcimachus, Dioxippum, qui Pancration Olympiæ citra pulveris tactum quod vocant ἀκονιτὶ, vicit. Cœnus scammata. Pulveris tactus* est ἡ et ἁφὴ et κόνισις. *Salmas.*

Dioxippum] De Dioxippo Ælianus Hist. X. 22. et XII. 58. *Dalec.*

Citra pulveris jactum] Erasmus in proverbio, 'Citra pulverem,' legit, *citra pulveris tactum*. Horat. I. Epist. 'Cui sit conditio dulcis, sine pulvere, palmæ?' Turneb. XXVI. 26. Vide Hieron. Mercurialem de Arte Gymnastica I. 8. *Idem.*

Admeto] Vel Thessaliæ rege, fabulis noto; vel Molossorum, ad quem exul Themistocles confugit, auctore Thucyd. lib. I. et Plutarch. in Themistocle. *Idem.*

Cleon Admeto, Ctesidemus Œchaliæ expugnatione] Vossianus, *Cleon Cadmo*, ut et Pintiani. *Gronov.*

Œchaliæ] Est Œchalia et tractus Messeniaci, et Eubœæ, Euryti regia, quam Hercules diruit, quia pactam filiam Iolen Eurytus dare recusasset. Virgilius: 'Ut bello egregias idem disjecerit urbes, Trojamque, Œchaliamque.' *Dalec.*

Laodamia] Vel Bellerophontis et Achemenes, vel Acasti et Laodotheæ filia, Protesilai uxore. *Idem.*

Pinxit volutantem cum piscatore, quem reginam amare sermo erat] Voss. *pisature.* An est nomen hominis, et scribendum *Pisanore?* Nomen hoc Græcum, quod Ovidius quoque dat alicui Centaurorum lib. XII. 'et cum Pisenore Caumas.' *Gronov.*

In Pompeio pinxit] Τὸ Πομπεῖον Polluci κοινὸν οἴκημα, *ædes publicæ;* sic fortassis dictæ, quod ex iis pomparum frequentia et celebritas progrederetur ac prodiret. Interpres Laërtii lib. II. reddit, *celeberrimum locum urbis*, et in Diogene, *palatium*. Dalec.

Aratum victorem cum trophæo] Occiso Sicyoniorum tyranno, cum Achæorum imperator summus esset, profligatis hostibus triumphantem. Plutarchus in Vitis. *Idem.*

Nealces Venerem] Scitum Nealcis dictum, cum eximiam Aristrati tyranni picturam deleri vellet Aratus, pug-

nandum cum tyrannis, non cum eorum imaginibus. Plutarchus in Arato. *Idem.*

. *Agatharchum*] Agatharchus primus Athenis Æschyli tragœdias in scenam produxit. Vitruv. VII. 1. *Agatarchides* quidam legunt Peripateticum memoratum a Strabone lib. XIV. Agatharchi Syracusanæ classis præfecti meminit Thucydides lib. VI. Agatharcho pictori de pingendi celeritate glorianti Zeuxin dixisse ferunt, diu se pingere, quoniam æternitati pingeret. Hadr. Jun. IV. 16. *Id.*

Leontium Epicuri cogitantem] Leg. *Leontium Epicuri cogitant.* Ut sit picturæ nomenclatura, non pictoris, et tabula hæc Theodori operibus annumeretur. Fuit autem Leontium Epicuri concubina, philosopha et ipsa, nimirum ex amatoris domestica consuetudine, in tantum ut libros quoque contra Aristotelem scripserit, quemadmodum legitur in præfatione ad Vespasianum Imperatorem a Plinio in operis hujus frontispicio præfixa. *Gelen.* *Leontium Epicuri, &c.*] Scortum ea fuit, Epicuro familiare, et ejus omnibus sectatoribus prostitutum, de quo Athenæus lib. XIII. Diogenes Laërtius in Epicuro. *Dalec.*

Paniscum] Paniscus nunc exiguus Pan, qualem solebant in parvis tabellis pictores fingere, quasi per jocum; nunc theatralis personarum larva. *Idem.*

Medeam Timomachi] Filios quos ex Jasone susceperat necantem, præ dolore quod, repudiata se, Creusam duxisset Creontis filiam. Hanc, et Ajacem ejusdem Timomachi, Cæsar dictator emit octoginta talentis. Supra VII. 27. et paulo ante hoc ipso capite. *Idem.*

Mydon Soleus] Id est, Solensis. Sunt enim Σόλοι Ciliciæ oppidum, et alterum ejusdem nominis in Cypro. *Gelen.*

. *Pyromachi*] Vet. *Philomachi.* Apud Suidam in voce προυσίας fit mentio hujus statuarii, qui imaginem Æsculapii summa arte perfecerat. Pyromachi tamen mentio fit supra XXXIV. 8. tribus in locis. *Dalec.*

Theodorus Samius] Alius fuit Theodorus Samius inventor fundendi æris, memoratus a Pausania lib. III. VIII. IX. *Idem.*

Cratini pictoris] Cratini Spartani statuarii meminit Pausan. lib. VI. *Idem.*

Cera] Variis pigmentis tincta, qua ratione fiunt a nobis horti cerei pensiles cum fructibus omnis generis iconicis. *Idem.*

Viriculo] Veruculo: igni calfacto. Encausticès etiam genus est, quod aurifices vocant *Damasquiner.* Idem.

Sed in cortinam pigmenti ferventis mersa] Verba hæc satis mendosa ex codd. Hispalensi et regio se restituere putat Gonsalius ad Petronium scribendo: *sed in cortina pingi, in ferventes aquas mersa.* Sed nosse debebat hanc olim lectionem vulgatam fuisse, quam omni sensu carentem ex melioribus libris, ut nunc habetur, Gelenius mutavit. Quæ enim *aquæ ferventes* tantam vim tingendi habent? Vess. *in cortinam pigmen ut ferventis mersa.* Quæ significant satis clare repositum a Gelenio. Vela illinuntur medicamento colorem trahente: dein mersantur in cortina, sive aheno, in quo non aqua mera, sed pigmentum fervet: ibi medicamentum illud velis illitum sorbet colorem, et quidem varium ex pigmento licet unius coloris. *Gronov.*

Digerit eos ex vino] Legendum videtur, *digerit eos ex uno;* dixit enim ante, 'cum sit unus in cortina color.' *Pintian.*

CAP. XII. *Plastices primi inventores, de simulacris, de vasis fictilibus, et de pretio eorum.*

Plasticen] De plastice quædam Ælianus Hist. lib. XIV. cap. 37. *Dalec.*

Rhœcum et Theodorum] Diodorus

Teleclea et Theodoron Rhœci filios τῶν ἀγαλματοποιῶν παλαιῶν τοὺς μάλιστα διωνομασμένους memorat. Leopard. x. 25. Pausanias, in Arcadicis et Phocicis, scribit Theodorum fuisse Teleclis filium, Rhœcum vero Philæi; eosque primos ferrum fundere docuisse. *Idem.*

Ante Battiadas Corintho pulsos] Lego, *multo ante Bacchiadas;* nam quod scribit Pausanias lib. II. ‘Aletes ejusque posteri Athenis regnarunt ætates quinque, usque ad Bacchin Prumnidis filium: a quo Bacchiadæ ætates totidem regnum tenuerunt: deinde Prytanæi ex eodem genere, quos occupata tyrannide Cypselus Eurionis filius oppressit.’ Halicarnassæus lib. III. aperte narrat Demaratum e familia Brachiadum (leg. *Bacchiadum*) usurpata a Cypselo tyrannide, cum suis opibus Tarquinios commigrasse. De Bacchiadis multa Herodotus lib. I. *Dalec.* Astipulatur et huic lectioni Ms. *Pintian.*

Profugum] Ob seditiones. Livius lib. I. *Dalec.*

Euchira] Eucheri Corinthii, discipuli Syadræ et Charadræ Spartanorum, præceptoris Clearchi Rhegini, meminit Pausan. lib. VI. Idem et Euchiros statuarii, lib. VIII. sed Atheniensis, Eubulidæ filii. *Idem.*

Primusque personas tegularum extremis imbricibus imposuit] Legend. *Primusque personas tegularum extremis imbricibus, quæ inter initia prostypa vocavit; postea idem Ectypa fecit.* Simulacra quæ exerta non sunt, nec tota extra prominent, πρόστυπα vocavit. *Salmas.* 1046. a.

Imaginem gypso e facie] Ut hodie fit e mastiche et cera. *Dalec.*

Emendare instituit] Imaginem ceream, quam gypsea forma reddidisset, absolvere diligentius ac emendatius. Quidam legunt *ceramque in eam formam gypsi infusam emendare, &c.* Idem.

Gorgasus] Alius fuit Gorgasus, Machaonis et Anticleæ filius, Æsculapii nepos, cui et fratri Nicomacho Isthmius templum erexit, in quo ut morbos sanantibus Diis et victimæ cæduntur, et donaria mittuntur. Pausan. lib. IV. *Idem.*

A dextra opera Damophili esse, a parte læva Gorgasi] Voss. *ab extra;* dein, *esse aplane Gorgasi.* Scribe, *ab dextra opera Damophili esse, ab læva Gorgasi.* Gronov.

Ceramicos appellatur] Ceramicum Pausan. lib. I. non a figlinis Chalcosthenis operibus dictum vult, sed ab heroë Ceramo, quem Baccho et Ariadna genitum fama tum erat. Fuit duplex Ceramicus Athenis, alter in quo sepeliebantur qui in bello perierant; alter in quo meretrices habitabant. Interpr. Aristophanis. *Dalec.*

Romæ Posim nomine, a quo factas Romæ uvas] Gelenii est. Voss. *fac pomæ tuuas.* Hinc alii fecere, *factas Romæ tubas.* Acad. Men. Gud. *facta pometia vasa.* Sed reddendum erat, *facta poma et uvas.* Sequitur in Acad. Men. Gud. *item piscis aspectu a veris discernere.* Voss. *item piscis aspectu discernere a veris.* Nusquam, *ita ut non sit.* Censeo *piscibus* nihil esse loci, et scripsisse auctorem, *ut non posses aspectu discernere a veris.* Gronov.

Cujus proplasmata pluris venire solita] Sic Gelenius, cum esset *proplasticen.* Acad. Men. Gud. *cujus plastica.* Voss. *cujus plaurosamta.* Forte, *plasta Samia;* ut ‘vasa Samia.’ *Idem.*

Pasitelem] Ejus meminit Pausanias lib. V. Colotæque magistrum fuisse tradit, qui mensam fecit, in qua deponebantur coronæ illorum, qui Olympiis vicissent. *Dalec.*

Nec pœnitet nos illorum, qui tales coluere] Voss. *qui tales eos coluere;* suprascripta litera *D*, ut esset, *qui tales Deos coluere.* Gronov.

Ævique firmitate certiora auro] Voss. *firmitates anctiora.* Haud dubie, *firmitate sanctiora*, quod, restitutum ab

Hermolao, male mutavit Gelenius. Acad. Men. Gud. *sanctiore*. Idem.

Sympuviis] Bayfius legit *Sympullis*, id est, calicibus fictilibus, a sumendo dictis, quibus in sacris vinum libabant. Sic et in Paradoxis Cicero ait Numæ capedines ac fictiles urnas Diis immortalibus non minus gratas fuisse quam vasa Deliaca. Juvenal. Sat. VI. 'aut quis Sympullum ridere Numæ, nigrumque catinum, Aut Vaticanas fragiles de monte patellas Ausus erat?' *Dalec.*

Beneficia ejus, quæque adhuc diximus] Sic in veteribus legitur, *Beneficia ejus quæ adhuc diximus. Vel assiduitate satiant figlinarum opera, tubulis ad balneas, imbricibus tegulisque hamatis ad tecta, coctilibus laterculis, frontatisque iis quæ rota fiunt, etiam, &c.* In manuscript. vero: *Beneficia ejus, quæ adhuc diximus. Vel assiduitate satiant figulinarum opera et fictilibus doliis ad vina excogitatis: ad aquas, tributis, fundamentisque. Atqui Numa rex VII. collegia, &c.* Idem.

Imbricibus tubulis tegulisque] Voss. *imbricibus doliis ad vina excogitatis ad aquas tubulis ad balineas mammatis ad tecta coctilibus laterculis fundamentis quæ aut qua Numa rex septimum.* Gronov.

Et ad aquas] Doliis ad aquas etiamnum Romani utuntur, Tiberis aquam turbidam iis adservantes, quoad defecata sit ac potabilis. *Dalec.*

Quin et defunctos sese multi fictilibus doliis, &c.] Lege, *Quin et defunctos sese multi fictilibus soliis condi maluere sicut M. Varro, &c. Fictilia solia* sunt, ὀστράκινοι πύελοι, arcæ fictiles condendis mortuis. Vide Salmas. p. 1204. b.

Doliis condi maluere] Pro *doliis*, quod vulgata habent, in manuscript. et vetust. legitur *soliis*. Cui lectioni et Blondus adstipulatur. 'Solia,' sepulchra veteres appellarunt. Florus lib. IV. de Cleopatræ interitu agens, Sueton. in Nerone. *Dalec.*

Sese multi fictilibus doliis condi maluerunt] *Soliis* ex veteri codice legendum ait Salmasius ad Solin. pag. 1204. tanquam Dalecampius non id præcepisset. Et ita sane Gud. Acad. Men. Sed in Vossiano neutra vox, tantumque, *sese multi fictilibus condi maluerunt*. Et sane vox *doliis* ex superioribus post τὸ *fictilibus* repetita videtur; nam *condi fictilibus* est dictum, ut 'fictilibus cœnare.' *Gronov.*

Pythagorico modo] Vide Alex. ab Alex. III. 2. Plutarcho in Laconicis institutis Lycurgus sanxit, ne quid cum cadaveribus sepelirent præter puniceam vestem, et oleæ folia, in quibus omnes æque cadavera componerent. Hinc Pythagoras, Lacedæmona profectus ut Lycurgi leges cognosceret, morem eum fortassis invexit. Magius II. 18. *Dalec.*

Varro Pythagorico modo] Voss. Men. Gud. *Pythagodio*. Lege *Pythagorio*, vel *Pythagoreo*. Sic apud Ciceronem passim reddiderant 'Aristotelico' et 'Aristotelica,' ubi nunc e melioribus scriptis est 'Aristoteleo' et 'Aristotelea.' *Gronov.*

Aretium in Italia] Quidam legunt, *Eretum in Italia*. Est autem Eretum, τὸ Ἤρητον, vicus Sabinorum ad Tiberim, Tiburi propinquus, figlinis celebris, ab urbe distans 18. millibus passuum. Unde Eretinus Virgilius: 'Ereti manus omnis, oliviferæque Mutuscæ.' Joan. Baptista interpr. Pers. Sat. I. 'Sese aliquem credens, Italo quod honore supinus Fregerit heminas Ereti ædilis iniquas.' Hodie Mons Rotundus, corrupte pro Monte Ereto. Eretinæ mentes inde stolidæ et stupidæ dicuntur apud Fulgentium ex antiquo scriptore: 'Averruncassit diva tam Eretinas hominum mentes.' *Turneb.* XXVI. 10.

Cois laus maxima, Hadrianis firmitas] Vide an legendum sit, *Andriis* potius, quam *Hadrianis*. Pintian.

Q. Coponium] Cicero de Divinat.

lib. I. C. Coponii meminit, qui bello civili Cæsaris ac Pompeii Rhodiæ classi præfuit cum imperio prætorio, hominis prudentis ac docti. Meminit et Coponii viri prætorii gravissimi Velleius Paterculus, sed non hujus rei narratione. Alex. vero ab Alex. citat quidem hanc historiam de Coponio; sed unde Plinius sumpserit, non indicat. Vide illum III. 11. et 17. Invenio et sub Augusto Coponium et Annium Ruffum Judææ præfectos fuisse. *Dalec.*

Cujus suffragii latio erat] Gud. Men. Acad. *cujus flagratio erat.* Voss. *cujusfragii.* Lege, *cui suffragii latio erat.* Livius lib. II. 'Ut plebi sui magistratus essent sacrosancti, quibus auxilii latio adversus consules esset.' Quamquam similitudo literatum potuit hausisse syllabam, neque improbo vulgatum. *Gronov.*

Siquidem in Aristotelis hæredum auctione] Magnum hoc quidem argumentum luxuriosæ vitæ in philosopho frugi. Vide Laërtium in ejus Vita. *Dalec.*

Nam nos cum unam Æsopi tragœdiarum histrionis in natura avium diceremus sestertiis C. stetisse, &c.] Quibus ex verbis multa discimus: primum fictilem fuisse illam Æsopi patinam; deinde centum tantum sestertiis constitisse; præterea pretium illud, quo patina taxata est, pro manupretio datum esse figulo qui eam ex humo duxit, non pro avibus quas in ea posuit Æsopus; pretium igitur illius patinæ, quod pro ea extruenda figulus accepit, centum sestertia fuere, sive sestertiorum nummum centum millia; quæ summa aureorum nostrorum facit bis mille et quingentos. *Salmas.* Tertull. Pall. pag. 455. 456. 457.

Patinam] Eam patinam, ob immensam magnitudinem, αἰγίδα πολιούχου, *Minervæ clypeum*, vocavit. Patinarius quoque ab ea nominatus est. In ea fuerunt scarorum jecinora, phasianorum et pavonum cerebella, phœnicopterorum linguæ, murænarum lactes, et id genus alii prodigiosi cibi. Suetonius in Vitellio cap. 13. et 17. *Dalec.*

Mutianus] Licinium Mutianum significat præfectum exercitus Syriaci, qui a Vitellio defecit, et strenue Vespasiani causam ac partem opibus suis omnibus juvit ac defendit. Suetonius in Vespas. cap. 6. et 13. Tacit. Ann. XVIII. *Idem.*

Exprobravit patinarum paludes Vitellii memoriæ, &c.] Quia tum jam supplicium dederat Vitellius; ut sit sensus: fædiorem fuisse in Vitellio principe tam immanem profusionem, quam in Asprenate privato veneficium. *Gelen.*

Asprenati] Nonium Asprenatem intelligit, arcta amicitia junctum cum Augusto, de quo Sueton. in Octavio cap. 43. et 56. Cassii Severi meminit et Sueton. in Vitellio cap. 2. et Quintil. et Tacit. de Clar. Orator. Meminit et Asprenatis Hirtius in Commentariis. *Dalec.*

Samia testa Matris Deum sacerdotes] Arnobius adv. Gen. lib. V. ex Timotheo vetustissimo theologo narrat, Atyn, furiarum plenum, perbacchatum, jactatum, cum se humi projecisset sub pino, arrepta testula, quam Agdestis instigator amentiæ gestabat, virilia sibi præsecuisse, &c. Inde factum ut Galli ejus imitatione genitalia sibi testa demeterent, sed Samia, quoniam ejus vulnus innoxium fuit, et ad proscindendum acies, quam aliarum, celerior. Catullus in Galliambo de Berecynthia et Atti scribit, Attin devolvisse acuto sibi pondera silice, non testa. 'Samium,' testeum et acutum; unde 'samiare,' acuere. Vide Nonium et Victor. XVII. et XX. 10. *Idem.*

Si M. Cælio credamus] Marcus Cælius clarissimo quidem genere, sed maledicentissimus, cum publicandi novas tabulas justam causam quære-

ret, nobilium primorum, locupletum mores corruptos, apud populum seditiosis concionibus suis traduxit, præsertim luxum effusum, prodigos sumptus, gulæque ac ventris nepotatus, et insolentissimas ac importunissimas voluptates accusans, tam claris et manifestis exemplis ac testimoniis, ut eo seculo jam tum videretur suis criminationibus proscindere Vitellium, inter Imperatores, quibus successit, vitiis illis deditissimum ac contaminatissimum. Quamobrem cum circa Turios victus esset, nobiles, quorum virtute deturbatus erat, tam indignis probris affecti, primum Samia testa per contumeliam linguam præciderunt, quo modo matris Deum sacerdotibus virilitas amputatur: deinde interemerunt, quod exemplum postea Antonius in proscripto Cicerone secutus est. Locum hunc sic intelligendum arbitror. *Idem.*

Virilitatem amputant, nec aliter citra perniciem, si M. Cælio credamus] Voss. et Pintiani *virilitatem amputare, nec aliter citra perniciem, M. Cælio credamus.* Quasi adderet, vel intellectum vellet; quis enim velit experiri? Acad. quoque et Gud. et Men. carent τῷ *si*, sed habent *amputant*. Prodigiosam hic explicationem sunt commenti, M. Cælium, quum novas tabulas ferret, traduxisse nobilium et locupletum luxum tam claris et manifestis exemplis, ut eo jam seculo videretur suis criminationibus proscindere luxuriosissimum Vitellium, qui postea imperavit: propterea nobiles Cælio circa Thurios victo (qua metragyrtæ virilitatem) Samia testa linguam præcidisse: deinde eum interemisse: quod exemplum postea Antonium in proscripto Cicerone secutum esse. Ἡράκλεις ἀποτρόπαιε! quantum est erudite ineptire! Cælius in altercatione gravi probro objecit homini temporis ejusdem, Vitellio, adversario suo, dignum esse, cui lingua ob maledicentiam Samia testa præcideretur, immemor quid ipse tum temporis faceret. Itaque legendum, *tanquam et ipse non tunc eidem Vitellio malediceret.* Sed Cælius sine dubio aliquid gravius et lingua morigerari solitum Vitellium significabat. *Gronov.*

Fractis etiam testis utendo sic] Chiffletius legit, *Fractis etiam testis utendo sic;* non probo. Lego: *fractis etiam testis et tusis, addita calce utitur, ut firmius durent, quæ Signina vocant.* Dalec.

CAP. XIII. *Terræ varietates, et de pulvere Puteolano, et aliis terræ generibus quæ in lapidem vertuntur.*

Verum et ipsius terræ sunt alia segmenta] Voss. Men. Gud. Acad. Pintiani, *alia commenta.* Forte, *momenta.* Cap. sequenti extremo: 'Nam ad reliquos usus vitæ in coriis lanisque perficiendis quanti sit momenti, significatum est.' *Gronov.*

Pulverem appellatum in Puteolanis collibus] Sidonius Apollinaris Dicæarchiam arenam vocat. Meminit et Dion lib. XLVIII. *Dalec.*

Si Cumano misceatur cæmento] Cumanum cæmentum quidam fieri volunt ex topho vel pumice in sulphuris metallis nato. *Idem.*

Ab Oropo quidem Aulidem usque] Voss. et Acad. *Aulida*, ut et Pintiani. *Gronov.*

Patrobio, Neronis principis] Suetonius in Nerone capite quadragesimo quinto. *Dalec.*

CAP. XIV. *De parietibus formaceis, et lateritiis, et eorum ratione.*

Speculas] In quibus *speculatores*, ἡμεροδρόμοι, sive ἡμεροσκόποι, stantes, et collocati, advenientium hostium ordines, acies, numerum prospiciebant, ut suis denuntiarent. Turn. XXVII. 7. *Idem.*

Illini quidem crates parietum luto] Adhuc multis in locis Galliæ parietes cratibus, luto, et argilla pingui, e qua lateres fiunt, oblitis extruuntur. *Idem.*

Ædificiis non nisi bimos probant] In apographo nostro, *ædificiis non sibi mos probant*; scribendum puto, *ædificiis novissimos probant*; nam si intritum, ex quo fiunt, macerari oportet, ut statim subdit, maceratius erit novissimum, et consequenter lateres ex eo facti firmiores. Et paulo post lege, adjecta conjunctione: *Eadem est et latitudo*. Pintian. *Ædificiis non nisi bimos, &c.*] Lege: *quos non nisi a biennio probant*. *Quin et intritam terram ipsam eorum*, materiam intelligit ex qua lateres fingantur intritam et subactam, ut 'intritus panis, cibus.' Alias, 'intritam' pro arenato etiam usurpatur, vel luto acerato, quod *mortarium* vocamus. Mox leges: *Pitanæ in Asia et in ulteriore Hispania civitatibus Maxilua et Caulento*. Vide Salmas. pag. 1232. a, b.

Ædificiis non nisi bimos probant] Sic præclare Sig. Gelenius. Salmasio ad Solin. pag. 1232. non sana videtur locutio, *bimos lateres* dici, qui ante biennium ducti sunt: præterea damnari eam lectionem a veteri codice, in quo sit, *quos ædificiis non idoneos probant*; quod etiam non sincerum et vix Latinum: denique conjectat, *quos a biennio probant*. Nimirum nomen veteris codicis virum decepit, quum sic exhibeant et Gud. Men. Academicusque, hoc est, pejores. At Vossianus: *rimosi fiunt ædificiis non si bimos probant*. Sic prorsus, in quo vitium hoc unum, quod *non si* pro *non nisi* festinans librarius subjecit. Et hoc non modo sanum et Latinum, sed etiam Plinio frequens. XIII. 12. de palmis arboribus: 'Ergo plantaria instituunt anniculasque transferunt et interdum bimas.' XVIII. 24. 'Semen optimum anniculum, bimum deterius, trimum pessimum, ultra sterile.' XXXVI. 23. 'calx trima.' Sic 'nuces bimas et anniculas' Cato de Re Rust. cap. 17. Horatius I. Od. 19. 'Verbenas, pueri, ponite, thuraque, Bimi cum patera meri.' Adde quæ ad XXVII. 8. notavimus. Pintiani codex quoque, *nonsibimos*; unde ille, *novissimos*. Gronov.

Quin et intritam ipsam eorum] Totidem apicibus, non plus, non minus, Vossianus; non *intritam terram*, ut nugator ille codex, cui sublinendum ibidem os præbuit Salmasius. XXXVI. 23. 'Intrita quoque quo vetustior, eo melior.' At mox, *Lydion quo utimur*, et *Maxilua* prorsus optimæ membranæ, ut Salmasius. *Idem.*

Didoron] *Didoron*, id est, pollicum decem et octo: *tetradoron*, pollicum triginta sex, nempe trium pedum: *pentadoron*, pollicum quadraginta quinque, nempe trium pedum et novem pollicum. Vitruv. II. 3. *Dalec.*

Pitanæ in Asia et in ulterioris] Lege: *Pitanæ in Asia, et in ulterioris Hispaniæ civitatibus Maxilua et Cale fiunt lateres, &c.* Vide Isaac. Vossium in Melam, p. 186.

Hispaniæ civitatibus Massia et Calento fiunt lateres] *Hispaniæ civitate Calento et Galliarum Massilia fiunt.* Ex Vitruvio, non probante Philandro. In Bætica Maxiluam Ptolomæus, Massiam Theopompus apud Stephan. collocat. *Dalec.*

Sunt enim e terra pumicosa] Alia caussa reddi potest e Seneca Quæst. Natur. III. 25. *Idem.*

Ideo et in publica opera et regias domos adduntur] In scripto codice: *de eo et publica opera et regias domos extruxere. Sic murum Athenis, &c.* Pintian.

Ideo et in publica opera et regias domos adduntur. Sic struxere] Acad. Men. Gud. *ideo et publica opera et regias domos exstruxere murum Athenis.* Voss. *de eo et publica opera et regias domos struxere murum Athenis, qui ad montem Hymettum spectat: Patris ædes Jovis et Herculis.* Acad. quoque Men. Gud. *spectat martis edes.* Numquid, *de eo*, scil. latere? an, *Latere et publica*; nam quæ interposuere, *in*, *adduntur*, *sic*, et iterum *sic*, a mala

manu sunt. Sic et Pintiani codex, nisi quod *exstruxere sic murum*. Vitruvius II. 8. 'De lateritiis vero, dummodo ad perpendiculum sint stantes, nihil deducitur; sed quanti fuerint olim facti, semper æstimantur. Itaque nonnullis civitatibus et publica opera et privatas domos, etiam regias, e latere structas licet videre. Et primum Athenis murum, qui spectat ad Hymettum montem et Pentelensem. Item pariter in æde Jovis et Herculis lateritias cellas.' Ubi legendum ex Plinio, 'Item Patris.' *Gronov.*

Qui ad montem Hymettum spectat] Hæc omnia ad verbum ex Vitruv. II. 8. *Dalec.*

Quod opus cum per se mirum esset, translatum] Voss. *Muræna et Varro. Cum opus per se mirum esset, tralatum, &c.* Gronov.

Quia sesquipedalis paries] Romæ vero, in urbis majestate, civiumque infinita frequentia, ut cœnacula plura fierent, ad pedes sexaginta domorum ædificia tollere permittebatur, quod scribit Aurelius in Trajano: vel septuaginta decreto Augusti, quod Strabo lib. v. parietum crassitudine sesquipedali, sive loco communi, sive intergerinorum, et ut ait Vitruvius lib. II. pilis lapideis, mænianis contignationibus obfirmata. Brissonius ¶. 1. *Dalec.*

Intergerinorum] Murorum, qui ædificiorum duorum contignationem hinc illinc sustinent. Vide quod adnotatum est in XIII. 12. *Idem.*

CAP. XV. *De sulphure, alumine, et generibus eorum, et medicinæ.*

In terræ autem reliquis generibus] Acad. Men. Gud. *In terræ autem generibus secundum regiones vel maxime.* Utrumque novitium est. Voss. *In terræ autem regionis generibus.* Significat opinor: *In terræ autem interioris generibus vel maxime mira natura est sulphuris.* Gronov.

Collibus qui vocantur Leucogæi. Quod est cuniculis] Voss. *Leucogelibyæ cuniculis.* Scribe: *collibus qui vocantur Leucogei. Ibi e cuniculis effossum perficitur igni;* nam et Acad. *leucoge: ibi e cuniculis.* Gud. et Men. *leucoge libie cuniculis.* Idem.

Quod est cuniculis effossum, perficitur igni] In scripto codice, *Libyæ cuniculis, &c.* Pintian.

Hoc est glebosum. Eo solo ex omnibus generibus] Voss. *hoc est gleba solum ex omnibus generibus medici utuntur alterum genus cetera enim liquore constant et conficiuntur oleo incocta uiuum effoditur tralucetque et uiret solo ex omnibus generibus medici utuntur alterum genus appellant glebam.* Sed illa, *ex omnibus generibus medici utuntur alterum genus,* priore loco inducta sunt, tanquam per errorem librarii eo inculcata. Scribe: *nascitur solidum, hoc est, gleba. Solum (cætera enim liquore constant, et conficiuntur oleo incocta) vivum effoditur tralucetque et viret: solo ex omnibus medici utuntur. Alterum genus appellant glebam.* Primum, inquit, revera est gleba: alterum sic appellatur. Pintiani liber etiam, *hoc est gleba quo solum.* Tres quoque alii nostri, *solidum hoc est gleba.* Gronov.

Vivum autem effoditur] Dioscorides tantum natum, et non ustum refert. Ustum Plinius in tres species rursum dividit. *Dalec.*

Ad expiandas suffitu domos] Ovidius in Arte: 'Et veniat quæ lustret anus lectumque locumque, Præferat et tremula sulphur et ova manu.' Alex. ab Alexand. v. 27. Vide quæ adnotata sunt in XVI. 10. *Idem.*

Gignitur et pingue liquorisque oleacei] Apographum nostrum, *Gignitur et impingue dicique liquoris oleacei;* legendum reor, non *dicique*, sed *viceque:* ut paulo post: 'Utunturque eo ad lucernarum lumina vice olei.' Et paulo infra, *bituminis generibus* lege, non *bituminis generi.* Pint. *Gignitur et pingue, &c.*] Lege: *Gignitur et*

pinguedinei quoque liquoris in Siciliæ Agragantino, fontium inficiens rivum. In Siciliæ Agragantino, scil. agro vel tractu. *Fontium inficiens rivum* est quod Dioscorides dixit, ἐπινηχόμενον ταῖς κρήναις. *Rivus fontium* est ὀχετὸς et ῥεῖθρον. *Salmas.* p. 126. b. *Gignitur et pingue, &c.*] Lego ex Diosc. *liquorisque oleosi in Agragantino Siciliæ agro, fontibus innatans.* Dalec.

Gignitur et pingue liquorisque oleacei] Sic sane jam Andreas. Pintiani liber, *et impingue diciqne liquoris oleacei;* unde ille legendum retur: *pingue viceque liquoris;* ut paullo post: 'utuntorque eo ad lucernarum lumina vice olei.' Sed quo ille argumento conjecturam suam confirmat, id ego illi maxime contrarium puto. Salmasius ad Solin. pag. 126. ex libro veteri affert, *et pingue dicique liquoris in Sicilia:* jubet autem scribi, *Gignitur et pinguedinei queque liquoris in Siciliæ Agragantino fonte inficiens rivum.* Hanc vero vocem neque Afranii nauci nec Plauti cicco permutaverim. Primum, non si a τῷ 'Cupido,' postquam id genus mutavit et nomen proprium factum, dicitur 'Cupidineus;' nec si Apuleius finxit 'livedo' et 'livedineus,' ideo et Plinium 'pinguedineus' a 'pinguedo' dixisse crediderim. Dein 'pinguedinem' nunquam dixisse Plinium apparet ex eo, quod ubicumque antehac ea vox legebatur, in melioribus libris repertum est *pinguitudo.* Nec magis capit Ulitianum, *vivi que liquoris ac olei.* Nostri tres, *et pinguis liquoris in Sicilia;* ut ex Mss. jamdudum ad marginem ponitur. Optimus hic nos destituit, in quo deest folium continens quæ habentur ab hujus capitis 'chenas a facie cum terebinthi resina et lepras,' usque ad sequentis 'simillima est ampelitis.' Vellem scire quid tinniat Chifletianus. Qui si cum Pintiani codice consentiret, scriberem: *Gignitur etiam pingue, lucensque, liquoris oleacei, in Sicilia, Agrigentinos fontes inficiens rivo.* Gronov.

Bituminis probatio] Martialis Venetum lutum appellat: 'Resina, Veneto vel resecare luto,' fortassis quod afferretur ex locis Venetorum tractui vicinis. *Dalec.*

Splendeat] Purpuræ modo, Diosc. qui nigrum et sordidum vitiosum esse, et pice adulterari scribit. *Idem.*

Concretum sanguinem] Inde mos tractus Medicis, dandi lapsis ex alto, collisis, obtritis mumiam, quæ pissasphaltum est. *Idem.*

Peculiare facit sui nominis] Lego, *peculiare facit, et sui nominis;* nempe, Barbarum; sic enim Medici vocant. *Idem.*

Discutit cum vino et castoreo] Lego ex Diosc. *discutit. Procidentia ejusdem suffitu reprimit. Purgationes fœminarum cum vino et castoreo potum elicit, &c.* Idem.

Procidentia sedis suffitu reprimit] In scripto codice *procidentes,* non *procidentia;* et verbum *sedis* non legitur ibidem: recte; est enim sermo de vulvis. Et infra paulo lege, *Nec minor est aut ab eo dissimilis,* non alio ordine. *Pintian.*

In Cypro candidum et nigrum] In eodem, non *nigrum* legitur, sed *nigris:* scribo *nigricans.* Alioqui falsum esset quod statim subdit, *exigua coloris differentia.* Idem.

Ut sit limpidum lacteumque, sine offensis fricantium] Lege: *Ut sit limpidum, lacteum, sine offensis fricanti, cum quodam igniculo caloris. Hoc pyrinon vocant. An sit adulteratum deprehenditur succo Punici mali; sincerum enim mixturam fugit. Alterum genus est pallidi et scabri, et quod inficit ut galla, ideoque hoc vocant Paraphyron.* Vide Salmas. pag. 1166. a, b.

Pellendumque pruritum ac per urinam sanguinem] Scribe, *pellendumque per urinam sanguinem;* cætera superfluunt ex vetere codice. *Pintian.*

Trichitin] Hoc aluminis genus propterea lapidem scissilem vocat Calenus

v. 7. *Dalec.*

Hoc fit e lapide, ex quo et chalcitin vocant] Lege: *Hoc fit e lapide gleboso, Bolitin vocant, ut sit sudor quidam ejus lapidis in spumam coagulatus.* Sed Bolites ille lapis, genus est aluminis a figura sic dictum, ut στρογγύλη. *Salmas.* pag. 1166. b.

Hoc genus aluminis siccat minusque sistit humorem inutilem corporibus] In vetusto exemplari, *Hoc genus aluminis minus sistit humorem inutilem corporibus.* Reliqua non habentur in eodem; et mox paulo *pinguitudine*, non *pinguedine*. Pintian.

Quod strongylen vocant] Dioscoridi tria sunt genera τῆς στυπτηρίας, σχιστὴ, στρογγύλη, ὑγρά. Galeno lib. IX. Simpl. et lib. VI. κατὰ τόπους, totidem; sed solidi tantum, non liquidi, aut scissilis: ἀστραγαλωτὴ, πλακῖτις, πλινθῖτις, *latericium, crustosum, astragalo simile:* πλακῖτιν Dioscorides v. 123. βωλῖτιν, quasi *glebosum* alumen vocare videtur. *Dalec.*

Sanguinem quoque sistit in totum foris illitum] Scribe: *sanguinem quoque sistit intus foris illitum*, ex scripto codice. *Pintian.*

Furfuribus corporum cum sero et pice] Scribe, *cum ovo et pice*, ex Diosc. lib. v. *Idem.*

Cap. xvi. *De terra Samia, et Eretria, et Chia, et Selinusia, et pignitide, et ampelitide medicinæ.*

Et pigniti] Alii, *pnigiti.* Dalec.

Quæ syropicon et quæ aster appellantur] Legendum est, non *syropicon*, sed *collyrion*, tum ex scripto codice, tum ex Diosc. lib. v. quod tamen alii ante me annotaverunt. *Pintian.*

Coquitur in calicibus crebro concussu] Aliam cocturæ rationem vide apud Diosc. v. 171. *Dalec.*

Pignitis Eretriæ simillima est] Galeno nigra et bituminosa, qualis Thracius lapis. Ligni et carbonis vice Phrysii ampelitide utuntur, quam Steinkoln vocant. *Idem. Pignitis Eretriæ, &c.*] Scribe *pnigitis*, non *pignitis*, ex Diosc. lib. v. *Pintian.*

Grandioribus tantum glebis et glutinosa] Lego: *grandioribus tantum glebis glutinosiorque. Effectus idem qui Cimoliæ*, ex antiquo codice. *Idem.*

Ad hæc medicamentis additur] *Et ad hæc medicamenta additur*, in eod. *Id.*

Cap. xvii. *Cretæ genera ad vestium usus, Cimolia, Sarda, Umbrica, saxum, argentaria.*

Ita ut in sole curatio hæc fiat, ut post sex horas aqua salsa abluatur] Men. Gud. Voss. Academicusque: *fiat et post sex horas.* Leg. igitur et *abluantur.* Gronov.

Est et alius Cimoliæ usus in vestibus] Vide Guilielmium Variar. II. 8. Lipsium Elector. c. 11. *Dalec.*

Argentaria] Annulariam eam vocat supra cap. 6. hujus libri. *Idem.*

Qua Circum producere ad victoriæ notam] Seneca Epist. 100. cretam in Circo, 'calcem' nempe, 'carcerem' antiquis vocatam fuisse scribit. Persio 'cretata ambitio' eorum qui honores petebant, servilis, et summissa conditio, humilis, abjecta. Albæ lineæ in Circo meminit Cassiodorus Variar. lib. III. 'Alba linea,' inquit, 'non longe ab ostiis, in utrumque podium, quasi regula directa producitur, ut quadrigis progredientibus inde certamen oriretur, ne dum propere conantur elidere, spectandi voluptatem viderentur populis abrogare.' Quidam volunt triumphantibus aut ovantibus Romanis ducibus in more fuisse, ut indicio publici gaudii Circus creta dealbaretur, quemadmodum accepta clade populus vestem mutabat, et pullam lugubremque sumebat. Ad albam lineam Cassiodori pertinent hi Virgilii versus: 'signoque repente Corripiunt spatia audito, limenque relinquunt.' In quibus Servius 'limen' exponit regulam, vel signum de creta factum. Ejus meminit et Martialis lib. VIII. 'Omnis habet sua dona dies, nec linea dives Cessat, et in populum multa rapina

cadet.' De hac Circensi creta vide Rhod. v. 14. et Salmas. p. 914. a, b. *Idem.*

Qua Circum prœducere] Dalecampius hic notat Persio dici 'cretatam ambitionem' eorum, qui honores petebant, servilem et summissam conditionem, humilem, abjectam. Quasi respexerit ad cretam, qua pedes venalium trans mare advectorum denotabantur. At 'ambitio cretata' est petitorum in candida toga, in quam album creta apud fullonem additum erat. *Gronov.*

Pedesque venalium trans mare advectorum] Honestior lectio *venalitiorum*, quam *venalium*; ut paulo post cap. seq. 'Hoc est insigne venalitiis gregibus.' *Pintian.* *Pedesque venalium, &c.*] Juvenalis: 'Nuper in hanc urbem pedibus qui venerat albis.' Tibullus 'gypsatos' pedes vocat; et Ovid. in Amor. 'Nec tu, si quis erit capitis mercede redemptus, Despice gypsati nomen inane pedis.' Mancipiorum pedes creta signabantur, cum heri sigillo si privati homines essent, si publica, Reipublicæ. Itaque cælatos servos Propertius appellat IV. 5. Fuit et Asiaticis signatoria creta, qua ceræ loco literas obsignabant. Victorius XIV. 4. Cretæ usum etiam fuisse ad ornandam exhilarandamque faciem adnotatum XXIII. 8. ex Horatio: ac fortassis illa quidem creta fuit, qua pilos virorum evelli auctor scripsit XIV. 20. *Dalec.*

CAP. XVIII. *Qui et quorum liberti præpotentes.*

Menam] Menam Sex. Pompeii libertum transfugam, aurei annli jure, quod senatoribus ac equitibus solis permittebatur, donatum fuisse Dion scribit. Rhod. VI. 12. *Idem.*

Ut Prætoria quoque ornamenta] Idem fere Tibullus: 'Nota loquor: regna ipse tenet, quem sæpe coëgit Barbara gypsatos ferre catasta pedes.' De Pallante Claudii liberto, cui decreta sunt ornamenta prætoria, et H. S. centies quinquagies, vide Lipsium in Tacitum. *Idem.*

Unde cretatis pedibus advenissent] *Ocreatis*, non *cretatis*, in vetere exemplari; quod non magnopere displicet; ut sit schema charientismos. *Pintian.*

Cum laureatis fascibus remitti illo unde] Acad. Men. Gud. *remittit hiis qui illo cretatis.* Voss. *remittit inde illo cretatis.* Scribe: *tantumque non cum laureatis fascibus remitti, unde illi cretatis pedibus advenissent.* Commiseratione dignus optimus Pintianus, cum profert ex vetere exemplari, et sibi non magnopere displicere fatetur, *ocreatis* pro *cretatis*. Gronov.

CAP. XIX. *De terra ex Galata, terra Clupea, terra Balearica, terra Ebusitana.*

LIBER XXXVI.

Cap. i. *Naturæ lapidum, ac marmorum luxuria.*

Etiam ut gemmæ cum succinis, atque crystalli cum murrhinis sileantur] Apographum nostrum, *etiam ut gemmæ cum succinis atque crystallinis murrinisque sileantur.* Pintian.

Huc illucque portantur] Voss. *huc illuc portantur juga.* sine τῷ *montium.* Deinde idem Gud. et Acad. *majore etiamnunc venia;* non *vesania.* Quasi diceret prius illud excusatius esse et facilius veniam invenire. Men. *majore etiamnum venia.* Denique, ut editur, omnes, *quam cum ad frigidos potus vas petitur in nubila,* non *portatur.* Quod etsi mirum genus loquendi videatur, tamen et sic ix. 35. 'Indicus maxime has mittit Oceanus. Inter illas belluas tales tantasque, quas diximus, per tot maria venientes, tam longo terrarum tractu, e tantis solis ardoribus, atque Indis quoque in insulas petuntur: et admodum paucis.' xiv. 4. 'Non maria plus temerata conferre mercatori, non in Rubrum litus Indicumve merces petitas.' xxx. 1. 'Voluminibus Dardani et in sepulchrum ejus petitis.' Ubi male Pintianus: 'Voluminibus Dardani in Cyprum petitis.' Et hoc xxxvi. 6. 'Nam id quoque accessit, ut ad Æthiopas usque peteretur, quod faceret marmora: immo vero etiam in Indos: unde margaritas quoque,' &c. Sic autem nostri, præsertim optimus; non *secaret;* non *quo margaritas,* quæ propinat Pintianus. Videtur autem scribendum: *quod lacerаret marmora.* Gronov.

Glacie] Nam crystallum glaciem concretam multorum annorum spatio et seculorum ævo credidit Plinius. *Dalec.*

Sed et quam sine his multorum fuerit beatior vita] Voss. *videam ad quam sin et his multorum sit uiator uila ista facere uerius pati mortales quos ob usus.* Media desunt omnia, ut, *ad quamque multorum neces sit necesse;* tum *imo:* ut et in Pintiani codice. Scribe: *Secum quisque cogitet, quum pretia horum audiat, quum vehi trahique moles videat, quam sine his multorum sit beatior vita! ista facere, verius pati, mortales, quos ob usus, quasve voluptates alias, nisi ut inter maculas lapidum jaceant? Multorum,* τῶν πολλῶν, vulgi. Quamvis interdum dubitabam, an fuisset *mutorum;* nempe animantium. *Ista facere,* vel ut *verius* dicam, *pati* scilicet etiam *cogitet,* nullum bonum ob usum, sed ut inter maculas cubent. De τῷ *verius* vide quæ notamus ad Livii xxi. 16. in Addendis. In Gud. etiam Menapioque et Academico desunt τὰ *Sed et,* tum *imo.* Gronov.

Ad quamque multorum neces sit necesse ista facere] In scripto codice, cum majore litera, *Ista facere;* reliqua omnia in eo non habentur, ut videatur exclamatio ex abrupto nimiam ob indignationem. *Pintian.*

Cap. ii. *Quis primus marmor in publicis operibus ostenderit.*

Glandia in cœnis] Prisciano, intestini partem: aliis, cervicis suprema glandulis referta. *Dalec.*

Enimvero non alio modo] Lege cum Vossian. *Id ipsum cur? aut qua magis via irrepunt vitia, quam publica? quo enim alio modo in privatos usus illa*

venere ebora, aurum, gemmæ? Sic et Pintiani cod. *Gronov.*

Utilius fuerat quam tacere] Voss. et Pintiani: *utilius fuerat? Tacuere tantas moles in privatam domum trahi præter fictilia Deorum fastigia.* Quasi diceret: At illi tacuere: vel, Tantum abest, ut moribus caverint, ut etiam tacuerint. Recte autem et Voss. *fictilia Deorum fastigia.* Frustra, qui *simulacra* aut *fastidia* subjecere. XXVIII. 2. 'Cum in fastigium ejusdem delubri præparatæ quadrigæ fictiles in fornace crevissent.' XXXV. 12. 'Hinc et fastigia templorum orta, propter hunc plastæ appellati.' Ibidem: 'fictiles in fastigio templi ejus quadrigas.' *Idem.*

CAP. III. *Quis primus peregrino marmore columnas habuerit Romæ.*

Quis primus] Ms. *Quis primum.* Dalec.

Obrepsisse quodam vitæ rudimento] Alii *uti*, quemadmodum et Academicus, Men. Gudiannsque. Voss. *uiti.* Lege, *quodam vitii rudimento.* Tenui et minus animadverso principio. Deinde Voss. *Jam L. Crassum Oratorem illum*, sine τῷ *enim.* Gron.

Qui nos sequentur, meliores non esse probabunt] In archetypo nostro, *Hæc et quæ sequuntur;* scribend. reor, *ecqui sequentur meliores esse nos, &c.* Pintian.

Qui nos sequentur, meliores nos esse] Pintiani codex, *Hæc et quæ sequuntur m. esse nos probabunt:* ipse, *Ecqui sequentur.* Voss. *Hæc at que secuntur m. e. n. p.* Lege: *Sed et qui sequentur, meliores esse nos probabunt.* Gronov.

CAP. IV. *Qui primum laudati in marmore scalpendo, et quibus temporibus.*

Protinus Sicyonios fames invasit] Voss. *Sicyonem.* Idem.

CAP. V. *Nobilitates operum et artificum in marmore CXXVI. de marmore Pario, et Mausoleo.*

CXXVI.] Ms. *CCXXVI.* Dalec.

Bupalus et Anthermus] Primus is Fortunam fecit φερέπολιν, ut ait Pindarus, polum capite gestantem, et altera manu τὸ τῆς Ἀμαλθείας κέρας. Rhodig. XVIII. 14. Sculpsit et Charitas in Attali conclavi apud Pergamenos, quæ ob artificii præstantiam ostentabantur, et Charitas apud Smyrnæos. *Dalec.* *Cujus filii Bupalus et Anthermus*] Scribo *Athenis*, non *Anthermus*, ex Suida in dictione *Hipponax.* *Bupali* vero meminit et Pausanias in Messeniacis et in Bœoticis. *Pintian.*

Hipponax] Vide Hadr. Jun. I. 16. *Dalec.*

Amaritudinem carminum distrinxit] Quemadmodum enim gladium distringimus petituri hostem, ita hic Hipponax metaphorice dicitur amaritudinem carminis, quæ illi pro telo fuit, in inimicos distrinxisse. *Gelen.*

Non vitibus tantum censeri Chium] Voss. *Cion;* hoc est, *Chion.* Sic infra, 'Phidian tradunt,' et 'Phidian clarissimum,' ut et alii. *Gronov.*

Ostendunt et Iasii Dianam manibus eorum factam] Ab Io insula *Ietes* gentile nomen deducit Stephanus, penultima aut producta aut correpta. Forte autem Plinius formam Latinam sequens fecit ab Io *Iasius.* Quid si legas *Iassi* cum duplici *ss*, et intelligas Cariæ urbem in insula cognomine positam, referente Stephano? *Pint.*

Sed in Pariorum mirabile proditur] Apud Cic. de Divinat. lib. I. Carneades narrat in Chiorum lapidicinis saxo diffisso Panisci caput extitisse. Apud Originem lib. τῶν φιλοσοφουμένων Xenophanes Colophonius tradit, in lapidicinis, quæ Syracusis propinquæ sunt, inventas esse piscium et phocarum figuras: in profundissima vena marmoris Parii, lauri imaginem. Theodorus Canterus Variar. I. 15. *Dalec.*

Phidiam tradunt scalpsisse marmora] Ob ejus in hac arte insignem excellentiam ac præstantiam, jactatum

Græcis proverbium fuit, Φειδίαν εἰρήνη προσήκειν, cum pax καλλίμορφος esse, videanturque gigni pacis tempore formosiores pueri, vel etiam a pictoribus imagines, et sculptoribus statuæ pulchriores fingi. Leopardus v. 15. *Idem.*

Romæ in Octaviæ operibus] *Partibus*, non *operibus*, in vetusto codice: legendum videtur *porticibus*, ut alibi dictum est, non *partibus*. Pintian.

Alcamenem] Cicero de Natur. Deor. lib. II. 'Et quidem,' inquit, 'laudamus Athenis Vulcanum eum quem fecit Alcamenes, in quo stante ac vestito leviter apparet claudicatio non deformis:' nimirum τοῦ Κυλλοποδίωνος. Victor. XXIX. 19. *Dalec.*

Ejusdem discipulus fuit Agoracritus Parius, ei ætate gratus] Scribo: *Ipsius discipulus fuit Agoracritus: par ei arte, sed gratus*, ex scripto codice. *Pintian.*

Agoracritus Parius, ei ætate gratus] Significat quod multis fuit Alcibiades, de quo Cornelius Nepos: 'Ineunte adolescentia amatus est a multis more Græcorum.' Sed hos sæpe 'diligi turpius, quam par erat,' homines 'loquebantur,' ut idem Nepos in Hamilcare. Sic Livius lib. XXI. 'Florem ætatis, inquit Hasdrubal,' &c. Sic Philumene 'hæreditates officio ætatis extorserat' apud Petronium. 'Dotes formæ pueritiæque' vocat Justinus. Optanda isti ævo simplicitas magni viri, qui corrigit, *par ei arte, sed gratus.* Gronov.

Certavere autem inter se ambo discipuli in Venere facienda] Præpositione caret Vossianus. Et genus loquendi Tullianum est *Venere facienda*, pro Venerem faciendo. Restituimus et Livio. *Idem.*

Quæ Jovis Olympii famam intelligunt] Eo simulachro perfecto Phidias interrogatus unde id propemodum e cœlo petitum lineamentis eboris amplexus fuisset, respondit ex Iliad. A. Ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων· Ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπεῤῥώσαντο ἄνακτος, Κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο· μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον. Valer. III. 7. *Dalec.*

Minervæ Athenis] Lemniam fuisse vocatam, quod eam Lemnii dedicassent, Pausanias scribit lib. I. *Idem.*

Sed scuto ejus, in quo Amazonum prælium cælavit intumescente ambitu] Voss. rotundius: *sed in scuto ejus Amazonum prælium cælavit inter ambitum parmæ.* Forte, *intra ambitum.* Nec vero in Acad. Menap. et Gud. est τὸ *intumescente*, sed tantum *cælavit ambitu.* Gronov.

Adeo momenta omnia compacta artis illius fuere] Alii, *comperta artis illius*, vel *comperta artis illi.* Acad. Men. et Gud. *adeo momenta omnis artis fuere illi.* Voss. *omnia catacia artis illi fuere.* Scribe, *adeo momenta omnia capacia artis illi fuere.* Idem.

Sub ipsa cuspide æream sphingem] Lege, *Super ipsam cassidem æream Sphingem.* Vide Meurs. Cecropia pag. 85.

In Ceramico] Prope Ceramicnm vicum, et in ipsius aditu. Pausanias lib. I. Praxitelis opera duo fuisse tradit, alterum statuam equestrem, alterum Neptunum, qui in equo sedens Polyboten gigantem hasta petit. Vide quod adnotatum est XXXV. 12. *Dalec.*

Prætulerunt optione, quorum conditio erat, Coi] Deme verbum *optione*, ex vetere exemplari. Alioqui legendum videretur, *optio quorum conditione erat.* Pintian.

Quam ob id quidem prætulerunt optione quorum] Voss. *prætulerunt quorum conditio erat Coi*, sine τῷ *optione;* quod interjecerunt, qui nescirent τὸ *conditio* esse id ipsum hic quod optio. Cicero pro Cinentio cap. 14. 'Sed cum esset hæc illi proposita conditio, ut aut juste pieque accusaret, aut acerbe indigneque moreretur, accusare, quoquo modo posset, quam illo modo emori maluit.' Ubi forte me-

lius, 'ut aut parum pie accusaret.' Justinus lib. I. 'Si conditio proponatur, utrius vitæ sortem legant, hesterni laboris an præsentium epularum.' Pintianus observat in suo quoque codice defuisse τὸ *optione:* alioqui, subjicit, legendum videretur: *optio quorum conditione.* Nihil melius scriptura vetere. *Gronov.*

Veneris Praxitelicæ specimen] Academ. *Praxitele.* Voss. *Praxitelia.* Lege, *Praxiteliæ*, ut est in Gudiano et Menapio. Sic et infra: 'Venus in eodem loco nuda Praxitelicam illam Gnidiam antecedens.' Voss. *Praxitelia.* Acad. Men. Gud. *Praxiteliam:* omnes nesciunt τὸ *Gnidiam.* Pint. codex *Praxitelis*, si tamen bene expressum est. *Idem.*

Ille propter quem Thespiæ visebantur] Pausanias in Bœoticis, C. Cæsarem ideo necatum putat, quod eam imaginem sustulerit: eadem etiam causa interfectum Neronem, quod illam Thespias reportatam iterum demolitus sit. Victorius XVIII. 21. *Dalec.*

In Octaviæ scholis positus] 'Schola in balneis,' labri sive balnei summa pars, in qua qui nondum lavissent sedentes expectabant, donec exirent qui priores occupaverant: in porticibus vero locus in quem Philosophi convenientes consident, conquiescunt, et disputant. Rhod. XXX. 20. Vide quod adnot. est in XXXV. 10. *Idem.*

Bonæ Fortunæ] Vide Alex. ab Alex. I. 18. *Idem.*

Caryatidas] Caryatidum historiam vide apud Vitruvium I. 1. et Philandri in eum locum adnotationes: quibus adde ex Pausan. lib. III. et IV. in historia Aristomenis, Caryas vicum esse non longe a Lacedæmone, Dianæ et Nymphis sacrum: ubi ad Caryatidis Dianæ templum et signum virgines Lacænæ anniversarium sacrum faciunt, et patrio ritu saltant: unde eæ Caryatides dictæ. *Idem.*

Et Sileni in Asinii Pollionis monumentis] Voss. *in Pollionis Asinii monumentis.* Ut et mox, *Venus in Pollionis Asinii monumentis.* Ut XXXVI. 7. 'Nepos Cornelius,' Voss. et alibi 'Drusus Livius,' 'Paullus Æmilius.' *Gronov.*

Praxitelis filius Cephissodorus, rei et artis heres fuit] Deme verbum *rei*, ex scripto codice. Notavit hoc etiam Hermolaus. *Pintian.*

Symplegma] Complexus duorum puellorum, mutuo sese osculantium: vel duorum colluctantium; ut mox hoc ipso capite. *Dalec.*

Apollinem Palatinum] Cujus simulachrum Lucullus advexit ex Apolloniatarum insula. suprà IV. 13. *Id.*

Chametæras] Socias humi sedentes, non in sedili. Vertendum 'scorta' minime puto, quoniam id Vestæ pudicitiæ non conveniret; nisi quis putet in facie comitum Vestæ expressisse meretricum duarum imaginem, quas amabat: pedisequas. Quidam legunt *Commotrias.* Idem.

Hippocampos] Hippocampum intelligi par est hoc loco, non pisciculum memoratum Dioscoridi et Galeno, sed potius monstrum cetaceum equo simile, quoniam et 'campas' equos marinos vocant, et alia omnia cetacea. Nævius in Ægisto: 'Tum autem lascivum Nerei simum pecus Ludens ad cantum classium lustratur: Sirenes citis Delphino junctis vehiculis, hippocampisque asperis.' Apud Nonium in dictionibus, 'hippocampus,' 'lustrare,' 'pecus.' *Scalig.*

Chorusque Phorci et pristes] Sic Virgil. Æneid. III. 'Tritonesque citi, Phorcique exercitus omnis.' Is fuit rex Corsicæ ac Sardiniæ, et tandem habitus pro Deo marino. Phorcum mythologi maris extremum ambitum interpretantur, maris et terræ filium, eumque Cetonis congressu genuisse Græas a partu statim canas, nimirum spumas quas illisum mare suo littori excitat. Rhod. XXXVI. 18.

Dalec.

Chorusque Phorci et pristes] Voss. Men. Gud. Acad. *pistrices*. Est enim *pistrix* eadem quæ pristis. *Gronov.*

Ad Labicanam portam euntí] Non agnoscit nostrum exemplar hæc verba. *Pintian.*

Apollinis Sosiani] *Sosianum* quidam volunt ἀπὸ τοῦ σώζειν, quasi σωτῆρα· qua ratione σωσίπολιν Deum victis Arcadibus Elei coluerunt Pausania auctore lib. VI. Alii *Sosiani* interpretantur, quasi Susiani, Susis Romam avecti. Vide Lilium Giraldum. Aliis placet *Sosianum* vocari, quod ad librariorum scriptorum officinas locatus esset. Sosios enim præstantissimos ejus artis magistros Horatius memoravit in Arte: 'Hic liber æra meret Sosiis,' et in Epist. 'Sosiorum pumice mundus.' *Dalec.*

Ex quibus unus Liberum Patrem palla velatus humeris præfert, alter Liberum similiter] Recte *humeris* Gelenius pro *Veneri* aut *Veneris* Hermolai: itaque cadit et gratia correctionis alterius: *alter Liberum Semeles*. Voss. *Liberam similiter;* nam τὸ *similiter* non respicit personam quæ fertur, sed habitum ferentis. Livius lib. XXXIII. 'Ex argento mulctaticio tria signa ænea Cereri Liberoque et Liberæ posuerunt.' *Gronov.*

In Septis] Septa, locus in campo Martio tabulis munitus, in quibus stans populus Romanus suffragia ferebat. *Dalec.*

Leocharem] Telocharen Vitruvius appellat II. 8. Idem fecit et Martis statuam colosseam in ejus templo Halicarnassi, quam ἀκρόλιθον vocaverunt. *Idem.*

Sepulchrum hoc est ab uxore Artemisia factum] Hæc verba, præterquam quod in nostro apographo nulla sunt, manifeste apparet esse glossema expositionemque verbi illius *Mausoleum:* alioqui non subjunxisset Plinius, summus brevitatis amator, verba illa quæ paulo infra sequuntur: 'priusque quam peragerent, regina Artemisia, quæ mariti memoriæ id opus extrui jusserat, obiit.' *Pintian.*

Mausolo Cariæ regulo, qui obiit Olympiadis centesimæ anno secundo] Voss. *Olympiadis CVI. anno secundo.* Et sic rursum c. 6. 'Is obiit Olympiadis CVI. anno secundo' Voss. *centesimæ sextæ anno secundo* Menap. Gud. Academicus. In Olympiadis numero consentit Diodorus Siculus; sed in quartum ejus annum, consules M. Fabium Ambustum M. Popilium Lænatem U. C. 397. mortem refert Mausoli, lib. XVI. *Gronov.*

Septem miracula] Vide Rhodig. XXIII. 6. *Dalec.*

Cingitur columnis triginta sex. Ab Oriente] Turnebus Adv. XVII. 4. ex Mss. protulit auctius: *Cingitur columnis XXXVI. pteron vocavere:* idque confirmavit sequentibus verbis: 'Namque supra pteron pyramis.' Vossianus etiam isto locupletior: *Cingitur columnis triginta sex. Pteron vocavere circuitum. Ab Oriente cælavit Scopas.* Infra c. 13. 'Aliæque rursus extra murum Labyrinthi ædificiorum moles: pteron appellant.' Vitruvius 'pteroma' III. 2. et IV. 7. *Gronov.*

Id gloriæ ipsorum artisque monumentum judicantes] *Monumentis*, non *monumentum*, in vetusto exemplari legitur; quapropter forte verior lectio esset, *id gloriæ ipsorum artisque monumentis dantes.* Pintian.

Pteron] Alii *ptera*, alii *pteromata.* Sunt autem adstructi vicinique parietes templis ac ædificiis publicis ad altitudinem ædificii utrinque assurgentes, sic dicti quod alarum instar explicentur, ædificiumque protegant. Strabo lib. XVII. ejus vocabuli significatum apertissime declarat. Vide c. 13. hujus libri. *Dalec.*

Hæc adjecta centum quadraginta pedum] Locus hic suspectus est; nam cum altitudo inferioris ædificii fuerit

27. pedum cum dimidio, pyramidisque par celsitas, numerus is geminatus efficit pedes 75. quos si ab altitudine totius operis, quæ fuit 140. pedum, auferas, restabunt pedes 65. tribuendi quadrigæ impositæ, et viginti gradibus ad pyramidis basin collocatis. Non est autem probabile altitudinem tantam fuisse quadrigæ et graduum. *Idem.*

Socrates fecit] Philosophus, Sophronisci filius, cum Mercurio, auctore Pausania lib. I. *Idem.*

Hippiades Stephani] Equestres statuæ, ut Amazonum, quæ primæ ascenderunt equos. *Hermol.* Rhodiginus legit *Hippades*, c. I. Quidam, *Hesperides.* Alii, *Hippe:* Cheironis ea filia fuit. Aquens, *Appiades;* illasque interpretatur Venerem, Palladem, Vestam, Concordiam, Pacem, quarum simulachra ornandis Appiæ aquæductibus et fornicibus positæ fuerunt. Ovid. de Arte lib. II. 'Has Venus e templis multo radiantibus auro Læta videt lites, Appiadesque Deæ.' Probabile tamen non est, Græcum sculptorem, et in Italiam fortassis nunquam transgressum, illas fecisse; nisi forte statuas illas Appiadum Dearum, Eutochi opera, Romam advectas ad Appiæ aquæ ornamenta existimes. *Idem.*

Hermerotes Taurisci] Hermerotes, Mercurii et Cupidinis juncta simulachra, ut 'Hermathena' Ciceroni Mercurii et Palladis conjunctæ statuæ. In vetustis legitur, *Hermas et Erotes Taurisci.* Idem.

Et Taurus] Propertius: 'Tu reddis pueris matrem, puerique trahendam Vinxerunt Dircen sub trucis ora bovis.' *Idem.*

Taurisci. Parentum ii certamen de se fecere] In veteribus legitur, *Taurisci. Par autem ii certantes de se judicium fecere.* Lego ex manuscripto, *Taurisci parentum. Ii certamen de se fecere, &c.* Menecrates et Artemidorus patres fuerunt Apollonii et Taurisci. Ii seipsos pinxerunt æmulationis certamine. *Idem.*

Cætera signa Praxiteles] Scribo *Pasiteles*, non *Praxiteles*, tum ex vetusto codice, tum etiam ex Pausania in Heliacis. Meminit et Plinius Pasitelis, infra hoc ipso capite. *Pintian.*

Dactylidis Pythias, Amphistrati Callisthenem] Acad. *deterulus phici amphistrati.* Men. et Gud. *decertilis pithiam amphist.* Voss. *dercilis pycias amphistrati.* Fortasse: *Dercyli Pyctas, Amphistrati Callisthenem.* VII. 12. 'Indubitatum exemplum est Nicæi nobilis pyctæ Byzantii geniti.' Pintiani codex, *Dercyles pycias:* unde ipse, *Dercylides pyctas.* Gronov.

Deinde multorum obscurior fama est] Voss. et Pintiani, *Nec multo plurium fama est,* sine τῷ *obscurior.* Non multo plures ad famam pervenerunt. *Id.*

Omnibus et picturæ et statuariæ artis præferendum] Parum interest; sed tamen et Acad. Gud. Men. Voss. *præponendum.* Idem.

Ex uno lapide eum et liberos] Præter Virgilium Æneid. II. ejus rei historiam describit Eumolpus luculentissimis versibus in Satyra apud Petronium. *Dalec.*

Humana sacrificaverunt victima] Saturno infantes Carthaginienses sacrificare solitos esse Lactantius et Silius tradunt: quinetiam Plato in Protagora, Diodorus lib. XX. A Tyriis hoc traditum, et usque ad urbis excidium servatum Q. Curtius scribit. D. Augustinus infantes etiam a Gallis Saturno immolatos fuisse memorat. Vide Rhodig. XIII. 23. Plautus in Amphitr. 'Faxo ut bubulis coriis onustus sis Saturni hostia.' *Idem.*

Ad nationes] Sic dictus locus Romæ ob statuas nationum 14. illic positas, quarum paulo post fit mentio. *Idem.*

Et civitate Romana donatus cum iis oppidis] Scribendum arbitror, *et civitate Romana donatus summis opibus, &c.* at paulo infra de Saura et Batra-

cho: 'Quidam et opibus præpotentes fuisse eos putant.' *Pintian.*

Jovem fecit eburneum] Acad. Gud. Men. Voss. *eboreum.* Gronov.

Sed quæ fecerit, nominatim non refertur] Voss. *Fecisse opera complura dicitur: quæ fecerit, nominatim non fertur.* Acad. quoque Men. et Gud. *fertur.* Idem.

Cujus se marmoream habuisse leænam tradit] Verbum *tradit* inducunt et Voss. Menap. Gud. Academicus: quippe quod lateat in τῷ *magnificat.* Idem.

Idem et a Coponio XIV. nationes] Fortasse non *XIIII. nationes*, sed *cognationes* legendum est, de quibus supra mentio facta, quod idem significat et *syngenicon*, ante etiam dictum. *Pintian.*

Myrmecides] Idem Ælianus Hist. lib. I. qui et addit elegiacum distichon aureis literis scriptum fuisse in semine sesami, VII. 21. Idem Myrmecides navem fabricatus est, quam apicula pinnis absconderet. Varro de Lingua Latina lib. VI. 'Etenim facilius obscuram operam Myrmecidis ex ebore oculi videant, si extrinsecus admoveant nigras setas.' Hadr. Jun. VI. 4. *Dalec.*

CAP. VI. *Quando primum marmorum in ædificiis usus, et quis primus Romæ crustaverit parietes, et quibus ætatibus quæque marmora in usum venerint, et quis primus marmora secuerit, et ratio secandi: de harena.*

Regias quoque domos] Odyss. Δ. Χαλκοῦ τε στεροπὴν, καὶ δώματα ἠχήεντα, Χρυσοῦ τ', ἠλέκτρου τε, καὶ ἀργύρου, ἠδ' ἐλέφαντος, φράζεο Νεστορίδη. *Idem.*

Is obiit Olympiadis C. anno II. urbis Romæ anno CCCII.] Lege, *Is obiit Olympiadis C. anno II. urbis Romæ CCCLXXIV.* nam Olympiadis centesimæ annus secundus, erat urbis Romæ trecentesimus septuagesimus quartus. Vide Meurs. Arch. Athen. p. 142.

Præfectum fabrorum Cæsaris in Gallia. Neque indignatio sit] Voss. et Pintiani, *fabrum.* Dein Acad. *nec id desinimus indignari.* Men. et Gud. *neque id desinimus indignati.* Voss. *neque id indignati desit tali.* Scribe, *Mamurram Formiis natum, equitem Romanum, præfectum fabrum C. Cæsaris in Gallia: ne quid indignari desit tali auctore inventa re.* XXXIII. 11. 'Quæ et ipsa (Achaica victoria) signa et tabulas pictas invexit, ne quid deesset.' XXXV. 11. 'Ne quid desit temporis ejus securitati, tibias tenens.' XXXVI. 15. 'Bis vidimus urbem totam cingi domibus principum Caii et Neronis, et hujus quidem (ne quid deesset) aurea.' *Gronov.*

M. Lepidus] Ejus domus suo seculo Romæ pulcherrima fuit, cap. 15. hujus libri. *Dalec.*

Denique M. Lepidus Catuli in consulatu collega] Quatuor membranæ uno animo excludunt τὸ *denique.* Gronov.

Omnium limina ex Numidico] Pavimenta ex Numidico 'Pœnica' vocat apud Festum Cato his verbis: 'Dicere possum, quibus villæ atque ædes ædificatæ atque expolitæ maximo opere citro, atque ebore, atque pavimentis Pœnicis stent,' &c. *Dalec.*

Ut Mamurra Carystium posuit] Ultimum verbum redundat, ex scripto codice, et *Carystii* legitur, non *Carystium*, ibidem; quod si recipis, mutandam quoque habebis vocem *Mamurram* in patrium casum. *Pintian.*

Nascitur in Nili insula] In eodem, *nascitur in Nilo etiam;* ut putem legendum *Melo*, non *Nilo*, cujus in superioribus habita frequens mentio. *Idem.*

Ab amatore nomen accepit] Non *amatore* in eo legitur, sed *actore;* ut legendum forte sit *austore.* Idem.

Imo vero etiam in Indos, unde margaritas peti, &c.] Scribe, *imo vero in Indos, quo margaritas peti, &c.* ex vetere codice: et statim ante commo-

diorem reor lectionem *secaret*, quam *faceret*. Pintian.

Ex quodam Adriatici maris vado] In eodem *vadoram* legitur, non *vado*. Scribo, *ex quodam Adriatici maris vado, oram æstu nudante*. Idem.

CAP. VII. *De Naxio, et Armenio, et de generibus marmorum.*

Cotes in Cypro] De Naxia cote Diosc. lib. V. *Dalec.*

Ex Armenia vectæ] Theophr. de lapidibus. *Idem.*

Pretiosissimi quidem generis Lacedæmonium] Acad. Gud. Men. Voss. *generis sicuti Lacedæmonium*. Forte, *Pretiosissimi quædam generis, sicuti Lacedæmonium.* Gronov.

Augustum undatim crispum in vertices] Legend. *Augusteum undatim crispum in vortices, Tiberium sparsa non convoluta canitie.* Sic de mensis citreis: 'Præcipua dos in venam crispis, vel in vortices parvos.' Onyx igitur vel alabastrites lapis, candidus vel mellei coloris, et in vortices maculosus. *Salmas.* 559. a.

Duo ejus genera] Tria Dioscoridi: primum, nigrum et ponderosum; secundum, cinereum notis compunctum; tertium, lineis candidis intercinctum. *Dalec.*

Vocatur et Memphites a loco] Dioscoridi pingue, varium, calculorum magnitudine. *Idem.*

Ex eo candidis intervenientibus punctis] Legend. *Ex eo candidis interveni-entibus punctis Leptopsephos vocatur.* Salmas. 562. b.

Triarius Pollio] *Vitrasius* quidam legunt, ut apud Modestinum Jurisconsultum in rescripto Hadriani ad Vitrasium Pollionem. Verum id minime quadrare videtur, cum Hadrianum multis annis Plinius antecesserit. Quare alium Pollionem fuisse necessum est, quam eum ad quem scripsit Hadrianus. Manuscriptum habet *Vitriasius*. Dalec.

Ex Ægypto Triarius Pollio] Tres quibus utimur, *Vitriasius Pollio*. Recte igitur restitutum *Vitrasius*, ut plane Menapius. Sed quosdam sic legere aiunt, ut apud Modestinum J. C. in rescripto Hadriani ad *Vitrasium Pollionem:* verum id minime quadrare, cum Hadrianum multis annis Plinius antecesserit: eoque alium Pollionem fuisse necessum esse quam eum, ad quem scripsit Hadrianus. Quis dubitat? nec Plinius Hadrianum modo, sed et Claudius Plinium. Qui rescriptum Hadriani advocavit, insinuabat non eundem utrobique hominem appellari, sed *Vitrasiam* gentem Romanam, et ejus gentis coguomen *Pollionem* fuisse. Satis igitur quadrat hoc rescriptum. Quemadmodum etiam, quod scribit Dio lib. LVIII. *Κἂν τούτῳ Οὐητρασίου Πωλίωνος τοῦ τῆς Αἰγύπτου ἄρχοντος τελευτήσαντος, Ἰβήρῳ τινὶ Καισαρείῳ χρόνον τινὰ τὸ ἔθνος ἐπέτρεψε.* Hic vel pater vel e natu majoribus proximorum fuit ejus, cujus meminit Plinius. Lapis Puteolis in quadam turri apud Gruterum fol. 192. 10. DEDICATA. VI. ID. AVG. T. VITRASIO. POLLIONE. II. M. FLAVIO. APRO. Apud eundem fol. 302. VITRASIVS. POLIO. Et Vitrasianum sc. l. XXX. § 6. D. de fideic. libert. *Gronov.*

Quem vocant basalten] Hunc lapidem sic describit Strabo lib. XVII. 'Nos Philas ex Syene plaustro venimus, per campum valde planum, centum stadiorum. Per totam viam utrinque multis in locis videbantur quasi hermæa, scopuli alti, rotundi, admodum politi, pene teretes, nigri ac duri lapidis, e quo mortaria fiunt,' &c. Tales lapides, sed minutuli, reperiuntur prope Caillon, arcem Rhotomagensis archiepiscopi, foris asperi, tuberosi, veluti obliti luto, et candicantes, intus gagate nigriores. *Dalec.*

Argumento Nili XVI. liberis circa ludentibus, &c.] Exemplaria Romana, *Argumento septem orbibus circumdantibus per quos, &c.* Parmensia et quædam alia recentiora, *Argumento ipse liberis circa ludentibus.* Scribendum

arbitror, non *liberis*, sed *alabetis*. Pisceis est alabete, Nilo peculiaris, ut supra Plinius ostendit, v. 9. et confirmat Strabo lib. ult. *Pintian.*

Per quos totidem cubiti summi incrementi] Voss. Men. Gud. Acad. *cubita.* Ut passim alibi Plinius. cap. sequenti, 'mensuræ non ultra bina cubita.' Sic et VII. 2. et 16. VIII. 25. XIII. 11. XVIII. 18. et alibi. Quo magis miror, quum hunc locum, quemadmodum sese haberet in scriptis, vestigaverint et Hermolaus et Gelenius et Pintianus, omnes id prætermisisse. Barbaro debetur *sedecim liberis:* Gelenio *augentis se amnis;* Pintiano eruditionis nimiæ ludibrium *alabetis* ex Plinii v. 9. Sed *liberos*, non *pisces*, lusisse in ejusmodi exemplis circa Nilum testis locuples Philostratus: Περὶ τὸν Νεῖλον οἱ πήχεις ἀθύρουσι, παιδία ξύμμετρα τῷ ὀνόματι. Καὶ ὁ Νεῖλος αὐτοῖς ὑπεργάννυται, τά τε ἄλλα καὶ ὅτι κηρύττουσιν αὐτὸν ὅσος Αἰγυπτίοις προεχύθη. Προσάγεται οὖν, καὶ οἷον ἔρχεται, αὐτῷ ἐκ τοῦ ὕδατος βρέφη ἁπαλὰ καὶ μειδιῶντα. Et possunt hodieque videri Vaticanis in hortis. *Gronov.*

Memnonis statua dicatus] De hac Philostratus in Iconibus et Heroicis, Lucianus in Toxari, Apollonius Tyaneus fusissime, Strabo, Pausanias, Rhodig. XXII. 5. *Dalec.*

Potoriis primum vasis inde factis] Hic locus ostendit, contra quam putat Agricola, Murrhina vasa alia fuisse, quam quæ ex onychite fiunt. τῶν ὀνυχίνων ποτηρίων meminit Athenæus p. 243. vs. 50. ex Posidonio Philosopho. *Idem.*

Nepos Cornelius tradit magno fuisse miraculo] Sic Voss. ordinat verba. Recte autem Hermolaus: *amphoras ex eo Chiorum magnitudine cadorum:* frustra subjicit, vel *Antiochiorum*. Lucianus Veræ Historiæ lib. II. Ἕκαστον αὐτῶν Χίου πίθου περιπληθέστερον. *Gronov.*

CAP. VIII. *De alabastrite, et Lydino, et Alabandico.*

Hunc aliqui lapidem alabastriten vocant] Plin. onychitem gemmam, quam nos *cassidoine* vocamus, ab alabastrite, quem etiam quidam onychiten vocant, parum attente minime distinguit. *Dalec.* *Hunc aliqui lapidem alabastriten vocant, quem cavant ad vasa unguentaria*] Illa sunt adnectenda superiori capiti, quo de onyche marmore tractat. *Salmas.* pag. 558. b. et 560. b. Et paulo post legend. *probantur quam maxime mellei coloris, in verticem maculosi.* Idem ibid.

Paulum distare ab eo in unguentorum fide multi existimant, &c.] Legend. *Paulum distare ab eo in unguentorum fide multi existimant Lygdinos in Paro repertos, &c.* Lego *in Paro*, quia *Lygdus* lapis Parius. Vide Salmas. pag. 559. b.

Coralitico in Asia reperto] A Coralio fluvio, qui et Sangarius dicitur. *Dalec.*

Alabandicus] Ex Alabanda Cariæ. Vide Agricolam Fossilium lib. v. *Id.*

Thebaicus interlinctus aureis guttis] Eum lapidem officinæ quædam pro Armenio ostendunt. Thebaico similis, colore cœruleus effoditur prope Lugdunum in pago Divi Belli. *Idem.* Legend. *Thebaicus interstinctus aureis guttis invenitur in Africæ parte Ægypto adscriptæ, tudiculis ad terenda collyria quadam utilitate naturali conveniens.* Vide Salmas. pag. 1051. a.

Mitres] Neque Mitræ neque Sochis meminerunt Herodotus aut Diodorus. *Dalec.*

In Solis urbe regnabat] Busyrin scribit Diodorus Bibl. II. 1. civitatem maximam condidisse, quam Ægyptii vocarunt civitatem Solis, nempe Ἡλιόπολιν Græcis vero Thebas Ἑκατομπύλους, Διόσπολιν vocari, non Ἡλιόπολιν, Strabo prodidit, quo fit ut mendosum Diodori codicem arbitrer, præsertim cum alia sit Heliopolis. *Idem.*

Ægyptiæ sunt literæ] Hieroglyphicæ, de quibus Chæremon, Horus Apollo, Diodorus Bibl. lib. IV. ignora-

biles Apul. Asini lib. XI. Rhodig. XXIX. 26. Literas has sacras soli noverant sacerdotes, et qui ab iis describendis ἱερογραμματεῖ vocabantur: vulgus aliis utebatur. *Idem.*

Ramises autem is] Proteo regnante ad Trojam bellatum fuisse scribit Herodotus. *Idem.*

CAP. IX. *De obelisco Thebaico, et Alexandrino, et de illo qui est in Circo magno.*

Mnevidis regia] Apud Heliopolin Mnevis bos non aliter colebatur, quam Apis apud Memphitas. Strabo lib. XVII. Diodor. lib. II. *Idem.*

A Smarre positus] Ne hujus quidem, aut Eraphii, Nectabidis, Mesphezque, qui hoc capite nominantur inter Ægypti reges, ulla apud Herodotum aut Diodorum mentio. *Idem.*

Nectabis] Apud Athenæum p. 207. vs. 9. Alexis mentionem facit Neochabis regis Ægypti, qui fortassis hic Nectabis est. Apud Plutarchum in Agesilao Nectanabis Tachi Ægyptiorum regis patruelis, ab eo defecit, regnumque invasit, et Agesilai ope fugato Tacho, ac Mendesio, quem regem designaverant, regnum obtinuit. *Idem.*

Hic autem obeliscus fuit in Arsinoë positus] Scribe, non *Arsinoë*, sed *Arsineo*, hoc est, Arsinoës templo, ut 'Iseum' templum Isidis, et plura hujusmodi. *Pintian.*

Hic autem obeliscus fuit in Arsinoë positus a rege] Voss. *Hic fuit in Arsinoëo positus ab rege supradicto.* Nusquam τὸ *autem obeliscus*, quæ ab aliquo male sedulo esse allita mihi exploratum est. Ἀρσινοεῖον est monumentum Arsinoës. Academicus, Menapius, et Gudian. *Hic fuit conditus a rege supradicto.* Unde etiam discere est, ut in Plinio grassati sint. Pintianus quoque *Arsineo.* Gronov.

Amoris in conjuge eademque sorore] Melius accusandi casu fore censet Pintianus, *in conjugem eandemque sororem.* Non ego. Vide quæ ad Senecæ quarti Nat. Quæst. præfationem scripsimus. *Idem.*

Quos excidit Mesphees rex] In nostro exemplari *Mestres*, non *Mesphees*, ut capite priore, 'Primus omnium id instituit Mestres;' sic enim ibi vetus exemplar legit, non 'Mitres.' *Pintian.*

Spectatis admodum navibus] Vide an sit melior lectio, *structis ad modum navibus*, hoc est, ad pondus et quantitatem. *Idem.*

Divus Augustus priorem advexerat] In scripto codice, *Divus Augustus eam priorem advexerat*; legendum puto, *Divus Augustus ampliore advexerat*; vel scribe, permutatis dictionibus: *Divus Augustus priore advexerat, eamque miraculis Puteolanis, &c.* Idem.

A rege Semneserteo] Hunc Amasim esse putat Reinerus Reineccius. *Jac. Cell.*

Pythagoras] Laërtius eum in Ægyptum proficiscentem, a Polycrate Sami tyranno, Amasidi regi per literas commendatum fuisse scribit. *Dalec.*

Novem pedibus minor a Sesostride] Est Hermolai. Acad. *IX. pedum est amerosocide.* Gud. et Menap. *pedum est amerosotide.* Voss. *IX. pedumineramesesothide.* At cap. 11. Acad. Men. et Gud. *quem fecerat sosodis filius*; vel *sesodis*. Voss. *quem fecerat Sesosidis filius Noncoreus.* Ergo et illic fac, *novem ped. humilior a Sesoside*; nam et *Sesosin Sesoosinque* dixerunt. *Gronov.*

Inscripti ambo rerum naturæ interpretationem Ægyptiorum opera philosophiæ continent] Τὸ *opera* nec in Hermolai et Pintiani codicibus est, nec in quatuor nostris. Vossianus *philosopho.* Forte, *Ægyptiorum philosophorum*; vel *philosophia*, ut et Pintianus. *Idem.*

CAP. X. *De illo, qui est in campo Martio pro gnomone.*

Gnomone] Is confractus visitur in Campi Martii cella vinaria ex adverso domus Christophori Nardini.

Vide Lucium Fannum IV. 13. Et Pomp. Læti antiquit. et Ligorii, Onuphriique delineationes Rom. Vet. et Lafret. et specul. magnif. Rom. Umbrarumque enotatas per quosvis menses longitudines apud Pallad. de Re Rust. *Idem.*

Ad deprehendendas solis umbras] Legend. *Ad deprehendendas Solis umbras, Brumæ confectæ die, hora sexta:* intelligit diem quo Bruma committitur. Vide Salmas. pag. 639. b. 640. a. Sequentia sic scribe: *digna cognitu res et ingenio facundo Mathematici.* Quæ sequuntur prodigiose sunt corrupta; lege: *cujus vertice umbra colligeretur in ipsa, alias enormiter jaculante apice.* Salmas. p. 640. a.

Dierumque ac noctium magnitudines] Hunc locum sic lego: *dierumque ac noctium magnitudines etiam, ac horas strato lapide ad obel. magn. cui par fieret umbrarum ejectus, paulatimque, &c.* Dalec.

Cui par fieret umbra] Non quidem par ad obelisci proceritatem, quomodo in Venetorum tractu, sive climate, æquinoctii die gnomoni par umbra est, sed quatenus umbra et gnomon respondent ad rationem ejus tractus. *Idem.*

Ac rursus augesceret] Hanc solertiam exposuerunt clarissime et subtilissime Orontius Finens lib. II. de Horologiis, et Zieglerus Germanus. *Idem.*

Apici auratam pilam addidit] Quonam modo id sit molitus dubitant. An pilam sic imposuerit, ut extaret tota humani capitis similitudine; an inseverit, et demissam exsculpto lapide, conjunxerit; an de lapide resecuerit, quantum altitudo pilæ fuit additura: quod minime credo, cum obeliscos sacros ob religionem haberet antiquitas. *Idem.*

Umbra colligeretur in se ipsa alias enormiter jaculante] Ita prorsus Vossianus, ut restituit Salmasius ad Solin. p. 641. Sed nec Pintianus aliter, nisi quod *in ipsa.* Gronov.

Quanquam ad altitudinem impositæ rei] In vetusto codice, *quanquam ad altitudinem impositione rei;* scribo, *quanquam ad altitudinem impositi oneris.* Et paulo post *acta* legit, non *jacta.* Pintian.

CAP. XI. *De tertio obelisco Romæ in Vaticano.*

Nuncoreus] Pheronem vocat Herodotus lib. II. Eum Diodorus, et idem Herodotus scribunt, restituto visu duos fecisse altos centum pedes, latos octo. *Dalec.*

CAP. XII. *De pyramidibus Ægyptiis et sphinge.*

Pyramides] Pyramides extructas fuisse, ut essent anni symbolum tradit Ludov. Demontiosius in Gallo Romæ hospite, parte I. *Jac. Cell.*

Ne pecuniam successoribus aut æmulis] Plures in honorem sepulturæ, cujus studiosissimi ac curiosissimi fuerunt Ægyptii, extructas volunt. *Dalec.*

Una est in Arsinoite Nomo, duæ in Memphi] Scribe *Memphite;* ut repetas *Nomo;* de quo Plinius quinto, et Ptolemæus lib. III. *Pintian.*

Ubi fuit Mæridis lacus] Has pyramides 50. passus super aquam extitisse, totidemque aqua occultas, colosso lapideo super utraque in solio sedente, scribit Herodotus. De iis Amm. Marcel. lib. XXII. *Dalec.*

Narrat harum cacumina extrema] In scripto codice, *narrato harum cacumina extrema;* scribo, *narrat orarum cacumina extrema.* Pintian.

A Nilo minus quatuor millia passuum] A Nilo stadiis 48. a Memphi stadiis 120. Diodorus. *Dalec.*

Minus quatuor millia passuum, a Memphi sex, vico apposito] Voss. *a Nilo minus IIII. m. p. a Memphi VIID. vico adposito;* hoc est, a Memphi septem millia quingentos. *Gronov.*

Vel magis miranda, quasi silvestre numen accolentium] In vetusto exem-

plari, *vel magis narranda de qua silvestre numen accolentium;* scribendum fortasse, *æque silvestre numen accolentium;* vel sic, *æque silvestria numina colentium;* vel, *quod sit ista numen accolentium.* Pintian.

Amasin regem putant in ea conditum] Amasin in Sai Colossos immanes Androsphingas posuisse tradit Herodotus. Eum Appion Grammaticus Pharaonem fuisse putat, Judæis iniquissimum, memoratum in sacris literis Hebræorum. At Philoni Pharao Tecmosis fuit, Eusebio Cenchres, Artabano Nechenfres. Amasin sævum ac crudelem, in omnes impotentem ac superbum, ab Actisane Æthiopum rege principatu spoliatum fuisse scribit Diodorus lib. II. Bibliotheces. *Dalec.*

Amasin regem putant in ea conditum] Voss. clare, *Armain;* quod Ægyptium nomen esse notum est vel a Danao, quem sic domi appellatum fuisse testis Josephus. *Gronov.*

Et lubrica] Polita, lævigata. Notavit Pinetus a Strabone dici *exemptilem, ἐξαιρέσιμον,* quod nondum reperire in eo auctore potui. *Dalec.*

A ventre ad summum apicem in capite LXII.] Voss. *ad summam aspide.* Scribe, *ad summam absida,* vel *absidem;* hoc est, curvaturam. II. 15. 'Circulorum, quos Græci absidas in stellis vocant.' Et, 'Ergo ab alio cuique centro absides suæ exsurgunt.' Et, 'Quoniam interiores absidas necesse est breviores esse.' Ibidem cap. 16. 'Igitur a terræ centro absides altissimæ sunt Saturno in Scorpione, &c. et ad terræ centrum humillimæ atque proximæ.' Denique ipsum illud, quod huc revocavimus: 'Quia deductas ab summa abside lineas coarctari ad centrum necesse est, sicut in rotis radios.' Plinius alter Ep. II. 17. 'Adnectitur angulo cubiculum in absida curvatum.' Hieronymus in Epist. ad Ephesios: 'Numquid cœlorum circulos, quas philosophi sphæras vocant, transiens atque transcendens stetit in summo cœli fornice, et, ut verbo ipsorum utar, abside?' Cassianus XXIV. 6. 'Si quis absidis camaram volens in sublime concludere.' Hæc scripseram cum vidi editum olim *ad summam aspidem;* et Hermolaum notasse vetustos codices habere *apicem:* forte tamen legendum *absidem,* hoc est, curvaturam. Sic ille: pejus elegerunt. *Gronov.*

Ex Arabicis lapidicinis constat] Marmore simili ebori maculoso. Dioscorid. *Dalec.*

Sed pyramis amplissima ex Arabicis] Particulam *Sed,* Gud. Men. Acad. et Vossianus rejiciunt. *Gronov.*

Trecenta LXVI. hominum millia] Decem myriades: ternis mensibus singulæ. Herodot. *Dalec.*

Annis XX. eam construxisse produntur] Priore decennio advecta saxa fuisse narrat Herodotus; altero decennio consummatam et absolutam fabricam. *Idem.*

Demoteles, Apion] In vetusto exemplari, *Demoteles, Sesalon:* posset legi, *Demoteles, Sotacus,* ex elencho; licet inter cæteros auctores *Apion* etiam numeretur. *Pintian.*

Non constat a quibus factæ sint] Maximam a Cheope Herodotus, a Chemmye Diodorus factam scribit: minorem ab ejus filio Chabreo Diodorus, a Cephrene fratre Herodotus (has Ægyptii, eorum regum nomina detestantes, Philitionis pastoris, qui prope illas greges ducebat, esse aiunt) tertiam a Mycerino Cheopis filio Herodotus, Chemmyos Diodorus. Is auctor est, proditum a quibusdam, non supradictos ab ipso reges, sed maximam pyramidem fecisse Armeum, secundam Amasin, tertiam Masum; hancque velle quosdam Rhodopis pellicis sepulchrum fuisse, idque nonnullorum principum, qui eam amassent, communi opera absolutum. Addit præterea tres alias esse pyramides, minores, quas suis uxoribus

pro sepulchro primi illi dicti reges ædificarunt. Herodotus quartam pyramidem extructam ad lacum Mœridis prope Labyrinthum a duodecim viris post Sethonis regis obitum, qui Ægypto præfuerat, longitudine 40. passuum. Strabo sub ea sepultum Imandem fuisse tradit. *Dalec.*

In raphanos, et allium ac cæpas mille octoginta talenta erogata] Ἐς συρμαίην, Herodotus, quæ vox significat *raphanum, apium, potionem ex aqua et sale paratum, cibum ex adipe et melle confectum.* Idem. *In raphanos, et allium ac cæpas, &c.*] Scribendum *sexcenta*, non *octingenta*, ex nostro apographo; item Herodoto secundo. Nec fugit hoc Hermolaum; sed incurioso lectori consulendum est. *Pintian.*

Aliqui ex his prod. &c.] Vid. Herod. lib. I. de Cheope. *Jac. Cell.*

Latitudo a cacumine pedes XXV.] Acad. et Gud. *latitudo ac cacuminis pedes XVII.* Menap. *laterum altitudo ac cacuminis pedes XVIII.* Voss. *altitudo a cacuminis p. XVI.* Ꞩ *ed alterius.* Lege, *altitudo a cacumine pedum sedecim millia septuncem;* sive septem pollices. Forte etiam *ad cacumen usque;* neque enim temere est, quod quatuor membranæ, *cacuminis.* Gronov.

Alterius intervalla singula per quatuor angulos pares DCCXXXVII. comprehendunt] Rursum Voss. *DCCXXXVII* Ꞩ *comprehendunt. Tertia minor quidem prædictis, sed multo spectatior.* Intellige rursus septuncem. *Idem.*

Harena late pura circum, lentis similitudine] *Circuit* fortasse verior lectio, quam *circum*, et *lendis*, quam *lentis*. Harena enim pura lendi similis est, non lenti, quæ potius glarea est quam harena. *Pintian.*

Alii enim nitro ac sale] Gradibus eam extructam fuisse tradit Herodotus, aggeribus Diodorus. *Dalec.*

Extructos pontes, peracto opere in privatas domos distributos] Quatuor prima verba desiderantur in scripto codice; neque *distributos* ibi, sed *distributis*, legitur; et mox *fabellarum*, non *fabularum*. Pintian.

Rhodope] De hac vide Strabonem lib. XVII. et Herodotum l. II. Sappho Doricam vocat, suique fratris amicam fuisse tradit, cum Lesbium vinum negotiator Naucratim veheret. *Dalec.*

Sostrati Gnidii] Dexiphanis is filius fuit Ægypti regum familiaris amicus. Turris tabulatis multis excelsa, ex albo lapide. Strabo XVII. *Idem.*

Tales compluribus locis flagrant] Lege: *Quales jam compluribus locis flagrant, sicut Ostiæ ac Ravennæ. Periculum in continatione ignium, &c.* Continatio hic est συνοχὴ, sive *coactatio*, et in angustum contractio, ac fere quod corrivatio; sic hac significatione IV. 4. 'Angusta cervice Peloponnesum continat Hellas;' male reposuerunt 'contingat.' Vide Is. Vossium in Melam, p. 205. 206.

Ac Ravennæ. Periculum in corrivatione ignium ne sidus existimetur] In manuscr. legitur: *ac Ravennæ ad vitandum periculum, ne continuatione ignium sidus putetur, quoniam e longinquo similis est flammarum aspectus. Hic, &c.* Leg. *ac Ravennæ. At vitandum periculum, ne continuatione ignis sidus putetur, quoniam e longinquo simile est flammarum aspectui, vel, ne coruscatione ignis sidus putetur, &c.* Dalec.

CAP. XIII. *De labyrinthis, Ægyptio, Lemnio, Italico.*

Portentosissimum humani ingenii opus] *Impendii*, non *ingenii*, in apographo nostro: favent huic lectioni verba illa in calce capitis: 'adeo vesana dementia quæsisse gloriam impendio nulli profuturo,' et cap. 15. 'novissimum impendium operis inchoati a C. Cæsare.' *Pintian.*

Herodotus totum opus regum esse dicit] Herodotus extructum scribit a Duodecimviris, e quorum numero aliquandiu fuit Psammetichus. *Dalec.*

Mœridis] Miridis, quem et Maro-

nem vocaverunt. Regnavit is post Actisanem Æthiopiæ regem, qui Amasi victo in suam potestatem Ægyptum redegit. Diodorus Bibl. II. 2. Fuit et alius Miris post Ægyptum rex duodecimus, qui Memphi propylæum ædificavit, et supra eam civitatem lacum effodit: de quo idem Diodorus. *Dalec.*

Quæ itinerum amboges] *Iterum*, non *itinerum*, in vetusto codice; quasi *iteris* flectatur ab *iter* recto, non *itineris*, quod et alibi notatum est. *Pintian.*

Ægyptius (quod miror equidem) introitu] In veteribus: *Ægyptius (quod miror equidem) integris columnis* (μονολίθων κιόνων Strabo) *et reliquis molibus compositus, &c.* Diodorus quidem ingredientibus illius sepulchri ambitum, domum occurrisse tradit, columnis circumfultam quatuor ad quodlibet latus positis. Vetustum Parisiense Beraldi sic habet: *Ægyptius (quod miror equidem) in introitu lapideis e Paro columnis, reliquæ erant Syenitæ, molibus compositis, quas, &c.* Manuscriptum vero: *introitu lapideis operto columnis: reliquæ semitæ molibus compositis, quas dissolvere ne artifices quidem possint, &c.* Lego: *Ægyptii, quod equidem miror, introitus lapideis opertus columnis, &c.* Vide Strabonem lib. XVII. *Dalec.* *Ægyptius (quod miror equidem) introitu, &c.*] Lege: *Ægyptius (quod miror equidem) introitu lapidis e Paro columnis, reliquo Syenitæ molibus compositus, quas dissolvere ne secula quidem possint, adjuvantibus Heracleopolitis, qui id opus invisum mire infestavere.* Is. Vossius in Melam, p. 56.

Sedecim nominibus] Vigintiseptem Strabo: duodecim, Herodotus; et in iis ædificia 3500. *Dalec.*

Incluserit pyramides complures] Ad angulum finitur labyrinthus. Herodotus scribit pyramidem fuisse quadraginta passuum. Idem Strabo; sed ejus quadratæ quodlibet latus quatuor jugerum fuisse pari altitudine, et in ea sepultum Imandem. Alias pyramides præter eam illi scriptores non recitant. *Idem.*

Quadragenarum ulnarum senos radice muros obtinentes] Scribe, *quadragenarum ulnarum senas radicum oras obtinentes*, ex eodem apographo. *Pintian.*

Pteron appellat] Πτέρα, inquit Strabo, ἰσοϋψῆ τῷ νεῷ τείχη δύο. κατ' ἀρχὰς μὲν ἀφεστῶτα ἀπ' ἀλλήλων μικρὸν πλέον ἢ τὸ πλάτος ἐστὶ τῆς κρηπῖδος τοῦ νεῶ· ἔπειτ' εἰς τὸ πρόσθεν προϊόντι, κατεπινευούσας γραμμὰς μέχρι πηχῶν πεντήκοντα ἢ ἑξήκοντα, κ. τ. λ. *Alæ, muri duo sunt, templo pares altitudine, prima et infima parte paulo plus distantes ab invicem quam lata sit crepido templi: deinde curvatis lineis procedentes ac prominentes ad quinquaginta usque vel sexaginta cubitos, &c.* Dalec.

CAP. XIV. *De pensili horto et oppido, et templo Dianæ Ephesiæ.*

Ut externorum regum vanitas quoque ab Italis superaretur] Voss. *quoque Italis superetur.* Forte: *ut externorum regum vanitas quoque Italis spectaretur.* Gronov.

Ex quo pendeant excepta catenis] Voss. *et apta.* Forte, *ex quo pendent sex apta catenis tintinnabula.* Cicero Tuscul. lib. V. 'In hoc medio apparatu fulgentem gladium e lacunari seta equina aptum demitti jussit.' Lucretius lib. IV. 'Brachia tam porro validis ex apta lacertis Esse.' *Idem.*

Cum centum portas] Iliad. I. Οὐδ' ὅσα Θήβας Αἰγυπτίας, ὅθι πλεῖστα δόμοις ἐν κτήματα κεῖται, Αἵ θ' ἑκατόμπυλοί εἰσι, διηκόσιοι δ' ἀν' ἑκάστην Ἀνέρες ἐξοιχνεῦσι σὺν ἵπποισι καὶ ὄχεσφιν. *Dalec.*

Ducentis viginti annis] Quadringentis XVI. 40. De ejus incendio vide Valer. Max. VIII. 15. Strabonem lib. XIV. *Idem.*

Operi præfuit Chersiphron] Prioris templi architectum fuisse Chersiphrona scribit quidem Strabo: ejus autem, quod ab Herostrato incensum, restitutum est, Cheromocraten,

Alexandriæ designandæ ab Alexandro præfectum. Quem hic *Chersiphrona* vocat, Plinius cum Strabone VII. 37. vocavit *Ctesiphontem*. Idem.

Id consecutus est ille peronibus harenæ plenis] Leg. *eronibus*, sive *heronibus*. Erones (quæ vox extat apud Jurisconsult. in Pandectis, Vitruvium lib. v. Donatum in Phormione) texta storeis et tegetibus similia, in quibus pauperes interdum dormiebant, et fruges imponebantur. Sic quoque dicta sunt vasa viminea tegetibus et cophinis similia. Constantinus e Turneb. Adversar. XXIV. 2. *Erones*, φορμοὶ Græcis. *Idem. Id consecutus est ille, &c.*] Scribe: *Id consequutus est æronibus arena plenis molli clivo, super capita columnarum exaggerato paulatim exinaniens imos, ut sensim moles in cubili sederet.* Cubile est sedes, cui imponitur moles, et cum qua coagmentatur. Vide Salmas. p. 818. a, b.

Ut sensim totum insideret] Acad. Men. et Gud. *ut sensim motus in colle sederet.* Voss. *ut sensimotus in cole sederet.* Lege, *ut sensim opus in cubili sederet.* Mox enim: 'Etenim ea maxima moles fuit: nec sedit in cubili.' Possis etiam legere, *sensim moles.* Gronov.

Atque ita postero die apparuit pondereque ipso correctus videbatur. Cætera] Hucusque admirabilis ille Plinii Æsculapius liber magno nostro et auctoris damno mutilus. Initium fuerant libri 20. cap. 17. verba ista: *exiguo mox vino collutum. uultum juniorem præstat.* Cæterum ne in his quidem postremis otiosus est, qui habeat: *atque ita poteratut apparuit pondere incorruptus videbatur cetera.* Voluit nos legere: *atque ita postera luce apparuit, et pondere ipso correctus videbatur. Idem.*

CAP. XV. *De delubro Cyzici, et de lapide fugitivo, et de Echo septies resonante, et de ædificio sine clavo, et mirabilia ædificiorum Romæ.*

Argonautæ] Qui templum Dindymenæ matris in ea civitate ædificarunt. Strabo. *Dalec.*

Juxta portam quæ Thracia vocatur] In scripto codice non *Thracia*, sed *Trachia*, hoc est, aspera, fideliore procul dubio lectione. *Pintian.*

Nomenque huic miraculo Echo est a Græcis datum] In eod. *numenque huic miraculo Echo est a Græcis dictum:* forte *dicatum* legendum potius, quam *dictum*. Idem.

In ponte Sublicio] Lapideum fecit eum pontem Lepidus quæstor. Pontis figura cum imposita equestri statua spectatur in aversa parte antiqui denarii, additis inter fornices pontis his literis LEP. *Dalec.*

Basilicam Pauli] In vetusti denarii aversa parte basilica hæc notata est, duplici columnarum ordine infra et supra novem; tecto superposito, ut quidam volunt, imbricatis tegulis, ut alii, marmoreis abacis, in interstitio quod superiores columnas dividit ab inferioribus sculptis clypeis partim rotundis ad formam O, partim ad speciem literæ V impressis, cum his literis: AIMILA. S. C. LEPIDVS. REF. Vide Lucium Faunum II. 14. In medio foro Romano fuit. Plutarchus scribit, novies centena millia nummum in eo ædificio fuisse impensa. *Idem.*

Columnis e Phrygibus mirabilem] Marmoris Sinadici, vel, ut Phryges loquuntur, Docimitis: coloris varietate Alabastritæ similis. Strabo lib. XII. *Idem.*

Cum theatrum ante texerit Romæ Valerius Ostiensis] Acad. et Gud. *Oscensis*; ex Hispania puta. Mem. *Ostensis.* Gronov.

Libonis] Is in fori Romani parte juri dicundo tribunal erexit, quod 'puteal Libonis' vocaverunt. Horatius: 'ante secundam Roscius orabat, sibi adesses ad puteal cras.' Ac rursum: 'forum putealque Libonis, Mandabo siccis.' Tribunal id vicinum fuit arcui Fabiorum et Jani templo. Libo-

nem ædilem aliquando ludos edidisse in foro, locus hic monstrat. Libonis puteal, ad quod jus reddebatur, a mercatoribus fœneratoribusque maxime celebrari et frequentari solitum historiæ tradunt. *Dalec.*

Foro extruendo] De triplici foro judiciario Romæ, vide Alex. ab Alex. II. 2. *Idem.*

Aliquando Tiberis retro infusi recipiunt fluctus] Postremum verbum desideratur in vetusto codice: reliqua sic leguntur, *aliquando Tiberis retro infusus recipitur.* Pintian.

Trahuntur moles internæ tantæ] Legend. *Trahuntur moles internæ tantæ, non succumbentibus cavis operis.* Miratur *cava operis* non succumbere tantis impositis molibus; eoque magis quod rex Tarquinius Priscus 'amplitudinem cavis eam fecisse prodatur, ut vehem fæni large onustam transmitteret.' Vide Reines. Var. Lect. II. 7. pag. 175.

Ut omnium ita defunctorum] Simile quid de Milesiis virginibus narrant Plutarchus περὶ ψυχῆς, et de claris mulieribus, Gellius XV. 10. Apud Servium Cassius Hemina, hoc quoque Tarquinii factum narrat. Vide Scalig. in Festum, voce Carnifex; et Casaubon. ad Sueton. p. 51. *Dalec.*

Lepidi ipsius] Qui primus marmor Numidicum invexit, supra cap. 6. hujus libri. *Idem.*

Quorum agri quoque minorem modum obtinuere quam cellaria istorum] Acad. Mem. et Gud. *quam sellariæ istorum.* Noster, XXXIV. 8. 'Atque ex omnibus, quæ retuli, clarissima quæque jam sunt dicata a Vespasiano principe in templo Pacis aliisque ejus operibus, violentia Neronis in urbem convecta, et in sellariis domus aureæ disposita.' Sic Vossianus: vulgo, 'quæ in urbe jam sunt.' Sed quis non videt, quam illa sint supervacua. *Gronov.*

Fores extra aperirentur] Non introrsum trahendo, sed in viam publicam pellendo. In Græcia id vulgatum fuit: omnes omnium fores sic pandebantur. Vide Muret. Variar. I. 17. *Dalec.*

Tanta privigni potentia] Sylla post uxores Iliam, Æliam, Cœliam sterilitatis caussa repudiatam, quartam duxit Cæciliam, Metelli Pontificis maximi filiam, viduam M. Æmilii Scauri, principis Senatus, a Cimbris occisi, et patris hujus M. Scauri. *Idem.*

Sine probro civis amplissimi] Ob eas M. Brutus Crassum Venerem Palatinam vocavit. *Idem.*

Amphitheatri] Tacitus Annal. XIV. theatrum dicit: 'Quippe,' inquit, 'erant, qui Cn. quoque Pompeium incusatum a senioribus ferrent, quod mansuram theatri sedem posuisset. Nam antea subitariis gradibus, et scena ad tempus structa ludos edi solitos, vel si vetustiora repetantur, stantem populum spectavisse.' Theatrum certe, non amphitheatrum, molem gradibus mansuris perpetuam, Pompeium ædificasse, et exhibendis spectaculis primum dicasse, ac idcirco reprehensum accusatumque fuisse narrant Plutarchus in ejus Vita, Dionys. lib. XXXIX. Marcellinus lib. XVI. Tertullianus de spectaculis; ut hic mendum subesse conjectari liceat. *Guilland.*

Sectrix] De hujus verbi notione in auctione venalibus, vide Rævardum II. 7. *Dalec.*

Amphitheatrum] Amphitheatrum enim e duobus theatris junctis fit, tanquam e duobus hemicyclis absolutus perfectusque circulus, rotunda aut ovata figura. Vide Guilland. c. 12. in Plin. Amphitheatrum sic describit Calphurnius: 'Et geminis medium se molibus alligat ovum.' *Idem.*

Quæ Q. Marcius Rex fecit] Proconsul is bello Mithridatico cum tribus legionibus in Ciliciam et Lycaoniam missus est: bello Catilinario Fesulis pro Republica exercitum co-

ëgit: Gallos sub Alpibus sitos vicit: coloniamNarbonemMartium deduxit: Sallustius, Dion, Eutropius. Aquam Marciam, de qua hic, adduxit. *Dal.*

Appiæ] Appia ab Appio Claudio Cæco dicta est: quo Censore una cum collega Caio Fabio, a venis ejus aquæ diligenter pervestigandis Venoce dicto, reperta est, et postea Romam perducta, M. Valerio Maximo, P. Decio Coss. quo anno summo magistratu Fabius se abdicavit. Rhod. XXIV. 6. *Idem.*

A nomine suo appellatam] De aqua Marcia Vitruvius VIII. 3. De eadem et reliquis hic nominatis Frontinus multa. *Idem.*

Sestertium ter millies] *Sestertia quingenta LV. millia.* Manusc. Summa hæc Budæi calculo efficit decies centena millia, trecenta octoginta quinque millia et quingentos coronatos. *Idem.*

CAP. XVI. *De magnetis generibus, et medicinis.*

Quidam Heracleon] Commodior lectio, *Heraclea;* sic enim Græce appellatur, Ἡρακλεία λιθός. *Pintian.*

Magnes appellatus] Ededona magnum eo primum usum fuisse tradit ex Alberto Marbodæus, ejusque magicas vires et fidem excedentes narrat. *Dalec.*

Namque et passim invenitur] Melior lectio, *jamque et passim invenitur.* Pintian.

Tertium in Echio Bœotiæ] In nostro exemplari non *Echio* legitur, sed *Hyrtio:* legendum forte, *Hyria*, quod est oppidum Bœotiæ Plinio lib. IV. et Stephano. *Idem.*

Nam qui in Macedonia et Magnesia reperiuntur] In eod. *Nam qui in Magnesia Macedonica reperiuntur.* Posset etiam legi eodem sensu: *Nam qui in Macedoniæ Magnesia reperiuntur;* ut paulo ante, *Æthiopicum e Magnesia Macedoniæ.* Idem.

Hæmatites] Capite 20. proxime sequente Sotacus hæmatitis genus unum magnetibus attribuit. *Dalec.*

Non eadem quæ magneti hæmatitæ natura] Alia verborum dispositio in nostro apogr. *non eadem et hæmatitæ natura quæ magneti;* et paulo infra: *magneta alium*, non *magnetem alium.* Pintian.

Mons gignit lapidem theameden] Idem de montibus duobus proditur Indo flumini propinquis II. 96. *Dalec.*

E Scyro insula integrum fluctuari tradunt] *Syro* in nostro apographo, non *Scyro.* Multum inter utramque insulam interest, ut in ambitu terræ ostensum est: et *fluitare*, non *fluctuari*, legerem; verbum quoque *integrum* supervacaneum est, neque habet illud vetus exemplar. *Pintian.*

CAP. XVII. *De lapidibus qui cito absumunt corpora in se condita, et de his qui diu servant, et de Assio lapide, et medicinis ejus.*

In Asso Troadis, &c.] Scribe, *In Assia Troadis, &c.* Et mox lege: *Mucianus specula quoque et strigiles et calciamenta illata mortuis lapidea fieri auctor est.* Vide Salmas. 1203. b.

Sarcophagus lapis fissili vena scinditur] Aliis pyritis genus chalcanthodis, aliis misyos, aliis pumicis ærosi. *Dal.*

Strigiles] Quibus utuntur in balneis ad fricanda corpora. Eas describit Apuleius Florid. lib. II. de Hippia loquens. *Idem.*

Chernites] Theoph. περὶ λίθων. *Id.*

Theophrastus auctor est et translucidos lapides in Ægypto inveniri] Paucioribus verbis in scripto codice: *Theophrastus auctor est et translucidi lapidis quem Phio similem ait:* legendum est *Chio*, non *Phio*, ex Theophr. de lapidib. Non latuit hoc etiam Hermolaum. *Pintian.*

Assius] Idem qui paulo antea sarcophagus vocatus est, quamvis alterum ab altero hic Plinius distinguere videatur. *Dalec.*

In vase ex eo cavato inditis] Idem Celsus tradit IV. 24. *Idem.*

Ejusdem lapidis flos appellatur, &c.] Lege, *Ejusdem lapidis flos appellatur, farina ex eo quædam perinde efficax.* Sequentia sic legenda: *prodest et phthisicis, linctus cum melle ulcera ad cicatricem perducit, excrescentia erodit, et ad bestiarum morsus repugnantia curationi suppurata siccat.* Vide Cl. Salmas. pag. 1204. a, b.

CAP. XVIII. *De ebore fossili, et lapidibus osseis, et palmatis, et aliorum generibus.*

Ebur fossile] Ebenum fossilem, qui igne non accenditur, in metallis aluminis ad Hildeseim reperiri tradit Agricola. Hoc Theophrastus libello περὶ τῶν λίθων, quem nos emendavimus. *Dalec.*

Sunt qui et Lunam non tolerent] Alio ordine in archetypo nostro, *Sunt et qui lunam non tolerent.* Considerandum autem an sit verior lectio *limam*, quam *lunam*. Pintian.

CAP. XIX. *De curalio vel pyrite, et medicinis ejus, et ostracite, de amianto lapide et medicinis ejus, et melitite lapide et viribus ejus, de gagate lapide et medicinis ejus, de spongiis, de Phrygio lapide et natura ejus.*

De curalio vel pyrite] *De molariis lapidibus pyritis;* et ab initio capitis sic legas, *Molarium quidam pyriten vocant.* Salmas. p. 90. &c.

Pyrites] Pyriten lapidem vivum Gratius vocat: 'Et vivum lapidem, et circa Melitensia nectunt.' Turn. Advers. VI. 9. *Dalec.*

Et in metallis quæ sunt circa Acarnaniam] *Metalla*, non *metallis*, in scripto codice, nec *Acarnaniam*, sed *Acamanta*, legitur. *Pintian.*

Coquuntur varie] Vide apud Diosc. cocturæ modum latius et clarius expositum. *Dalec.*

Et duritias nimias mollire] In apographo nostro, *et duritias in jus vertere;* scribendum forte, *in pus vertere.* Pintian.

Ostracitæ] Ὀστρίτην vocat Orpheus περὶ λίθων. *Dalec.*

Aluminі similis] Putri ligno, Theophr. περὶ λίθων. *Idem.*

Gæodes] Aëtitis genus, quod intra se terram continet, non lapidem. *Idem.*

Melitites lapis succum remittit dulcem, mellitumque tusus. Et ceræ mixtus, &c.] In suppunctione verborum error est: lege, *Melitites lapis succum remittit dulcem melleumque. Tusus et ceræ mixtus, &c.* Pintian.

Gagates] Nicander in Theriacis vocat ἐγγάγγιδα πέτρην· interpres exponit Γαγγίτην, quod magnus et pallescens reperiatur in litore, ad Gangas oppidum Lyciæ, sive Gagas, cujus meminit Stephanus, eamque, dum accensa uritur, ἀποφορὰν καὶ ὀσμὴν ἀσφαλτώδη ἔχειν. Strabo Gangitis lapidis nitorem τὰ ἑρπετὰ φεύγειν tradit. Plinius X. 3. Gagaten etiam aëtiten appellari scribit, nihilque igne deperdere. Vide adnotata in eum locum. Rhodiginus XIII. 20. Vide et apud Orpheum de hoc lapide versus luculentos. *Dalec.*

Aiunt et in Leucola expelli mari] In nostro apogr. *Leucocolla* habetur, non *Leucola.* Quid si legas, etsi duriuscula correctione, *Aiunt et ad Plagiupolin expelli mari?* ex Diosc. lib. V. in mentione ejus lapidis. *Pintian.*

Mirumque accenditur aqua, oleo restinguitur] Notabilis memoriæ error Plinii nostri. Nam quod Nicander in Theriacis, et Dioscorid. lib. V. tribuunt Thracio lapidi, ipse Gagatæ dedit: causa erroris fuit, quæ subinde contingere solet, quod Diosc. de Gagate et Thracio lapide pariter disserit. Notavit hoc etiam ante nos Marcellus Dioscoridis interpres. *Id.*

Sonticum morbum] Epilepticum, ἐλέγχει ἐπιληπτικοὺς, inquit Dioscorid. Sonticum tamen morbum in XII. Tabulis interpretantur eum qui noceat, Turn. Advers. VII. 17. *Dalec.*

Virginitatem suffitus] Virginitatem ideo deprehendit, quod a virgine jejuna potus statim urinam provocat.

Idem narrant et de nostra ambra cinerea odorata. *Idem.*

Hoc dicuntur uti Magi in ea] Lege: *Hoc dicunt uti magi in ea quam vocant causinomantiam.* Ἡ καυσιμομαντεία apud magos est μαντεία τῶν καυσίμων, rerum scil. quæ uri possunt. Salmas. p. 252. b.

Axinomantiam] Ea fit Gagati imposito securi candenti. *Dalec.*

Phrygius lapis] In Cappadocia tamen nascitur, Diosc. *Idem.*

Dulci vino exstinguitur et hoc trinis vicibus] In vetusto codice, *dulci vino extinguitur exterrius vicibus;* forte pro duabus ultimis vocibus, substitui poterit, *et ternis vicibus;* semper enim in exemplari vet. pro hoc nomine *trinus* invenio *ternus.* Pintian.

Tingendis vestibus tantum utilis] Nam deterioria facultate vestium sordibus exemptis, ut commodius et fidelius tincturam bibant, præstat. *Dalec.*

CAP. XX. *De hæmatite, et quinque generibus ejus, et schisto.*

Hæmatites] Theophr. lib. περὶ λίθων hæmatiten dici vult, non quod tritus sanguineum succum reddat, non quod sanguinem sistat, sed quod similis sit αἵματι ξηρῷ πεπηγότι, *arido sanguini et concreto.* Idem.

Adulteratur schisto] Lege, *Adulteratum schisto hæmatiten discernunt venæ rubentes.* Salmas. p. 406. b. paulo post lege, *Proficit oculorum lacunis.* Idem ibid.

Pancresta appellant] *Omnibus ægritudinum generibus utilia, πρὸς πάντα νοσήματα χρηστὰ, καὶ ὠφέλιμα. Polychresta* quidam legunt, et aptius, ut arbitror. *Dalec.*

Androdamanta] Ob firmissimam duritiam, qua et alia genera hæmatitarum percellit, et tundit, quasi virilem, aut virorum domitorem. *Idem.*

Quarti generis, &c.] Lege: *quarti generis, &c. coctum vero miltiten,* qui scil. colorem habet rubricæ; *anthraciten* qui carbonum: sic *elatites* qui elates: *phœniceum* et *spadicem* intelligit. ἐλάτη proprie dicitur Græcis integumentum fructus palmarum, quum primum florere incipiunt. *Salmas.* 409. a.

CAP. XXI. *De quatuor generibus aëtitis, et calamo, et Samio, et Arabo, et pumicibus.*

Et calamo] Vet. *et callimo.* Dalec.

Pusillum ac mollem] Reperitur multus prope Viennam in rivulo, qui montem Salomonis præterfluit. *Dalec.*

Huic est in alvo lapis, qui vocatur callimus] Lege: *Huic est in alvo lapis, qui vocatur calainus,* a colore scilicet calaino. *Salmas.* p. 713. b. Præcedentia sic legenda: *Quarti generis Tapiusius appellatur nascens juxta Leucadem, ubi est mons Tapius, qui locatus est dextra navigantibus ad Leucadem.* Salmas. p. 714. b. et 715. b.

Poliendo auro utilis] Inde in veteri inscriptione SAMIARII DORYPHORΩN, qui prætorianorum, et satellitum Imperatoris arma, spicula, ferramenta ad nitorem fricabant et tergebant, gladiorumque præterea et jaculorum aciem et cuspidem exasperabant. Turneb. XXI. 27. *Dalec.*

Vertigines sedat] Adjuvat sensuum instrumenta, Diosc. *Idem.*

Arabus lapis ebori similis] Scribo *Arabicus,* non *Arabus,* ex Diosc. lib. V. sic cap. priore, 'Tertium genus Arabici facit,' &c. *Pintian.*

Erosa saxa] Pumex, cavum et latebrosum saxum, pendens, antrosum, non tantum rari, laxi, et levissimi lapides. Propertius III. 2. 'Pendebantque cavis tympana pumicibus.' Virgil. Æneid. XII. 'Inclusas ut cum latebroso in pumice pastor Vestigavit apes, fumoque implevit amaro.' Turneb. XVI. 33. *Dalec.*

In usu corporum lævigandorum fœminis] Quæ fœminæ pumicibus, atque etiam psilothro, et volsellis pilos detrahebant, et castigabant, *strictivellæ* sunt olim dictæ: ut *incoctæ,* quæ nimio calamistrorum usu pellem adu-

-runt. Sic et homines effœminati ac molles, qui eo artificio vibrant et crispant capillos, Straboni lib. XIV. καπυριστταί. Tertullian. de Pallio 'ustriculi.' *Scalig.*

Laudatissimi sunt in Melo, Scyro, Æoliis insulis] Scribo: *laudatissimi sunt in Melo, in Syro, et Æoliis insulis*, ex scripto codice; nam, ut ante admonui nec semel, magnum discrimen est inter Scyrum et Syrum insulas. *Pintian.*

Aridique] Plautus in Aulul. 'Pumex non æque est aridus, atque hic est senex.' *Dalec.*

Theophrastus auctor est potores] Apud Theophr. Hist. IX. 18. Eudemus Chius post septimam veratri potionem vomitum cohibuit, primum sumpto pumice acri aceto consperso, deinde eodem pumice mero diluto et macerato. *Idem.*

CAP. XXII. *De lapidibus mortariorum medicinalium, et mollibus lapidibus, et speculari lapide; et silicibus et phengite, et cotibus, et reliquis ad structuram lapidibus, igni et tempestatibus resistentibus.*

Tempestatibus] Ms. *tempestati.* Id.

Auctoribus curæ fuere, &c.] Lege: *Auctoribus curæ fuere lapides quoque mortariorum medicinalium tantum, et ad pigmenta pertinentium.* Hic mortaria ad pigmenta pertinentia sunt ζωγράφων θυίαι. At sequens ætas passim *pigmenta* pro herbis ac speciebus quibuscunque medicinalibus usurpavit. Vide Salmas. pag. 1051. b. 1052. a.

Lapides mortariorum] Thyitas, Hermolao. Hippocrates thyite ad terendum utitur velut cote. *Dalec.*

Ephesiumque lapidem in iis prætulere cæteris] Lege: *Etesiumque lapidem in his prætulere cæteris, mox et Thebaicum.* Salmas. 1103. b.

Ex chalazio chrysiten] Libro sequenti chalazias gemma grandinem imitatur. *Dalec.*

Pavonacea] Docti complures legendum putant *pavita*, aut *pavimenta*, id est, pavimenti modo facta et constructa. Ego *pavonacea* interpretor, picturatis lapidum impositorum quadris ad instar pennarum pavonis fulgentia, et splendentia, ut hodie fit in principum ædibus, tegulis magna colorum varietate nitentibus et conspicuis. *Idem.*

Quorum tamen appareat natura similis eis, qui in Hispania, &c.] Dele duas dictiones *eis qui*, et scribe cum majore litera, ut sit initium sequentis coli: *Puteis Hispania effoditur*, ex antiquo exemplari. *Pintian.*

Absolutus segmenti modo] A saxo terraque divisus, et tanquam resectus. *Dalec.*

Sejam appellant] Seja fortassis ea est, quam D. Augustinus ex Varrone segetibus ait fuisse præpositam, quamdiu sub terra essent. Sejæ quoque Deæ a serendo, Segestæ a segetibus, mentio fit supra XVIII. 2. Fit et VIII. 48. mentio Fortunæ a Servio dicatæ. *Idem.*

Quare etiam foribus apertis, &c.] Legend. *Quare etiam foribus opertis interdiu claritas ibi diurna erat, alio quam specularium modo, tanquam inclusa luce non transmissa.* Tota domus e marmore illo phengite structa erat: clausis foribus et fenestris, nihilominus diurna claritate illustrabatur, tanquam inclusa, non transmissa luce, alio quam specularium modo, qui lucem transmittunt, non includunt, et transmissa luce domum illuminant. *Salmas.* pag. 259. 260. b. vide Sueton. in Domit. c. 14.

Haud alio quam specularium modo] Dele negationem *haud*, ex antiquo codice: rectissime, ut declarant verba statim sequentia. *Pintian.*

Ex aqua Arsinoëticæ] *Exinoëticæ*, non *Arsinoëticæ*, in nostro apographo: censeant docti. *Idem.*

Remedium] De quo non constat an sit duraturus, et offensiones externas toleraturus. *Dalec.* *Remedium*

in lapide dubio est] Legendum, non *dubio*, sed *humido*, seu *udo*. Pintian.

Isodomon] Vitruvius II. 8. *Dalec.*

Medios parietes farcire fractis cæmentis. Dictyotheton vocant reticulatam structuram, quam frequentissime Romæ struunt rimis opportunam] Noster codex non *dictyotheton* habet, sed *diomechon*, ut legendum credam, *diamicton*, hoc est, per medium mixtum: scribo igitur aliter et diversa suppunctione, ex eodem, sic: *Medios parietes farcire fractis cæmentis, diamicton vocant. Reticulata, quam frequentissime Romæ struunt, rimis opportuna est.* Pintian.

CAP. XXIII. *De cisternis et calce, et harenæ generibus, et mistura calcis et harenæ, et vitiis structuræ, et tectoriis, et columnis.*

Calcem e vario lapide Cato Censorius improbat] Vitruvius II. 5. Omittit Plinius talem calcem confectam e testis buccinarum, et aliorum id genus piscium, memoratam a Dioscor. *Dalec.*

Ex albo melior, quam ex duro, et structuræ utilior] Scribe cum minore, *ex albo melior*, et adjunge præcedentibus; deinde cum majore, ut sit initium alterius cæsi, *Quæ ex duro structuræ utilior*, ex vetusto codice. *Pintian.*

Cui quarta pars calcis addi debet] De maceratione calcis ad albarium opus Vitruvius II. 7. de arena II. 4. et Palladius I. 10. *Dalec.*

Ab Apennino ad Padum non invenitur fossilia] In scripto exemplari, non legitur *Padum*, sed *earum*; scribendum puto, *Ab Apennino ad urbem non invenitur, &c.* nam sequitur statim: 'Ruinarum urbis ea maxima causa est,' &c. *Pintian.*

Quod furto calcis sine ferrumine suo cæmenta componuntur] In eodem *fulto*, non *furto*: recte: nostrates architecti *lectum* vocant. *Idem.*

Marmorato] Marmoratum fit e marmore trito et calce viva. *Dalec.*

Quatuor] Vitruvius IV. 1. 2. 3. Tria tantum genera is recenset: Ionicam, Corinthiam, Doricam. *Idem.*

CAP. XXIV. *De medicinis calcis, et maltha, et gypso.*

Maltha] *Maltha*, vetus dictio, mollem significat. Lucilius Sat. XXVIII. 'Insanum vocant, quem fœminam et maltham dici volunt.' Bitumen 'maltham nativam' vocari, vide supra II. 104. *Idem.*

Cognata calci res gypsum est] De hoc locutionis genere Juret. ad Symmach. III. 31. *Idem.*

Tymphaicum est] A Tymphæis Ætolibus, quibus vicini Perrhæbi sunt, IV. 2. quam a Tymphæis Macedonibus. *Idem.*

Non dissimilis alabastritæ] Talis in Sequanis ad oppidum Pollinium in pago S. Lothini reperitur, et ab incolis alabastrum vocatur. Hæc ex Theophr. περὶ λίθων. *Idem.*

Usus gypsi in albariis] Veteres etiam gypso arma dealbasse cum noctu vellent hostes aggredi ut suos ab adversariis dignoscerent, monstrant Herodotus in Urania, et Pausanias initio lib. X. Usos quoque ad claudenda vini dolia, operculaque continenda, monstrat hic locus Arbitri in Satyra: 'Statim,' inquit, 'allatæ sunt amphoræ vitreæ diligenter gypsatæ, quarum in cervicibus pittacia erant affixa cum hoc titulo: Falernum Opimianum annorum centum.' Cicero vero Medeam Enni manibus gypsatissimis quare dicat, vide Victorium XXX. 18. Politianum Miscell. cap. 27. Muretum Variar. VIII. 17. *Idem.*

Coronis gratissimus] Coronis admisceri prohibet Vitruvius VII. 3. *Idem.*

CAP. XXV. *De pavimentis et quando primum Romæ, ac subdialibus pavimentis, et Græcanicis, et quando primum cameræ.*

Subdialia Græci invenere] Hanc totam rationem vide prolixe et diligenter explicatam a Vitruvio VII. 1.

et Palladio I. 9. *Idem.*

Domos contegentes] In Græciæ calidiore tractu domos quidem tectis non operiunt, sed ædificiorum summa parte reclusas et detectas ambulationes relinquunt auræ captandæ gratia, quæ vaporosum cœlum refrigeret, et præcipue fervidis æstatis noctibus. *Idem.*

Ruderi novo] Rudus novum fit e lapide tum primum contuso, aut testis, addita una parte calcis ad duas: redivivum, seu renovatum e veteri, fit ex pavimentis, aut ædificiis dirutis, adjectis duabus partibus calcis ad quinque. *Idem.*

Nucleo crasso] Corio, crusta, tectorio. 'Nucleus' medium pavimenti corium, media crusta. Itali 'animam' vocant. Is Vitruvio fit ex testæ tribus partibus et una calcis. *Idem.*

Quernisque axibus contabulare] Quernos asseres Vitruvius improbat, quoniam humorem ubi perceperunt, torquent se et in pavimento faciunt rimas: ex esculo vero præfert. Idem Palladius I. 9. *Idem.*

Quo minor vis calcis perveniat] Ne calx, quæ contignationis et coassationis materiam contactu vitiare potest, in profundum subeat. *Idem.*

Spicata testacea] Spicata pavimenta fiunt e laterculis coctilibus junctis, et in latus proclinatis ad spicæ formam. Vide Philandrum in Vitruvium. *Idem.*

Lithostrota] Opus amusseatum, sive museacum, sive musivum, ut apud Spartianum in Pescennio. Inde artifices musivarii Theodosio et Valentiniano lib. X. Codicis. Artis ejus industriam Nilus lib. IV. Epigrammaton hóc versu monstrat: πῶς ἐκ λίθου ἄλλοθεν ἄλλης Συμφερτὸς γενόμην ἐξαπίνης σάτυρος. *Idem.*

CAP. XXVI. *De origine vitri, et ratione faciendi, et de Obsidiano vitro, et generibus multiformibus vitri.*

Ex ea creditur nasci Belus] Supra v. 19. Vide prolixam hujus rei narrationem apud Rhod. ex Josepho XXII. 5. *Idem.*

Sed cærimoniis sacer, limosus, vado profundus, &c.] Lege: *Sed cærimoniis sacer, limosus, vado profundus, non nisi repulsus mari harenas fatetur: fluctibus enim volutatæ nitescunt detectis sordibus. Tunc et marino credunt adstringi meatu, non prius utiles. Quingentorum est passuum non amplius litoris spatium, idque tamen multa per sæcula gignendo fuit vitro.* Salmas. pag. 819. a.

Levibus] Lege *Lenibus.* Græci ἄκαπνα vocant, Homerus κάγκανα, quæ δριμύτητα καπνοῦ non habent. Lenibus τὰ δριμέα contraria sunt. Apud Catonem, 'lenibus lignis facito calescat:' apud Varronem I. 63. amurca decoquitur in ahenis, lenibus lignis. *Dalec.*

Ut flexibile esset] Rhodig. XX. 30. narrat, cum supplex quidam coram Tiberio de industria poculum vitreum allisum, ἄθραυστον, id est, *illæsum* et infractum, ostendisset, jussu ejus fuisse interfectum. Pet. Crinit. de Hon. Disp. Jan. Dus. super Arbitrum III. 9. *Idem.*

Pterotos] Quasi pinnatos et alatos, duabus ansis appositis. Quidam legunt *apyrotos*, et ita dici putant vasa frigidaria. *Idem.*

In genere vitri et Obsidiana numerantur, ad similitudinem lapidis, quem in Æthiopia invenit Obsidius, nigerrimi coloris, aliquando et translucidi, crassiore visu] Obsidiana illa quæ Plinius memorat, factitia erant, ad similitudinem lapidis Obsidiani, et in genere vitri reponebantur. Fiebat et Obsidianum rubens ad escaria vasa: idem Plinius: 'Fit et tinctura ex genere Obsidiani, ad escaria vasa totum rubens vitrum atque non translucens, hæmaticum appellatum, fit et album et murrinum.' Ita legendus ille locus, vulgo corruptissimus.. At verus Obsidianus ab Obsidio nomen nugatur. Græci ὀψιανὸν vocant, num-

quam ὀψιδιανόν. Scribitur apud eundem: 'multi ex eo gemmas faciunt:' heic 'gemmæ' sunt lapides annulorum, et sic proprie, quicquid lapidum ad ornatum induceretur. *Salmas.* pag. 91.

Obsidius] Vide in Diction. Constant. ὀψιανὸς λίθος. *Dalec.*

Est autem caloris impatiens, ni præcedat frigidus] Lege: *Est autem caloris impatiens, ni præcedat frigidus liquor, cum addita aqua vitrea pila sole adverso in tantum excandescit, ut vestes exurat.* Salm.

Vitreæ pilæ Sole adverso] Crystallino præcipue. Inde reperta speculorum urentium materia. *Dalec.*

CAP. XXVII. *Ignium miracula, et medicinæ, et prodigia.*

M. Varro auctor est] Duo postrema verba delenda, ex scripto codice; sequitur enim illico verbum 'inquit.' *Pintian.*

Lixivus potus medetur] Lixivum cinerem (Græcis κονίαν σταχτὴν) Plautus simpliciter cinerem vocat in Milite. 'Lixa,' aqua: inde elixare, aqua coquere. 'Lixæ,' qui officium sustinent aquæ vehendæ militibus. 'Lix,' cinis, vel humor cineri mixtus, hodie lixivium. Nonius. Quidam legunt, *Inde enim cinis luxatis potus medetur, &c.* cinerem hic lixivium exponentes. Vide Diction. Constant. in voce κονία. Dioscorid. de lixivio idipsum prodidit his verbis: πορίζεται πρὸς πτώματα, ῥήγματα, θλάσματα, cap. de Fico. *Dalec.*

Ut licet videre gladiatores cum deluserint] In eodem, *cum deluserunt*: scribendum forte, *cum deluxerunt*; ut dici solet 'fregit crus,' pro 'fractum est ei crus;' et præcedit statim ante, 'luxatis potus medetur.' *Pintian.* *Ut licet videre gladiatores, &c.*] Præludunt gladiatores in arena, cum ante veram pugnam clypeos et parmas in altum mittunt, quas venuste excipiant, hastasque rudes, et gladios jactant, quod 'ventilare' dicitur: eludunt vero, sive deludunt, cum illo exercitationis genere ludere desierint. Sic Aquilius littus definiit, qua fluctus eluderet, id est, ludere cessaret. Lips. Saturn. II. 19.

LIBER XXXVII.

PROŒM.

Promethei vinculorum interpretatione fatali] Prometheum Caucasi rupibus Jupiter alligaverat, quod per ludibrium sibi ossa pingui tecta in convivio apposuisset: quod ignem cœlestem esset furatus: quod de stupro Minervam solicitasset. Eum tamen post solvit, quod Thetidis amore captus, ab eo fatorum præscio cognovisset, nasciturum ex Thetide filium patre majorem fore: et memor eorum quæ adversus patrem gesserat, metueret ne par redderetur: sed ea lege, ut suarum pœnarum monumentum anulum ferreum, et coronam textam colligatis floribus gestaret. Rhodiginus VI. 19. *Dalec.*

CAP. I. *De gemma Polycratis tyranni, et Pyrrhi regis, et qui sculptores optimi, et nobilitates artificum, et quis primus dactyliothecam Romæ habuit.*

Et qui sculptores] Vet. *et qui scalptores.* Idem.

Polycrati Samio] Vide supra XXXI. 1. Valer. Max. lib. VI. cap. ult. Tali historia, vel potius fabula, apud Pausaniam lib. I. Theseus gemmam cæ-

latam, quam Minos ira percitus in mare projecerat, demersus retulit. *Idem.*

Fortunæ insidiantis manu reddidit] Diximus supra ex Strabonis, opinor, lib. XIV. a Persarum satrapa dolo captum, et suspendio necatum. *Id.*

Præterquam Ismeniam] Val. Max. III. 2. Liv. Decad. v. lib. VIII. Flor. II. 17. Auctor de Vir. Illustr. c. 58. *Jac. Cellar.*

Amymone] Una ex Danai quinquaginta filiabus, quæ a Neptuno compressa Nauplium peperit. *Dalec.*

Sylla Dictator traditione Jugurthæ] In antiqui denarii adversa parte impressum est caput Torquati cujusdam cum his literis, FAUSTUS: in aversa parte signatus Sylla in solio sedens, adstante Boccho in genua procumbente, et velut herbam porrigente, Jugurthaque manibus in tergum revinctis, humi abjecto, elato crure dextro. Ursinus 75. Vide Valer. VIII. 15. Plutarchum in Sylla. *Idem.*

Sphinge signavit] Pompeius ensifero leone. Alex. ab Alex. II. 19. *Idem.*

Mæcenatis rana] Seneca in Epist. CXV. de Mœcenate: 'Nam etiam cum absentis Cæsaris partibus fungeretur, signum a discincto petebatur.' *Idem.*

CAP. II. *De gemmis translatis in triumpho Pompeii, et natura crystalli, et medicinis, et luxuria circa ea, et quando primum inventa murrhina, et luxuria circa ea, et natura murrhinorum, et quæ mentiti sunt auctores de succino.*

Reipublicæ datum mille talentum, legatis et quæstoribus, qui oras maris defendissent, H.S. bina millia, commilitibus singulis quinquaginta] Corrupte. *Commiles* Latinum esse vocabulum, non constat. Legendum: *Reipublicæ et quæstoribus, qui oras maris defendissent, datum mille talentum, militibus singulis sena millia sestertiorum.* Sic plane Mss. et membranaceus Bibliothecæ Academicæ: sic complures a Budæo inspecti, qui Plutarcho et Appiano adhibitis rescribit: *Præfectis et quæstoribus, qui oras maris defendissent, datum mille talentum, militibus singulis sena millia sestertium, comitibus quinquagena.* Lib. III. de asse. *Gronov.*

Pocula] Quibus in itinere, profectionibus et expeditionibus cum Roma discessisset, utebatur. *Dalec.*

Hortis exposita] 'Flagitantibusque cunctis cœlestem vocem, respondit quidem in hortis se copiam volentibus facturum.' Sueton. in Nerone cap. 21. et 22. *Idem.*

Dum Pompeiano præludit] Scil. theatro; ut intelligamus theatrum hoc transtiberinum Pompeiani fuisse præludium; nam Nero priusquam probe perfricuisset frontem minoribus se ostentavit theatris, postremo in Pompeii theatro in conspectu totius populi Rom. ineptire non erubuit. *Gelen.*

Gelu vehementiore concreto] Fallitur Plinius. Crystallus fit e lapidescente perspicuo succo, quem sub terris, aut inter gelidas rupium venas frigiditas vehemens glaciat et durat. Vide Agricolam fossil. lib. VI. Diodorus crystallum scribit ex aqua pura concrescere, sed vi caloris divini. Rhod. I. 10. De crystallo vide Orpheum et Theophr. περὶ λίθων. *Dalec.*

Indicæ nulla præfertur] Garcias ab Horto I. 47. nullam per universam Indiam crystallum reperiri scribit. *Idem.*

Cornelius Bocchus et in Lusitania] Legend. *Cornelius Bocchus et in Lusitania nasci perquam mirandi ponderis in Lunensibus jugis, &c.* Lunæ promontorium in Lusitania: *depressos puteos ad libramentum aquæ;* ad librandam aquam depressos intellige: legi etiam posset, *Anensibus jugis;* ut de jugis intelligat, unde Ana fluvius oritur. *Salmas.* p. 407. b.

Ad libramentum] Quantum effodere aquæ permittunt, non scaturientes. Eodem loquendi genere usus est et cap. 9. sequente. *Dalec.*

Cælesti humore parvaque nive id fieri necesse est] Legend. *Cælesti humore, parvaque nive id fieri necesse est: ideo caloris impatiens, non nisi frigido potui dicatur.* Salmas.

Magnitudo amplissima adhuc visa nobis erat, quam in Capitolio Livia Augusta dedicaverat, librarum circiter quinquaginta] An *librarum CL.?* legitur etiam in Plin. exemplaribus: *quam Divus Augustus dicaverat.* Idem.

Idem Xenocrates auctor est] Lege: *Idem Xenocrates auctor est vas amphorale visum: et aliqui ex India crystalli sextariorum quatuor*, id est, vas crystalli ex India. *Idem*, 203. a.

Infestantur plurimis vitiis, scabro, ferrugine, &c.] Leg. *Infestantur plurimis vitiis, scabro, ferrumine, maculosa nube, occulta aliqua vomica, prædurο fragilique centro, item sale appellato.* In ferro τὸ κέντρον agnovere Græci, partem ejus durissimam. *Idem*, p. 1074. b.

Nec spumei coloris lympidæ, &c.] Leg. *Nec spumæ colore, sed limpidæ aquæ.* Idem.

Lacrymis electrum omnibus annis] Inde 'lacrymosum' Virgilio in Ceiri: 'Non me delitiis commovit regia dives Coralio fragili ac electro lacrymoso.' Orpheus quoque in Argonauticis αἴγειρον πολύκλαυστον, populum lacrymosam vocat, quod succinum, populi esse lacrymam arbitraretur. *Dalec.*

Juxta E. amnem] Vid. Herod. lib. III. *Jac. Cellar.*

Elector] Ἠλέκτωρ, quod nos ἀλέκτρους faciat, a somno lectoque excitet. Iliad. Ζ. Τεύχεσι παμφαίνων, ὥστ' ἠλέκτωρ, ἐβεβήκει. *Dalec.*

Euripides] Petrus Victorius XXV. 4. Apollonii versus et Euripidis ex Hippolyto coronato recitat. *Idem.*

Lyncurion] Josephus lib. V. ἁλώσεως λιγύριον vocat. Vide Brod. III. 10. Theoph. de lapidibus. *Idem.*

Guttonibus] Legendum *Guttis*. Guttones IV. 14. in Vindilis sunt, id est, Suevorum et Bavarorum agro. Gutti vero Ptolemæo lib. II. Gothi vocantur. Guttos alii Prussiæ Samlandiam esse putant, æstuariumque Mentonomon, Curiense litus, quod Germanis appellatur den Curischem Strand. Eo namque fluctibus Oceani magna succini copia ejicitur, sicut et ad Dantiscum Prussiæ. *Idem.*

Vere] Veris temperie IV. 13. quamvis illic quidam legant *veris tempore.* Idem.

Æstibus] *Æstatibus* non prorsus absque ratione legitur. Compertum enim est in Arvernis bitumen e fonte suo non nisi æstate scaturire. *Idem.*

Aphytacoras] Eas esse quidam putant, quæ caphuram fundunt, voce ad caphuram multum accedente. *Idem.*

Thieum] *Thyeum*, sacrificiis aptum; vel *theiεon*, sulphuri simile; vel *theion*, divinum. *Idem.*

CAP. III. *De ortu et medicinis et generibus et luxuria succinorum, et lyncurio, et medicinæ.*

Certum est gigni in insulis Septentrionalis Oceani] Sic leg. *Certum est gigni in insulis Septent. Oceani et a Germanis appellari glæsum: itaque et a nostris* (i. e. a milite Romano) *unam insularum ob id appellatam Glæsariam, Germanico Cæsare ibi res gerente, Austraviam a barbaris dictam.* Salmas.

Appellari glessum] Forte, quod transluceat, et niteat ut vitrum, *Glass* a Germanis appellatum. *Dalec.*

Nascitur autem defluente, &c.] Legend. *Nascitur autem defluens e medulla in pinei generis arboribus, ut gummi in cerasis ac prunis, &c.* Salmas. 234. *Nascitur autem defluente, &c.*] In regione, quæ succinum mittit, resiniferæ nullæ sunt arbores. At in Septentrionalium litorum tractu bi-

tuminis certe genus flavum est, ut nigrum apud nos in Arvernis, ejusque naphtha flava, qualem e Saxonibus afferunt, et petroleum vocant, ut apud nos atra. Cum ergo fonte suo scaturit bitumen id, molle adhuc et liquidum obvia quæque amplectitur, retinet, includit. Fluctu vero lambente in altum provolutum, maris vertigine ac salsugine, temporisque diuturnitate durescit, ut apud nos pissasphaltum, et jam tum succinum est, sicque concretum in litora ejus scaturigini opposita adversis ventis ejicitur. Gagatis, qui proculdubio bitumen est in visceribus terræ multis seculis excoctum, glebam habui, erutam prope Narbonem in ejus lapidis fodinis, dimidia ex parte nigram, altera flavam, succini modo: quod argumento certissimo est, succinum eo modo gigni quo diximus. Globulos quoque e succino duodecim haud ita pridem in fossilium thesauro meo servavi, singulos culicem ostendentes, vel formicam intus sepultam. *Dalec.*

Erumpit humoris abundantia, &c.] Lege: *Erupti humoris abundantia densatur frigore vel tepore, aut mari cum intumescens æstus rapuit ex insulis: certe in littora expellitur ita volubile, ut pendere videatur, atque non sidere in vado.* Vide Salmas. Plin. Exerc. p. 234.

Quod accensum tedæ modo] Inde fortassis Germani Brusten vocant, quod accensum et nidorosum significat. *Dalec.*

Affertur a Germ. &c.] Sic leg. in Ms. *Affirmatur a Germanis ideo maxime appetitam provinciam, et inde advectum primum ad eos, quos Græci Henetos vocant. Famam rei fecere proximæ Pannoniæ, &c.* In veteribus vero: *Affertur a Germanis in Pannoniam, mox per provinciam, &c.* ut in vulgatis: quæ si vera est ac integra lectio, Istriam et Venetos Romanam provinciam intelligit; nam Pannonia tum sui juris fuit. *Affertur a Germanis, &c.*] Sic corrige: *Affertur a Germanis in Pannoniam, ideo maxime appetitam provinciam, et inde ad Venetos primum, quos Græci Henetos vocabant: hi rei famam fecere proximi Pannoniæ, id accipientes circa mare Adriaticum.* Ideo maxime appetitam illam provinciam scribit, luxuriam suorum temporum denotans. Propter succinum appetebatur, quod ex Germania illo primum invehuntur. *Salmas.*

Pado vero annexæ fabulæ videtur causa] Sic corrige: *Pado vero adnexa fabula evidente causa, hodieque Transpadanarum agrestibus, monilium vice succinum gestantibus maxime decoris gratia sed et medicinæ.* Et sequentia contaminata, sic lege: *vario genere aquarum juxta iis infestante guttura, ac vicinis Carnis.* Dicit Transpadanis fœminis æque guttura infestari, ac vicinis Carnis, propterea succinum eas gestare. Carni vicini Transpadanis in Adriatici maris sinu intimo. *Idem.*

Ut retia arcendis feris podium, &c.] Lege, *succino nodarentur,* arma omnia gladiatoria, et vasa e ludo composita erant succino. Retia porro quæ podium protegebant, succino erant nodata, i. e. nodos habebant e succino, vel loco nodorum succinum: 'nodosa retia' Tibullo. Retibus totum Amphitheatri podium prætendebatur ad arcendas feras. *Idem,* p. 235. b.

Podium protegentia] In theatro Menianum, locum ad spectandum idoneum, cujus pars magis provecta *pulpitum* dicitur. 'Nero,' inquit Suetonius, 'perraro ludis præsidere, cæterum accubans primum parvis foraminibus, deinde toto podio adaperto spectare consueverat.' *Dalec.*

Libitina] Apparatus funebris, pheretra, sandapilæ, et, ut inquit Martialis, orcinianæ spondæ. Pugnaturis gladiatoribus in arenam Libitinæ instrumenta ferebantur, ut sandapi-

læ, et lecti, sive thori, ut mortui pretiosus efferrentur. Portam vero qua evehebantur in amphitheatro Libitinensem ideo vocabant. Quintilianus: 'Sonabant ferali clangore tubæ, illatisque Libitinæ thoris ducebatur funus ante mortem.' Lips. Saturn. II. 22.

Maximum pondus is gleba] Hector Boëtius tradit apud Schetlandiæ Buthquaniam electri massam equo majorem appulisse, qua rustici et parochi sacerdotes, ignari quidnam esset, thuris loco utebantur. *Dalec.*

Nasci et in India certum est] Fortassis Indiæ Tartaria Septentrionali. *Idem.*

Cæterum attritu digitorum] Lege: *Ceterum attritu digitorum accepta vi caloris attrahunt in se paleas ac folia arida, et quæ levia sunt; ac ut magnes lapis, ferri ramenta quoque. Succina oleo addito flagrant dilucidius diutiusque, quam lini medulla.* Salmas. p. 89.

Ramenta quoque ejus in oleo, &c.] Lege, *Ramenta quoque ejus in oleo addita flagrant dilucidius diutiusque quam pini medulla.* Idem.

Adamantis generibus] Vide Garciam ab Horto Rerum Indicarum I. 47. *Dalec.*

Cap. IV. *De adamantis generibus et medicinis, et margaritis.*

Diu non nisi regibus et iis admodum paucis cognitus] Lege: *Diu non nisi Regibus, et iis admodum paucis cognitus; ita appellatus, auri modo in metallis repertus, perquam raro comes auro, sed nec nisi in auro nasci videtur.* Verum adamantem et hoc nomine maxime dignum eum habitum vult Plin. qui in auro nasceretur. Vel legendum, *perquam puro comes auro.* Salmas. p. 1073. b.

Inter delubrum Mercurii atque Insulam Meroën] Fabulosum id. *Dalec.*

Indici, non in auro nascentis] In Indiæ provincia Bisnager, duabus vel tribus cautibus; in Decan duabus; una ad fretum Taniam reperiri, scribit Garcias. *Idem.*

Similis est huic quidem Arabicus, &c.] Lege: *Similis huic Arabicus, minor tantum, similiter nascens, ceteris pallidior ut argentum. At in auro nonnisi excellentissimo natales. Incudibus is deprehenditur ita respuens ictus, ut ferrum utrimque dissultet, incudesque etiam ipsæ dissiliant. Quippe duritia ejus inenarrabilis est.* Vide Salmas. 1075. a. 1076. b. 1094. b.

Ita respuentes ictum] Fabulosum id esse tradit Garcias; nam et in scobem malleolo redigi, et facillime confringi atterique in mortario pistillo ferreo. *Dalec.*

Unum ex iis vocant cenchron] Lege: *Unum ex iis vocant centron, quod est milii magnitudine.* Græci κέντρον vocant in omni materie nodosam duritiem, quæ ictus respuit, ac ferro findi frangique negat. Vide Plin. XVI. 39. 'Publicum omnium vitium vocant spiras, ubi convolvere se venæ atque nodi. Inveniuntur in quibusdam, sicut in marmore centra, id est, duritia clavo similis, inimica serris.' Atqui in gemmis ea centra reperiuntur. Plin. de Sapphyris Medicis: 'Præterea inutiles scalpturæ intervenientibus crystallinis centris.' Ergo illa centra in gemmis ferro scalpi negant et scalpturæ resistunt. Vide Salmas. p. 1074. b.

Hircino rumpitur sanguine] Garcias ab Horto expertum se id scribit, sed vana spe. *Dalec.*

Adamas dissidet cum magnete lapide in tantum] Fabulosum id quoque idem non semel expertus tradit. *Idem.* Leg. *Adamas dissidet cum lapide magnete, in tantum, ut juxta positus ferrum non patiatur ei trahi,* i. e. ab eo trahi. *ferrum magneti trahitur,* id est, a magnete. Quod sequitur sic lege, *aut si admotus magnes id prehenderit,* hoc est, ferrum prehenderit atque ad se rapuerit. Vide Salmas. 1104. a.

Et ob id quidam eum anachiten vocavere] Lege, *Et ob id quidam eum A-*

nanciten vocavere, hoc est, ἀναγκίτην. Vide Salmas. 1085. a. et Reines. Variar. Lect. II. 7. p. 175. &c. *Et ob id quidam eum, &c.*] Anachyten, quod animi mœrorem effundat; ἀνάχυσις, *mollities, lascivia.* In manuscr. legitur, *eunacitem;* fortassis εὐνακοίτην, quod cubituris metu depulso, mœroreque levato, somnum conciliet, recreata tranquillataque mente. Alii quod τὰ ἄχη, id est, τὰς λύπας παύει; *quod animi ægritudines et anxietates sedat et discutit.* Dalec.

Smaragdis] Athenæus lib. III. μάραγδον absque sigma pronunciandum putat, ἀπὸ τοῦ μαρμαίρειν, id est, *quod splendeat et fulgeat.* Idem.

CAP. V. *De smaragdi generibus, et gemmis viridibus et translucidis.*

Smaragdos vero tanto libentius] Leg. *Smaragdos vero tanto libentius, quoniam nihil omnino viridis comparatu, &c.* Salmas. 195. b.

Præterea longinquo amplificantur visu, inficientes, &c.] Amplificari visu longinquo scribit, quia aërem sibi vicinum inficientes, quæ proxima sunt, imo etiam longinqua, videnda tradant oculis viridi colore infecta. Et paulo post lego, *quod etiam in aquis nos juvat*, in aquis hoc etiam juvare ait et delectare, si vitrea perspicuitate visum ad imum usque fundum admittant. Et paulo post lege: *Proximam laudem habent sicut et sedem, Bactriani: in commissuris saxorum colligere eos dicuntur Etesiis flantibus: tunc enim tellure aperta nitent, &c.* Et paulo post: *Tertium locum Ægyptii habent, qui eruuntur circa Copton incolis, ex cautibus*, i. e. qui eruuntur ex cautibus ab incolis circa Copton. *Salmas.*

Nobilissimi Scythici] Garcias ab Horto locum ejus natalem vix cognosci tradit, nullis fragmentis remanentibus, quoniam ea propter raritatem mercatores auferant. Verum alia et certa hæc ratio est, quod smaragdi in Scythis, Bactris, Ægypto, regionibus procul dissitis ab India, in qua Garcias degebat, reperiantur. *Dalec.*

Quos in commissuris saxorum] Nihil de hac re Theophrastus. Et probabile si arena commota inveniantur, in sabulo magis nasci: nisi forte putemus, alio tempore nitorem illorum obscurari arenarum appulsu, Etesiis vero flantibus discuti sabulum illud ac disjici, ideoque tum fulgere. Theophrasti verba sunt hæc, περὶ λίθων· Οἷς δὲ εἰς τὰ λιθόκολλα χρῶνται ἐκ τῆς Βακτριανῆς εἰσὶ πρὸς τῇ ἐρήμῳ. Συλλέγουσι δ' αὐτοὺς ὑπὸ Ἐτησίας ἱππεῖς ἐξιόντες· τότε γὰρ ἐμφανεῖς γίνονται κινουμένης τῆς ἄμμου διὰ τὸ μέγεθος τῶν πνευμάτων. Εἰσὶ δὲ μικροὶ καὶ οὐ μεγάλοι. *Carbunculi ex Bactriana, quibus utuntur ad gemmata monilia, in desertis nascuntur. Colligunt eos flantibus Etesiis equites illo egressi; tum enim auræ vehementia commotis arenis apparent. Sunt autem parvi ac non magni.* Idem.

Dosque eorum est nec in colore liquido, &c.] Legend. *Dosque eorum est in colore liquido, nec diluto, verum ex humido pingui, quaque perspicitur, imitante translucidum maris.* Ita liquidos vult esse illos smaragdos, uti diluti non sint, sed ex liquido et humido pingues. *Salmas.* p. 567. b.

Thoricos] Populus ex Acamantide tribu. *Dalec.*

Mons juxta Carchedonem] Insulam fuisse Theophrastus auctor est; et fortassis in insula mons ille fuit. *Id.*

Cholon] Χωλὸν vocant, quasi *claudum*, et aliis gratia, nobilitate, auctoritate inferiorem. Lego *chloëron*, vel *chloron*, id est, e pallido virescentem. Jaspidis viridis genus esse putant. *Idem.*

Complures vero e proximis Laconicos in Taygeto] Lege, *Complures vero e proximo Laconicos in Taygeto monte, &c.* Complures vero e proximo erui, ut Laconicos in Taygeto monte et alios in Sicilia: e proximo, ἐκ τῶν γειτόνων· nulli enim smaragdi magis e

proximo eruebantur. *Salmas.* 195. b.

Theophrastus tradit in Ægyptiorum] Libro περὶ λίθων, unde Plinius hæc omnia mutuatus est. Garcias auctor est, apud Indos e frustis lagenarum vitrearum, ac jaspide viridi, confici smaragdos eximii coloris, et insignis magnitudinis. *Dalec.*

Apion cognominatus Plistonices] Apion ille est, quem 'mundi cymbalum' Tiberius vocavit præfatione hujus operis, dictus πλειστονίκης, ab ingenio contentioso, vel πλειστονίκους, quod in historico certamine multas palmas adeptus fuisset. Aulo Gellio 'Polyhistor' nominatur. *Scalig.*

Eandem multis naturam] Vide Garciam ab Horto Rerum Indicarum I. 47. *Dalec.*

Sexangula figura] Ob eam caussam inæquales vocat Juvenalis Sat. v. 'ipse capaces Heliadum crustas, et inæquales beryllos.' *Idem.*

Probatissimi sunt ex iis] Aquas marinas gemmarii vocant. *Idem.*

Et alios convenit non oportere, &c.] Lege: *Aliis convenit non oportere perforari, quorum sit absoluta bonitas, umbones tantum ex auro comprehendentibus.* Indi, inquit Plin. beryllorum longitudine summopere delectantur. *Aliis convenit*, id est, inter alios homines convenit, non oportere eos perforari, quorum sit perfecta bonitas. Vide Salmas. p. 1107. b.

Ideo cylindros ex iis facere malunt, &c.] Quia commendatur in his lapidibus longitudo, eo cylindros ex his facere malunt, quam gemmas. Cylindri sunt lapides longiores ac rotundi manufacti. *Salmas.* p. 1107. b. 1108. a. *Ideo cylindros ex iis facere malunt*] Eo pertinet versus Juvenalis: 'Tu nube, atque tace, donant arcana cylindros.' *Dalec.*

Aut omnino castigata causa perspicuitatis ad crassitudinem] Leg. *Aut omnino castigata, causa perspicuitatis, crassitudine.* Hic tradit quosdam existimare angulosos statim nasci, nec opus esse artificio, ut sexangula facie atterantur: eosdem perforatos gratiores fieri, exempta candoris medulla. *Salmas.* 1109.

Indi et alias quidem gemmas crystallo]. Lege, *Indi et alias quidem gemmas crystallum tingendo adulterare repererunt.* Idem, pag. 1092. b.

CAP. VI. *De opali generibus, et vitiis et experimentis, et variis gemmis.*

Plurimum ab iis differunt opali, smaragdis tantum cedentes] Scribe, *Plurimum ab iis differunt opali, smaragdis tamen cedentes.* In veteri codice Regiæ Bibliothecæ non comparent hæc verba, *Minimum iidemque.* Dicit opalos multum præferri beryllis, cedere tamen smaragdis, quibus tertia auctoritas post adamantas et margaritas. Quæ sequuntur sic lege: *atque in pretiosissimarum gemmarum gloria, compositi maxime inenarrabilem difficultatem dederunt: est enim in his carbunculi tenuior ignis, &c.* Dicit opalos in gloria esse pretiosissimarum gemmarum et compositos maxime inenarrabilem difficultatem dedisse. *Idem*, pag. 566. a.

Compositores gemmarum] Qui de gemmis libros composuerunt. Opalum mirifice laudavit suis versibus Orpheus, qui 'opallium' vocat. *Dalec.*

Quem Catullus poëta] Versus Catulli sunt Iambici Trimetri: 'Quid est, Catulle, quod moraris emori? Sella in curuli struma Nonius sedet.' Boëthius 'strumam' vitium esse vult, ac per translationem probrum et dedecus intelligit. Ejus verba sunt: 'Unde Catullus, licet in curuli sedentem, Nonium tamen strumam appellat.' Turn. Adversar. XXI. 1. *Idem.*

Cum etiam feræ abrosas] De fibro id supra scripsit VIII. 30. *Idem.*

Summa coloris ex ære et purpura constat] Legend. *Summa coloris ex aëre et purpura constat.* *Aërinum colorem* intelligit, Græcis τὸ ἀερίζον χρῶμα· at hic non usitatum aërinum colorem

in pæderote commendat, sed suo quodam modo viridem magis quam cæruleum. Vide Salmas. p. 567. a.

Sardonyches olim, ut ex nomine, &c.] Sardonychis nomen compositum ex *Sarda*, quæ Græcis Σάρδιον, et ὄνυξ, quæ *unguem* significat et gemmam unguis colore. Ergo Sardonyx ita olim intelligebatur, velut unguis carnibus impositus esset. Vide Salmas. pag. 558. a. Sequentia sic lege: *Radice nigra aut cæruleum imitante: et ungue nimium incretum candido pingui, nec sine quadam spe purpuræ in minium transeunte.* Dicit Arabicas sardonychas nullum habere sardæ vestigium, ut Indicas, sed aliis coloribus intelligi. *Idem ibid.*

Creditum enim candido pingui] Leg. *Incretum candido pingui, &c.* Vide Salmas. 564. b.

Maris crustis rubentior] Leg. *crustis tostis rubentior*; nam locustarum crustæ non rubent, nisi torreantur. *Dalec.*

Exponenda est et onychis ipsius natura, propter nominis societatem: hoc in gemmam transilit ex lapide Carmaniæ] Hodie docti prope omnes onychem gemmam cum onyche marmore confundunt. Ubicunque 'onyx' pro unguentario vase ponitur, non de gemma accipi debet, sed de lapide vel marmore. *Salmas.* pag. 558. a, b.

Zenothemis Indicam onychem plures habere var. &c.] Leg. *Zenothemis Indicam onychem plures habere varietates, igneam, nigram, corneam cingentibus candidis venis oculi modo intuentis, quarundam et albis venis*; vel potius lege, *cingentibus candidis zonis oculi modo, intervenientibus quarundam et albis venis*: quæ vera est lectio. Idem ante dixit, *candore in sarda hoc est velut carnibus ungue hominis imposito*, talesque Indicas sardonychas vulgo existimatas. Et videtur sentire *sardonychen* dictam quasi *saroonychem.* quod in ea velut unguis carnibus impositus esset; cum ex Sarda et onyche gemma compositum sit istud nomen. *Salmas.* p. 563. a, b.

Sed eam a cæteris distare, &c.] Leg. *Sed eam ceteris distare, quod Indica igniculos habeat albis cingentibus zonis singulis pluribusve, aliter quam in sardonyche Indica, illic enim momentum esse, hic circulum, &c.* Salmas. p. 562. a, b.

CAP. VII. *De generibus carbunculorum, et vitiis et experimentis, et gemmis ardentibus.*

Principatum habent carbunculi] Leg. *Principatum habent carbunculi, a similitudine ignium vocati, cum ipsi non sentiant ignes, ob id a quibusdam pyropi appellati.* Non dicit apyrotos vocatos quod ignes non sentiant, sed pyropos ab ignium similitudine: carbunculi, inquit, a similitudine ignium vocati, cum tamen ignes non sentiant: *ob id*, id est, ob eam ignium similitudinem *pyropi* a quibusdam vocati, id est, πυρωποί. *Salmas.* pag. 277. b.

A similitudine ignium appellati] Nam πυρωποὺς Græci vocant. *Dalec.*

Carchedonios] Theophrastus περὶ λίθων afferri præstantissimos a Carthagine et Massylia tradit. *Idem.*

Propter opulentiam] Propter divitias mercatorum ejus civitatis, qui ex Garamantibus, Æthiopiæque et Persiæ populis advehebant. *Idem.*

Alabandis] Id carbunculi genus nostri adhuc gemmarii vocant nunc *Alabandines*, nunc *Almandines*. Idem.

Pinnato fulgore radiantes] Lego *innato*; nam gemmæ fere sordido luto obvolutæ, aut scabro corio vestitæ reperiuntur, quod mola deteri oportet et auferri priusquam radient. *Id.*

Satyrus Indicos non esse claros dicit] Legend. *Satyrus Indicos non esse claros dicit, sed plerumque sordidos, ac semper fulgoris horridi: Æthiopicos pingues, lucemque non emittentes, aut fundentes, sed convoluto igne flagrantes.* Præcedentia etiam sic legenda: *proximos illis quos vocant amitas innato fulgore*

radiantes. nihil verius. αὐτίτης οἶνος, qui per se fluit; αὐτίτης ἄνθραξ, qui innato fulgore radiat, non arcessito, quique ex se lucem emittit. Præcessit enim: 'Præterea in omni genere masculi appellantur acrius, ac fœminæ languidius refulgentes: in masculis quoque observant liquidioris alios flammæ, nigrioris alios, et quosdam ex alio lucidos, ac magis,' &c. *Ex alio lucent,* qui non innato fulgore radiant, sed in sole positi magis flagrant. *Salmas.* pag. 880. a.

Stellas intus ardere] Velut scintillantium fulgentiumque stellarum projectos radios. *Dalec.*

Item Corinthios ex pallidiore candidos] Legend. *Item Corinthios, sed pallidiores et candidiores.* Et sic sequentia emenda: *Bocchus in Olisiponensi erui scripsit.* Et post etiam legend. *hoc idem et Carchedonia facere dicitur:* et subintelligitur 'gemma,' ut separetur a Carchedonio carbunculo: carbunculi enim Carchedonii apud Garamantes secundum Plinium. *Carchedoniam* eum scripsisse, non *Carchedonium,* vel ex eo liquet quod sequitur: 'Archelaus circa Thebas nasci tradidit fragiles, venosas,' quod ad Carchedonias refertur: et paulo post: 'potoria vasa et ex hac et ex,' &c. *ex hac,* scil. Carchedonia. *Salmas.* ibid. et 881. a.

Et Olysipone scripsit magno labore] Legend. *Et in Olisippone erui scripsit magno labore ob argillam soli adusti solibus.* Difficulter erui carbunculos in Lusitano littore dicit, ob solum argillaceum solibus adustum. *Salmas.* pag. 277. b.

Ob argillam] Qua obvolutæ hæ gemmæ vix inveniuntur, ac deteguntur. *Dalec.*

Cote deprehenduntur] Mola e cote facta, ad quam gemmæ poliuntur. *Id.*

Fossilis] Fortassis quem nasci ad Binas scribit Theophrastus de lapidib. Anthracitin hanc hæmatitis genus facit Agricola. *Idem.*

Tunc nascebantur] Theophrastus prodidit περὶ λίθων, hocque genus ligno putri simile aspectu, oleo perfusum accendi, et cum extinctum fuerit tale videri quale antea fuerat. *Idem.*

Quod jactatæ in ignem] Idem de Thracio lapide recitat Dioscorides, quem nostrum carbonem fossilem esse, pro indubitato habetur. *Idem.*

Commendatio summa, quod velut in transluscido stellantes, &c.] Legend. *Summa ejus commendatio, quod velut in transluscido ignis intus celantesque se transfulgent aureæ guttæ, semper in corpore nunquam in cute.* Hinc summopere commendari ait, quod aureas guttæ quas intus habet, velut in tralucido, et sese celantes transfulgeant. *Salm.* pag. 133. a.

Et hic mares austeritas distinguit] Legend. *Et hic mares austeritas distinguit, siquidem vigor apposita tingens indicat: quidam etiam, &c.* Et cap. 5. ejusdem libri: 'Nullis major austeritas, nec minus vitii.' Et paulo post: 'Ergo Cyprii varie glauci: magis ac minus in eodem smaragdo aliis partibus tenorem illum Scythicæ austeritatis non semper custodiunt.' πικρὸν Græci vocant quod *austerum* in coloribus Latini. Vide Salmas. in Tertullian. de Pallio, pag. 188.

Ex eodem genere ardentium lychnites appellata] Lege: *Ex eodem genere ardentium Lychnis, appellata a lucernarum accensu, tum præcipuæ gratiæ.* Tum præcipuæ gratiæ esse dicit hanc gemmam cum lucernæ accensæ sunt, quia vigor ejus et ardor excitatur accensarum lucernarum flagrantia. Seq. sic leg. *Et inter has invenio differentiam, una purpura radiat, altera cocco. A sole excalefacta, aut digitorum attritu paleas et chartarum fila ad se rapit.* Vide Salmas. p. 1104. a, b.

Ionis appellata] Quoniam violæ colorem præ se fert, et repræsentat: durum loquendi genus: ἴον κατ' ἐξο-

χὴν nigram violam Græci vocant. *Dalec.*

Paleas et chartarum] De Chalcedonio id Albertus, Isidorus, Bartholomæus Anglicus, Pandectarius. *Idem.*

Hærens in saxi corde] Lege: *Hærens in saxo, cordis modo: hoc metallum apud Persas defecisse traditur,* i. e. hoc genus marmoris vel saxi, intra quod inveniebantur Sardæ gemmæ. *Salmas.* p. 340. b.

In India trium generum] Lege: *In India trium generum: rubrum et quod disemum vocant a magnitudine:* δίσημον, quod ea magnitudine erat, ut duæ σφραγῖδες ex eo fieri possent. *Idem*, p. 183. a.

Apud Menandrum] Athenæus lib. III. ex Menandri comœdia, cujus est titulus πέδιον, hunc versum citat: Μαράγδων εἶναι ταῦτ' ἔδει καὶ σάρδια. *Dalec.*

CAP. VIII. *De generibus topazii, et callaide, et de gemmis viridibus non translucentibus.*

Topazio] Topazum vocat Orpheus περὶ λίθων, scriptis de eo multis et venustis carminibus. *Idem.*

Chrysopteron similem chrysoprasio] Topazii Sibenburgensis meminit, cujus pallor ad auri colorem vergit. *Idem.*

Cæteræ Naxiis cotibus poliuntur] Non a Naxo, una a Cycladibus, sed ab alia Cretensi Stephanus, Ναξία λίθος, ἡ Κρητικὴ ἀκόνη. Cretensis cotis mentio fit etiam decimo octavo volumine in ratione pratorum. *Gelen.*

Callais] Callais, *la Turquoise.* Tota Persia eam plurimam nasci tradit Garcias ab Horto, Peruzaaque Arabibus vocari. *Dalec.*

Nascitur post aversa Indiæ apud incolas Caucasi] Legend. *Nascitur post aversa Indiæ apud incolas Caucasi montis Phycaros apud Sacas et Daas amplitudine conspicua.* Vide Salmas. 795. b.

Chrysoprasius] Gemmariis, *Eau marine, Aigue marine.* Chrysoprason a Chrysoprasio distinguunt Albertus, Isidorus, Pandectarius: quod et adnotatum est in vocabulo Chrysolampis. *Dalec.*

Glaucoque pingui] *Glaucam pinguemque* in nonnullis veteribus legitur: in aliis, *glacieique pinguis.* Fortassis id genus, quod esse pituitæ simile Dioscorides scribit. *Idem.*

Amisos Indicæ similem mittit] Est autem Amisos Ponti urbs, sicut Chalcidon Bithyniæ. *Gelen.*

Nomina ex argumento dedere] Τῆς πορφυριζούσης, ῥοδιζούσης, σμαραγδιζούσης. *Dalec.*

Aut myxis] Leg. *aut pituitæ,* τῇ μύξῃ. Plinius ambigua voce τῆς μύξης hallucinatus est. *Idem.*

Quamobrem præstantiores funda clauduntur] Lege: *Quamobrem præstantiores funda clauduntur patentes, nec præterquam margines auro amplectente:* est quod hoc loco dixit de chrysolithis, *funda includuntur perspicuæ;* vel, ut in aliis legitur: *funda clauduntur, sed patentes.* Salmas. p. 407. b. 408. a.

CAP. IX. *De jaspidum generibus.*

Jasponix] Jasponix, quæ altera parte jaspidem repræsentat, altera onychen. *Dalec.*

Reddetur et per se cyanos] Lege: *Reddetur et per se cyanos accommodata gratia e paulo ante nominato colore cæruleo.* Paulo post lege: *adulteratur maxime tinctura, idque in gloria. Regi Ægypti adscribitur, qui primus tinxit. Idque esse in gloria,* i. e. in æstimatione et fama, cum cæteræ factitiæ et adulteræ gemmæ viles habeantur. *Salmas.* 201. b.

Adulteratur maxime] Theophrastus de lapid. non tingi solum in Ægypto memorat, sed σκευαστὸν καὶ τεχνικὸν εἶναι, *factitium et arte fictum.* Dalec.

Tinctura] Ut ex fœminis mares fiant. Mares enim valde nigri, fœminæ candidæ. Agricola de fossilibus lib. VI. *Idem.*

Tinxit] Theophr. Ἐποίησε χυτὸν, μιμησάμενος τὸν αὐτοφυῆ, *fusilem fecit ad imitationem nativi.* Idem.

Inest ei aliquando et aureus pulvis] Lege: *Inest et aliquando ei aureus pulvis, non qualis in sapphirinis. in sapphiris enim aurum punctis collucet. Cæruleæ sapphirorum, cum purpura optimæ apud Medos, nusquam tamen pellucidæ.*

Sapphirus enim] Locus hic sumptus est ex Theophrasti περὶ λίθων, sed depravatissima scriptura. Verba illius sunt: ἐξ ὧν καὶ τὰ σφραγίδια γλύφουσι, αἱ μὲν τῇ ὄψει μόνον [ἡδεῖαι] ἴον σάρδιον καὶ ἴασπις, καὶ ἡ σάπφειρος, αὐτὴ δ᾽ ἐστὶ ὥσπερ χρυσόπαστος. Legendum vero: σάπφειρος καὶ κύανος· αὐτὴ δὲ, κ. τ. λ. Satis mirari non possum, Plinium, tantum virum et in perscrutandis rerum naturis curiosum ac diligentem, hic errasse tam pueriliter, cum de sapphiro ea scribit, nimirum quod non pellucet, et aureis punctis conspergitur, quæ prorsus de cyano gemma, colore cœruleo simili audienda sunt. *Dalec.*

Aureis punctis collucet] Remigius Belleau poëta Gallus lepidissimis versibus pretiosissimum et rarissimum sapphirum a se visum describit, nubecula e rubro purpurascente, subcœruleo colore in infima gemmæ parte conspicua, simili sulphuris glauco nitori: dum accenditur, granis aureis, exiguis, intus scintillantibus, et flavo fulgore splendentibus. Aureis autem vel guttis, vel lineis distinctas, notatas, variatas, conspersas gemmas in hoc Plinii velut indice reperio. 1. Sandastrum, fulgentem aureis guttis. 2. Cyanon. 3. Sapphiron. 4. Coralloachaten. 5. Acopida. 6. Chelonitida. 7. Hormesion, radiantem auro. 8. Leucopetalon, aureis lineis candore distincto. 9. Lysimachum, Rhodio marmori similem aureis venis picturatum. 10. Leucochryson. 11. Ponticam primam, stellatam aureis guttis. 12. Ponticam secundam, lineis aureis virgatam. *Idem.*

Cum purpura] Garcias ab Horto, qui de rebus Indicis scripsit, tradit in eadem fodina reperiri nonnunquam sapphirum mixtum cum carbunculo (rubino), eumque vocari ab incolis sapphirorubinum (sapphiranthraca): Gemmarii nostri vocant, *Sapphir rouge.* Idem.

Hunc colorem Indi sacon vocant] Legend. *Hunc colorem Indi Sacon vocant, talemque gemmam Sacondion dilutiorem, eadem et Sapenos vocatur, eadem et Pharanitis in ora contermina gentis Arabiæ. Pharanitis* ἀπὸ τῶν Φαρανιτῶν, *ab urbe Pharan,* inter Ægyptum et Arabiam sita. *Salmas.* p. 566. a.

Pæderotas] Quod a pueris amentur, vel quod qui gestant pueris amabiles sunt: anterotas quod mutuum amorem concilient. *Dalec.*

Quod maxime videtur decere] Leg. *Quod maxime videtur decere et species et colos: eas gemmas Magorum vanitas resistere ebrietati promittit.* Salmas. p. 565. b.

Inde appellatas] Alia paulo ante nominis interpretatio reddita, quod ad vini colorem accedentes, eo prorsus inebriatæ, atque temulentæ non sint, sed leviter tantum degustarint. *Dalec.*

Præferuntur iis Indicæ, et si variæ non sint] Lege, *Præferuntur iis Indicæ, et si variæ non sint, Tibaranæ.* Populi ad Pontum *Tibarani*, vel *Tibareni*: hæ sunt quas 'Ponticas' paulo post vocat. *Salmas.* p. 408. a.

Cæteris subjicitur orichalcum] Leg. *Cæteris subjicitur aurichalcum, quondam etiam et per se gemmarum in usu. Appellantur aliqui et chryselectri.* Dicit optimas Chrysolitos includi pala perspicuas, hoc est, patentes; cæteris aurichalcum subjici, folii scilicet ut vulgo vocamus vicem. *Idem*, pag. 407. b.

Bocchus auctor est, et in Hispania repertas] Legend. *Bocchus auctor est, et in Hispania repertas, quo in loco crystallum dicit ad libramentum aquæ puteis depressis erutam, Chrysolithon XII. pondo a se visam.* Idem, ibid.

Vitreæ vero] Fortassis ὑαλοειδεῖς

Theophr. de lapidibus. *Dalec.*

In eodem genere sunt melychrysi] Leg. *In eodem genere sunt melichrysi, qui veluti per aurum sincero melle translucent : has India fert, quamquam in duritia fragiles : in eadem et Xanthi, plebeia ibi gemma.* Salmas. pag. 408. a.

Candidarum dux est pæderos, &c.] Loquitur hic de opalo, quem pæderota plerique vocabant, non de illo privato genere. Sequentia sic legenda : *quamquam quæri possit, in quo colore numerari debeat.* Et paulo post lege : *adeo ut decoris prærogativa vocabulo facta sit.* Sequitur de altero pæderote, qui sui generis est, et ab opalo diversi : quæ sic legenda : *Est et suum genus spectatione tanta dignum.* Præter opalum, quem *pæderota* multi cognominant, est et suum genus, hujus nominis spectatione et merito dignum : *spectatio*, ἀξίωσις, δοκίμασις. Sequentia sic lege : *coëunt in uno translucida crystallus, viridis suo modo aër simulque purpura.* Idem, pag. 556. b.

Toties jactati] Nam et opalum cap. 6. hujus libri, et hoc ipso paulo ante, amethystum pæderota vocari scribit. *Dalec.*

Coëunt in translucidam crystallum viridis suo modo aër] Legend. *Coëunt in uno translucida crystallus, et viridis suo modo aër, simulque purpura, et quidam vini et croci nitor, semper extremus in visu, sed purpura coronatus, et his pariter omnibus radiat.* Vide Salmas. pag. 567. a. Statim subsequitur, quod ita legi debet : *Nec gemmarum ulla est liquidior, captis jucunda suavitate oculis.* Liquidæ gemmæ oculis maximæ gratæ. Et quæ liquidæ dicantur, vide Salmas. pag. 567. b.

Similiter candida est, quæ vocatur astrios] Lege : *Similiter candida est quæ vocatur astrion, crystallo propinqua, in India nascens, &c.* Dicta ἀστριον quasi parvum ἄστρον, vel parvus ἀστήρ. *Salmas.*

Celebrant et astroiten, mirasque laudes] Legend. *Celebrant et astrioten : mirasque laudes ejus a magicis artibus Zoroastren cecinisse, qui circa eas diligentes sunt produnt. Astolon* (an *Astrulon*?) *Sudines dicit oculis piscium similem esse, et radiare candido in Sole.* Utrum a forma oculis piscium similem esse dicit, an a candore? Hoc potius. Vide Salmas. p. 759. a.

Et astroiten] Astroites Cardano gemma minime perspicua, cinerea, stellatis maculis distincta, quæ in aceto aut vino sponte movetur, animalium incessu progrediens nunc antrorsum, nunc retrorsum, nunc in latus. *Dalec.*

CAP. X. *De quibusdam gemmis per alphabeti ordinem.*

Achates in magna fuit auctoritate] Legend. *Achates in magna fuit auct. &c. excedens amplitudine, varietatibus numerosa, multa et cognomina ejus : vocatur enim iaspachates, cerachates, sardachates.* Salmas. p. 180. b. *Achates in magna, &c.*] De achate multa Orpheus περὶ λίθων, laudes ejus quater repetens, quasi gemmæ maximæ dignitatis. Gemmarum variarum naturam prodiderunt Orpheus, Theoph. Solinus, Avicennas, Albertus, Vincentius, Bartholom. Anglicus, Marbodæus, Isidorus, Galenus. *Dalec.*

Dendrachates, velut arbuscula insignis] Legend. *Dendrachates, velut arbuscula insignis : Stactachates cum uritur, myrrham redolens. Stactachates* sic dictus, quod stactæ odorem, id est, myrrhæ haberet ustus. *Salmas.* p. 188. b. *Dendrachates*] Nemorosæ, silvosæ. Camillus Pisaurensis achaten se testatur vidisse, in cujus planitie septem arbores delineatæ conspiciebantur. *Dalec.*

Sunt qui maxime probent vitream perspicuitatem in his] Legend. *Sunt qui maxime probent vitream perspicuitatem. Reperiuntur et hæ in Thracia.* Salmas. p. 184.

Alabastrites] Apollonius apud Galenum κατὰ τόπους lib. v. alabastri-

tum ustum cum sale et pumice testis, valde probat ad dentes denigratos. *Dalec.*

Candore interstincto variis coloribus] *Interstincto*, id est, *distincto*, διαστίκτῳ, de alabastrite. *Gelen.*

Alectorias vocant in ventriculis] *Alectoria* quum dicitur, subintelligitur 'gemma:' quum *Alectorius*, 'lapis.' *Salmas.*

Invictum fuisse videri volunt] Vicit eum Tritormas bubulcus. Rhod. *Dal.*

Androdamas argenti nitorem habet] Vim et duritiem adamantis habere androdamantem innuit. *Salmas.* pag. 564. b.

Antipathes] Ctesias apud Stobæum: Ὄρος ἐστὶ τῆς Μυσίας Τεύθρας καλούμενον, γεννᾶται δ' ἐν αὐτῷ λίθος ἀντιπαθὴς προσονομαζόμενος, ὃς κάλλιστα ποιεῖ πρὸς ἀλφοὺς καὶ λέπρας δι' οἴνου τριβόμενος, καὶ τοῖς πάσχουσιν ἐπιτιθέμενος. *Dalec.*

Arabica ebori simillima est] Marmoris genus. Hanc ab Orpheo περὶ λίθων *Barbarum lapidem* vocari putant. *Dalec.* *Arabica ebori, &c.*] Idem Plin. inter lapides eam alibi recenset XXXVI. 21. 'Arabicus lapis, ebori similis,' &c. nec dicendum diversos esse lapides *Arabicum* et *Arabicam*; nam *Arabica* scil. gemma, et *Arabicus*, lapis scil. Salmas. p. 565. a.

Aromatites] Succini species. *Dalec.*

Asbestos] In optimo libro *Aspictos* scribitur. *Salmas.* pag. 140. *Asbestos*] Quod de hoc vulgo creditum est in filamenta diductum, linteamina olim subministrasse asservandis cadaverum exustorum cineribus et reliquiis: id inquam falsum, ait Casaub. ad Sueton. p. 185. *Dalec.*

Aphrodisiace] Achatis species. *Idem.*

Ægyptillam] Onychis genus. *Idem.*

Baptes] Succinum anchusa tinctum. *Idem.*

Nucis juglandis magnitudine] Tecolithi species. *Idem.*

Bostrychiten vocat] Amianti genus. *Idem.*

Bucardia] Callaidis, sive Turcicæ genus, quale ego vidi. *Idem.*

Bolæ] Βῶλοι, vulgo *crapaudines.* Idem.

Capnites] Marmoris genus, Arabicus lapis, chrysolithus fumida. *Idem.*

Corsicæ lapis est] Bituminis aut succini species. *Idem.*

Cepites] A cepa, vel ab horto dicta, achatis genus. *Idem.*

Cinædiæ inveniuntur] De iis vide XXIX. 6. *Idem.*

Circos] Tecolithi genus. Turneb. Advers. XXVIII. 36. legit *Circos spiris*, id est, circulis. *Idem.*

Corsoites] Amianti species: κόρσαι, *maxillæ, tempora, barba*; inde κορσεὺς, *tonsor*, κορσετήριον, *tonstrina.* Rhodig. IV. 2. *Idem.*

Cissites] Cyssites, ἀπὸ τοῦ κύειν, *a conceptu*, quasi gravida: quanquam et κισσᾶν Græci etiam κύειν dixerunt. Turn. ibid. *Idem.*

Chalcophonos nigra est] Vide Solinum cap. 50. Chalcophoni prope Anicium Vellauniorum plurimæ sunt ubivis in structuris murorum, et parietibus temere congestis, nigræ, leves, fistulosæ, tophaceæ, cum ferro percutiuntur tinnientes. Parietes delubri Divæ Virginis alternis ordinibus hujus lapidis et candidi illic extructi sunt. *Idem.*

Choaspites] Chrysoberilli genus. *Idem.*

Chrysolampis in Æthiopia nascitur] Legend. *Chrysolampis in Æthiopia nascitur, pallida die et in nocte ignea.* Salmas. 407. a. *Chrysolampis in Æthiopia*] Chrysolithi genus. *Chrysopasion* vocant Isidorus et Marbodæus: *Chrysopagion* Albertus: *Chrysopsin* quidam. Alius est Chrysopasus descriptus supra c. 8. *Dalec.*

Chrysophis] Hyacinthi species. *Idem.*

Cepionides] Ab horto sic vocatæ. *Idem.*

Daphniam Zoroastres] Præter gemmas, quarum nomen incipit a litera

C, memoratas Plinio, Orpheus περὶ λίθων, Coryphoden recenset, et Chabazium. Coryphoden alii esse volunt sex lateribus angulosum, cujus meminit auctor capite altero hujus libri; alii vero Indicum adamantem, lateribus sexangulum, descriptum capite quarto hujusdem libri; alii beryllum, e quo cylindros Indi faciunt, supra cap. 5. ultimo proximo. De Chabazio nondum liquet. *Idem.*

Dionysias nigra, &c. ex aqua trita saporem vini facit] Nota hæc locutio Latine scientibus, *lapidem ex aqua terere*, nihil aliud est, quam in aqua terere, vel cum aqua. Vide Salmas. p. 718. a, b.

Draconites sive dracontia] Philostratus scribit in India dracones esse, alios palustres, tardos, pigros, sine cristis; alios montanos, grandiores, acriores, cristatos. In horum capite reperiri gemmam specie aspectuque floridam, et jucundam, potentia mirabilem, quod testatur Gigis annulus. Rhodigin. VI. 11. *Dalec.* *Draconites, &c.*] In vetusto codice legitur, *draconitis:* legendum *dracontitis*, ἡ δρακοντῖτις, et *dracontia*, ἡ δρακόντειος, subaudiendum 'gemma.' *Salmas.* p. 387. b.

Eupetalos] Opali genus, vel nostri Heliotropii. *Dalec.*

Eureos] *Epicoros.* Vet. quidam, *Epichorios:* aliis, *Epichoros:* aliis, *Epichloros.* In dictione ἐπίκορος, ut et in νεώκορος, latet significatio religionis, ornamenti, custodiæ. Turn. XXVIII. 36. *Idem.*

Galactites ex vivo colore lactis est] Lege, *Galactites e Nilo colore lactis est.* Salmas. p. 137. Sequitur: *eandem dicunt leucam et leucogæam et leucographidem et smetidem vel smetridem.* Salmas. ibid.

In educatione nutricibus lactis] Apud Orpheum poëmate de lapidibus, Galactitis hoc nomine magna commendatio est. *Dalec.*

Adimere dicunt] Legit *adimere* Marbodæus, quod ex hoc versu manifestum est: 'Sed turbat mentes, et clausus in ore liquescit.' Quanquam in vulgatis exemplaribus legatur: 'Sed turbat mentem, si clausus ore liquescat.' *Dalec.*

Hæc quoque gemma concipere dicitur] Geodis genus. Fortassis nostrum Bezoar. *Idem.*

Glossopetra linguæ similis humanæ in terra non nascitur] Legend. *Glossopetra linguæ similis humanæ, non in terra nasci dicitur, sed deficiente Luna cælo decidere, memoriæque esse necessariam.* Vide Salmas.

Gorgonia nihil aliud est, &c. emollit maria] Scripti omnes leg. *emollit marina:* corrige ergo, *nominis causa quod in duritiem lapidis mutatur e molli marina.* Gorgonia, inquit, ideo sic vocatur, quod e molli marina, dura fit et lapidea extra mare posita. *Salmas.* 90.

Fulminibus et typhoni] De corallo hoc ex Metrodoro scribit Marbodæus. *Dalec.*

Fulgorem Solis accedentem percussu] Lege, *Fulgorem Solis accendit sanguineo repercussu.* Salmas. 347. a.

Hexecontalithos in parva, &c.] Quod multicolores in ea gemmæ deprehenderentur, *hexecontalithos* dicta est. *Idem*, p. 411.

Hieracites, alternat tota] Legend. *Hieracitis, alternata milvinis nigrisque velut plumis:* quæ alternatim milvinis veluti plumis ac nigris distincta est. *Idem.*

Hyæniæ ex oculis hyænæ] Leg. *Hyæniæ ex oculis hyænæ, et ob id invasæ inveniri dicuntur.* Idem, p. 337. a.

Zachalias Babylonius in his libris] Legend. *Zachalias Babylonius, &c. humana gemmis attribuens facta, hanc non contentus, &c.* legend. *hanc;* de hæmatite enim sola loquitur, quam medicina oculorum et jecoris decoravit: nec hic contentus quasi et gemmæ humanis factis censeantur, et idem præstare possint quod homines, hanc

eamdem et in judiciis multum posse, et petituros aliquid a rege commendare. *Salmas.* 408. a.

Humana gemmis attribuit fata: has non contentus] Salmasius ad Solinum p. 408. legi præcipit: *humana gemmis attribuens facta; hanc non contentus oculorum et jecinorum medicina decorasse, a rege etiam aliquid petituris dedit, et litibus judiciisque interposuit.* Quasi, inquit, et gemmæ humanis factis censeantur, et idem possint præstare quod homines; hanc eandem in judiciis multum posse, et petituros aliquid a rege commendare tradidit. Neque sane aliter tres, qui mihi sub manu; et non hic modo, sed etiam statim *in præliis etiam ex ea ungi salutare pronuntiant.* Quod ipsum jam editum in margine, ut et illa, quæ præfert Salmasius. Et cætera facile admiserim; at ubi quæritur, utrum *fata* sit probandum an *facta,* non tam promiscuis membranis, quam rationi et materiæ dicto audiens fuerim; nihil enim frequentius inventu, quam hæc duo vocabula miscuisse librarios, et in utro conquiescerent, incertos certasse. Ergo quum præsens argumentum considero nihil mihi cum *factis* istis: *fata* autem scripsisse Plinium pro explorato habeo; sunt enim nonnunquam *fata* casus et eventus fortuiti, qui vel ex sententia vel secus hominibus contingunt, ex quibus fortunati aut infelices vulgo judicantur. Notare multa est ejusdem vanitatis magorum apud nostrum. Sic XXI. 7. 'Vestibus interponi eam gratissimum, sicut et polion herbam inclitam Musæi et Hesiodi laudibus, ad omnia utilem prædicantium, superque cætera ad famam etiam ac dignitates.' Eodem lib. cap. 11. 'Cauliculum quoque (habet heliochrysos) gracilem, sed durum: hoc coronare se magi, si et unguenta sumantur ex auro, quod apyron vocant, ad gratiam quoque vitæ gloriamque pertinere arbitrantur.' Rursus eodem libro cap. 21. de helenio: 'Putant usu ejus quandam gratiam iis (mulieribus) veneremque conciliari.' Chiflet. et Voss. 'quandam ita gratiam.' Lege, 'quandam vitæ gratiam.' XXIV. 17. 'Eandem protomediam, qua primatum apud reges obtineant.' XXVIII. 8. 'Super omnia est, quod extremam fistulam intestini contra ducum ac potestatum iniquitatem commonstrant et ad successus petitionum judiciorumque ac litium eventus.' XXIX. 4. 'Tribuunt ei (basilisci sanguini) et successus petitionum a potestatibus.' Mox: 'Primum spondylum (draconis) aditus potestatum mulcere. Dentes ejus illigatos pellibus caprearum cervinis nervis mites præstare dominos potestatesque exorabiles.' Hoccine tu dices, herbis, gemmis, partibus corporis animalium *attribui humana facta?* Non ego profecto, sed *fata:* id est, ut per eas gemmas, herbas, &c. votorum compotes fiant; ut quorum alioqui ambigua lance pendet spes et fortuna, iis per ista momentum accedat ad bonos eventus eorum, quæ moliuntur, atque ad fruendum optatis. Sic Lucan. lib. II. 'Ille fuit Mario vitæ modus, omnia passo, Quæ pejor fortuna potest, atque omnibus uso, Quæ melior, mensoque hominis quid fata paterent.' Sic enim omnino legendum e Mss. cum Cl. Grotio; non *homini* et *pararent.* *Fata hominis* sunt fata humana. Experto, ait, quæ in utramque partem homini extrema possunt accidere, quantum distarent; transgresso ab imis ad summa, et sic gnaro, et quasi pedibus permenso, qui gradus essent ex abjectissima humilitate et maximis ærumnis ad editissimum fastigium gloriæ et affluentiæ. Idem lib. IV. 'Hactenus armorum discrimina: cætera bello Fata dedit variis incertus motibus aër.' Sic Florus dixit judices 'fata fortunasque principum habere in manu,' II. 17. Sic Latinus Pacatus, 'nullam majorem esse Prin-

cipum felicitatem, quam fecisse felicem, et intercessisse inopiæ, et vicisse fortunam, et dedisse homini novum fatum.' Nec dissimulandum fuit τὸ *ex ea ungi;* nam XXXVI. 20. hujus generis andrmedian tem 'reddere,' ait, 'succum sanguineum, et esse ad jecinoris vitia præcipui remedii.' Vide reliqua. *Gronov.*

Leucochrysos] Nomen indicat crystallum candidam, aureis vel guttis, vel lineis distingui, vel variari. *Dalec.*

Morion Indica] Fortassis Morochrus, quem et Galaxian et Leucographida vocari Diosc. scribit; mollis, liquescens, dealbandis vestibus utilis, in Ægypto nascens. *Idem.*

Myrrhites myrrhæ colorem habet] Legend. *Myrrhites myrrhæ colorem habet, facie minima gemma: odorem attrita, etiam nardi.* Vide Salmas. p. 707. a.

Nebrites] Vide num ea sit, quam νευρίτην Orpheus vocat. Gagatromeum ex Alberto Marbodæus vocat, Gagatronica Pandectarius. *Dalec.*

Orca barbari nominis] In his, quæ ab N incipiunt, Neuriten Plinius non recenset, memoratam ab Orpheo περὶ λίθων, sicut nec in iis quæ a P, τὴν πετράκην, ab eodem Orpheo celebratam; et in iis quæ ab O, Omphacem, cujus meminit Theophr. περὶ λίθων, nisi Botrytes, ab auctore descripta. *Idem.*

Orites] Albertus tria describit genera, primum rotundum ac nigrum; secundum viride, alba macula notatum; tertium colore ferri, asperum altera parte, altera planum, prodigiososque tribuit effectus. *Idem.*

Ostraciti ostrea nomen] Nam ὄστρακον, ostreorum testam dixerunt. *Idem.*

Chrysites] Ab auri colore igneo et flammeo. *Idem.*

Pæantides, quas quidam gemonidas vocant] Lege, *Pæonides quas quidam encymonidas vocant, &c.* Salmas. p. 157. a.

Specie aquæ glaciatæ] Aquam glaciatam intelligo, non externam gemmæ speciem, sed fœtum qui intus alvo contineatur. *Dalec.*

Sagdam Chaldæi] De Sagda vide non inelegantes Marbodæi versus, Solinum c. 50. Albertum, et Vincentium. *Idem.*

Ligno similem] Suum anthraciten Theophr. περὶ λίθων cum ligno putri comparat. *Idem.*

Selenites] Σεληνίτην dictum vult Dioscorid. non quod imaginem Lunæ contineat, sed quod adlucente Luna, ἐν τῇ τῆς σελήνης παραυγάζει, media nocte ac intempesta reperitur. *Idem.*

Synodontitas] Tales sunt qui et in coracinorum et in umbrarum piscium capitibus reperiuntur, quos ad regium morbum, colicos ac nephriticos dolores prodesse vulgus credit. *Idem.*

Stipulæ internodio similis] Dentalem vocant pharmacopolæ. *Idem.*

Tecolithos oleæ nucleo similis videtur] Lege: *Tecolithos oleæ nucleus videtur, neque est ei gemmæ honos; sed unguentium calculos frangit pellitque.* Vide Salmas. p. 712. a, b.

Veneris crines, nigerrimi nitoris] Lege: *Veneris crinis, nigerrimi nitoris continet in se speciem rufi crinis.* Salmas.

CAP. XI. *De gemmis, quæ a membris hominum cognominantur, et quæ ab animalibus, et de iis, quæ a cæteris rebus.*

Hominum] Ms. *hominis.* Dalec.

Adadunephros] *Adu nephros, a renibus. Deus hic colitur a Syris: iidem Theudactylum digitum Dei vocant.* Ex manuscr. et vetust. quorundam sententia locus hic sic restituendus. Vetust. habet: *Adu nephros: ejusdem Theudactylus hic et a Syris colitur.* At manuscr. *Adu nepros, ejusdem oculus, digitum Dei, et hic a Syris colitur.* Ego vero lego: *Adad nephros, hic Ægyptiis colitur. Ejusdem Theudactylus.* Adad Assyriis summus Deus,

Nomen id unum significat: Solem esse Macrobius interpretatur. Huic Adargatin subjiciunt, id est, Tellurem. Vide Gyraldum. *Adadunethos ejusdem oculus nominatur*] Fuit autem Adadus unus e priscis illis Syrorum regibus, cujus sacra Hebræorum historia meminit. Hunc Syri ob merita consecratum in cælitum numerum retulerunt, divinisque honoribus ceu peculiare suæ gentis numen, usque ad Plinii tempora colere perseverarunt. *Gelen.* Legend. *Adadu nephros, ejusdem oculus et digitus Dei: et hic colitur a Syris.* Salmas. 350. b.

Triophthalmos] Marbodæus in suo poëmate ophthalmium nominare videtur. *Dalec.*

Echites] Ophites Dioscorid. *Idem.*

Scorpites] Scorpion vocat Orpheus περὶ λίθων. *Idem.*

Item alia suillo: et a gruis] Hyophthalmos. *Idem.*

Collo geranites] Leg. *colore.* Sic legendum esse verba sequentia ostendunt. In accipitris enim colore Hieraticis similitudinem intelligimus, ut antea dixit, non in collo. *Idem.*

Narcissites] Ἀφεγγέα ναρκισσίτην dixit Dionysius de situ orbis. *Idem.*

Chalazias grandinum] Leg. *Chalaziæ figuram grandinum, &c.* et mox, *etiam igni addito:* recte; id est, Chalaziæ in ignem addito. Vide Salmas. p. 718. a.

In Phlegontide intus ardere] Lege, *In Phlegitide intus, &c.* ἡ φλογῖτις gemma. Et ante pro *Astrapiæ*, leg. *Astrapææ.* Vide Salmas. p. 770. a.

Enhydros] In viridi coloris solo lineis subtilibus capillos imitatur. Ridicule et inepte coactor Dictionarii Roberti Stephani explicat, 'in virentis ætatis homine capillos renasci facit.' *Dalec.*

Polytrix in viridi capillatur] Pantherus, ex Marbodæo in suo poëmate. *Idem.*

Pardalios] Enhydron dici vult Albertus, et ejus auctoritate nimium fisus Marbodæus, quod aqua stillet ex eo perpetuo. *Idem.*

Polia] L. *Polia can. quand. inducit sardio, candem rariorem nigro, sparto polios.* Polia gemma est, quæ radicem vel fundum habet colore sardii vel sardæ gemmæ, id est, rubrum; cui inducta est canities quædam: unde et *polia* dicta; nam πολιὰ est *canities.* Et quid σπαρτοπόλιος, vide Salmas. p. 766. b.

Nec gemite] Turn. emendat *gamite*, vel *gamitide*, quod Constantinus non probat; esset enim ratio nominis ἀπὸ τοῦ γάμου, *a nuptiis*, ducta, quod auctor negat. *Dalec.*

Ananchitide] Ananchitis Turnebo ἀπὸ τῆς ἀνάγκης, id est, *a necessitate*, dicitur: ut *synochitis*, *a continendo.* Dalec. *Ananchitide in hydromantia, &c.*] Puto verius scribi *Anagogitide:* Ἀναγωγῖτις, ἀπὸ τοῦ ἀνάγειν, *ab evocandis*, Deorum manium imaginibus; ut συνοχῖτις, *a retinendis*, quæ evocatæ sunt. Legend. etiam, *in Necromantia*, pro *hydromantia.* Vide Salmas. p. 1091. b.

CAP. XII. *De gemmis nascentibus et factitiis, et figuris gemmarum.*

Gemmæ nascuntur et repente novæ] Lege: *Gemmæ nascuntur et repente novæ, ac sine nominibus, ut ecce Lampsaci unam invenio in metallis aurariis repertam.* Salmas. 1108. b.

Cochlides] Cochlidibus dissimiles non sunt conchides, Megaris ubivis in lapicidinis obvii, aliis molliores, insignite candidi, conchulis marinis pleni, auctore Pausania lib. I. Cochlides in lapicidinis Lugduno propinquis frequenter inveniuntur compressæ cochleæ similes, multis spiris flexuosæ, saxo inclusæ, amplæ, ponderosæ, visenda et admiranda in iis formandis naturæ solertia. In iisdem lapicidinis ad pagum Divi Cyriaci et Romani conchides reperiuntur, quales Pausanias describit. Alexander Neapolitanus Genial. Dierum v. 9. scribit in montibus Calabris pro-

cul a mari versicoloris se marmoris frustum vidisse, in quo multiplices conchæ congestæ et concretæ coaluerant, osseæ potius quam lapideæ, etiam cum marmor dissecaretur, intus delitescentes. Cochlidis id genus est. *Dalec.*

Postea clypeidos et rotunda] Turneb. emendat *Epipedos*. Constantinus vero legit *κυκλώπιος*. Vide Adversar. I. 21. Lego, *clypei modo rotunda*. Alii *Clypeoides*. Dalec. *Postea cycleides, &c.*] Legend. *Postea cycleides et rotunda*. Vide Salmas. p. 706. b.

Ex veris gemmis in alterius] Ut electrum in amethystum, crystallum in smaragdum. *Dalec.*

Aliunde minio sumptis omnibus] Sic fiunt hodie perdicophthalmi, et ælurophthalmi, passim venales in tabernis gemmariorum. *Idem.*

CAP. XIII. *De ratione probandarum gemmarum.*

Obsidianæ fragmenta veras gemmas non scarificant] Legend. *Obsidianæ, fragmenta veras gemmas non scarifant, facticiæ scarifationes candicantium fugiunt.* Vide Salmas. 1101. b.

Montium articulis ferorum] In veteribus legitur *montium obstaculis*; quæ ab externarum scilicet gentium injuria mœnium vice Italiam defendunt. Id nimirum est quod scribit XII. 1. Gallias inexsuperabili munimento Alpium coërceri, ne Italiæ se superfundant. Vide XXXVI. 1. *Dal.* *Montium articulis*] Dicit Salmasius ad Solinum, nosse se montium pedes, suras et scapulas, articulos vero se non nosse; itaque legendum esse, *montium obstaculis.* Verum fallitur. *Articuli montium* sunt nexus et juncturæ quibus sibi invicem adhærent. Vide Isaac. Vossium in Melam, pag. 161.

Fruges, vinum, olea, vellera, &c. ne equos quidem in trigariis] Trigarium locus est in quo equi exercentur. Glossæ: *trigarium*, τόπος ὅπου ἵπποι γυμνάζονται. Vulgo 'mancipium' vocamus. Et paulo ante dixit, *montium articulis*; sed quid *articuli montium* faciunt ad laudem Italiæ? In Codd. antiquis legitur, *montium obstaculis*: recte: *obstacula* ibi sunt munimenta et propugnacula. *Salmas.* pag. 55.

FINIS NOTARUM VARIORUM.

NOTITIA LITERARIA

DE

C. PLINIO SECUNDO.

EX JO. ALB. FABRICII BIBLIOTHECA LATINA, A JO. AUG. ERNESTI AUCTIUS EDITA, TOM. II. CAP. 13.

Plinii Ætas.

C. Plinius Secundus, Veronensis an Novocomensis fuerit, a multis disputatum est, initio facto per Joannem Presbyterum, Ecclesiæ Veronensis Mansionarium, qui eum Veronensem fecit: quos longa serie enumerat Rezzonicus V. Ill. Disquis. Plinianar. lib. I. ipse pro Novocomo, recte, ut nobis videtur, decernit. Natus sub Tiberio, A. C. 23. ut eidem videtur: nam nec in hoc consentiunt: sub Claudio stipendia fecit in Germania, sub Nerone et Vespasiano varia munera publica administravit, procurator primum in Hispania, deinde Præfectus Classis Misenensis. Nec minus omnibus liberalibus disciplinis insigniter excultus, Epicureus, dogmate, non moribus, diligentia incredibili et eruditione admiranda, post elaborata plurima immortalitate dignissima volumina, cum Miseni agens ad Vesuvium[1] montem, fumum et ignes evomere incipientem, cognoscendæ rei cupiditate propius accessisset, ex fumo nubis e monte ortæ, spiritu obstructo, clausoque stomacho, obiit sub Tito Imp. anno ætatis sexto et quinquagesimo a. d. VIII. Kal. Sept. Vitam et res Plinii post Plinium Juniorem plures scripsere.

[1] Vide Plin. Junioris Epist. VI. 16. et 20. ad Tacitum, et auctorem vitæ, necnon Baptistam Fulgosum memorabilium VIII. 7. p. 605. Similiter de Francisco Nigro, Platiensi Siculo, Medico ac Philosopho traditur, hunc a. 1587. dum nimis curiose Ætnæ incendia speculatur, uno ex ingentibus lapidibus, quos montis vorago in cœlum emittebat, ad caput ejus delapso, misere peremtum. Antonius Mongitor Biblioth. Siculæ T. I. p. 281.

Omnes vicit longe et obruit nuper Vir Ill. Ant. Josephus Comes a Turre Rezzonici, in opere eruditissimo Disquisitionum Plinianarum, i. e. de Utriusque Plinii patria, rebus gestis, scriptis, codicibus, editionibus, atque interpretibus, cujus T. I. Parmæ a. 1763. T. II. 1767. in f. prodiit, promisso etiam T. III. quem cupide expectamus. Utramque Plinii Jun. epistolam de eo constituit et illustrat T. I. p. 110. sqq.

Historiæ Naturalis Libri.

Ex scriptis Plinii solum ad nos pervenit opus, quod Plinius Jun. l. c. 'Historias naturæ' vocat, ipse auctor 'Historiam naturalem,' in præfatione: male libri quidam editi et scr. 'Historiam mundi' (Ill. Rezzonicus T. I. p. 194.) item 'Historiam mundi naturalem;' opus, ut recte ait idem Plinius Junior, 'diffusum, eruditum, nec minus varium, quam ipsa natura.' Constat libris XXXVII. eoque ex voluminibus ultra bis mille scriptorum Græcorum Latinorumque universam naturæ varietatem complecti conatus est. Series operis et rerum explicatarum hæc est: Post præfationem, cujus locum tenet Liber primus ad T. Vespasianum fil. Imp. Libro II. agit de Universo, cœlo et terra, unde eum librum Melanchthon et alii separatim edidere, ut lectionibus scholasticis inserviret: inde de terra proprie et Geographicis rebus L. III. IV. V. VI. Hinc ad incolas terræ venit, et primum Libro VII. de homine et rebus humanis copiose eleganterque disserit: qui liber in primis dignus est lectu: tum de ceteris animalibus eorumque variis generibus, ut de terrestribus, id est, quæ in terra incedunt. L. VIII. de aquatilibus, L. IX. de volatilibus, L. X. de insectis—XI. Ab XII. libro incipit exponere quæ terra eduntur, arbores, plantas, gramina, segetes, rem rusticam omnem, et cetera, eorumque usus in vita humana per artes ab hominibus inventas. Ad extremum in ipsam terram descendit L. XXXI. agitque de metallis, initio ab auro facto, eorumque varietate, usibus, &c. ceterisque rebus, quæ e terra eruuntur; et desinit tandem L. ultimo XXXVII. in artibus pulchris, quibus materia subministratur e terræ visceribus, ut statuaria, pictura, similibusque. Librum primum, suppositum Plinio, et ab interpolatoribus attextum contendit, bene meritus alioqui de Plinio Joannes Harduinus Chronolog. V. T. p. 152. quem late refellit Ill. Rezzonicus, sed ut tamen de Indice auctorum concedat ac defendat p. 200. Plinius ipse testatur opus

hoc exegisse se A. U. C. 830. Tito Vespasiano sextum consule, a. 230. post captam Carthaginem, et Corinthum, obitumque Catonis, a. 90. post obitum Virgilii: de quo v. plura apud Rezzonicum T. I. p. 172. sqq. Cum vero plurima e Græcis petierit scriptoribus, in illorum sensu assequendo non semper feliciter versatus videtur viris doctis. 'Neque vero novum est,' inquit Josephus Scaliger sive Yvo Villiomarus in locos controversos Titii pag. 14. 'Plinium in reddendo Aristotele aut Theophrasto offendere, cum sexcentis locis hoc commiserit. Quod utique non Plinii inscitiæ attribuendum, sed eorum negligentiæ, qui excerpta ex auctoribus mala fide descripta ad eum deferebant, ut in ordinem ab eo digererentur. Ita enim opus suum eruditissimum magna ex parte composuit vir ille nunquam satis laudatus. Quare errores in Plinio notamus, qui non sunt Plinii, sed amanuensium.' Innumera ejusmodi observata Salmasio ad Solin. cujus Salmasii videndum etiam judicium de Plinio homonymis hyles Iatricæ præmissum; ut omittam Budæi, Allatii, et aliorum, loca adducta a Crenio in limine partis VII. animadvers. quibus illum Naturæ, ut vocabat Lansius, Orat. pro Gallia pag. 126. Protonotarium hallucinatum annotarunt. Addam hæc Vignolii Marvillii personati scriptoris T. II. Misc. p. 42. *L'Histoire naturelle de Pline est un édifice d'une parfaitement belle structure, mais dont les dedans ne sont pas toujours assez bien meublés pour de si beaux dehors. Le dessein en est magnifique, les préfaces qui en font les entrées sont très-justes, la Morale qui en est le solide, est admirable, et il y a des ornemens qu'on ne sauroit payer. Telle est la description du Rossignol dans son dixième livre. C'est dommage que ce grand homme se soit trop appuyé sur des Ecrivains peu surs, et que ne choisissant pas assez ses lectures, il n'ait pas été luiméme toujours fidèle à traduire les témoignages qu'il en a tirés.* Profecit etiam e Latinis, tum iis qui adhuc extant, ut rei rusticæ scriptoribus, in quibus interdum iniquiorem esse Columellæ notavit Gesnerus ad Colum. II. 9. 8. V. 6. 20.—Epitomen operis confecit sæc. XII. extremo Robertus Girkeladiensis, quam Adrian. Relandus commemorat in Palæstina p. 439. Ejus exemplum fuit nuper in Bibliotheca Uffenbachiana. Aliam esse Oxonii in Bibl. Balliolensi, cujus auctor fuerit Rainoldus quidam, tradit Vossius de Hist. Latinis: sed in Catalogis Mss. Angliæ nulla est ejus mentio.—Excerpta autem e Plinio et Solino in membranis scripta, sub

nomine Diguillii Grammatici, vidisse se testatur Salmasius ad Solin.

Absolvit Plinius opus suum paulo ante obitum, circa annum U. C. 830. ut non uno innuit loco: et quintum Consulatum Titi memorat lib. II. cap. 25. quem ille gessit anno U. C. 828. C. 76. Incendium Vesuvii, quod speculatus Plinius occubuit, describitur a Dione libro LXVI. p. 755. seq. ad A. U. C. 831. Titi primum. Plinius in præf. 'Viginti millia rerum dignarum cura, quoniam, ut ait Domitius Piso, 'Thesauros oportet esse non libros,' ex lectione voluminum circiter duum millium, quorum pauca admodum studiosi attingunt propter secretum materiæ, exquisitis auctoribus D.[1] includimus triginta sex voluminibus, adjectis rebus plurimis, quas aut ignoraverant priores, aut postea invenerat vita.' Volumen secundum citat Plinius VI. 29. septimum XXXIII. 3. Nonnunquam etiam libri non numerum, sed argumentum, ut IX. 35. 'ut diximus in circuitu Mundi,' respiciens ad volumen secundum et seq. Et XXXIII. 1. 'sicut dicemus in gemmarum volumine:' respicit enim ad librum XXXVII.

Præter naturalium, quam titulo ipso promittit atque ubertim pandit, rerum notitiam, discordiam concordiamque, usus et effectus: præter historiam inventorum humani ingenii, laboris luxusque, et variarum artium, passim gravissimas aspergit sententias, et judicium de vanitate rerum humanarum, mortaliumque stultitia, speciatim de perditis Romanorum per opes moribus, nec minus de mira sapientia ac provida arte, fidemque omnem superante vi naturæ, per quam Numen intelligi voluit. Itaque licet Epicuri immersus erroribus, tamen ab Atheismi ἐγκλήματι absolvitur, judice Ulrico Zwinglio lib. de Providentia T. I. Opp. 356. A Georgio Agricola præfat. ad libros X. de natura fossilium arguitur, 'quod interdum haud observarit, a diversis scriptoribus unam rem duobus vel pluribus vocabulis appellari, interdum contra res duas vel plures uno vocabulo.' Talium hallucinationum plenum esse ait Salmasius pag. 258. qui passim etiam illas notavit exercitationibus in Solinum: vide pag. 298. 302. 303. Josephus Scaliger in Scaligerianis primis pag. 85. 'Accuratus Plinii lector deprehendet, ipsum Plinium omnia, quæ ex variis auctoribus excerpebat, ordine literarum sive alphabetico in sua digessisse adversaria, neglecto ordine naturali, qui potior erat.' Confer et

[1] Ita legendum, non C.

Reinesium III. 5. Var. Lect. Alia in diligentissimo illo viro notata vide, si placet, in Dan. Guil. Molleri diss. de Plinio Secundo pag. 20. seq. Non in omnibus obstringere se fidem suam, potiusque ad auctores relegare plus simplici vice præ se fert Lib. VII. cap. 1. 'qui dubiis,' inquit, 'reddentur omnibus, modo ne sit fastidio Græcos sequi, tanto majore eorum diligentia vel cura majore.' Adde VIII. 22. 'Sint ista, ut rerum Naturæ libuit,' inquit II. 52. 'aliis certa, aliis dubia, aliis damnanda: nos cetera, quæ sunt in his memorabilia, non omittemus:' et II. 98. 'ut nihil, quod equidem noverim, prætercam.' Hinc æquius de Plinio nostro judicat Jo. Raius Epistola ad Jo. Listerum,[1] ne alios jam memorem, quorum testimonia congessit Jac. Pontanus lib. V. φιλοκαλίας c. 1. pag. 142. et lib. VI. c. 10. p. 195. Sane reprehendi non raro Plinium immerito, ac præter rem mendacii argui; ubi quæ tradit verissima esse comperiuntur, pulchre notatum est a Casparo a Reyes, qui erudite illustrat locum lib. VIII. c. 50. 'atque etiam morbus est aliquis per sapientiam mori.' Sed de reprehensoribus et cavillatoribus Plinii videndus Ill. Rezzonicus T. I. Lib. VII. qui de iis copiose ibi dixit et accurate.

Scripta deperdita.

Deperdita Plinii scripta hæc enumerantur a Plinio Juniore Ep. III. 5. De Jaculatione Equestri liber unus: de Vita (L.) Pomponii Secundi libri II. Bellorum Germaniæ libri XX. Studiosus libri III. Voll. VI. Dubii Sermonis L. VIII. Historiarum XXXVII. a fine Aufidii Bassi. Electorum CLX. non in libris scriptis numerandi. Fuere enim tantum Loci excerpti e scriptis lectis ad usus varios vel cogitandi vel scribendi. De his omnibus diligenter scripsit sæpe laudatus Rezzonicus T. I. l. v. Ipse Plinius, auctor, hos libros interdum tangit, ut H. N. VIII. 42. librum 'de jaculatione equestri,' XVI. 4. 'de Vita Pomponii'[2] in Præfat. libros 'dubii sermonis:' item ibidem 'libros Historiarum,' et II. 53. 83. Alios præter hos alii, ut 'de bellis Germanicis' Tacit. Ann. I. 68. Symmach. IV. 18. Libros 'dubii sermonis,' Grammatici, Diomedes, Charisius, et alii.

[1] Bibl. Angloise Tom. IV. p. 10.

[2] Pomponius hic Veronensis an Novocomensis fuerit, pariter, ut de Plinio ipso, disputatur. Novocomensem fuisse defendit idem Comes Rezzonicus Tom. I. p. 150.

Scripta varia ad Plinium pertinentia.

Exempla Operis hujus scripta adhuc extant permulta; quorum magnum numerum diligenter enarrat et recenset Ill. Rezzonicus Comes T. II. p. 218. Pleraque sunt recentioris ætatis, et circa tempora restitutarum literarum, quædam etiam sæc. XV. scripta. Nam propter copiam doctrinæ celebratam multi cupiebant exemplum libri habere, unde et post tam frequentes editiones factæ. Inprimis antiqua et clara sunt exempla: Ricardianum Florentiæ, quod nono saltem sæculo scriptum putatur; Toletanum, quo Pintianus et Schottus usi sunt; et Escorialense, e sæculo eodem nono, nondum collatum cum edd. Parisiense, tempore Caroli Calvi scriptum, et pauca alia. Exemplar Gottorpiense quoque celebratum est a nonnullis: idque conferri cum edito exemplo optat Ill. Rezzonicus. Sed de usu Codd. ad constituendum textum Plinii post recensitas editiones aliquid monebimus. Valde inter se variare scriptos libros, omninoque valde vitiosos esse, non est mirum, in tanta magnitudine operis, et multitudine rerum vulgo non notarum, cum etiam in iis libris, quorum populare argumentum est, tanta vitiorum copia irrepserit. Nec illa vitiositas est nova. Nam Symmachus jam de eo malo questus est, Epist. I. 24. Similia alii tradunt. Guibertus ait, Robertum quendam, Abbatem Montis S. Mich. incidisse in exemplum Plinianæ hist. valde vitiosum; id eum correxisse feliciter. Qualem illam hominis, illo tempore, correctionem fuisse putemus? Apud Decembrium autem Polit. Liter. p. 44. Lonellus ait, se multa Plinii exempla e remotis etiam nationibus conquisivisse, ut adjutoribus Guarino et Victorino correctissimum haberet. Et omnino, non modo ante, sed et post inventam typographiam in editis exemplis, ut Stephanus ait, in Epist. de typogr. sua, p. 42. Plinium conjecturis omnium tanquam scopum misere expositum fuisse.

Versiones.

Versiones Plinianæ Historiæ extant pluribus linguis. Prima est sine dubio Italica Christoph. Landini,[1] primum edita, quod qui-

[1] De hac versione intelligendum, quod dicit Sabellicus, de linguæ Latinæ restauratione p. 334. med. 'Landinum, Plinium et Livium, duo linguæ Latinæ lumina, non sine piaculi suspicione omnibus vulgasse.' Nam idem et Livium Italicum fecit.

dem certo constet, Venet. 1476. f. per Jensonum; sæpe illa repetita. Si verum est, quod traditum reperi a nonnullis, e libro scripto factam esse hanc versionem, usus etiam criticos habet. Sed tum jam edita exempla plura extabant: potuit tamen, ubi hærebat, libros scriptos consulere; quod an et quomodo factum sit, judicabunt ii, qui cum editis contulerint accurate. In editione repetita nona Venet. 1484. correctorem habuit Jo. a Francesio, in decima ibid. 1543. 4. Ant. Brucciolum: qui deinde a se versum Italice Plinium edidit Venet. 1548. 4. Novam post dedit Ludov. Dominicus Venet. 1561. 8. etiam additis notulis; quas illas obscuravit, etsi Brucciolum fere sequitur sensu, et verbis elegantior est, ut judicat illustris Rezzonicus.

Gallica versio totius operis Pliniani extat, facta ab Antonio Pineto (du Pinet), cujus prima certa editio est Lugd. a. 1566, apud Claud. Sennetonum; (nam altera 1562. incerta est;) sæpe repetita in Gallia et extra Galliam.—Novam versionem moliri cœpére viri quidam docti medio hoc sæculo nostro, sed res exitum non habuit. Nuper autem nova versio lucem vidit cum textu Latino, ita facto, ut nihil in eo poneretur, quod non in aliquo libro scripto extaret; quod est ad commendationem operis apud vulgus speciosum: versioni subjectæ sunt notæ, ad res maxime explicandas et illustrandas pertinentes; (quanquam et grammaticæ et criticæ insunt;) in quibus utique multa vulgaria etiam verbosius, quam necesse erat, traduntur. In eo opere plures laborarunt; unus scripsit præsertim versionem, ut una orationis forma operi redderetur; quæ est, quoad nobis judicare licet, elegans. Prodiit 1771-1782. Paris. 4. XII. tom. Opus debetur maxime Cl. Poinsinet de Sivri.—De Durandi versionibus particularum Plinianarum infra dicetur.

Hispanica versio una modo typis vulgata est, Hieronymo Gomesio ab Huerta auctore; (nam Francisci Hernandi versio librorum 26. scripta tantum extat;) ejusque pars prima Libros XI. complexa primum prodiit Mantuæ Carpet. a. 1624. altera 1629. f.

Anglice versus est Plinii textus a Philemone Batavo, qui in Anglia medicinam fecit, editusque Lond. 1634.—Belgice Arnhemii primum a. 1619. 4. deinde Amstelod. a. 1664. 8. sub titulo: Plinius van Menschen, Vogeln, onde Vischen.—Germanice versus olim ex parte est, a L. I. usque ad L. V. Argentor. 1509. fol. et a L. VII. usque ad XI. per notum illum Henricum Eppendor-

pium; quæ versio prodiit Argentorati 1543. Sed alia versio facta est postea per Joannem Heydenum, quæ primum prodiit Francof. 1565. fol. deinde 1571. 1584. et 1600. repetita. Res non est tanti. Nam nemo eam hodie legere curet, nec adeo multum de ea sperare licet. Nuper autem Rostochii Vol. I. 1764. Vol. II. 1765. 4. prodiit novi exempli versio Germanica, cujus auctor fuit Jo. Dan. Denso Pomeranus: qui post diuturnum rerum naturalium studium, et cognito ingenio Pliniano, non male adeoque præparatus ad hunc laborem accessit; non modo sensus Plinianos bene exprimere conatus est, sed et rebus nondum nomen Germanicum habentibus, nomina apta imponere: quæ res ei sæpe non male cessit. Ceterum aliud volumen promisit, in quo et emendaretur textus Plinianus et historia naturalis ad nostra usque tempora continuaretur, h. e. nova post Plinium in quoque genere inventa traderentur. In quo virum doctum non solita nostræ ætati festinatione uti, res ipsa docet, cum nonus ab illius promissi tempore annus labatur, necdum illud volumen prodierit. Novæ versionis auctor nuper extitit Cl. Grosse, cujus duo priora volumina prodierunt Francof. 8.

Arabica versio, auctore Honiam, fil. Isaaci, memoratur in Herbeloti Bibliotheca Oriental. p. 199. et in Act. Erud. 1720. p. 415.

Interpretes Partium quarundam.

Juvat etiam per saturam paucis referre, qui partes quasdam Pliniani operis illustrarunt. M. Antonius Sabellicus Centuriis duabus annotationum, varia Plinii loca illustravit, quæ recusæ sunt Venet. 1508. et extant in T. I. Facis Gruter. De his sæpe ille in Epp. Rob. de Valle Rothomagensis dedit Explanationes difficilium Plinii locorum a. 1500. 4. (exigui momenti, judice Harduino.) Nic. Leonicenus de Plinii, et aliorum Medicorum erroribus; cujus liber primum prodiit a. 1491. Additus est liber de herbis, fruticibus, animalibus, metallis, serpentibus, &c. in editione Basil. 1529. 4. in quo refellit, quem vocat Patronum Plinii (s. Sabellici) i. e. Collimutium. Ejusdem Leoniceni de falsa quarundam herbarum inscriptione in Plinio, Argent. 1536. Huic rescripsit Pandulph. Collinutius in defensione adversus Leonicenum Pliniomastigem: v. et Epist. Totti et Menochii p. 211. seqq.

adde ill. Rezzonici Plin. L. VII. p. 217. ubi p. 219. etiam Verderius refellitur.

In Plinii Præfationem commentarius Marini Becichemi Scodrensis prodiit Paris. 1519. Corn. Vitellii Epist. ad Parthenium Benacensem, qua eandem præfationem illustrat, Perotti Cornucopiæ subjungitur, in quo sæpe Plinius explicatur: Philippi Melanchthonis paraphrasis prodiit cum Orationibus duabus Demosthenis in Aristogitonem Latine versis Hagenoæ 1527. 8. Video etiam laudari Antonium Fabrum[1] in Plinii præfationem Rom. 1510. 4. Leodegarii a Quercu commentarius prodiit primum Paris. 1556. 4. apud Vascosan. tum Heidelb. 1600. 8. In illam præterea scripsere Martinus de Figueredo, Olyssipone 1529. f. Adrianus Turnebus, (in libros Nat. Hist. præfatio ex emendatione Adr. Turnebi cum ejusdem notis. Paris. ap. Vascosanum, 4.) qui notas suas Guil. Pellicerio,[2] Montispessuli Episcopo, debere se fatetur, et quas Harduinus sibi haud visas memorat: L. Antonius Flaminius, atque Antonius Ferrariensis.

In Librum I. et II. Francisci de Villabolos extat glossa naturalis, Compluti 1524. fol. In Librum II. Georgius Valla, Venet. 1502. 4. Jacobus Zieglerus, de quo v. Schelhornii Amœn. Hist. Tom. II. p. 265. Collinutius et Vadianus, Basil. 1531. 4. Jacobus Milichius, Prof. Mathem. Vitemb. Hagenoæ 1534. 4. Halæ Suevorum 1538. 4. Francof. 1543. 1553. 1563. 4. Paris. 1563. 4. Lips. 1573. 4. Is vero res ipsas potius tractat, quam auctoris sensum investigat; tum se adjutum profitetur Ziegleri commentariis in eundem librum, neque tamen totum subtiliter conscriptis. Rudolph. Goclenius, Marpurg. 1612. 12. Gelenius emendatus Paris. 1543.

In Librum VII. Guglingerus, Cracov. 1526. 4. In locum Plinii VII. 50. ubi mortis per sapientiam[3] mentio, scripsere Alciatus II. 60. parerg. Mercurial. VI. 20. Var. lect. Bisciola XVII. 12. hor. subseciv. Cerda ad Georg. Virgilii IV. 260. Edvardus Fer-

[1] Vide Catalogum Bibliothecæ Seilerianæ pag. 124.

[2] Hujus Pellicerii notis in Plinium Mss. usum se fuisse Harduinus testatur. Similiter ineditæ alicubi delitescunt in Plinium notæ Antonii Nebrissensis, Joannis Andreæ Stranæi, Petri Ciacconii, Christophori Longolii, et fortasse Franc. Calvi. Vide animadversiones philologicas Thomæ Crenii T. VII. p. 12. et 207. seq. D. de Aylva (forte de Sylva, inquit Harduinus) Medici Frisii commentarios in Plin. laudat Muntingius.

[3] Verba Plinii sunt, 'Atque etiam morbus est aliquis per sapientiam mori.'

nandez, Joannes de Luna Vega, Franciscus Ximenez Guillen, et Jo. Pineda, Beverovicius Quæst. Epistol. pag. 23. 27. 66. 69. 78. et Wedelius Centur. I. diss. Medico-Philolog. X. 10.

In Librum IX. Francisci Massarii Veneti castigationes et adnotationes Basil. 1537. 4. cum præfat. B. Rhenani, Paris. 1542. In Libri XXX. cap. 1. et 2. commentarius argutissimi scriptoris, i. e. Jo. Trithemii, complectens Magiæ naturalis rationem, prodiit Herbipoli 1548. 4. quo difficultates Plinianæ, præsertim de Magia, explicantur et tolluntur. Nic. Maroneæ Commentarius in Plinium et Dioscoridem de amomo editus est Basil. 1608. 4. Melch. Guillandini in aliquot capita Plinii lib. XIII. (de papyro) Venet. 1572. 4. Lausannæ 1576. 4. contra quem Josephus Scaliger in scriptis postumis scripsit Paris. 1610. 4. Plinius de Piscibus, cum scholiis Jo. Cæsarii prodiit Venet. 1518. 4. Argentorat. 1534. 4. Christiani Gabrielis Fischeri, Regiomontani, nota ad Plinii IX. 33. (num. 52. Harduin.) de Concharum differentiis, in Actis Eruditor. a. 1733. p. 487. Antonii Vallisnerii dialogos inter Plinium et Malpighium legas in Museo Minervæ Venetæ (Galleria di Minerva) Tom. I. pag. 297. et Tom. III. pag. 297. 353. quibus ingeniose refellitur generatio, quam ex putredine sine semine fieri multi sibi persuaserant. Vide et Diarium Venetum, Giornale de' letterati d'Italia, Tom. XIII. pag. 180.

De duabus partibus Pliniani operis etiam bene meruit David Durandus, Sacerdos Londinensis et Societatis eruditæ Lond. Sodalis; primum de L. XXXV. ad calcem libri, *Histoire de la peinture ancienne*, qui prodiit Lond. 1725. f. cum figg. deinde de L. XXXIII. de auro et argento ad calcem libri, *Histoire naturelle de l'or et l'argent*. Lond. 1729. f. Primum utrumque librum fecit Francicum, textum Latinum libri utriusque ex Mss. Voss. et ed. pr. 1469. emendare subinde tentavit, suasque notas addidit, ad L. XXXIII. etiam Gronovianas, ut et aliorum, ut Pintiani, correctiones et notas, et Harduini. Inprimis digna est, quæ legatur, præfatio ad Historiam Picturæ, ad notitiam scilicet edd. quarundam veterum. Ceterum in notis ipsius exempla Latinitatis non bene intellectæ plura reperimus. Etiam præfationem Plinii ab eo editam et ex iisdem libris correctam Lond. 1728. 8. reperimus: ipsi non vidimus.

Post hunc nuper plura loca Pliniani operis e libris scriptis editisque feliciter correxit et explicavit illustravitque Ill. Rezzoni-

cus in præclaro Disquisitionum Plinianarum opere, ut T. I. p. 242. seq. Librum primum ad Vespasianum. T. II. c. 9. p. 3. Libri II. et ceterorum omnium particulas plures, hoc nomine præclare de Plinio meritus, etiam exemplo illius operis diligenter tractandi proposito, quod imitentur, qui Plinii novam et perfectam editionem curare instituant.

Neque ex hoc numero excludemus Jo. Matth. Gesnerum, qui Chrestomathiam Plinianam cum notis edidit Jenæ a. 1723. 8. repetitam et emendatam Lips. et Zellæ a. 1753. in quo libro est ad Plinium et intelligendum egregia præparatio, et ad totum lectione cognoscendum invitatio. Et venit ei aliquando, Gœttingæ cum esset, in mentem, totum opus edere, cum ei etiam Codex oblatus fuisset ab aliquo in vicinia Gœttingensi (Eyringii Biographia Gesneri T. III. p. 352.) et copia esset exempli Pliniani operis a Petr. Francio cum Cod. scr. collati; haberetque collegas rerum naturalium et medicarum peritissimos, quos in locis ad Physicorum et Medicorum disciplinam pertinentibus in consilium vocare posset, melius deinde eas dicturus, quam ipsi possent. Sed id institutum exitum non habuit.

Finem vix reperiremus, si omnes memorare vellemus, qui per varias occasiones Plinio profuere. Sed principes sunt Budæus, Jul. Cæsar Scaliger, Salmasius in Polyhistore, et notis ad Hist. Aug. scriptores, in quibus et locum de papyro ita explicavit, ut nihil, quod melius dici posset, reliquerit.—Nec prætermittendus Scheuchzerus, cujus Dialogus inter Plinium et Salmasium in Clerici Bibl. Sel. T. XVII. p. 192. et in ejus Hist. Nat. Helvet. plura sunt, quæ ad Plinium pertinent, ut P. VI. pag. 130. 159. de androdamante ad XXXVII. 10. Et ejus libri multa vel explicantur vel illustrantur ab iis, qui de gemmis scripsere: multa in Commentariis Acad. Paris. literarum bonarum, Partibus quidem recentioribus, etiam ad artes pertinentia, etsi non raro infeliciter, propter Latinitatem non satis intellectam, inprimis ab Com. Caylus, aut vitiosam scripturam.

Fuerunt etiam, qui in Plinio laborarunt edendo, sed absolvere destinata non potuere. De miro studio Christophori Longolii Mechlinensis, qui A. C. 1522. natus, Patavii obiit, cum vix annos 34. vixisset, quos labores susceperit, quæ itinera et pericula obierit, ut Plinianam Historiam digne illustrare posset, vide quæso Melchioris Adami vitas Philosophorum in Longolio. Idem Ada-

mus narrat, Longolium pæne puerum plura in Plinio emendasse et notasse, quæ ipso inscio et invito in Gallia fuerint edita. Memorat etiam Orationem, de laudibus C. Plinii, ac commentaria in XI. Plinii libros. Et Gesnero Longolii Commentaria in Plinium celebrantur, quem Pictavii publice cum summa omnium admiratione docte et eleganter fuerit interpretatus. Tamen Longolium et Steph. Aquæum, qui Paris. 1530. f. edidit Comm. in Plin. minorum gentium interpretes vocari video ab Andr. Schotto, qui in Epistola ad Ortelium, Melæ subjecta, 'Pintiani,' inquit, 'in Plinium utinam te hortante Plantinus noster, typographus omnium quot sunt, erunt, maxime industrius, in vulgus edat cum Jac. Susii et Brugensium notis: esset cur Reipublicæ literariæ, patriæ, et Plinio ipsi jam pæne in integrum restituto gratularemur. Nos Toletanum Codicem Ms. quo usus est Pintianus, inspeximus, non pauca relicta collegimus, Solinum quoque et Capellam cum Mss. compositos recensuimus: sed maturescere sinam.' Ex eodem Schotto præterea discimus, quod Plinium illustravit etiam sæculi sui alter Varro, Petrus Ciacconius Toletanus, cujus vigilias Plinianas adhuc, inquit, nobis hæredes invident et thesauro incumbendo premunt. Petri Pierii Smensæ, Schotani, notas et emendationes in Historiam Naturalem Plinii memorat Suffridus Petri de scriptoribus Frisiæ decad. XVI. 2. nunquam editas, ut existimo, quemadmodum et Roberti Constantini Antonius Teissierius in elogiis Thuaneis Gallice versis illustratisque Tom. IV. pag. 508. Dan. Guil. Mollerus in diss. circulari de Plinio Secundo, Altdorf. 1688. 4. notat Nicolaum Rigaltium quoque et Octavium Ferrarium Plinii Historiæ Naturali recensendæ animum applicuisse, licet consilia eorum mors prævertit. Ipse Ferrarius pag. 309. Epist. 'De Plinio vix ulla spes superest, cum immensum pelagus et summa dies inflans vela colligere et retro cursum vertere impellat. Itaque labor omnis non sine fructu per tot annos magno scriptori impensus frustra susceptus fuerit. Sic Dii voluere.' Eodem loco testatur, se veterem editionem Venetam contulisse cum manu exarato Codice, qui Pici Mirandulani fuerit. Notas Ferrarii non ultra librum duodecimum processisse a. 1675. testatus est Christophorus Arnoldus. Vide Burchard. Gotthelf Struv. T. I. fascic. 7. actor. literariorum ex Mss. eruditorum p. 78.

RECENSUS EDITIONUM

C. PLINII SECUNDI,

EMENDATIOR ET AUCTIOR FABRICIANO,

IN QUINQUE ÆTATES DIGESTUS.

[EX ED. BIPONT. 1783-1784.]

ÆTAS I. NATALIS.

1469—1496.

Inter cujus cimelia post editionem principem præstat Parmensis I. emendata a Phil. Beroaldo. Sectiones in Plinianum textum induxit Romana II.

— (Quæ ferebatur princeps Veronensis, 1468. fol. eam extare uspiam, dubitarunt multi: nunc quidem, commentitiam esse, planum factum est ab ill. Rezzonico T. II. Disq. Plin. p. 277.)

1469 Editio princeps, Veneta fol. per Joannem Spirensem Germanum, charta nitida et marginibus amplioribus: quam pluribus describit Sallengrius in Commentariis suis literariis (Mém. de littérature) T. I. sed ut externis tantum immoretur, ad usum criticum nihil dicat, de illius temporis more. Ejus exemplum est in Bibliotheca Senatus Lips. Ad calcem leguntur hi versus:

Quem modo tam rarum cupiens vix lector haberet,
Quique etiam fractus pæne legendus eram,
Restituit Venetis me nuper Spira Joannes,
Exscripsitque libros ære notante meos.
Fessa manus quondam, moneo, calamusque quiescat;
Namque labor studio cessit et ingenio.

Ad eandem editionem respiciunt versus, qui leguntur in antiqua editione librorum Augustini de civitate Dei Venet. 1470. fol. per Joannem et Vindelinum de Spira, fratres:

Qui docuit Venetos exscribi posse Joannes
Mense fere trino centena volumina Plinî,
Et totidem magnos Ciceronis Spira libellos,
Cœperat Aureli, subita sed morte peremtus.
Non potuit cœptum Venetis finire volumen.
Vindelinus adest ejusdem frater, et arte
Non minor, Adriaca qui commemorabitur urbe.

In hujus ed. exemplis Græca vel omissa vel Latine expressa sunt. Vitiose expressa multa: sed tamen, ut ill. Rezzonicus, post Durandum, (v. præf. Hist. Pictoriæ artis,) usu reperit, multa meliora sunt, quam in aliis editionibus: unde ad textum Plinii constituendum necessaria est. Harduinus quidem non modo usus ea non est, sed eam etiam ignoravit. Ad L. XXXIII. et XXXV. emendandum usus est Durandus. Mature negligi cœpit, quod secutæ eam editiones pulchriores erant.

1470 Romana I. — naturalis historia. Ad calcem legitur: 'Sub Romano Pont. Max. Paul. II. Veneto, impress. Romæ in domo Petri et Francisci de Maximis juxta campum Floræ, præsidentibus magistris Conrado Sweynheim et Arnoldo Pannarz. Anno Dominici natalis; 1470.' fol. cum Epistola Jo. Andreæ, Aleriensis Episcopi, ad Paullum II. Hæc editio, manu passim notata, fuit in Bibl. Marquardi Gudii, et inde pervenit in Bibl. Vinariensem. Hanc editionem non probatam fuisse Perotto, patet ex Epist. ad Fr. Guarnerium, subjecta Cornu copiæ p. 1033. edit. Aldinæ: sed eam defendit Cornelius Vitellius in Epistola ad Parthenium illi subjecta, ibidem pag. 1049. et Perottum male accepisse quædam præfationis Plinianæ loca, docet.

1472 Veneta II. (Harduino I.) historiæ natur. libri XXXVII. cum Andr. Aleriensis ep. ad Paullum Secundum Venetum. Venetiis, per Nic. Jenson Gallicum, fol. (nam ed. Jensonii a. 1470. ficta est.) Hujus editionis exempla plura notata reperimus, ut olim in Thuana, Lugduni in Bibliotheca publica, et Londini in Bibl. Richardi Mead.[1] Hæc editio specie perpulchra est, etiam caret

[1] Maittarius testatur Annal. Typ. T. I. p. 34. eam se vidisse cum initialium literarum illuminationibus, singulorum librorum argumentum exhibentibus. Initio libri primi describitur Plinius sedens et scribens: II. informis Mundi globosi figura: III. IV. V. VI. diversæ Tabulæ Geographicæ: VII. tres Sceleti: VIII. duo Elephantes turrigeri: IX. X. varia piscium et avium genera: XI. Bombycum variæ ab ovo usque metamorphoses: XII. Numina ruralia: XIII. Hortulanus arbusculas transmovens: XIV. Homo ebrius in vinea: XV. Puer

mendis edit. Rom. sed subinde interpolata est spuriis laciniis, sive codicis scripti, sive correctoris culpa.

1473 Romana II. repet. Rom. 1470. fol. sed et minus elegantibus literis, et vitiosior, et vero etiam pluribus locis a quodam Brotheo, qui ei editioni præfuit, depravata, quem hoc nomine acriter perstringit Dom. Calderinus in recriminatione taxationis Plinianæ ad calcem Comment. in Juvenalem. Ibidem in Defensione adv. Brotheum accusat Perottum, quod Plinium 275. locis corruperit: quod in qua editione factum sit, ignorare se dicit auctor Literaturæ Brixiensis P. I. pag. 160. Ea autem accusatio est communis Perotto et Brotheo, de quo idem dicit. Nempe Perottus codicem, ex quo novam editionem Brotheus duxit, tot locis correxerat; ut clare dicit: 'in ducentis et septuaginta quinque locis Plinianum codicem, quem Brotheus inprimi jussit, depravasse, fateatur necesse est.' Omissa est etiam Epistola Jo. Andr. Aleriensis ad Paullum II. cum Epistolis Plinii Junioris de avunculo suo, et in fine alii versiculi. Denique in hac editione textus Plinii sectus est in partes minores cum titulis, eorumque numeris, uti et operi præfixi sunt: quæ res etsi usibus nonnullis aptiorem textum facit, tamen non probatur ill. Rezzonico. Sed id institutum secuti sunt postea omnes.

1476 Veneta III. per Nic. Jenson. f. quæ repetitio videtur ed. 1472. cf. Car. Benj. Lengnichii notit. librorum rariorum. Gedan. et Lips. 1776. Tom. II. p. 60.

— Parmensis I. fol. Ducta est e Jensoniana, sed tamen in locis nonnullis emendata a Phil. Beroaldo, cujus epistola subjecta est in fine, quæ loca et annotavit ill. Rezzonicus Comes. Usum quidem se dicit et Mss. Pliniani Operis, et testimoniis veterum, Pliniique ipsius: quarundam emendationum ipse rationem reddi-

humi cum pomis ludens: XVI. Venator sylva cervum persequens: XVII. Arbores in seminario dispositæ: XVIII. Agricolæ duo arantes: XIX. multæ sationum species: XX. Puer melones legens, et mulier corbem gestans: XXI. Rusticus corollas nectens: XXII. Tinctor vestium: XXIII. Vindemiator in vinea: XXIV. Quidam Arborum radicibus assidens: XXV. Quidam herbas legens: XXVI. Chirurgi duo, alter infirmi caput curans, alter vero incidens: XXVII. Pantheræ duæ, altera aconito gustato expirans: XXVIII. Medicus cum libro, prope ægrum in lecto decumbentem: XXIX. Æsculapius sub serpentis figura: XXX. Magus in magicarum figurarum circulo legens, et Dæmon desuper advolans: XXXI. Urinatores: XXXII. Navis: XXXIII. Puer sufflans ignem sub fornace fusoria: XXXIV. Pictor pingens in tabella: XXXV. Metallorum fossor: XXXVI. Duo lapidicidæ: XXXVII. Gemmarius inter varia gemmarum diversicolorum genera. Tales figuræ et in exemplo ed. Parmens. tertiæ repertæ, quas enarrat ill. Rezzonic. p. 208.

dit. Hac editione usus est Pintianus, eaque intelligenda, cum Parmensem librum commemorat.

Filiæ Parmensis I. sunt sequentes:

1479 Tarvisina, fol. quæ Parmensem I. repetiit, etiam Beroaldinas notulas: accessit egregia Hieronymi Bononii (Bologni) Apol. pro Plinio (ad Jo. Bombenum) adversus eos, qui tum Plinii libros in contemtum adducere tentarunt, additis versiculis his:

Quid juvat innumeris onerari scrinia libris?
Solus pro cunctis Plinius esse potest.

1480 Parmensis II. typis Andr. Portiliæ, fol. quæ nihil differt a I. nisi quod mendæ quædam typographicæ sublatæ sunt a Portilia typographo, et Beroaldi nomen in fine et epistola omissa, relictis tamen correctionibus: fortasse ut imperitis novum videretur, quod erat dudum vulgatum.

1481 Parmensis III. fol. typis Andr. Portiliæ. Secundæ similis.

— Veneta IV. fol. apud Thomam de Blavis: quam e posterioribus Parmensibus ductam subjectæ Beroaldi correctiones sine nomine et epistola ejus docent.

1483 Veneta V. quam Harduinus alteram putavit. Venetiis impress. opera et impensis Jo. (Rainaldi) de Novimago Alamani, anno nativitatis domini 1483. d. VI. mensis Junii, fol. Ex iisdem cum illa 1481. exemplaribus ducta est. In fine sunt quædam non contemnendæ correctiones. Ceterum hæc editio mendis scatet.

1486 Veneta VI. fol.

1487 Veneta VII. Plinii Secundi Naturalis historiæ libri XXXVII. Venetiis impress. per magistrum Marinum Saracenum anno MCCCCLXXXVII. die XIV. mensis Maii regnante illustrissimo principe Augustino Barbarico. Fol. Literæ initiales coloratæ. In fine habet correctiones.

1496 Brixiensis I. fol. typis Angeli et Jac. Britannicorum.

ÆTAS II. BARBARA.
1496—1535.

Novum Plinii exemplum, idque castigationibus Hermolai Barbari primis an. 1492. et alteris an. 1493. editis emendatum introduxit Veneta an. 1496. Adjunxere se illi Guil. Pellicerius et Jo. Bapt. Palmarius. Præ ceteris dein profuit Plinio Alex. Benedictus; et

huic successere Jo. Cæsarius, Des. Erasmus, Angelus, et qui nulli doctrina inferior, modeste verum nomen illo 'Bellocirii' texit, Petrus Danesius.

1492 et 1493 Castigationes Plinianæ Hermolai Barbari, Romæ, fol. Atque hæ sunt primæ Hermolai, qui Plinianum opus tum e libris scriptis, tum maxime ex ingenio, i. e. ex doctrina et scientia rerum, e scriptoribus Græc. et Lat. comparata, castigare instituit.

1493 Ejusd. Castigationes Plinianæ secundæ: it. emendatio in Pomponium Melam: it. Obscuræ voces in cod. Pliniano cum expositionibus. Romæ, typ. Eucharii, fol.

De castigationibus Herm. Barb. accuratissime omnium, quos nos quidem sciamus, egit Apostolus Zenus in Diss. Vossianis P. II. p. 371. Reprehensus est a pluribus, ut Rhenano, in præf. ad Massurium in L. IX. Plinii, quod libros scriptos non satis diligenter inspexerit; quod non negamus: at ille in præfatione ad Alexandrum ipse dicit, se maxime e scriptoribus veteribus Græcis et Latinis correxisse; et videtur codices veteres et bonos nancisci non potuisse. Hæ castigationes aliquoties repetitæ sunt Mediolani, Basileæ, &c.

1496 Veneta fol. cum castigatt. Herm. Barbari per Barthol. de Zanis.

1497 Veneta, apud Bernardum Benalium, ex correctione Hermolai Barbari, fol.

1498 Veneta fol. ap. Bernard. Benalium. Rep. ed. prioris.

— Veneta fol. cum præfat. Palmarii. Ut ex præfat. patet, basin fecit Venetam II. i. e. Jensoni, exemplo Hermolai, correctam ad rationes Hermolai, sed maxime ad Mstum librum Barberinianum, in margine etiam additis annotatiunculis ad lectiones pertinentibus. Sed ea editio proprie est repetitio Venetæ anno 1472.

— Brixiensis II. fol. e castigationibus Hermolai Barbari, cum notulis quibusdam marginalibus manu Guil. Pellicerii Episc. Monspeliensis passim exaratis, in decem fere priores libros. Hæc editio in calce a. 1496. exhibet: in quo vitium sit necesse est, quia Benalianæ vestigiis incedit: videturque ille annus temere ex ed. prima ductus esse; nisi in tota re fraus est, ut videtur.

1499 Naturæ historiarum libri XXXVII. e castigationibus Hermolai Barbari, quam emendatissimi editi. In calce: Impressi Venetiis per Jo. Alvisium de Varisio Mediolanensem, 1499. d. 18. Maii. Fol. Hanc edit. curavit Jo. Bapt. Palmarius, Harduino non inspectam.

1507 Venet. f. C. Plinii Secundi Veronensis historiæ naturalis libri XXXVII. ab Alexandro Benedicto physico emendatiores redditi. Impress. per Joannem Rubeum et Bernardinum fratresque Vercellenses ab incarnatione anno Domini 1507. die XVI. Januarii. Ed. rarissima. Multa ille sine dubio bene emendavit, usus etiam antiquissimo, ut ait, codice. In margine sunt lectiones dubiæ, ad calcem etiam aliæ. Primus paginas numeris notavit, indicem rerum addidit. Accessere et Hermolai Barbari castigationes; etsi eas ill. Rezzonicus non memorat.

1510 per Alex. Benedictum, Veron. 2 voll. 8. nescio an diversa a sequente:

— ab Alex. Benedicto emendatiores redditi, 2 voll. 8. sine loci et typographi nomine. Rep. ed. 1507. De hac editione dubitatio esse potest de loco et typographo. Ill. Rezzonicus Venetiis attribuit, de typographo hæret. Vix dubitamus, quin sit e Juntina officina: adeo forma literarum cum Juntinis consentit. Et Juntæ similiter in aliis libris fecerunt, in quibus tantum repeterent aliarum officinarum exempla, ut in Catullo, Tibullo, Propertio. Est tamen et Lugdunensibus exemplis simile, ut Livio Becharii, &c.

1511 C. Plinii Secundi nat. historia cum quibusdam Hermolai Barbari, Viri undecumque periti, lecturarum annotationibus, &c. quæ omnia emunctis a Nic. de Pratis characteribus Francisci Regnault ac Jo. Frellon impendio, in Lutetiæ Parrhisiorum Academia feliciter impressa, anno a nostræ salutis redemtione MDXI. fol.

1513 Paris. fol.

— Venet. cum Alex. Benedicti emendd. Venetiis, per Melchiorrem Sessam, cum figuris. Ed. nitida et rara.

1514 Paris. ap. Nic. de Pratis, per Franc. Regnault. fol.

1515 Aldina. Hist. natur. Venet. partes tres. 8.

1516 C. Plinii Secundi hist. nat. libri XXXVII. olim ab Alex. Benedicto castigati, nunc autem ex collatione multorum exemplarium diligentius recogniti. Venetiis, a Phil. Pincio Mantuano impressum anno Domini MCCCCCXVI. die ultimo Decembris, Leonardo Lauredano Venetiarum felicissimo Duce regnante. Fol. Quod editor collationes aliorum exemplorum jactat in titulo, id inane est, sed illis temporibus valde usitatum.

1518 Fol. Hagenoæ, ex Herm. Barbari emendatione et Joannis Baptistæ Palmarii, (est igitur repetitio Venetæ 1498. et hanc habet,

qui illam habet,) cum Indice amplius: Joannis Camertis, qui prodierat separatim Viennae Pannoniae 1514. 4. et deinde pluribus Plinii editionibus est adjunctus.

1519 Venet. fol.

1524 Paris. fol. Cum hujus et editionum 1511. 1513. 1514. tituli sint iidem, eas recensionem Hermolai secutas esse patet omnes. Nic. Beroaldi et Guil. Budaei operam, in Plinio emendando praestitam, laudat Erasmus XXVIII. 14. Epist. Eam credebat Fabricius in editionibus hujus scriptoris Parisiensibus a. 1514. fol. et 1516. fol. 1524. fol. apud Vidoveum, cum et Caesarii operam in eo genere laudet. Sed in praef. Plinii Paris. 1526. diserte Beroaldo correctio edd. Paris. tribuitur. De Budaeo quod dicit, ad librum de Asse pertinet: ex eoque sunt notulae Budaei, quarum in quibusdam edd. fit in titulo mentio.

— Colon. 8. per Joannem Caesarium.

— Colon. fol. (editio haud paulo melior altera Germanica 1518.) per Joannem Caesarium, qui 4000. mendarum sustulisse se dicit, non inventa demum et correcta, cum editionem curaret, sed antea deprehensa et sublata in praelectionibus, quas in Plinii libros Coloniae habuisset: inter quas scilicet facillime a curiosis interpretibus et deprehenduntur, et vero etiam saepe corriguntur, vitiosae lectiones. Ceterum in isto numero vitiorum etiam typographica intelligit. Ejusdem Caesarii scholia in Plinium et Oppianum de piscibus prodiere Argent. 1534. 4.

1525 Basil. fol. apud Jo. Frobenium, ab Erasmo curata, haud paulo pulchrior Hagenoënsi et Coloniensi. Ejus basis est Coloniensis, sed pluribus locis, praesertim ex antiquiori codice scripto, etsi valde vitioso, correcta: cujus correctionis aliquot egregia exempla in praefatione ad Episcopum Olomucensem commemorantur. (Extitit in Bibl. Ernestii. Quinque libros priores cum cod. Ms. contulit Henr. Snakenburch.)

— Veneta cum castigatt. Hermolai Barbari, fol.

1526 Paris. fol. Habuit auctorem quendam Angelum, qui ei praefatus est, et cum dicat, se Hermolaum maxime sequi, nempe ut superiores editores Parisienses, tum se sit usum duobus Codicibus scriptis e Bibliotheca S. Victoris, similes scilicet illi Erasmiano, de quo ante diximus. Subjectum indicem copiosum Petrus quidam Gratianopolitanus pro suo venditat, et in eo se jactat, cum prope totus sit Camertis. In praefatione salsum est, quod

dicit: 'Utinam Academia Parisiensis tot haberet eruditos, quot habet jam chalcographos.' Nec minus mirabile, quod Hermolaum Barbarum dicere solitum tradit: 'Qui Plinium non legit, est indoctus: qui lectum contemnit, indoctior: indoctissimus, cui non sapit.' Habet ea editio varias lectiones in margine.

1530 Basil. fol. per Beatum Rhenanum. Ducta est hæc editio, ut ceteræ Basileenses, ex illa Erasmi a. 1525.

1532 Paris. f. curante Petr. Bellocirio, editio longe pulcherrima. Ejus brevem, at elegantissimam præfationem, bene fecit, cum totam Disquisitionibus suis Plinianis inseruit Ill. Rezzonicus: ex qua intelligitur, post Barbari, cui plurimum tribuit, Budæi aliorumque operam bonam, multa eum reliqua putasse, quæ corrigenda viderentur, ipsumque multa correxisse, quæ illos fugerant; quod vir ille modestus magna cum asseveratione confirmat: in quo se, ait, duobus adjutum pervetustis libris scriptis, per quos effecerit, ut hæc sua editio omnium correctissima esset. Itaque operæ pretium fuerit, hanc editionem ab eo, qui novam editionem curare velit, diligenter excuti; quam admodum raram esse, indicio est hoc, quod qui de editionibus Plinii dixere, eam fere ignoravere, Ill. Rezzonicus autem duo modo exempla ejus in Hispania reperit; in Italia nullum. Ceterum ille Bellocirius est Danesius, cujus editionem quidam, sed tantum nomine tenus, commemorarunt; Ill. Rezzonicus commentitiam putabat: quippe et præfatio illa inter Danesii opuscula edita est: adde Colomesii Miscell. Hist. p. 826.

1534 Herm. Barbari in C. Plinii Sec. H. N. castigationes, Basil.

1535 Venet. 4 voll. 8vo. ed. Andr. Asulano, sub Aldi insigni. Præfatus est Andr. Rabirius Brixianus: sed is nihil dicit, nisi hanc editionem esse sua opinione omnium castigatissimam; quæ est vana jactatio non habentis quo commendet opus: videturque id pertinere tantum ad diligentiam typographicam.

ÆTAS III. GELENIANA.

1535—1543—1582.

Antesignanum habet Sigism. Gelenium, qui edito jam an. 1535, castigationum volumine, quamvis nimiæ a quibusdam arguatur licentiæ, Harduino tamen judice, vetustorum auctoritati codicum ac

fidei tantum tribuit, quantum detrahere iisdem visus est Hermolaus Barbarus. Sane ex quo Gelenius ipsum Plinii textum a conjecturis Hermolai ad codices sæpius probe revocatum, edidit, eo pro exemplo usi sunt plerique omnes. Gelenii exemplum secutus est Beat. Rhenanus, et Ferd. Pintianus. Textum post Gelenium curarunt Andr. Morguesius, P. Manutius, cet.

1535 Basil. fol. per Beatum Rhenanum. Aldina usus est. Sed et Sigism. Gelenii castigatt. accessere,

1536 Venet. ap. Ald. 4 voll. 8. cum duplici indice. Repet. ed. 1535.

— Beati Rhenani castigg. in aliquot Plinii Nat. Hist. libros (præfat. et libros XIV. priores) separatim prodiere. Basil. fol. Adde his Epistolam ejus ad Bilebaldum Pirckheimerum de locis Plinianis, subjectam libris Rerum German.

1538 Venet. 3 voll. 8. repet. ed. 1535.

1539 Basil. fol. c. castigg. Sigism. Gelenii et Beati Rhenani. Aldino exemplo usus est.

1540 Venet. 2 voll. 8. rep. ed. 1535. Sed hæc editio cum tribus superioribus 1535. 1536. 1538. videtur eadem esse. Si toties repetita est, certe sine accessione novi boni repetita est: nam eandem omnes habent præfationem. Sed videtur tantum titulus et anni nota, tum in titulo, tum in clausula, mutata esse, ut in aliis, ad alliciendos emtores: unde raro licet reperire exemplum, in quo idem sit annus in omnibus partibus.

1543 Basil. per Sigism. Gelenium.

. . . Paris. apud Audœnum, sine loco et anno.

— Paris. fol. apud Reynault.

— Paris. fol. apud Barthelinum et Rolandum.

1545 Basil. fol. accurante Frobenio; e Geleniana ducta.

1548 Lugd. ap. Beringos fratres, fol. e Basil. Gelenii ducta, cujus et notæ additæ sunt: in margine quibusdam lectionibus aliis notatis.

— Frellonianam reperit Rezzonicus; sed parum certa fide. Frellonius cum Beringis exempla partitus videtur.

1549 Basil. Frobeniana, c. præfatt. Erasmi et Gelenii, cujus et notæ subjunguntur, fol. Cf. Crenii animadv. philol. et crit. P. VII. p. 7.

1554 cum annotationibus Sigism. Gelenii. Basil. fol.

1559 Naturalis historiæ libri triginta septem. A Paullo Manu-

tio multis in locis emendati. Castigationes Sigismundi Gelenii. Index plenissimus. Venet. ap. P. Manutium, fol. Sed est mera repetitio Lugd. 1548.

1560 et 1561 Lugd. 12. ex castigatione Andr. Morguæsii, apud hæredes Jac. Juntæ, (i. e. Phil. Tingum, qui in Morguæsii præfatione diserte commemoratur,) unde Juntina editio a nonnullis male appellatur. In varr. lectt. quibus margines referti sunt, sæpe vet. cod. notatur, et in præf. dicit editor, se vetustissima exemplaria, etiam scripta, contulisse; sed nullum nominatim, ut ex aliorum edd. excerptis ductæ videantur.

1561 Lugd. fol. apud Anton. Vincentium, cum præfat. Jo. Nic. Victorii.

— Lugd. opera Juntarum, 16.

1563 Lugd. fol. apud Frellonium vel Vincentium. Erant enim socii librarii Frellonius et Vincentius; videnturque exempla inter se partiti esse, et sub suo quisque nomine sua vendidisse. In textu nil mutatum: in marginibus sunt notulæ, fere e Pintiani castigationibus; in fine notæ Gelenii.

1565 Colon. 8.

1571 Venet. fol. apud Hieron. Scotum, qui textum ex Aldinis archetypis pristino nitori restitutum in titulo dicit: sed Paulli Manutii textum exprimit.

1582 Genev. e Geleniana ducta.

— Francofurti fol. ad Basileenses facta, cum annott. Sig. Gelenii, et figg.

— Lugd. Bat. fol. apud Petrum Sanctandreanum. In qua editione est quidem multum boni, et haud paulo plus quam in superioribus: sed longe plus promissum ab initio, quam præstitum est: nec per omne opus par diligentia adhibita est, ut bene demonstrat Ill. Rezzonicus. Harduino dicitur Leydensis prima.

ÆTAS IV. DALECAMPIANA.

1587—1669.

Cujus princeps habetur Jac. Dalecampius: quamvis emendationes suas ipse a textu modeste coërcuerit, præivit tamen ceteris, Jo. de Laet, qui etiam Salmasii Plinianis Exercitt. usus emendatissimum dedit textum et Leydensi III. quæ ab adjectis J. Frid. Gronovii notis vulgo dicitur Gronoviana.

1587 Lugd. fol. per Jacobum Dalecampium, Medicum, bene sane de Plinio meritum, etsi non plane satisfecit doctioribus. Nam et ex codd. nondum collatis, præsertim ex cod. antiquissimo, qui Chiffletii, alioque, qui Cujacii fuit, excerpta dedit, et ad intelligendum egregie profuit.

1593 Genev. 8. apud Jac. Stœrium, e Geleniana et Dalecampiana ducta.

— Lugd. Bat. fol. apud Hieron. Commelinum, illi a. 1582. fere similis. Eodem anno ap. eundem recusæ Beati Rhenani castigatt. Fol.

1597 Lugd. fol.

1599 Francof. fol. rep. ed. 1582. sed Dalecampianis notis etiam usus est editor. Accessere et notæ Anonymi, forte Jani Gruteri.

1601 Genev. 8. apud Jac. Stœrium. rep. ed. 1593.

1606 Lugd. fol. rep. ed. 1587.

1608 Francof. 8. rep. ed. 1599. accessere quædam notæ a Pintiano sumtæ.

— Francof. 8. apud Claud. Marnium et hæredes Jo. Aubrii. rep. ed. Dalecamp. 1587.

1613 M. Guilandini comm. in Plinii de papyro capita III. ex rec. H. Salmuth. Ambergæ. 8.

1615 Genev. fol. sumt. J. Crispini.

1616 Genev. fol. ap. Stœrium.

1629 Cl. Salmasii Exercitt. Plinianæ in Solinum, Paris. ap. Drouart, fol. 2 voll. (repetita Ultrajecti 1687. fol.) quibus multum tribuit Jo. de Laet in Elzeviriana editione. Harduinus, quamvis in iis multa erudite dicta concedat, ita tamen derogat, ut pleraque a Plinio illustrando aliena, et quicquid boni ac probabilis ad Plinium attinet, id fere totum esse ex alienis hortis surreptum dicat.

1631 Historiæ naturalis libri XXXVII. Opus omni quidem commendatione majus, sed nullis ad hunc diem editionibus .... satis unquam emaculatum fuerit. Nunc denuo quanta præstari potuit cura et diligentia, tam ex vetustissimorum et aliorum hactenus excusorum, quam plurium etiam manuscriptorum codicum attentissima collatione; idque post ultimam defuncti doctissimi D. Jacobi Dalecampii manum, ita feliciter repurgatum; Variis quoque Sigism. Gelenii, Fredenandi Pintiani, et aliorum lectionibus ornatum; ut nihil posthac huic operi desiderari posse

videatur. Accessere itidem indices. Genevæ, sumt. J. Crispini, fol.

1635 Lugd. Bat. 3 voll. 12. ex off. Elzeviriana per Jo. de Laet, ceteris (1582. et 1593.) longe melior. Est enim emendatissima, et habet in vol. ult. varias lectiones bene lectas, et notas virorum doctissimorum, prima multas Salmasianas e Polyhistore non diu ante edito, cui plurimum se, ait editor, tribuere.

1669 Naturalis historiæ Tomus I—III. Cum commentariis et adnotationibus Hermolai Barbari, Pintiani, Rhenani, Gelenii, Dalecampii, Scaligeri, Salmasii, Is. Vossii, et variorum. Accedunt præterea variæ lectiones ex Mss. compluribus ad oram paginarum accurate indicatæ. Item Jo. Frid. Gronovii notarum liber singularis. Lugd. Bat. Roterd. ap. Hackios, 8. Hanc præstantem editionem Jo. Fr. Gronovio tribuere solent, quod notis ejus maxime nobilitata est, quæ in hac editione accessere, inde a L. xx. usque ad fin. egregiæ illæ, sed ut appareat, non hoc egisse tum virum doctissimum, ut textum accurate excuteret, et interpretem, qui proprie dicitur, egisse, sed quæ ipse antea in margine exempli sui habuisset notata, ea condonasse librariis tum, cum jam ad librum vigesimum venissent.

ÆTAS V. HARDUINIANA.

1685—1783.

Per quam unus regnat Jo. Harduinus, de quo vide ad edit. II.

1685 Harduini I. Paris. 5 voll. 4. quæ dein repetita est, tum plenior, tum splendidior prodiit.

1723 Harduini II. Historiæ naturalis libri XXXVII. quos interpretatione et notis illustravit Joannes Harduinus. Jussu regis Christianissimi Ludovici magni, in usum serenissimi Delphini. Editio altera emendatior et auctior. Tom. I—III. Parisiis, typ. Ant. Urb. Coustelier, fol. Apparet in magna illa multitudine editionum et virorum doctorum, qui earum curam suscepissent, nullam tamen factam ad id usque tempus fuisse, quæ critico erudito satis et severo satisfaceret. Talis editionis consilium cepisse videtur Jo. Harduinus, cum editionem Plinii in usum Delphini pararet. Ad textum constituendum quindecim codd. scr. lectionibus usus est, sed in his tantum octo ab ipso collatorum: ceterorum

lectiones jam ante ab aliis excerptæ extabant. Forma operis est ea, quæ in illo genere in Usum D. instituta erat. Notæ sub textu pertinent ad intelligenda verba et res: criticæ ad calcem libri cujusque sunt rejectæ. Boni utique multum inest, inprimis per comparationem Plinii cum locis scriptorum, e quibus profecit atque hausit sua, nummos multos ad illustrandum allatos, ceterum plagii jure reus[1] factus ab aliis. Notandæ etiam in ejus textu lectiones vitiosæ, per errores operarum in editionibus vulgaribus ortæ, quæ facile ex edd. paulo vetustioribus corrigi poterant, sed ab illo relictæ: quod tamen cum aliis similibus peccatis excusabit operis magnitudo et laboris. Multa loca etiam male correxit, et in nummis interpretandis valde deliravit. In fine, præter indicem emendationum, tres alii accessere, Geographicus, Personarum, Verborum denique et Sententiarum. Ceterum ad editionem hanc velut Appendix referri potest ejus opus 'de nummis antiquis Urbium et Populorum,' ad cujus calcem illustratur ex instituto locus Plinii insignis de re monetaria, qui occurrit lib. XXXIII. cap. 3. sect. 13. Hanc editionem omnium præstantissimam et nos accurate exprimere studuimus.

1723. Chrestomathia Pliniana J. Matth. Gesneri exhibet loca selecta hist. nat. Jenæ, 8.

[1] Nescio, unde acceperit B. G. Struvius, qui Gabrieli Cassartio, S. J. deberi magnam partem operæ in Plinium impensæ contendit introductione in notitiam rei literariæ c. v. § 8. p. 109. 'Editiones scriptorum classicorum, quæ in usum Delphini factæ, satis sunt splendidæ.' (illas impensis plus quam 200,000 librarum constare notat Huetius de rebus ad se pertinentibus pag. 290.) 'De hisce tamen dicendum, quod editores splendorem potius addiderint quam notas. Has enim plerasque Germani scriptores sibi vindicabunt, vel Belgæ, si Harduini Plinium excipias, qui tamen majoris adhuc plagii accusandus, cum pleraque ex Cossartii Msto, cui per plures annos insudaverat, desumserit.' Jo. Georg. Grævius Epistola ad Jo. Clericum data 13. Mai. 1687. 'Male sane, apud Gallos quoque, audit Harduinus, cum quod aliorum compilet scrinia, tum quod liberius invehatur et petulantius exagitet viros doctissimos, ubi quid deprehendit in illorum scriptis, in quo cespitarunt, ut est ingenii humani imbecillitas; prætereat vero silentio illorum præclara in rem literariam merita et observationes, quas sibi vindicat; non pudenter, Hercule, si verum fateri volumus. Vossium sane indignari quoque accepimus, quod Harduinus sibi tribuerit elegantissimam et certissimam emendationem, quæ legitur in notis ad Melam p. 280. cum omnibus illorum scriptorum locis, quibus eam firmat, excepto solius Charisii. Fr. Gronovii emendationes laudat quidem in proœmio, sed in annotationibus suo illas asserit ingenio et solertiæ, raro Gronovii mentionem facit, nisi ubi ab illo dissentit. Non possum igitur improbare (quamvis amicitia et commercium literarum mihi intercedat cum Harduino, et inficiari non possim, multa egregia illum, per se quoque, cum in Plinio, tum in Geographicis ex numismatibus illustratis observasse, Plinioque illius primas deberi, non solum inter scriptores, in usum Delphini editos, sed inter editiones omnes Plinii) famam Salmasii aliorumque doctorum hominum a te vindicari,' &c.

1741 Paris. (Basil.) fol. rep. ed. Paris. 1723. sed minus pulchre et valde vitiose.

1760 Hist. nat. Paris. ap. Brocas et Barbou.

1766 Berolini Tomi v. 8. textus Plinii ad usus studiosorum sine notis ex ed. Harduini cum Indd. similibus Harduinianis editus est; sed in quibus non nuda nomina sunt, sed etiam explicationes ad intelligendum: curante J. P. Millero: unde in iis esse sit Chrestomathiam quandam Plinianam.

1769 Paris. ap. Jo. Barbou. 12.

1771 Hist. natur. de Pline traduite avec le texte Latin, des notes et observations sur les connoissances des anciens comparés avec les decouvertes des Modernes, auct. Poinsinet de Sivry. A Paris 1771—1782. Tom. I—XII. 4.

1776 Selecta capita quædam ex C. Plinii Sec. hist. nat. ad usum scholarum edidit Jac. Aikin. Londini. 8.

1778 C. Plinius Sec. de Aquatilibus c. commentt. Laur. Theod. Gronovii. Lugd. Bat. 8.

— Cum interpretatione et notis integris Jo. Harduini, itemque cum commentariis et annotationibus Hermolai Barbari, Pintiani, Rhenani, Gelenii, Dalechampii, Scaligeri, Salmasii, Is. Vossii, J. F. Gronovii, et variorum, vol. I. Recensuit varietatemque lectionis adjecit Jo. Georg. Frid. Franzius. Lips. imp. Guil. Gottlob Sommeri, 8. Vol. II. prodiit eodem anno, et III. a. 1779. Hæc tria volumina complectuntur IX. priores libros. Ceterum, quamvis hæc editio opportuna sit ob curas doctissimorum virorum in ipsam congestas, dolendum est quod textus parum curate exscriptus sit. Desiderant etiam alii majorem diligentiam in varietate lectionis, unde orta sit, significanda; sed nemo ad criticum usum non adire malit editionem Hackianam et Harduini alteram. Neque satis convenire videtur futura hujus editionis moles, eaque sæpe præter quod opus erat auctior, rationibus plerumque angustioribus eorum qui hasce literas amant.

Admirabuntur, credo, lectores, hanc tantam multitudinem editionum, præsertim quæ sæculi quintidecimi fine et sæculo sequente facta sit, quanta profecto in nullo alio scriptore vetere extat, cum præsertim opus sit tantæ molis, cum postea, recentioribus temporibus, tam paucæ institutæ sint. Sed causa illius multitudinis fuit hæc, quod tum nemo pro docto haberetur, qui Plinii hoc opus

non legisset, quod Hermolai Barbari dictum fuisse Angelus in præfat. ed. Paris. 1526. tradit, et in quibusdam locis, ut Brixiæ, hoc proprie mandatum illis temporibus erat alicui, ut publice Plinii libros interpretaretur. Quod recentioribus temporibus secus fuit, et cum maxime est, ut propemodum omnes magnitudine operis a legendo deterreantur, monstroque simile putent, si quem audiunt totum hoc opus perlegisse, aut legere velle.

Ex hac recensione editionum facile lector attentus intelliget, quæ editiones, quæve exempla usum criticum habeant, item per quos textus Pliniani operis ad hanc præsentem formam, quoad recta est, (nam sine vitiis pluribus adhuc nulla est,) pervenerit. Recensiones igitur justæ, post primas illas Venetas editiones, sunt Hermolai, Benedicti, Cæsarii, P. Danesii, Rhenani, Harduini. His addi possunt, in quibus constat, unum et alterum librum scriptum usurpatum esse, ut Erasmicam, et alias quasdam. Item et illud clarum est, nondum habere nos exemplum, quod plane criticæ artis perfectionem attingat: estque omnino difficile aliquid perfecti præstare in tanto tamque variæ doctrinæ opere, quod etiam ab auctoris ingenio proprias difficultates habeat. Interea legamus ea, quæ habemus, et inde discere, quæ possumus, curemus. In primis multis sæpe obfuit et codd. scriptorum et edd. parum diligens usus.

EDITIONES Naturalis Historiæ Plinianæ tam totius operis, quam singularum partium, quæ a Bipontinis prætermissæ sunt.

Editio 4to. Veneta, 1491. Sub finem, correctiones præcedentem, hic colophon legitur: 'Caii Plinii Naturalis Historiæ Liber trigesimus septimus et ultimus finit: Venet. Impressus opera et impensis Thomæ de Blauis de Alexandria, anno Nativitatis Domini MCCCCLXXXXI. die tertio mensis Novembris, regnante Augustino Barbadico,

Inclito Venetorum Principe.' Hæc rara editio videnda est in Bibliotheca pretiosa Librorum ad Naturalem Historiam spectantium, quos vir cl. Josephus Banks, eques auratus, magnis sumtibus collegerat.

Plinii Historia de Landino, 1501. Fol. Præfigitur Procemio al Serenissimo Ferdinando, Re di Napoli; et fini hæc subjunguntur: 'Finisse il Libro chiamato Plinio vulgare, impresso in Venesia per Ubertino da Vercelli nel l'anno d'ella Nativita del Nostro Signore Jesu Christo MCCCCCI. die XXI. di Octobre.' Ibid.

Plinii Nat. Hist. adjectis variis Antonii Sabellici, Raph. Volterrensis, Beroaldi, et aliorum Annotationibus. Fol. Paris. 1516.

Hist. Nat. Libri XXXVII. cum Mss. Notis uberrimis Cl. Pithœi. Basil. 1530. In Biblioth. Bodl.

Historiæ Naturalis liber secundus. Continet Hermolai Barbari Castigationes. 8vo. Paris. 1536.

Italica Versio, per Ludov. Dominicum, cujus prima Editio, 1561. notata est a Bipontinis, prodiit iterum a. 1562. 1580. et 1613.

Totius operis Pliniani Gallica Versio, cujus prima Editio facta est ab Antonio Pineto, 1566. sæpe repetita est, et præcipue, in duobus tomis, Fol. Lugd. 1584.

Traduction de los Libros de Caio Plinio Segundo de la Historia de los Animales, con Anotationes curiosas. En Madrid. En la Oficina de Luis Sanchez, 1599. in 4to. Hæc versio complectitur Libros septimum et octavum.

Anglicæ Versionis per Philemon Holland prima editio erat a. 1601.

Libro nono di Caio Plinio Segundo de la Historia Natural de los pescados de mar, de lagos, estangues, y rios, &c. En Madrid, 1603. 4to.

Versio Belg. Arn. 1610. et Belgica Hoorn. 4to. et 8vo. Amst. 1657. et 1662.

Plinii Hist. &c. cum Annotationibus Rhenani, &c. Col. Allobr. 1615.

Plinii Nat. Hist. Ad Titum Imperatorem Præfatio

recensuit, et Notis illustravit, ex Mss. et Veteri Editione, David Durandus. Lond. 8vo. 1728. et repetita est.

Traduction de 34-36 Livres de Pline, 1773. 2 vol. 8vo. Hæc versio facta est ab Etienne Falconet, et recusa est in Operibus ejus Diversis, &c. Vol. 3. et 5. Lausannæ, 1781.

Plinii Nat. Hist. Liber nonus. Tractat de Aquatilium natura, et sequitur recensiones Laur. Theod. Gronovii. Lugd. Bat. 1788.

Brotierii Editio, sex Tom. 12mo. Paris. apud Barbou. 1779. Eruditus Brotierius, qui tam magna in editione Taciti peregit, in hac etiam Plinii valde laboravit. Auxilio Codicum, quamplurimas correctiones adjecit, quas non adhibuerant Editores, qui præcesserant; simulque notis doctis eam instruxit. Magni pretii habetur hæc editio Broteriana.

In multis Editionibus Latinorum Classicorum bene meritas laudes reportaverunt nostri Bipontini. At in hac Editione Pliniana, præter alias, ut in confesso est, fortunati fuere. Notitia Literaria, pars illa præcipue, quæ antiquas Editiones describit, si non in omnibus numeris absoluta, multiplex tamen est et varia. Novum insuper Indicem Rerum et Verborum secum trahit. Bipont. 8vo. 1783-4. 6 vol.

Histoire Naturelle des Animaux par Pline; traduite nouvellement avec le texte en regard par P. C. B. Gueroult. Par. 1802. 8vo. 3 vol. Hæc versio Librum VII-XI. continet, cum paucis fragmentis Libri XXXII. continentis Historiam Animalium; atque annotationibus illustratur. Ea vero, quæ Naturalem Historiam vellent illustrare, doctis viris, qui rebus naturalibus versati sunt, non magni æstimantur.

Morceaux Extraits de l'Histoire Nat. de Pline, par P. C. B. Gueroult. 2 tom. 8vo. 1809.

His adjici possint quædam ex Naturali Historia Plinii in Usum Juventutis excerpta; qualia sunt, Præclaræ quædam Sententiæ ex Caii Plinii Secundi Libris, compendio selectæ. Col. 8vo. 1566.

De Rerum Inventoribus. 12mo. 1604.—Cum multis aliis.

Scripta quæ tractant de rebus ad Naturalem Historiam Plinii spectantibus, inter multa alia numerentur, quæ sequuntur:

Nicolai Leoniceni de Plinii et aliorum in Medicina Erroribus. Ferrariæ, 1492. 4to. de quo Panzer. Art. Typograph. tom. I. p. 401.

De Beroaldi Castigationibus Plinianis, earumque Editionibus, consulendus est Mazzuchelli Scrittori d'Italia vol. II. Pars prima p. 260. sq. ubi Hermolaus Barbarus 5000 Errores in Plinio correxisse dicitur, ut notat Harlesius.

Lettre d'un Professeur de l'Université de Paris à Monsieur * * * * * sur le Pline du P. Hardouin. Paris. 1725. et 1727. 12mo. Professor prædictus est Mons. Crevier, Editor Livii, et Auctor Histoire de l'Université de Paris.

Examen dedit tam Versionis Plinianæ supra notatæ per Etienne Falconet quam judicii ejus de Plinio, clarus ille Pictor et Philosophus Hispanicus (ut dictus est) Mengs, Amst. 1772. Huic Responsionem obtulit Falconet: postea, Ipsam Versionem Falconetti, Examen, et Responsionem recudit Falconettus in suis Ouvres Diverses concernant les Arts. Nouvelle Edition. Paris. 1787. tom. I-III.

Johan. Matth. Gesnerus in Disquisitione de Nomenclatura Latina ad Linguas hodiernas accommodanda: cui adjici possint eorum scripta qui lucem Plinio attulerunt, disputando potius de singulis locis, quam vera et ampla oratione narrando, de quibus consulatur Christophori Saxii Onomasticon, P. I. p. 267.

His subjiciantur sequentia: Pliniana Defensio Pandolphi Colinæi adversus Nicolai Leoniceni accusationem. Sine anni nota.

Beati Rhenani Selestadiensis Rerum Germanicarum Libri tres. Est in calce Epistolæ ad D. Philip. Puchamerum, &c. Basil. Fol. 1531.—Fredenandi Pintiani Observationes in omnes Plinii Libros. Heidelb. Fol. 1593.

Opus illud admirandum, cui titulus est, Historia Critica Philosophiæ, per Brucker, doctum Germanum; vel ejusdem

elegans Compendium, et Anglice versum, per Gulielmum Enfield, LL.D. vol. I. His addas, præter quæ nostri Bipontini protulerunt in Notitia sua Literaria, quod Vossius dedit, de Hist. Lat. l. I. c. 29. de Philosophis c. 12. et quod Fabricius Biblioth. Lat. Tom. I. et II.; et plura hujusmodi quæ colligenda sunt ex Christophori Saxii Onomastico, p. 265. 269. et ex Theophili Christophori Harlesii Supplementis ad Brevior. Notit. Lit. Romanæ, p. 27-30. et ex iis quæ nuperrime J. W. Moss, in Manuali Classicæ Bibliographiæ, collegit.

RECENSUS CODICUM MSS.

C. PLINII SECUNDI,

QUI IN BIBLIOTHECIS BRITANNICIS ASSERVANTUR.

In Museo Britan. Inter Codices Harl. N. 2676. Caii Plinii Secundi Naturalis Hist. Libri XXXVII. Cod. Membran. Elegantissimus, pulchre scriptus, et egregie illuminatus. Fol. Formæ majoris. Procemii fini subjunguntur hæc: 'Tabula anteposita hic merito pro Libro primo esset ponenda.' Sæc. XV.

N. 2677. Hic codex est etiam miræ molis, pulchre scriptus et illuminatus.

N. 3475. Caii Plinii Hist. Nat. Epitoma, a Platina concinnata. Præfiguntur Tabula eorum, quæ continet Codex, et Platinæ Epistola ad Maffeum: forma 4to. Chartac. Sæc. XV.

Inter Ayscoughi Codd. Mss. indescriptos N. 2557. Excerpta Plinii Nat. Hist. lib. X. cap. 29. de Philomela.

Codices Oxonienses. Canonici Lat. N. 295. Membran. Cod. eleganter scriptus et illuminatus cum Annotationibus marginalibus. Fol. majoris formæ, et magnificus. Sub finem leguntur hæc: 'Caii Plinii Secundi Naturalis Historiæ Libri tricesimi septimi et ultimi finis per Hieronymum Baliocum Novarcensem finiti Die Veneris undecimo mensis Junii anni millesimi quadringentesimi septuagesimi noni, sub invictissimis Principibus Bona et Joann. Galeana Maria Spertia, Ducibus Mediolani.'

Inter Kenelmi Digbæi et Ashmol. Codices sunt quatuor,

qui continent pauca quædam ex Plinio, sed nihil magni momenti.

Biblioth. Coll. Baliol. continet codicem Plinii Naturalis Historiæ, una cum Libro de Viris illustribus, Plinio secundo a quibusdam ascripto, ab aliis Cornelio Nepoti, ab aliis vero Aurelio Victori. Catal. Angl. et Hiberniæ, in loco.

Codices Cantabrigienses. Biblioth. Publica: Plinii Naturalis Hist. 454. 1. de Viris Illustribus, 454. 2. Cod. Membran. Dyeri Priv. Cant. vol. II. p. 627.

Biblioth. Coll. Bene't continet Codicem Membran. in fol. diversis manibus, et diversis sæculis exaratum; præcipue vero sæc. XII. et XIII. Inter multa pretiosa continet quædam ex Plinio et aliis de Geographia. Nasmyth in Catal. Codicum S. Bene't. Codex 66. 2.

NUMMI ANTIQUI

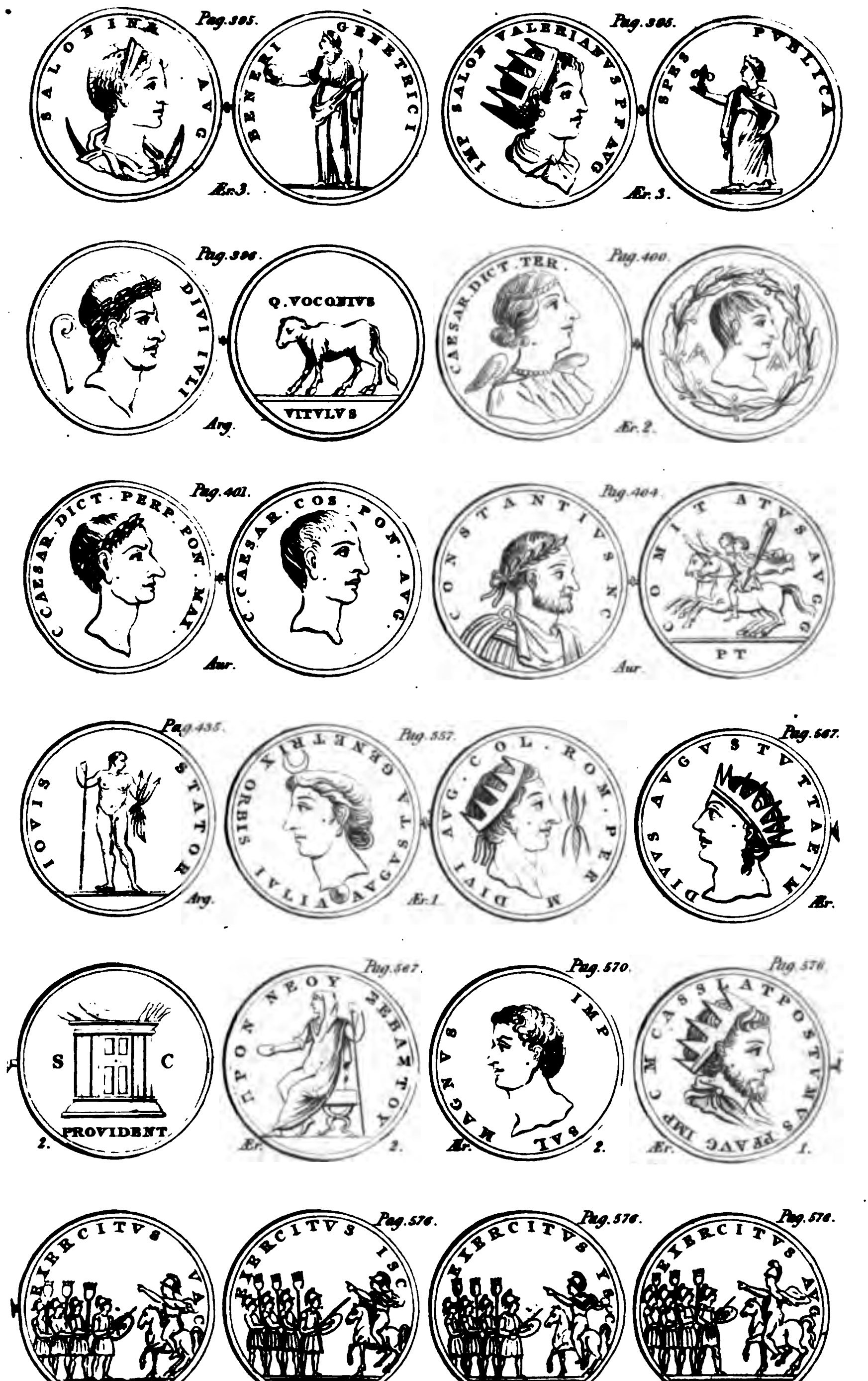
SELECTI EX HIS QUI SUNT

IN NOTIS AD PLINIUM

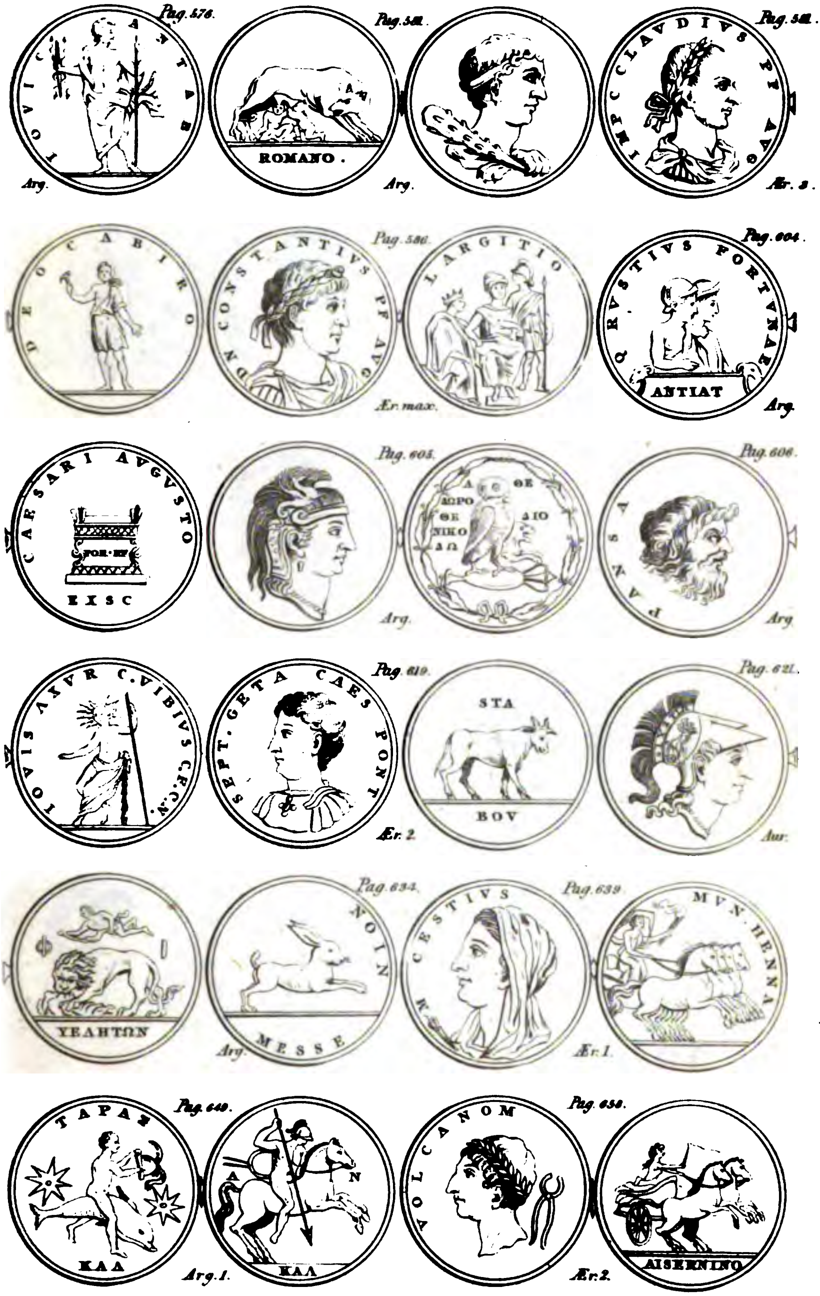
ILLUSTRATI.

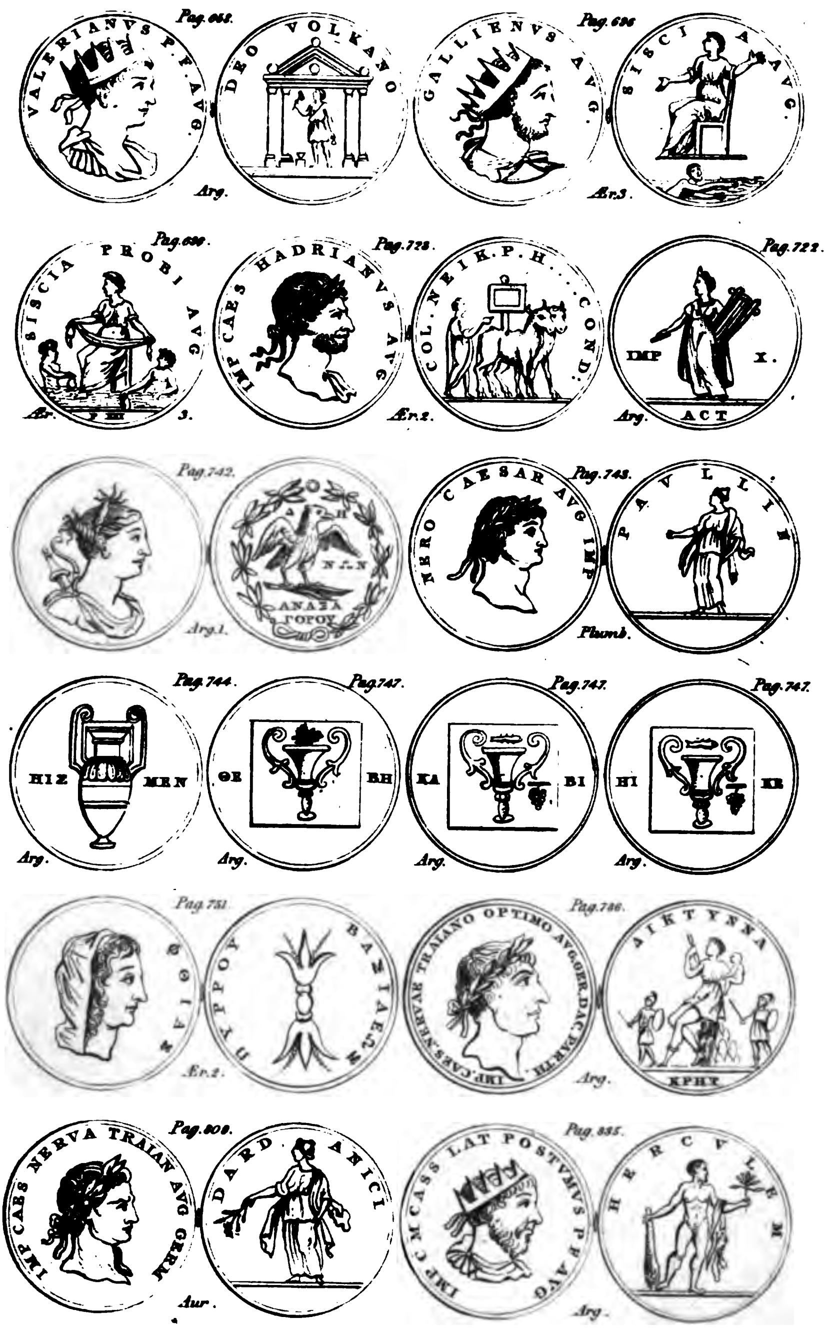
G. J. & J. Neale, N. 352 Strand.

G. J. & J. Neale, sc. 352 Strand.

G J & J Neele sc. 352 Strand

Pag. 668.
VALERIANVS P.F. AVG.
DEO VOLKANO
Arg.
Pag. 696
GALLIENVS AVG.
SISCIA AVG.
Ær. 3.
Pag. 696.
SISCIA PROBI AVG
Ær. 3.
Pag. 722.
IMP CAES HADRIANVS AVG
COL. NEIK. P. H. ... COND.
Ær. 2.
Pag. 722.
IMP X.
ACT
Arg.
Pag. 742.
ΑΝΑΞΑΓΟΡΟΥ
Arg. 1.
Pag. 743.
NERO CAESAR AVG IMP
PAVLLI
Plumb.
Pag. 744.
ΗΙΣ ΜΕΝ
Arg.
Pag. 747.
ΘΕ ΒΗ
Arg.
Pag. 747.
ΚΑ ΒΙ
Arg.
Pag. 747.
ΗΙ ΚΕ
Arg.
Pag. 751
ΘΟΙΝΑΣ
ΠΥΡΡΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ
Ær. 2.
Pag. 786.
IMP. CAES. NERVAE TRAIANO OPTIMO AVG. GER. DAC. PARTH.
ΔΙΚΤΥΝΝΑ
ΚΡΗΤ
Arg.
Pag. 808.
IMP CAES NERVA TRAIAN AVG GERM
DARDANICI
Aur.
Pag. 835.
IMP C M CASS LAT POSTVMVS P F AVG
HERCVLI ...
Arg.

G. J. & J. Neele sc. 352 Strand.

Pag. 958.
IMP C M AV ANTONINVS AV
TYRIORVM
Ær. 3.
Pag. 958.
IMP C M OP SEV MACRINO
BOS
FEL
Ær. 1.
Pag. 960.
Arg.
CN.N.
Pag. 961.
CONSTANTINVS MAX. AVG.
CONSTANTINI
Ær. 3.
Pag. 965.
Ær. 3.
L A T
Pag. 966.
ANTONINVS AVG PIVS PP
S C
Ær. 1.
Pag. 976.
TRAIANO OPTIMO
S.P.Q.R. OPTIMO PRINCIPI
Ær. 2.
Pag. 978.
IVLIA AVGVSTA
IVNONEM
Ær. 2.
Pag. 982.
NIKANA
Arg.
Pag. 984.
M.COMMODVS ANT.P.FEL.AVG.BRIT.
Ær. 1.
Pag. 984.
Ær. 1.
Pag. 992.
Ær. 2.
Pag. 992.
Ær. 2.

G. J. & J. Neale, 352 Strand.

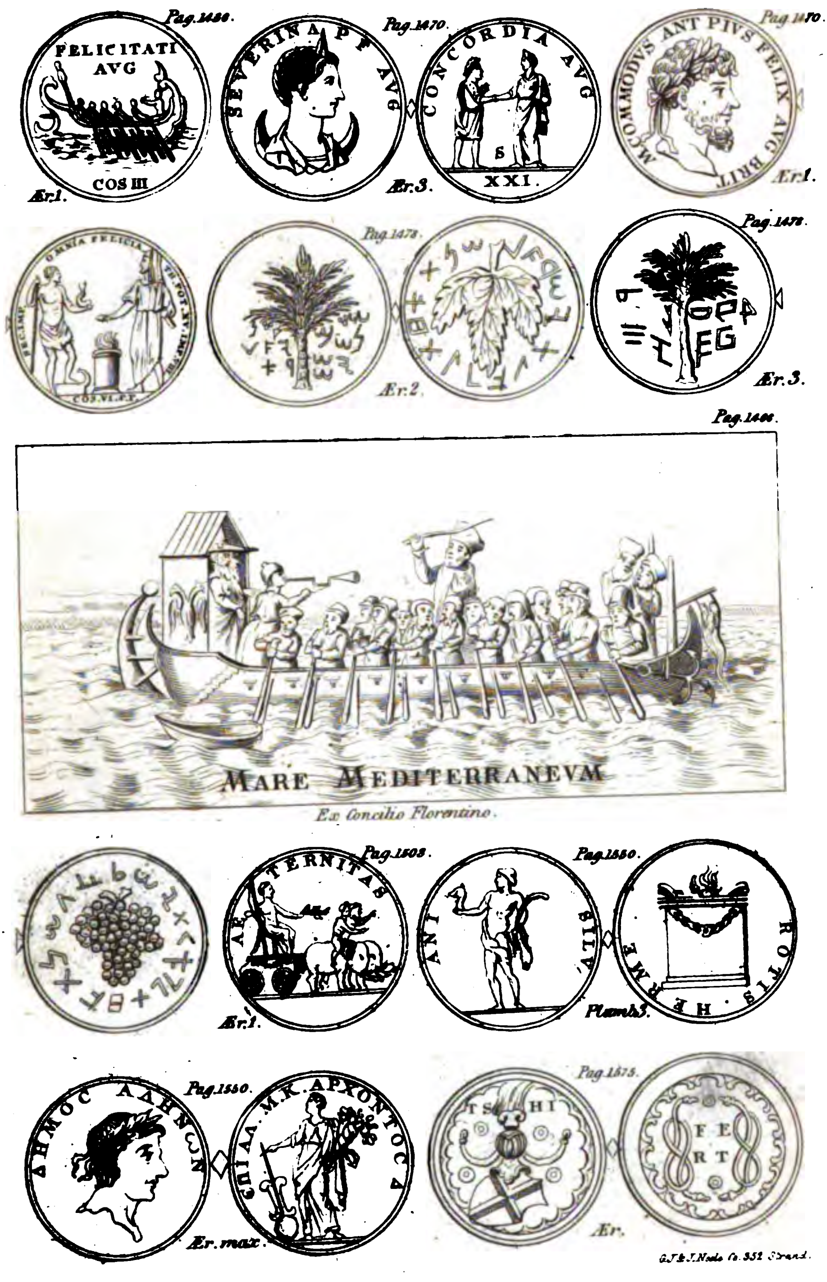
G. J & J. Neele Sc. 352 Strand.

G. J. & J. Neele Sc. 352 Strand

G. J. & T. Neale ft. 351 Strand.

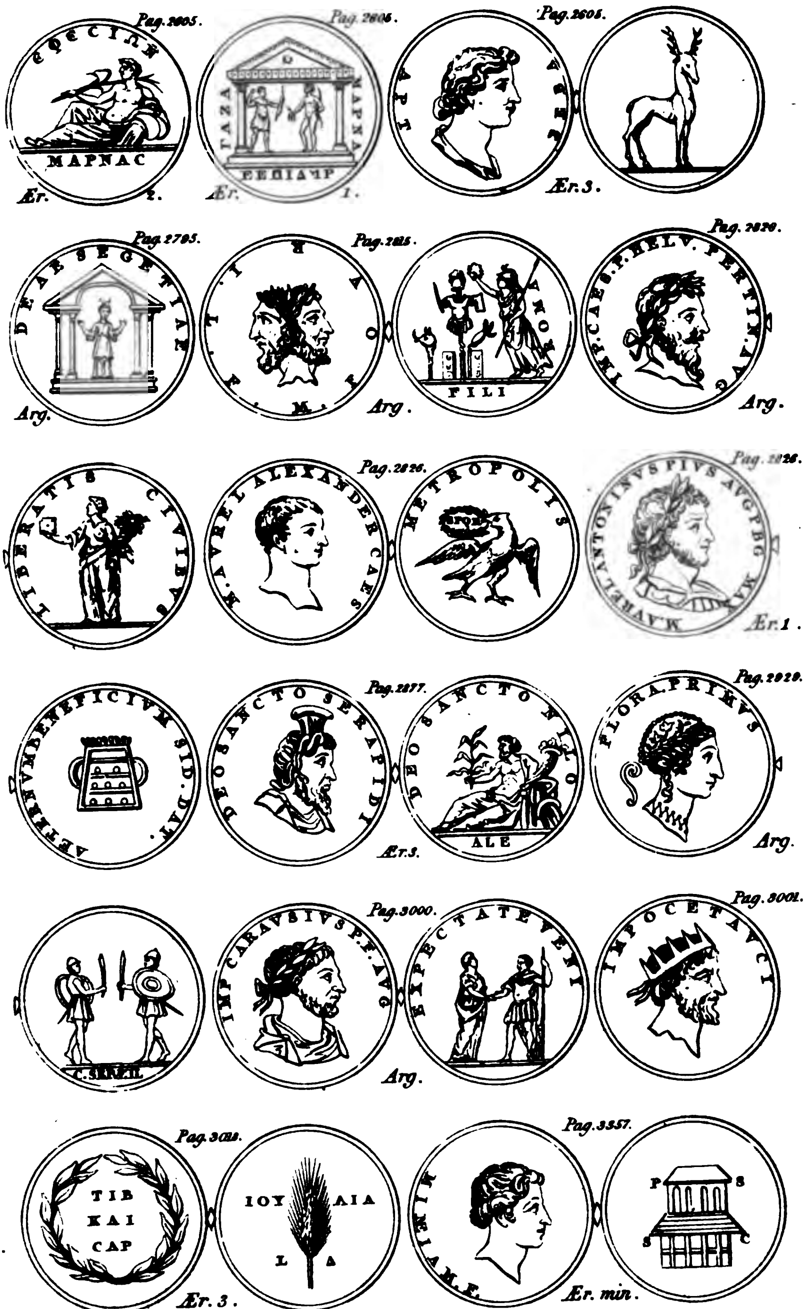
G. J. & J. Neele Co. 352 Strand.

G.J.&J. Neele sc. 352 Strand

G. J. & I. Neele sc. 352 Strand.

G. J. & J. Neele, Sc. 352 Strand.

G.J. & J. Neele, Sc. 352 Strand.

Pag. 4347.
TEODOBERTIA
IOHANNES
Aur.
PR
L. FABRICI
PATERNVS
Ær. 3.
Arg.
L. SCIP. ASIA. G.
CAESAR
Æ. 2.
SIBYLL
TORQUAT
Arg.
HELENA N F
Æ. 3.
FAVSTA N F
Æ. 3.
KAICAP OΛYMΠIOC AΔPIANOC
Æ. 1.
M. AY. OΛYM. KOMOΔOC
Æ. 1.
DIVO TRAIANO AVGVSTO
Æ.
IMPERATOR
CAES M ANT GORDIANVS AFR AVG
IMP M ANT GORDIANVS AFR AVG
Arg.
Arg.
A K
max.
AΛEΞANΔPOY
Arg.
Arg.
max.
Arg.
max.

ANCILIA
HERCVLES
AVRELIVS CAESAR AVG PII F COS
IMP. CAES. TRAIAN. AVG. GER. DAC. P.P. REST.
ΘΕΩΝ

DANVBIVS

Pag. 4711.
ΑΔΕΛΦΩΝ
Aur.
Pag. 4711.
ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ
Aur.
Pag. 4712.
ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ
ΙΛΓ ΠΛΦ
Aur.
Pag. 4731.
PAVLLVS LEPIDVS CONCORDIA
Arg.
PVTEAL SCRIBON
LIBO
Pag. 4731.
CN. STATI LIBO
Ær.
SACERDOS
2.
Pag. 4736.
ROM
M CATO PROPR
Arg.
VICRIX
Ær.
Pag. 4880.
DEO SERAPIDI
3.
Pag. 4833.
S.C. SVFENAS
Arg.
SEX. NONI.
PR. L.
C. CONSIDI NONIANI
S.C.
Pag. 4834.
Arg.
ERVC
Pag. 838.
ANNO
XC
THEUPO
Ær.
max.
ANNO
ΘΥΠΟΛ
Ær.
max.
Pag. 4885.
plumb.
P S
SISIN
DEO
Pag. 3075.
ΑΒΡΑΣΑΞ

INDICES

IN

C. PLINIUM SECUNDUM.

HARDUINI

INDEX GEOGRAPHICUS

PROVINCIARUM, CIVITATUM,

MONTIUM, FLUMINUM, &c.

IN

PLINII HISTORIAM NATURALEM.

B.

C.

D.

E.

F.

G.

L.

N.

O.

P.

S.

T.

V.

X.

Z.

HARDUINI

INDEX HISTORICUS,

NOMINA PROPRIA NUMINUM,

VIRORUM, AC FŒMINARUM, &c.

EXHIBENS,

IN

PLINII HISTORIAM NATURALEM.

B.

D.

E.

F.

I.

L.

M.

N.

Q.

R.

S.

T.

V.

INDEX

VERBORUM AC SENTENTIARUM.

C.

D.

E.